

151
458

30.000

T.C.
YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ANADOLUHİSARI'NDA
TARİHSEL MERKEZ -- ÇEVRE ARAŞTIRMA
KORUMA VE DEĞERLENDİRME**

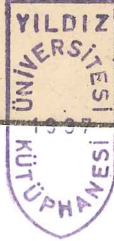
RÖLÖVE . RESTORASYON YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar Neşe BAYRAK

Istanbul . 1991

YILDIZ UNİVERSİTESİ
GENEL KİTAPLIĞI

Kot : R 151/458
Alındığı Yer : Fen Bilimleri Enst.
Tarih : 30/3/1992
Fatura : -
Fiatı : 30.000.₺
Ayniyat No : 1/3
Kayıt No : 48288
UDC : 72.03 711
Ek : 5 Harita 44 plan
93 Resim 8 rölöve
5 Pafta
7 tablo

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ

D.B. 46175

T.C.
YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ANADOLUHİSARI'NDA
TARİHSEL MERKEZ -- ÇEVRE ARAŞTIRMA
KORUMA VE DEĞERLENDİRME**

RÖLÖVE . RESTORASYON YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar Neşe BAYRAK

Istanbul . 1991

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa

ÖZET	iv
SUMMARY	v
1. GİRİŞ	1
1.1. ÇALIŞMANIN AMACI	1
1.2. ÇALIŞMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ	2
2. BOĞAZIÇI'NIN GENEL TANIMI VE ÖNEMİ	3
2.1. FİZİKSEL VERİLERİ	6
2.1.1. Jeolojik Yapısı	6
2.1.2. Bitki Örtüsü	6
2.1.3. İklim	7
2.2. AKINTILAR VE BOĞAZ SUYUNUN ÖZELLİKLERİ	7
2.3. BOĞAZIÇI'NIN GÖRSEL ÖZELLİKLERİ	7
2.4. TARİHÇESİ	7
2.5. SONUÇ	9
3. ANADOLUHİSARI'NIN FİZİKSEL VERİLERİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ	10
3.1. COĞRAFİ VERİLER	10
3.1.1. Konumu ve Sınırları	10
3.1.2. Ulaşım, Cadde ve Sokakları	10
3.1.3. Topoğrafik Durum	12
3.1.4. Jeolojik Durum	14
3.1.5. İklim	14
3.1.5.1. Isı	14
3.1.5.2. Rüzgâr	14
3.1.5.3. Yağış	16
3.1.5.4. Sis	16

	Sayfa
3.2. TARİHSEL GELİŞİMİ	16
3.2.1. Bizans Öncesinde	16
3.2.2. Bizans Döneminde	16
3.2.3. Osmanlılar Döneminde	17
3.2.4. Cumhuriyet Döneminde	17
3.2.4.1. Nüfus, Sosyal ve Kültürel Durum	22
3.2.4.2. Ekonomik Durum	22
4. GÖKSU DERESİ	23
4.1. YERİ VE FİZİKİ DURUMU	23
4.1.1. Topoğrafyası	23
4.2. TARİHTEKİ DURUMU	26
5. ANADOLUHİSARI'NDA DÖNEMLERE GÖRE YAPILANMA	27
5.1. BİZANS DEVRİ KALINTILARI	27
5.2. OSMANLI DEVRİ ESERLERİ	27
5.2.1. Anadoluhisarı Kalesi	29
5.2.1.1. Kalenin Tarihçesi	29
5.2.1.2. Kalenin İnşaat Tekniği	29
5.2.1.3. Kalenin Günümüzdeki Durumu	30
5.2.2. Küçüksu Kasrı	38
5.2.3. Dini Yapılar	39
5.2.4. Su Yapıları	41
5.2.5. Sivil Yapılar	44
5.2.5.1. Yalılar	44
6. ANADOLUHİSARI'NDA YAPILANMA ÖZELLİKLERİ	53
6.1. KONUMLANMADAKİ ETKENLER	53
6.1.1. Topoğrafya	53
6.1.2. Manzara	55
6.2. YAPIM SİSTEMLERİ	56

	Sayfa
6.3. KAT ADETLERİ	60
6.4. İŞLEVLERİN DAĞILIMI	62
6.5. MEKANSAL VE ÇEVRESEL VERİLER	64
6.6. YAPI BİÇİMLENİŞİ	71
6.6.1. Kütle Oluşumu	71
6.6.1.1. Kütle Etkisinin Çıkmalar Ele Alınarak İncelenmesi	71
6.6.1.2. Plandaki Düzenlerine Göre Çıkmalar	71
6.7. ÇEPHE OLUŞUMU	80
6.7.1. Cephe Kompozisyonlarında Simetri Araştırılması	80
6.8. YAPI ELEMANLARININ İNCELENMESİ	86
6.8.1. Çıkma Taşıyıcı Sistemlerinin İncelenmesi	86
6.8.2. Sokak Kapıları	86
6.8.2.1. Planda Kapı Açılımları	86
6.8.2.2. Ahşap Kapı Kanat Bölümlenmesi	88
6.8.3. Pencereler	88
6.8.3.1. Özgün Pencere Tipleri ve Açılımları	88
6.9. CEPHE KAPLAMALARI	88
6.10. BAHÇE KAPI VE DUVARLARI	92
6.11. YOL KAPLAMALARI	92
7. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	160
7.1. ANADOLUHİSARI'NIN TARİHİ DOKUSUNU TEHDİT EDEN FAKTÖRLER	161
7.2. ANADOLUHİSARI'NIN OLASI GELİŞİMİ VE DEĞİŞİMİ	161
7.3. OLASI SOSYAL DEĞİŞİMLER	162
7.4. ANADOLUHİSARI'NDA TARİHSEL ÇEVRENİN KORUNMASI İLE İLGİLİ ÖNERİLER	162
7.5. RESTORASYONLARIN ELEŞTİRİLMESİ	164
7.6. YENİ YAPILAŞMA	174
NOTLAR	179
BİBLİYOGRAFYA	181
ÖZGEÇMİŞ	183

ÖZET

Boğaziçi'nin Anadolu yakasındaki önemli yerleşimlerinden biri olan Anadoluhisarı Fetih devrine kadar fazla bir canlılık göstermemiştir. İstanbul'un fethinde önemli bir yer edinmiştir.

Osmanlılar döneminde yaptırılan, kale, kasır ve yalılarıyla önemini gittikçe arttırmıştır. Bu gelişim kıyıda yamaçlara doğru ilerlemiştir.

Bugün Anadoluhisarı eski dokusundan pek az şey kaybetmiş sayılı boğaz köylerimizden biridir. Fakat gün geçtikçe eski dokunun değişmekte olduğu bir gerçektir. İnsan eliyle yapılan tahrip dışında zamanın tahribi de unutulmamalıdır. Çoğu zaman kendi kaderleriyle başbaşa bırakılan bu yapılarda tabiat koşullarının, hayat şartlarının etkisiyle bozulmalar, aşınmalar oluşmaktadır; ya da bilinçsiz uygulamalarla tahrip edilmekte, yerine koymamız mümkün olmayan değerler de bir bir yok olup gitmektedir.

Bahsedilen güzelliklerden elimizde kalan ve bizden sonraki nesillere de aynı güzellikte iletme göreviyle yükümlü olduğumuzu unutmamamız gerekir.

Bunun için bir an önce sağlıklaştırma çalışmalarının yapılması gereklidir. Bunu da ilgili koruma ünitesi oluşturarak gerçekleştirebiliriz. Bunun neticesinde bölgesel özelliklere uygun olarak tarihsel mekanlara yeni işlevler kazandırıp çevresi ile bütünleştirerek yaşamasını sağlamak gerekmektedir.

SUMMARY

Anadoluhisarı is an important town located on the anatolian side of Bosphorous. This town played an important rolü during the years when Fatih Sultan Mehmet, Fatih the conquerer, conquered the city then called Constantinopolis.

The Tower was built during the ottoman era and the seaside houses called "Yalı" which used to belong to important people for the empire, played an important role in the development of the town. During the later times, houses were also built on the s.lopes overlooking the Hisar.

Nowadays, we can describe Anadoluhisarı as having lost the minimum aspects of its long heritage, when many other towns overlooking the bosphorous have lost many of their characteristics in time. We must not forget that as time passes there is inevitably some change in the characteristics of a town. But the difference between the demolishing made by the human hand and the ageing due to time must be clearly differentiated. Many of these buildings, left by themselves to the harsh conditions of nature have been demolished or exist in deteriorated forms. Some houses have been replaced by building of no visible characteristic and of no esthetic value and we must not forget that what we are loosing with this unconscious way of destroying historical values is a set of values that we can not replace.

We must not forget that it is our duty to preserve the remaining values and places of historical importance and to transfer them in their best conditions to the next generations. In order to accomplish this aim, we have to prepare a sound state of planning and restoration concept and establish a sound preservation unit for historical houses we can then use places of historical value for new age functions and establish a unity between them.

1. GİRİŞ

Evliya Çelebi'nin

"Anadoluhisarı kasabası leb-i deryada Gök-su'nun denize karıştığı yerde bin seksen hanedir. Kale önünde Fatih Sultan Mehmet'in bir camisi azim sarayları ve yalıları vardır. Defterdar Halıcızade Sarayı, Emir Paşa Sarayı başlıca saraylardandır. Yalıların en güzeli Behai Efendi'nin çinilerle müzeyyen kasrı alisidir. Halk-ı zevk, garib dost adamlardır, dağlarında bağları hesapsızdır."

diye anlattığı Anadoluhisarı'nın eski güzelliklerinden çok şeyler kaybettiğini anlayabiliriz.

1.1. ÇALIŞMANIN AMACI

Günümüze kadar gelebilmiş tarihi değerler bazı ihmaller ve yapılan yanlış uygulamalar nedeniyle hem özgünlüğünü yitirmekte; hem de yok olma tehlikesi karşı karşıya kalmaktadırlar.

Amacımız; yitirilen değerlerin ve günümüze kadar gelebilmiş tarihi yapıların saptanması ve dolayısıyla koruma ve sağlıklılaştırma çalışmaları için bir aşama; bir ön hazırlıktır. Anadoluhisarı ile ilgili olarak başkaları tarafından yapılmış birkaç çalışma olmuştur. Fakat bu çalışmaların hemen hepsi ya kale, ya kale ve çevresi, ya da sahil yerleşimi ile ilgili çalışmalardır. Tarihi dokunun ağırlığını oluşturan yamaçlardaki yerleşimlere pek değinilmemiştir. Bu yüzden Anadoluhisarı'nı kısmen değil, bütünüyle ele almak düşüncesiyle yola çıkılmıştır. Bölge genelinde yapılan tespit çalışmaları

rı sonucunda yapıların bugünkü fonksiyonları, cinsleri ve özgün olup olmama durumları saptanıp bir değerlendirilmeye gidildi.

1.2. ÇALIŞMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Anadoluhisarı, "Asıl Anadoluhisarı" ve "Yenimahalle" olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Aralarından Göksu Deresi uzanmaktadır. Üzerinde çalıştığım bölge Göksu Deresinin Kuzey kısmını oluşturan "Asıl Anadoluhisarı"dır. Bu bölge kalesiyle, sahil ve dere boyundaki yalıların dizilişiyle, yamaçlardaki yerleşimiyle oldukça yoğun ve kendine özgü bir tarihi doku içermektedir. Sahilden itibaren yamaç yerleşimlerinin sonuna, Göksu deresinden Anadoluhisarı Camii sonuna bir bütün olarak karakteristik özelliklerini incelemiş bulunuyorum. Bu sınırların çevrelediği ve en yoğun tarihi dokunun mevcut bulunduğu Muhaşsi Sinan Camii ve çevresini saptayarak üzerinde daha detaylı çalışmalar yapmış bulunuyorum.

2. BOĞAZIÇI'NİN GENEL TANIMI VE ÖNEMİ

Karadeniz ve Marmara Denizi arasında bulunan Boğazın Asya ve Avrupa (Anadolu ve Rumeli) kıyılarınının toplu adıdır.

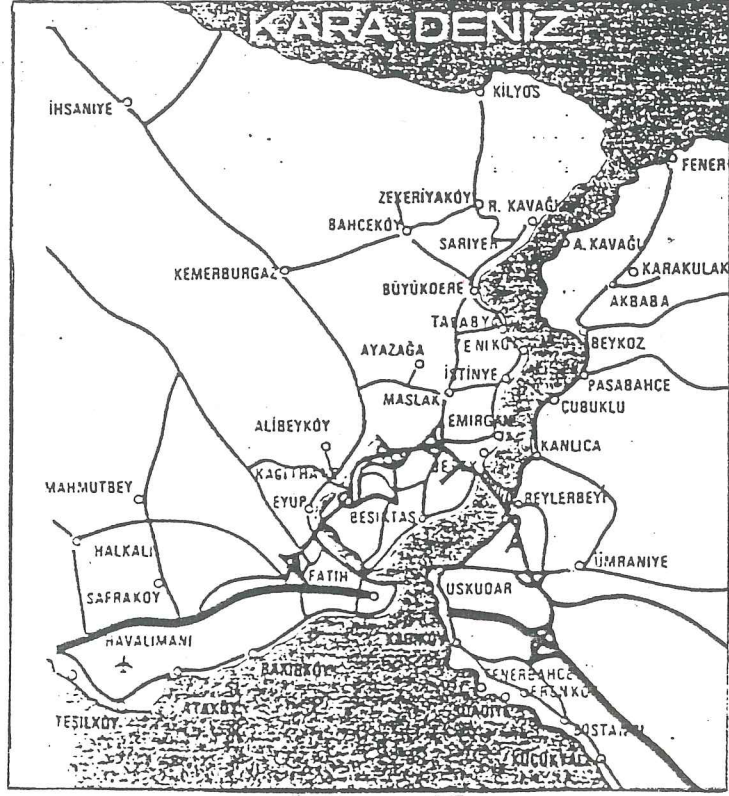
Boğaziçi'nin uzunluğu 30-32 km.dir. Kıyılarındaki girinti ve çıkıntılar takip edilerek Rumeli tarafı 34 km.dir. Genişliği 3600 m. ile 700 m. arasında yer yer değişir¹ (Harita 1).

Bugün her ne kadar Boğaziçi denildiğinde, güneyde Tophane-Salacak hattı ile kuzeyde Anadolu ve Rumeli Fenerleri hattı arasında kalan kısım anlaşılırsa da halk bu hudutları İstanbul yarımadasında Ahırkapı önlerinden, yine kuzeyde Anadolu ve Rumeli Fenerlerine kadar uzatmaktadır².

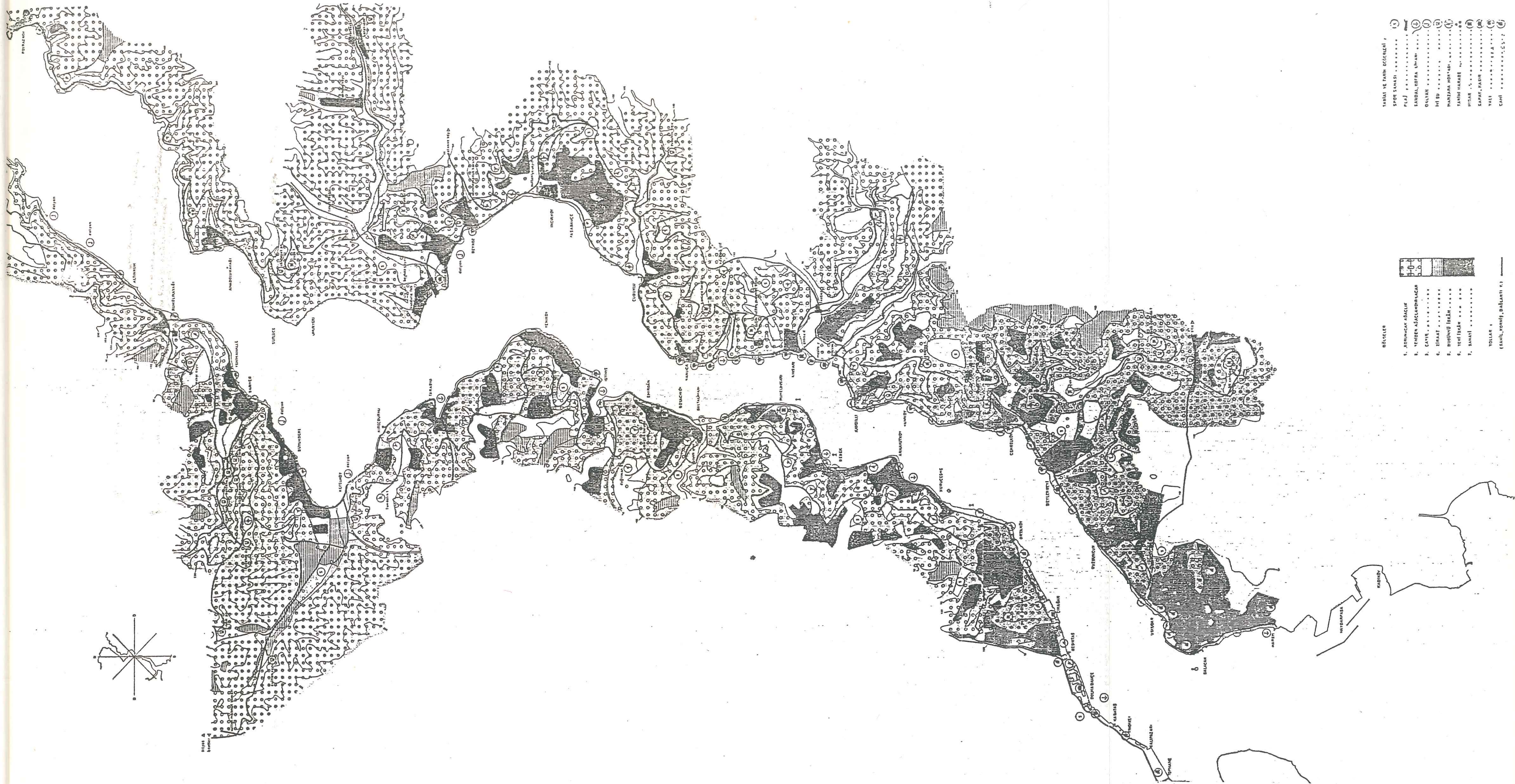
Aslında boğaz, iki denizi bağlayan bir kanal veya daha doğrusu Ege ile Karadeniz gibi iki büyük su kitlesini bağlayan bir nehir gibidir diyebiliriz. Bu bakımdan İstanbul boğazı Asya ve Avrupa'nın ayrıldığı yerde iki kıta ve denizin buluştuğu ayrıksı bir yerdir.

Boğaziçi, konumu, tabii ve coğrafi şartları nedeniyle İstanbul'a özelliğini veren çok önemli bir ögedir.

Geçmişten günümüze kadar birçok olaylara sahne olan Boğaziçi'nin önemini anlatabilmek oldukça zordur (Harita 2).

HARİTA 1- Boğaziçi ve Çevresi Haritası

TARAF VE TARAF DEĞERLERİ

SPOK İZGARASI	①
PAZ	②
SANDAL, KOTPA, KİMYA	③
ÖZELTAN	④
MİMO	⑤
MANZARA, KOTPA, MİMO	⑥
TARAF HARABI	⑦
MİTAR	⑧
SARAY, KADIN	⑨
YALI	⑩
CAHI	⑪

BİRİMLER

1. KURUMSAL BİRLİK
2. YEREL ASAYİŞ BİRLİKLERİ
3. ÇAYIR
4. İRMAK
5. BÜYÜK İRMAK
6. YEREL İRMAK
7. BAKI

VOLLER
(SARAY, KOTPA, BAKI) 1

HARİTA 2- Boğaziçi'nin Durumunu Gösteren Harita

Handwritten scribbles and lines.

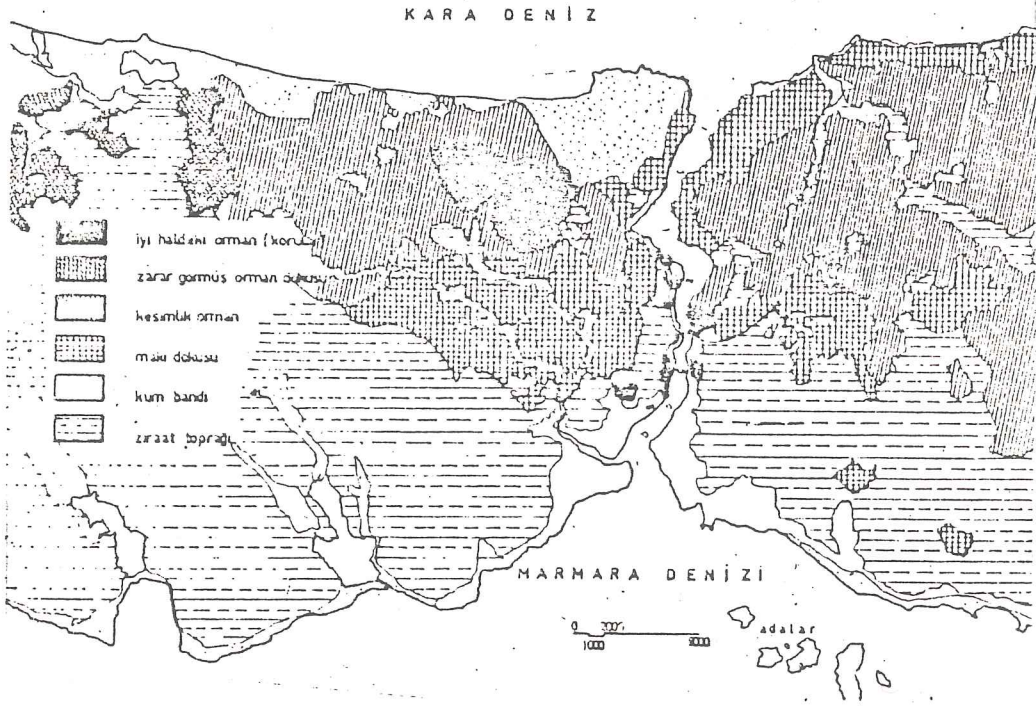
2.1. FİZİKSEL VERİLERİ

2.1.1. Jeolojik Yapısı

Boğazın kuzey kısmı, Karadeniz kıyılarından itibaren Anadolu yakasında Anadolu Kavağı ve Avrupa yakasında ise Yenimahalle'ye kadar, ikinci jeolojik zaman sonu volkanik bir arazidir. Diğer kısımlar birinci zaman ortalarında meydana gelmiş devoniyendir³.

2.1.2. Bitki Örtüsü

Vaktiyle Boğaziçi'nin her tarafı bitki örtüsü ile kaplı iken, yangın ve yok etme veya erozyondan dolayı toprak kayması sonucu ancak belirli yerlerde ve ölçüde bir bitki örtüsü kalmıştır. Boğaziçi'nde var olan orman, cins bakımından zengin ama; alan olarak azdır. Vadilerde ormanlık bölgeler zamanla çalılığa dönüşmüştür. Nihayet çalılarda çayıra, çayır da yerleşmeye bırakmıştır⁴ (Harita 3).

HARİTA 3- Boğaziçi ve çevresinin bitki örtüsünü gösteren harita

2.1.3. İklim

İstanbul 41 derece kuzey enleminde bulunmaktadır. Böylece bir taraftan iki basınç bölgesi limitinde, diğer taraftan iki rüzgar sistemi limitinde yer almaktadır. Akdeniz iklimi ve Orta Anadolu karasal iklim bölgeleri arasında yer alan Boğaziçi mekanı karşılıklı olarak bu iki farklı iklime tabi olmaktadır.

Boğaziçi'nin hava şartları, mevsimlere göre değişen antisiklon ve siklon bölgeleri arasındaki hava cereyanları ile gezici minimumların (depresyonlar) etkisi altındadır⁵.

2.2. AKINTILAR VE BOĞAZ SUYUNUN ÖZELLİKLERİ

Karadeniz'in fazla suları Marmara'ya doğru akarken su üzerinde bir akıntı meydana gelir. Akıntılar güney yönünde ilerlerken burunlara çarpmak suretiyle aksi yönde bir akıntı meydana getirirler ki, bu da Arnavutköy'e geri gelir.

Bir denizden diğerine mevsimlik balıkların geçiş yeri olması nedeniyle Boğaziçi oldukça aranılan bir avlanma yeridir⁶.

2.3. BOĞAZIÇI'NIN GÖRSEL ÖZELLİKLERİ

Boğaziçi'nde su yüzeyi ve kara birbiriyle tamamlayıcı peyzajlar meydana getirerek bazen bir nehir, bazen de bir göller dizisi görünüşü vermektedir. Aslında Boğaziçi bir tek su planından ibaret değildir; aksine birbirinin ayrı ayrı özellikler verdiği raumlardan meydana gelmektedir.

Esas Boğaziçi görsel özelliklerini; uzak ve yakın mesafe görsel özellikleri olarak ayırt etmek mümkündür⁷.

2.4. TARİHÇESİ

Boğaziçi'nde ilkçağa ait arkeolojik buluntular hemen hemen

hiç yok denecek kadar azdır. Bu da ilkçağ'da, Boğaziçi kıyılarının geniş çapta bir yerleşime sahne olmadığıнын bir delili sayılabilir.

Ufak yerleşimlerin ise; rüzgarlardan korunmuş yamaçlarında ve Boğaziçi'ne dökülen sayıları pek çok olan ve içlerine ufak teknelerin girebildiği akarsuların vadilerinin diplerinde bulunduğuna ihtimal vermek yanlış olmaz.

Bizans devrinde Stenon denilen Boğaziçi'nin önemli bir geçit yeri olarak birtakım olaylara sahne olduğu bilinmekle beraber, kıyılarındaki iskan yerlerinin tarihçesi hakkında pek bilgi yoktur. Bizans devrinde de ilkçağda olduğu gibi Boğaziçi'nin iki hususta sağladığı imkanlardan faydalanılmıştır. Bunlardan birincisi balıkçılık, ikincisi de buradan geçmek zorunda olan her çeşit gemiden ve yüklerden alınan gümrük ve geçiş harçlarıdır⁸.

Bizans devrinde yerleşme merkezlerinden Khrysopolis (Üsküdar), Stquras (Beylerbeyi), Borosdan (Kanlıca) en önemlilerdir⁹.

Diyebiliriz ki; muhtelif devirlerde muhtelif safhalar ve değişiklikler geçirdi. Tabii güzellikleri, nakil araçları ve Boğaziçinde geçirilen hayat tarzından dolayı bu değişmeler ehemmiyetli oldu. Fatih Devri'ndeki Boğaziçi ile XVII. ve XVIII. asırdaki Boğaziçi arasında hissolunacak derecede fark vardır. Türklerin eline geçtiği zaman Boğaziçi'nde ihtişam ve azametten eser yoktu.

Bu tarihten itibaren her iki sahilde zaman zaman ve yer yer kurulan köyler, yapılan kasırlar, köşkler, yalılar, bahçeler, cami ve çeşmeler ile gittikçe kalabalıklaştı ve güzelleşti¹⁰. 18. yüzyıl sonlarında Boğaziçi'nin iki tarafından, doğa ile yapılar arasında, belirli oranlar içinde bir uyum geliyordu. Doğa ile binalar arasında oluşan uyum, bu dönemin bir özelliği sayılmalıdır¹¹.

Bu 5 asırlık Türk hüviyet ve damgasını bugünkü halinde bulmak biraz olsun mümkündür.

2.5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Osmanlı kültürünün yarattığı belki de en özgün ürünlerinden biri "Boğaziçi Yaşama Kültürü"dür. Boğaziçi Kültürü denizle karayı bir evin içinde bile birlikte yaşayabilmek demektir¹².

Boğaziçi ve çevresinin kurtarılması, yaşatılması ve medeni bir ülkeye yaraşır biçimde geliştirilmesine ve değerlendirilmesine çalışılmalıdır.

Bunu da "koruma bilinci" ve "duyarlılıkla" konuya yaklaşım ile sağlamak mümkündür¹³.

3. ANADOLUHISARI'NIN FİZİKSEL VERİLERİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ

3.1. COĞRAFI VERİLER

3.1.1. Konumu ve Sınırları

Rumelihisarı'nın tam karşısında bulunan Anadoluhisarı Boğaziçi'nin Anadolu yakasında Beykoz ilçesine bağlı bir bucaktır.

Küçüksu Deresi ile Bahaî Körfezi diye bilinen Kanlıca Körfezine akan Kurbağalı Dere arasında kalan kısımdır.

Anadoluhisarı "Asıl Anadoluhisarı" ve "Yeni Mahalle" adı ile iki mahalleye ayrılmıştır. Aralarında Göksu Deresi'yle çayırı uzanır. Küçüksu Deresi'de Anadoluhisarı sınırları içindedir (Harita 4).

3.1.2. Ulaşım, Cadde ve Sokakları

İstanbul Boğazı Karadeniz havzasının yegane kapısı olarak ilkçağlardan beri en önemli ticaret yollarının kavşağı olmuştur.

Bizans Dönemi'nde stratejik önemi olan Boğaz Osmanlılar döneminde canlanmış, su ulaşımı büyük önem kazanmıştır.

Deniz ulaşımında preme, çektiri, pazar kayıkları ve dolmuşlar kullanılırdı. Ancak 19. yüzyılın 2. yarısında bunların yerini buharla çalışan yandan çarklı gemiler almıştır (Şirket-i Hayriye Vapuruları)¹⁴.

HARİTA 4- Anadoluhisarı'nın konumu ve yerleşimini gösteren harita
(Ö:1/5000)

İstanbullular, 18. yüzyılın başına kadar kara ulaşımı aracı bilmezlerdi. Lâle Devri'nden sonra ulaşım aracı olarak kullanılan arabalara daha çok mesire yerlerinde rağbet etmişler, diğer zamanlarda ise yaya yürüme alışkanlığını sürdürmüşlerdir.

Boğaziçi'nde gezinti ve piknik yerlerinin en önemlisi Göksu mesiresi idi. Buraya her cuma günü muazzam bir kalabalık toplanırdı. Göksu çayırları yaya, atlı arabalı onbinlerce ziyaretçi ile dolardı¹⁵.

Günümüzde Anadoluhisarı'na ulaşım karadan ve denizden olmak üzere iki yönden de yapılmaktadır. Anadoluhisarı iskelesine ulaşım Anadoluhisarı halkı için hafta arasında mesai saatlerinin başlangıç ve bitiş saatlerinde, hafta sonları da Boğaziçi gezisi yapan vapurlar ile olmaktadır. (Resim 1).

Anadoluhisarı kalesinin içinden geçirilen sahil yolu hem tarihi eserlere zarar vermiş, hem de Kale'nin bütünlüğü bozmuştur¹⁶ (Resim 2).

Körfez Caddesi (kıyı yerleşimi ile vadi yerleşimini birbirinden ayıran ve Boğaz köylerini birbirine bağlayan ana caddedir). Cuma Sokak ile Göksu Deresi Köprüsü aracılığıyla birbirine bağlanmıştır. Pazar Sokak ve Kızılserçe Sokağı, Körfez Caddesi'ne dik inen sokaklardır. Setüstü sokağı en önemli sokaklarından biridir.

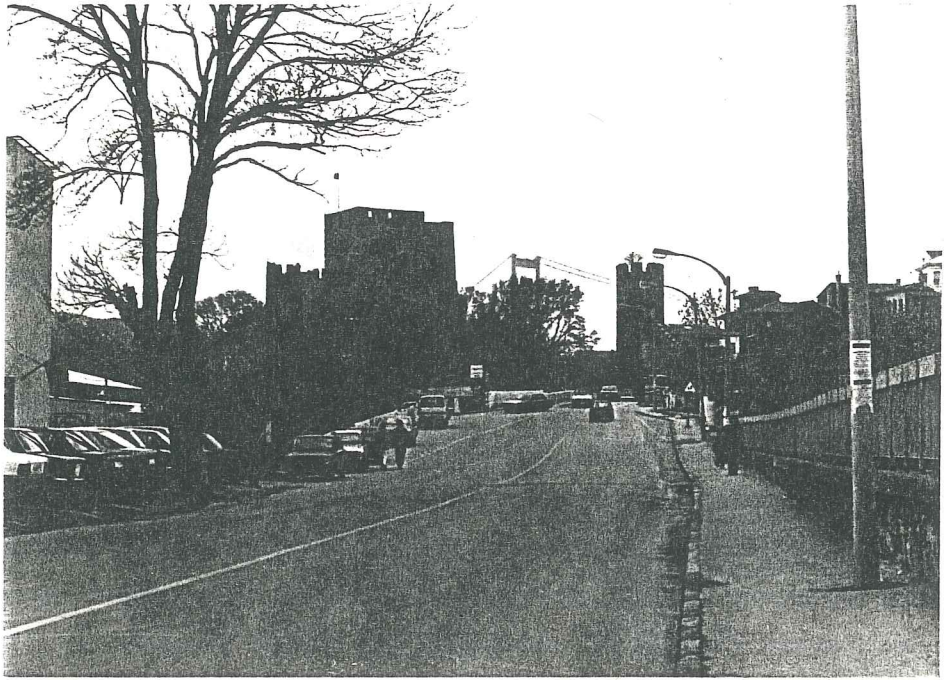
Kızılserçe Sokağı, Göksu Deresi boyunca uzanır. Kızılserçe Sokağı'na dik inen sokaklar Kaniye Sokak, Merdivenli Köşk Sokak ve Hisar Camii Sokaklarıdır. Kızılserçe Sokağı eski dokusunu önemli ölçüde yitirmiş sokaklardan biridir.

3.1.3. Topoğrafik Durum

Anadoluhisarı Kuzeydoğu ve Kuzeybatı yönünde devam eden boğaz doğrultusuna dik yamaçlardan oluşan bir yerleşim içerisindedir.

RESİM 1- Anadoluhisarı İskelesi ve Meydanı

RESİM 2- Kale içinden geçirilmiş olan Körfez Caddesi Yolu (Anadoluhisarı'na giriş)

Fazla girintili ve çıkıntılı olmayan bir kıyı topoğrafyasına sahiptir. Dar bir sahil şeridinden sonra hafif eğimle başlayan sonra dikleşen yamaçlar üzerinde dalgalı düzlüklere de rastlanmaktadır.

3.1.4. Jeolojik Durum

I. zaman ortaları devon devri arazisidir. Yumrulu ve kesif mavi devon kalkerleri teşkil eder¹⁷. Anadoluhisarı İstanbul Boğazı ile Göksu Deresi'nin Boğaz'a karıştığı yer arasında uzanan, üçgen şeklindeki toprak parçası üzerinde bulunur. Burada toprak, nehrin yatağına paralel kireç ve şist tabakaları ihtiva eder (Harita 5).

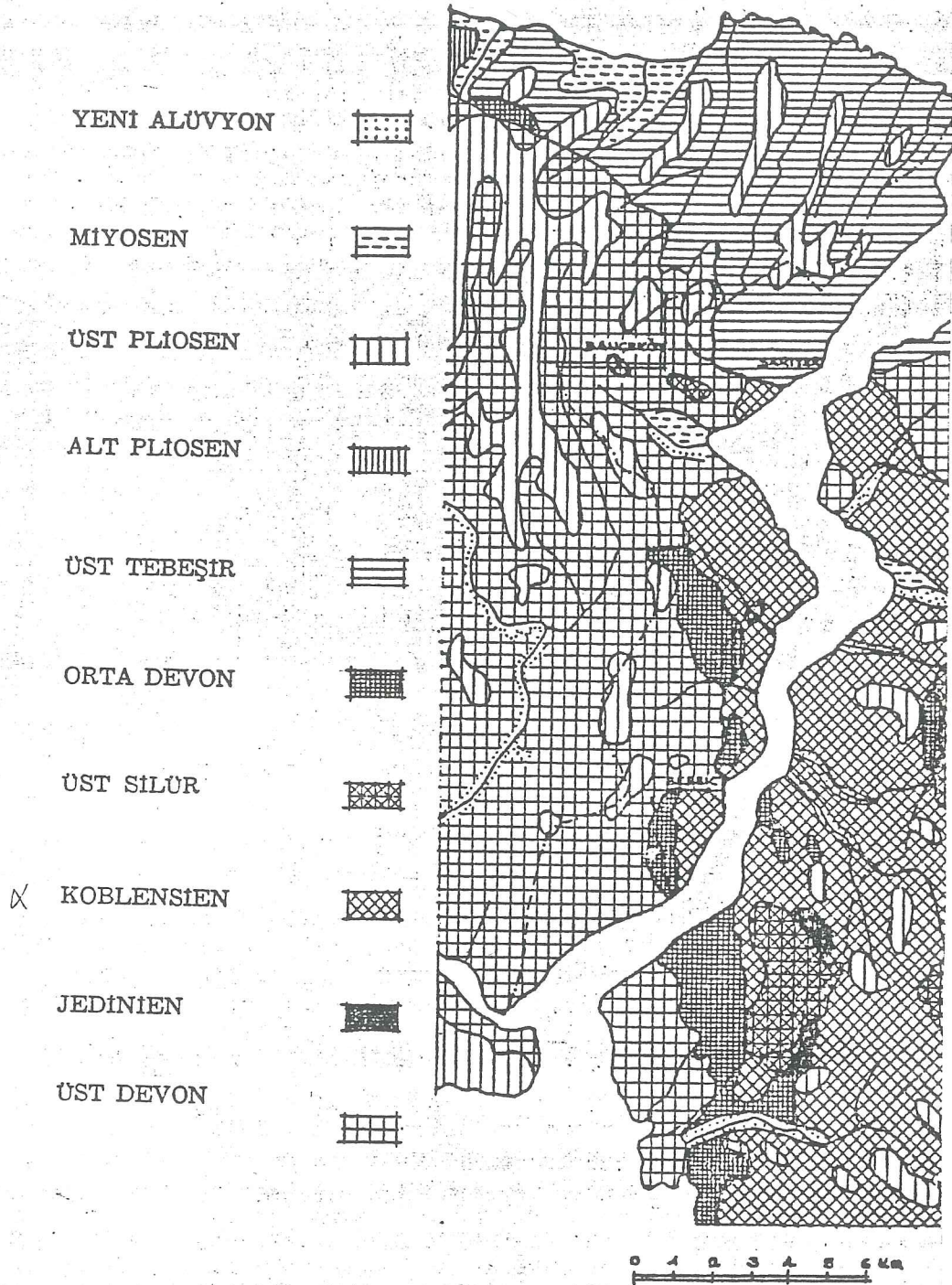
3.1.5. İklim

3.1.5.1. Isı

İlkbahar serin, yaz sıcak, sonbahar ılık ve kış şiddetli geçer. Yılın en soğuk ayları ocak-şubat, en sıcak ayları temmuz-ağustos'tur. Nisan başından kasım sonuna kadar ısı ortalaması +10 derecenin altına düşmez. Kuzey rüzgârına açık olması nedeniyle kıyı ve iç kesimler arasında ısı farkı oluşur¹⁸.

3.1.5.2. Rüzgâr

Rüzgârlar iklimi etkileyen ve değiştiren etmenlerdir. Kısmen geçtiği yerlerin iklimini getirirler. Böylece sıcaklık düşüş ve yükselişlerine neden olurlar. Boğaz'da hüküm süren, rüzgarlarda böyledir. Bir taraftan yazın serinlik veren ve kışık soğuk, kuru hava koşulları yaratan diğer taraftan kışın ısıtan bir hava koşulu veren, yazın Marmara'da ısınmış boğucu bir rüzgar getiren lodostan bahsedebiliriz. Poyraz Mayıs ayı başından itibaren esmeye başlar ve lodosa kadar devam eder¹⁹.

HARİTA 5- Boğaziçi'nin jeolojik durumunu gösteren harita

(Agat, Nilüfer. Boğaziçi'nin Turistik Etüdü, İTÜ Mimarlık Fakültesi, 1963, s.73)

3.1.5.3. Yağış

Yazlar yağmur bakımından oldukça fakirdir. Şunu da belirtmek gerekir; yılın en kuvvetli (o nispetle de kısa süreli) yağmurları temmuz ve ağustos aylarında düşer.

Sonbahar oldukça yağışlı geçer, yağışların çoğu şiddetlidir. İlk kırağı aralıkta, sonu ise martta veya nisanda düşer. Çiğme kışın en az yazın en fazla rastlanır.

3.1.5.4. Sis

Boğaziçi'ndeki sirkülasyondan dolayı sis sorunu oldukça önemli bir durum göstermektedir. Güneşli ve sakin bir günün akşamı veya kuru soğuk bir gecenin ertesi sabahı Boğaz üzerinde kalın bir sis tabakası görülür.

3.2. TARİHSEL GELİŞİMİ

3.2.1. Bizans Öncesinde

Göksu Vadisi'ne, Potomonion (tatlı su) deniliyordu; ve bizzat dere eski çağlarda Aretas adı ile anılıyordu. Yine bu sahilde Chaldekonluların kazanmış olduğu bir deniz zaferi sebebiyle meşur olmuş bulunan Nausikleion isimli bir yer vardı²⁰.

3.2.2. Bizans Döneminde

Bizanslılar döneminde Anadoluhisarı önemli bir yer teşkil etmemiştir. Göksu mansabı, 14. yüzyıl sonlarında Yıldırım Beyazıt tarafından Bizans'a karşı bir köprübaşı olarak bugün Anadoluhisarı olarak tanınan Yenice, Güzelce ve Akçehisar adlı kalenin yapılması ile stratejik bir önem kazanmıştır. Bu kale bazı iddialara göre Avrupa tesiri göstermektedir. Bazı araştırmalar ise Anadoluhisarı'nda Avrupa tesirli bir Bizans devresi bulunmadığını açıkça orta-

ya koymuştur. Ancak hisarın yapımında kullanılan taşlar arasında Bizans harabelerinden sökülmüş bazı Bizans devşirme parçaları görülmektedir.

Bazı kaynaklardan bu bölgede Neopolis (=Yenişehir) adında küçük bir Bizans yerleşmesinin belki de bir köyün bulunduğu tahmin olunmaktadır. Bizans devrinde bir düşkünler yurdunu barındıran bu kasaba veya köyün tam yeri bilinmemekle beraber Göksu vadisinde olduğu sanılmaktadır²¹ (Harita 6).

Bizans İmparatorluğu'nun düşünlük dönemlerinde Anadolu'ya yapılan akınlarda Boğaz'da saldırıya uğramış, halk göç etmek zorunda kalmıştır. Fetih'ten 1 asır kadar önce Boğaz'ın bu yakasını alan Türkler burayı harap ve metruk bulmuşlardır²².

3.2.3. Osmanlılar Döneminde

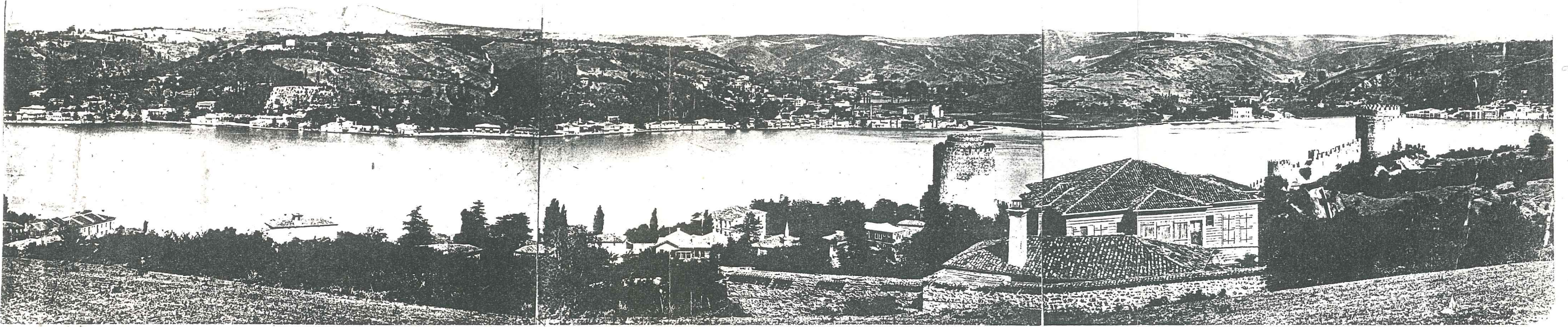
Boğaz'ın Anadolu yakasında 1324 yılından itibaren Türk öncülerini görünmüşlerdir ve Rumeli yakasının fethi için gerekli stratejik bölgeler yavaş yavaş Türk-Müslüman halk ile dolmaya başlamıştır. Fetih devri ile beraber imar faaliyetlerinin de başladığını görüyoruz²³.

Anadolu Kalesinin (1391) inşa edilmesi ile Anadoluhisarı büyük bir önem kazanmıştır. Yıldırım Beyazıt devrinde Anadolu yakasının bazı köylerinde ilk Türk köyleri kurulmuştur. Anadoluhisarı da bunlardan biridir (Harita 7-8).

Camileri, mescitleri, tekkeleri, mektepleri, namazgâhları, nisangâhları, bağları, bostanları, bostan kuyuları, değirmenleriyle tipik bir Boğaziçi köyü durumuna gelmiştir²⁴ (Resim 3).

3.2.4. Cumhuriyet Dönemi

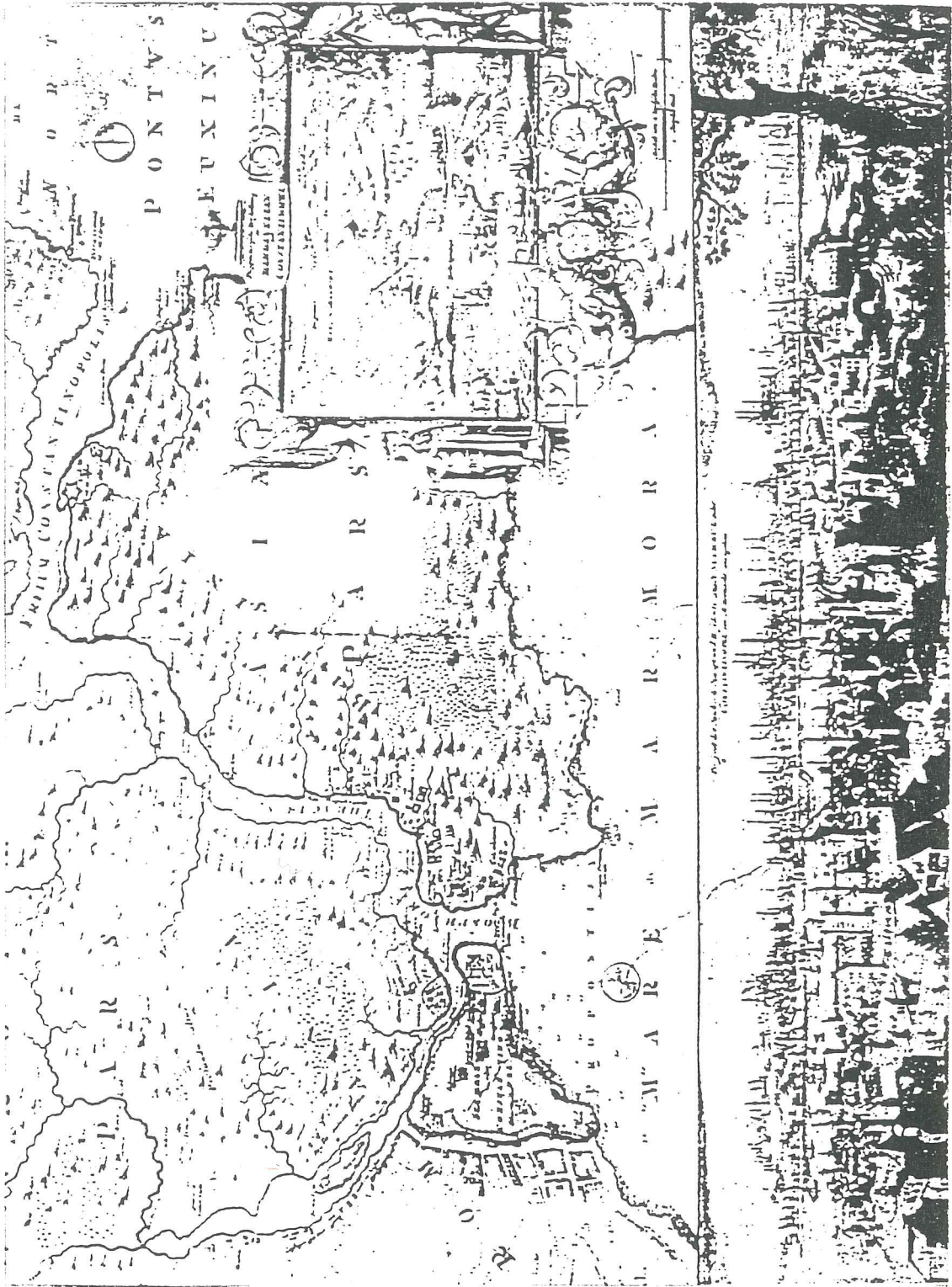
Cumhuriyet dönemiyle birlikte diğer Boğaziçi köyleri gibi Anadoluhisarı'nın da silüetinin yavaş yavaş değiştiğini ve bozulduğunu görmekteyiz (Resim 4).

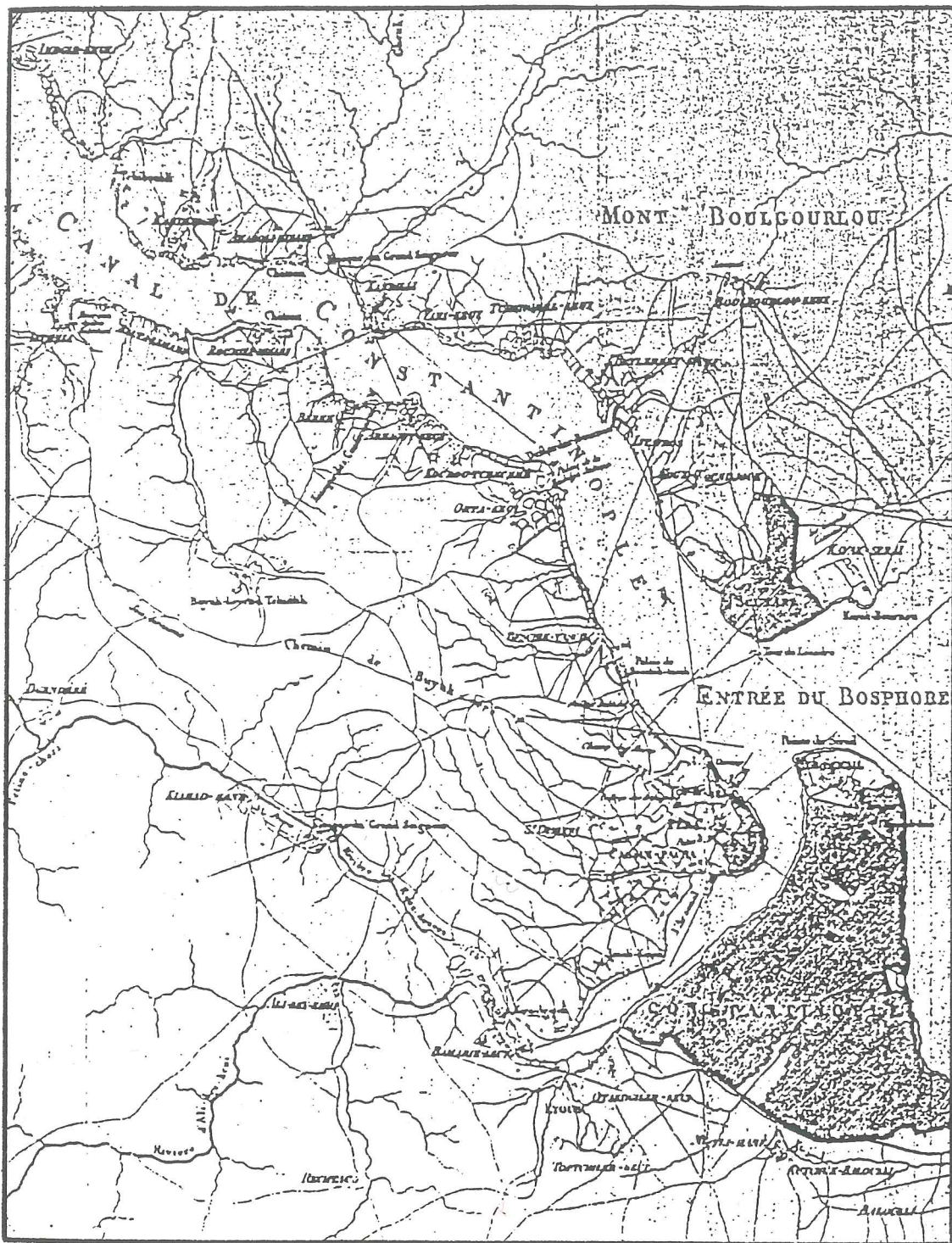
RESİM 3- Cumhuriyet Dönemi öncesi Rumelihisarı'ndan Anadoluhisarı'na bakış (İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Arşivi'nden alınmıştır)

RESİM 4- Anadoluhisarı'nın günümüzdeki görünümü

HARİTA 6- Bizans Dönemi'ne ait harita (Topkapı Sarayı Arşivi).

HARITA 7- (Melling, Voyage Pittoresque de Constantinople at des Rives du Bosphore, Paris, 1819).

HARİTA 8- 28 Ekim 1802 (H.1217 Şaban), Eski Türkçe basma harita, Mühendishane-i Beriye-i Hümayun'da tab olunmuştur (Topkapı Sarayı Arşivi).

3.2.4.1. Nüfus, Sosyal ve Kültürel Durum

Boğaziçi köylerinde özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra nüfus artışı oldukça yüksek bir düzeye çıkmıştır. Nüfus artışı ile beraber mevcut yeşilliklerin yerini tarihi çevreye aykırı yapılar almıştır. Bunun sebebi ise 1960'lı yıllardan itibaren kırsal kesimlerden İstanbul'a göç olayıdır.

3.2.4.1. Ekonomik Durum

Parsellenmiş olan kıyı kesimi gelir düzeyi oldukça yüksek bir kesimin elindedir. İç kesimlerde ise genellikle orta gelirli ve düşük gelirli aileler oturmaktadır.

Anadoluhisarı'nın yerli ahalisi balıkçılık ve sandalcılıkla geçinir. Anadoluhisarı'nda balıkçıların "Sınırlı Sorumlu Balıkçılık Kooperatifi" adında bir kooperatifi vardır.

70-80 tane 4-10 m. arası balıkçı motoru

15-20 tane 12-20 m. arası balıkçı motoru var.

Deniz trafiği ile paralel olarak kısıtlamalardan dolayı balıkçılık engellenmektedir. Balıkçılığın yanında ziraatle geçinen aileler de vardır. Diğer kısmını ise memur ve işçiler oluşturuyor. Küçük esnaflar da sadece yerli halkın zaruri ihtiyaçlarına cevap vermektedir.

4. GÖKSU DERESİ

4.1. YERİ VE FİZİKİ DURUMU

Evliya Çelebi Göksu Deresi'nden söz ederken "Ab-ı Hayat misal bir nehidir ki Alem dağlarından cereyan edip gelir. İki tarafı yüksek ağaçlarla müzeyyen bağlardır ve ekseri yerleri Halıcızade bahçeleri ve değirmenleridir. Bu nehir üzerinde bir tahta köprü vardır. Cümle erbab-ı sâfâ bu nehirden ileri ferahfeza köylere varıp ağaçlar altında zevk ve sâfâ ederler. Vecibüsseyir bir mesiredir" diyor²⁵ (Resim 5).

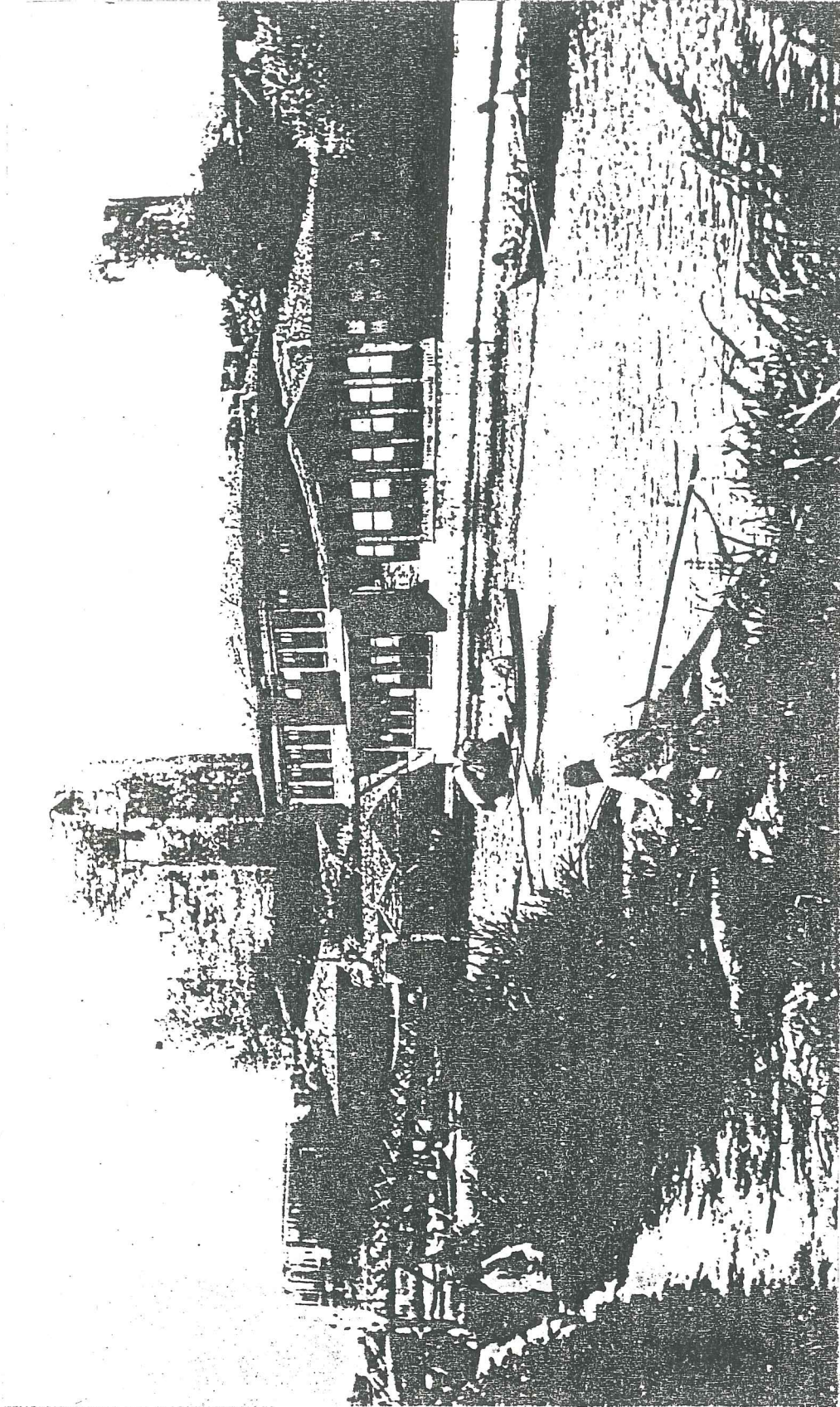
Göksu Deresi Alemdağ'dan doğar ve Anadoluhisarı yakınında denize dökülür. Kağıthane Deresi'ne benzeyen bu akarsu ondan ufaksa da, Küçük Göksu'dan büyüktür²⁶ (Resim 6,7).

Göksu Deresi'nin uzunluğu 25 km. kadardır. Orta kısımlarında Kemer Deresi, Taşlıdere gibi adaları vardır. Derenin soldan aldığı önemli kolları yoktur. Sağdan ise Çavuşbaşı Deresi, Hünkâr suyu önemli kollarındandır.

4.1.1. Topoğrafyası

Göksu Deresi'nin orta kısımlarında sillur devrine ait kuarzitler, konglomera ve greler mevcuttur. Aşağı kısmında da orta devona ait gronok, yumrulu kalker ve şistlerin üzerinden geçer.

Göksu Çayırını Küçük ve Büyük Göksu arasındaki alanı denize kadar kaplar ve dört kardeşler mevkiine kadar giderdi. Arkadan Anadoluhisarı ve Yenimahalle sırtları ile sınırlanan Dört Kardeşler mevkiine kadar genişlerdi.

RESİM 5- Ahşap köprüsü ile Göksu Deresi çevresinin eski görünümü

RESİM 6- Göksu Deresi'nden Hisar'a bakış ve Göksu Deresi Kenarındaki yerleşim

RESİM 7- Göksu Deresi'nden Boğaziçi'ne doğru.

4.2. TARİHTEKİ DURUMU

Eski çağda Potomonion ve Aretas olarak bilinen Göksu Vadisi'nde bir yerleşim bulunmadığı sanılmaktadır. Bizans devrinde ise Göksu Vadisi'nde bir yerleşim olduğu tahmin edilir²⁷.

Osmanlılar döneminde önemli bir yer kazanmıştır. Sultan IV. Murat çok sevdiği Göksu'ya Selvi adını vermiştir. Burası Boğaz'ın Anadolu sahilindeki üçüncü padişah binişidir²⁸.

Günümüzde ise Göksu Deresi ve Çayırı'nın güzelliği önemli ölçüde yok olmuştur. Tarihte çok önemli bir bölge olan dere, artık son derece pislik içerisinde ve sandalların çekildiği bir barınak durumuna gelmiştir. Üzerinden geçen ahşap köprü ise yerini beton bir köprüye bırakmıştır. Göksu Çayırı'da II. Boğaz Köprüsü'nün şantiyesi haline gelerek acınacak durumdadır.

5. ANADOLUHİSARI'NDA DÖNEMLERE GÖRE YAPILANMA

5.1. BİZANS DEVRİ KALINTILARI

Anadoluhisarı'nda Bizans devrinde tam bir yapılanma olmamıştır. Bazı araştırmalarda hisarın yapımında kullanılan taşlar arasında Bizans harabelerinden sökülmüş bazı devşirme Bizans parçalarına rastlanmıştır. Bazıları ise Arethaoi olarak adlandırılan Göksu Vadilerinin iç kısımlarında Hisar'a yarım saat uzaklıkta Bizans Çağı kalıntılarına rastlandığını, bunların arasında fırın gibi kubbeli bir hypogaeum ile muntazam kaldırımli eski bir Bizans yolu görüldüğünü söylemektedirler²⁹.

5.2. OSMANLI DEVRİ ESERLERİ

II. Mahmut Devri'nde düzenlenmiş bir Bostancıbaşı defterlerindeki kayıtlara göre Anadoluhisarı'nın Kanlıca Körfezi'ne kadar Boğaziçi sahilindeki yapıları şöylece sıralayabiliriz:

1. Bahai Körfezi (Kanlıca)
2. Kanlıca İskelesi
3. Tahtıravancıbaşı Seyyid Mehmet Ağa'nın Yalısı
4. Derviş Efendizâde Tahir Efendi'nin Yalısı
5. Salihzade Kethüdası Emin Efendi'nin Yalısı
6. Çınarlı Çeşme
7. Ve İskelesi
8. Köstendilli Tahir Efendizâde Yalısı
9. Kirli İbrahim Efendi Kerimesi'nin Yalısı
10. Lâleli Câbisi Abdülkerim Efendi Yalısı

11. Yağcıoğlu Emin Ağa'nın Yalısı
12. Mütevellî meşrutası
13. Sâbık Berberbaşı Mustafa Ağazade Bey'in Yalısı
14. Rıfat Bey'in Yalısı
15. Hasan Pasazâde oğlu Ahmet bey'in Yalısı
16. Yâsinizade Efendi Yalısı
17. Sâbık Çavuşbaşı Abdi Efendi Yalısı
18. Hakkıpaşazâde Bey'in Yalısı
19. Hamam İskelesi
10. Serâpâ Kahve Dükkanları
21. Vâlide Sultan Kethüdası Memî Efendi Yalısı
22. Kefeli İskelesi
23. Abdi Efendi Mahdumlarının Yalısı
24. Pembeci Mustafa Ağa'nın Yalısı
25. Kuzattan Hüseyin Efendi Yalısı
26. İbrahim Efendi Kerimesi'nin Yalısı
27. Anadoluhisar Sınırı
28. Fatih Sultan Mehmed Han Hazretleri'nin Camii Şerifi
29. Mekke Mollası Zâde Arif Paşa'nın Yalısı
30. Said Efendi'nin Yalısı
31. Anadoluhisarı Kalesi
32. Derun-ı Hisar'da Silahşör Göksu Deresi
33. Şükürzâde Efendi'nin Yalısı
34. Karbinde Göksu Deresi
35. Ve Namazgâh
36. Sabık Kili Nazırı Mustafa Ağa'nın Yalısı
37. Kassam Kâtibi Mustafa Efendi'nin Yalısı
38. Hâcegân Divan-ı Hümayundan Mustafa Efendinin Yalısı
39. Şehremîni Başhalifesizâde Arif Efendi Yalısı
40. Baştebdil-i Esbak İbiş Ağa'nın Kahvesi
41. Göksu Kasr-ı Hümayunu
42. Bostaniyan Ocağı
43. Göksu Cami-i Şerifi
44. Göksu Sağır Deresi.

5.2.1. Anadoluhisarı Kalesi

Boğazın en dar yerinin iki kıyısına yapılan kaleler Boğaziçi'nin kilidi olmuşlardır. Zamanla askeri önemlerini yitiren bu kaleler şimdi Boğaz'ın simgeleridir³⁰.

Anadoluhisarı, İstanbul Boğazı ile Göksu Deresi'nin Boğaz'a karıştığı yer arasında uzanan, üçgen şeklindeki toprak parçası üzerinde bulunur. Hisarı teşkil eden muhtelif parçalar bu toprak üzerinde kurulmuştur³¹.

Şeddat tarzında yapılmış yüksek ve sağlam bir kaledir; ama küçüktür. Çevresi bin adımdır³².

5.2.1.1. Hisar'ın Tarihçesi

Boğaz köyleri içerisinde en eski Osmanlı eserlerinden biri sayılabilir. 1390-91 tarihlerinde Yıldırım Beyazıt tarafından yaptırılmıştır. Ankara Savaşı sırasında Sultan Süleyman'ın oğlu askerlerin takibinden kurtulmak amacı ile Bursa'dan gelerek bir süre Anadoluhisarı'na sığınmıştır.

1452 yılında Rumelihisarı'nın Sultan II. Mehmet'in Avrupa yakasına inşa ettirmesinden sonra Anadoluhisarı'nın çevresine ek bir sur ilave edilmiştir.

İstanbul'un fethinde içine asker ve top yerleştirilerek önemli bir vazife üstlenmiştir.

5.2.1.2. Hisar'ın İnşaat Tekniği

Kale ve iç duvarlar kayalık bir tepecik üzerine kurulmuştur. Beş metre yüksekliğinde olan bu tepelik, etrafındaki araziye hakimdir. Asıl kalenin yerini, bir dereceye kadar iç çevre duvarlarının sahasını ve şeklini tayin ettiren bu tepecik olmuştur.

Asıl kale duvarları blok taşlarla yapılmıştır ve araları harç-

la doldurulmuştur. Taş örgüleri arasında tuğla örgüleri de bulunur.

Asıl kalenin yalnız inşa edildiği ve kısa bir süre böyle kaldığı ihtimali kuvvetlidir. Üç kattan meydana geldiği sanılır.

İç kale duvarı 2-3 metre kalınlığında, asıl kalenin kuzeybatı ile güneşdoğu köşelerini birleştirir. Duvarlar gayri muntazam bir beşkenar şekindedir. Dördünün yanında yuvarlak kuleler vardır³³. Dış kale duvarları birçok kemerleri bulunan sur halindedir. Kuzeydoğu ve güneydoğu yönlerinden asıl kaleye bağlanır. Dış kale surlarının üzerinde üç tane kule yükselir. Her biri farklı yüksekliğe sahiptir.

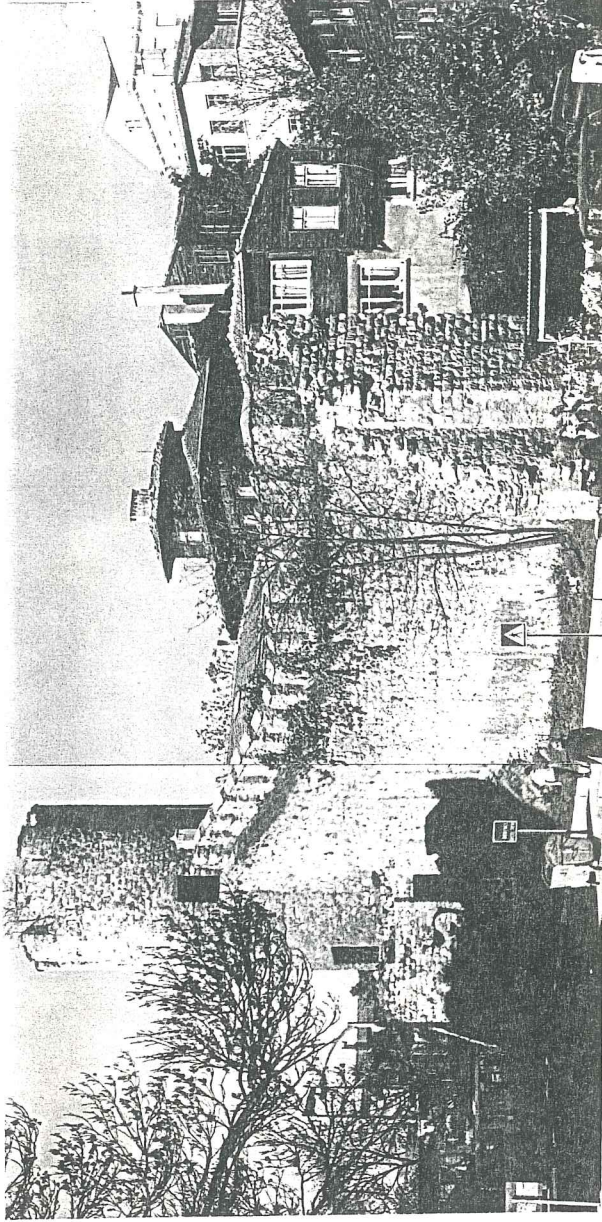
5.2.1.2. Hisar'ın Günümüzdeki Durumu

1391 yılında Yıldırım Beyazıt tarafından yaptırılan Kale İstanbul'un fethinden sonra önemini yitirmeye başlamıştır (Resim 8,9,10,11).

İstanbul Belediyesi'nin 1928 yılında ilk olarak giriştiği tamir faaliyeti sırasında kalenin iki kapısı kırılarak genişletilmiş ve Üsküdar-Beykoz yolu geçirilerek kalenin bütünlüğü bozulmuştur.

1928 yılında yapılan bu tahribattan sonra kale hiç bir onarım görmemiştir. Kalenin mülkiyeti bugün Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndadır. Bugün kale etrafında yer alan sıkışık evler arasında hemen hemen bakımsız şekilde, terkedilmiş gibidir³⁴.

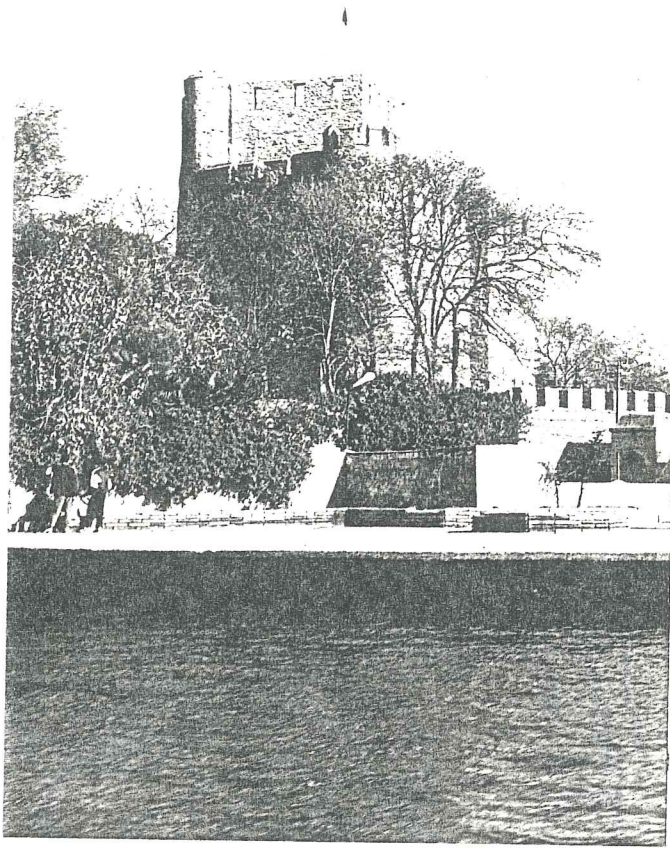
1986'da yapılan bir çalışmada Anadoluhisarı Kalesi'ne ait çalışmalar Çizim 1,2,3,4'te yer almaktadır.

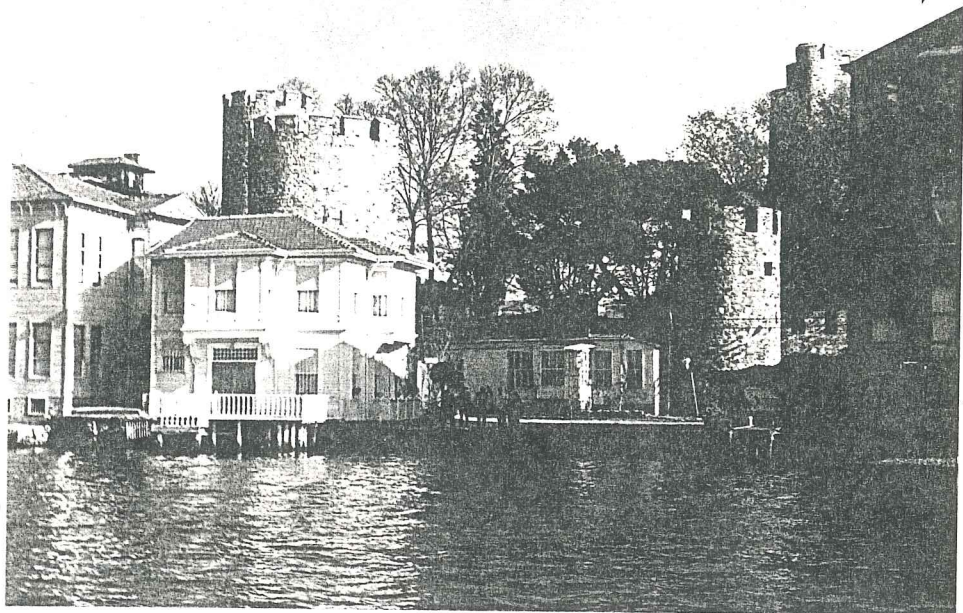
RESİM 8- Hisar ve çevresindeki yerleşme

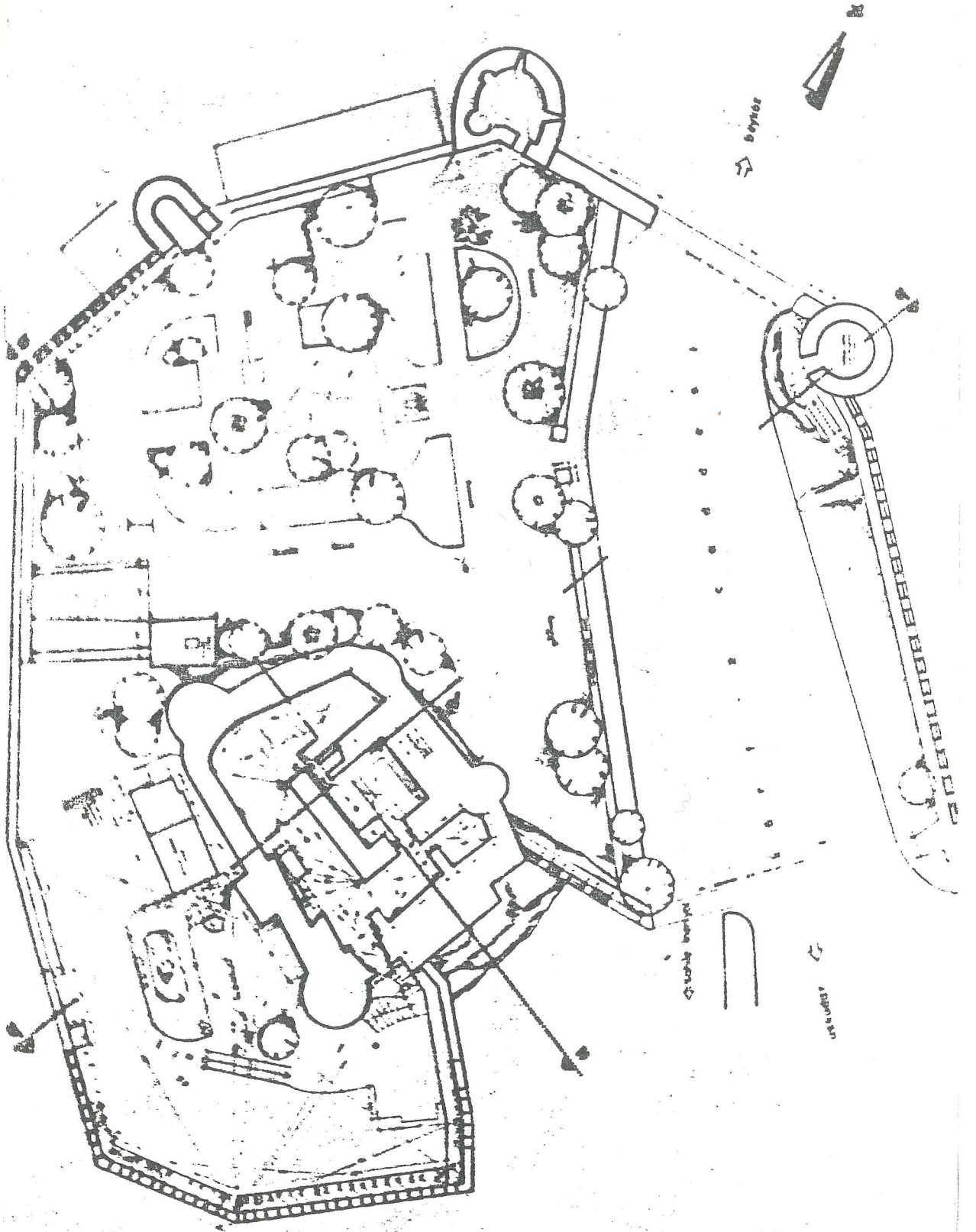
RESİM 9- Göksu Deresi'nden Hisar'a bakış

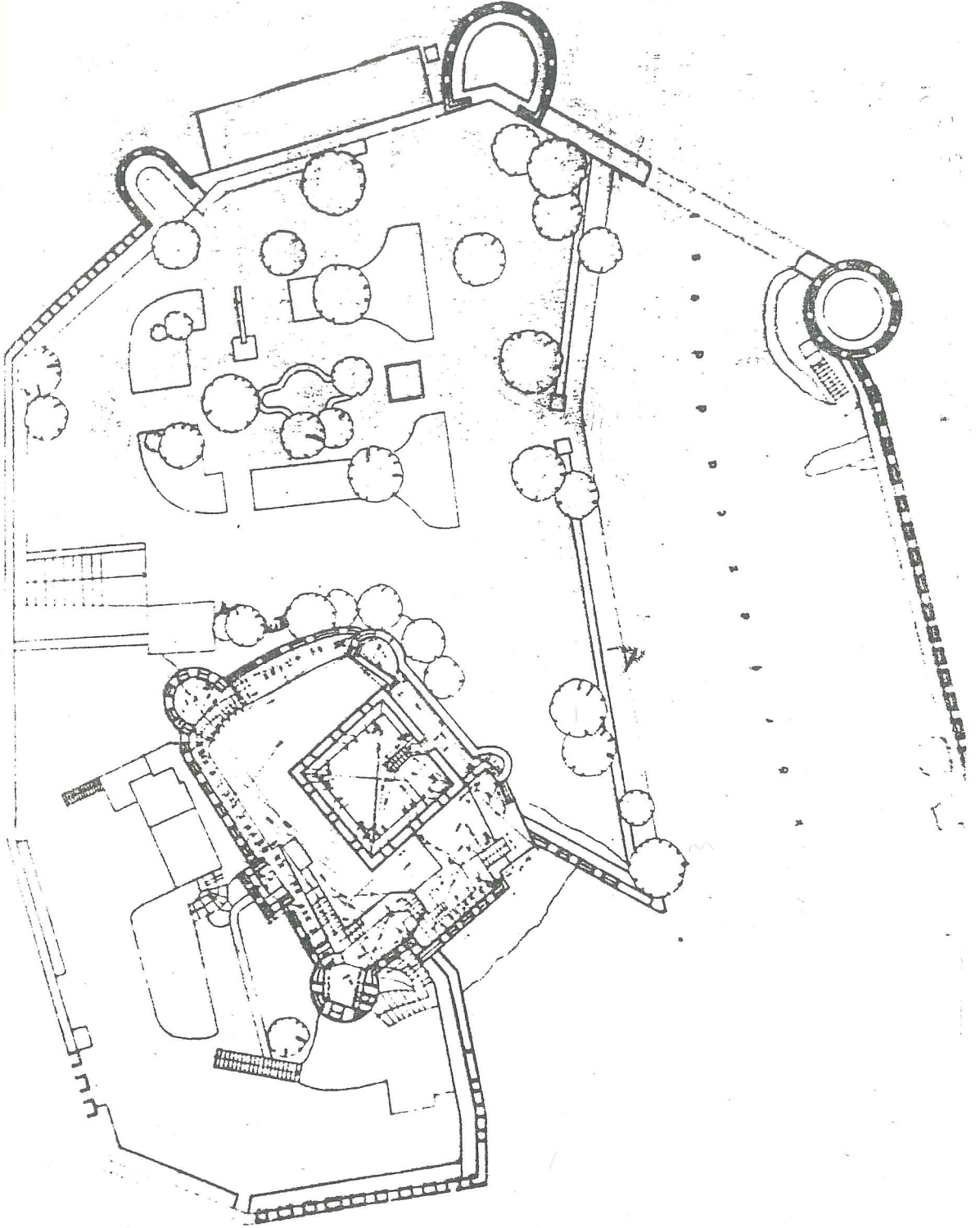
RESİM 10-Anadoluhisarı Kalesi'ne Boğaziçi'nden bakış

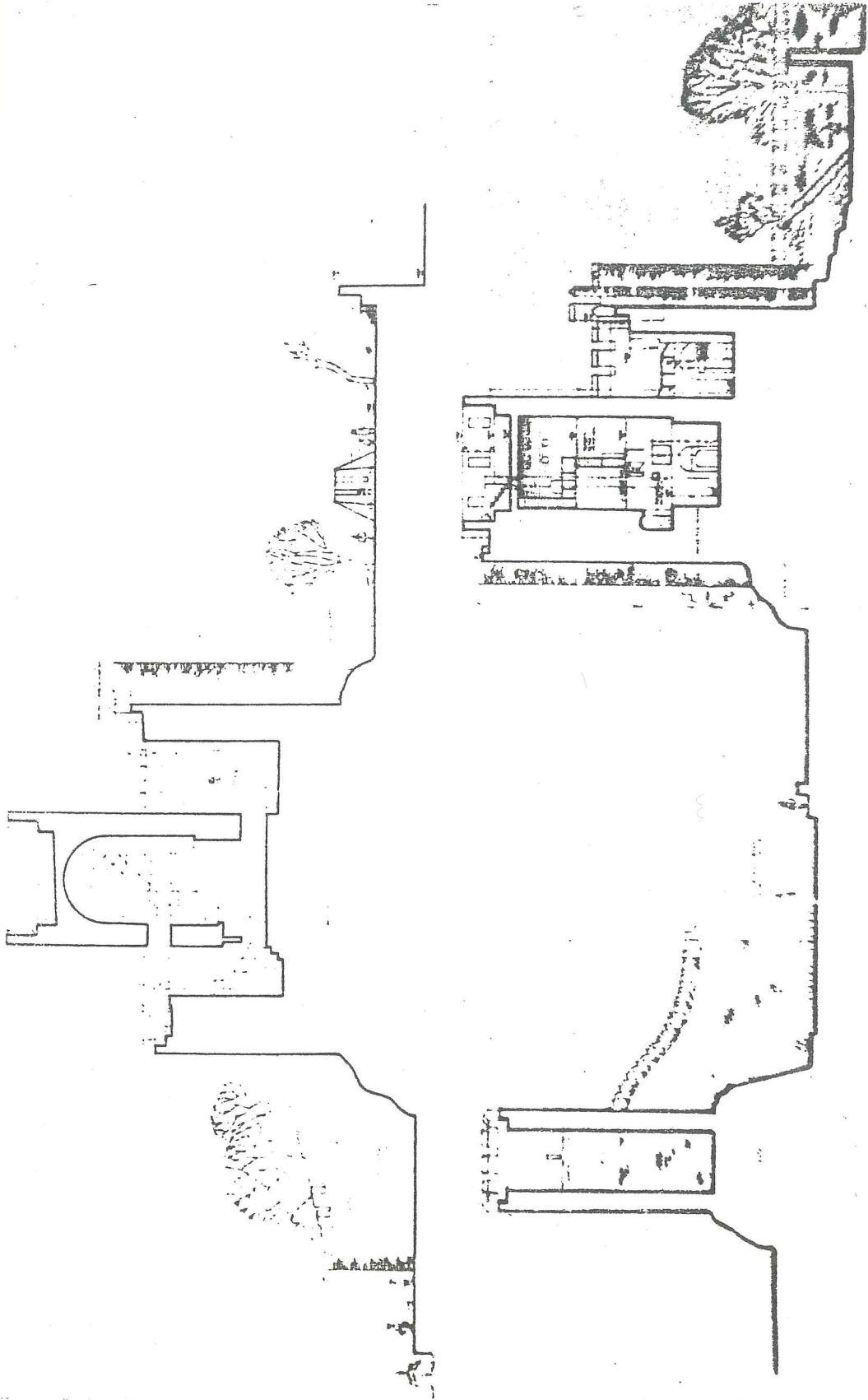
RESİM 11-Anadoluhisarı Kalesi ve çevresindeki yerleşimine Boğaziçi'nden bakış

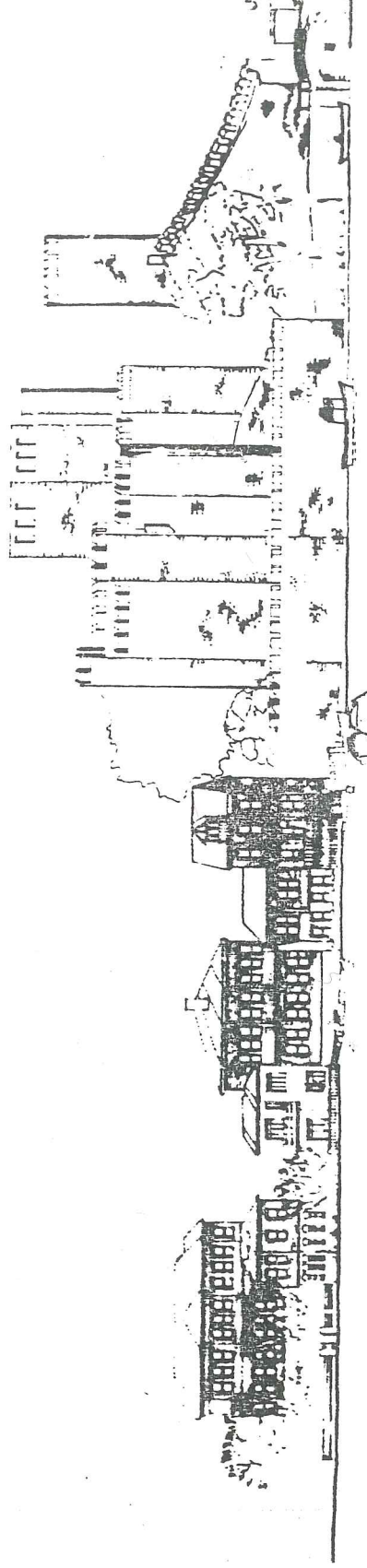
ÇİZİM 1- Anadoluhisari Kalesi ve bahçesi rölövesi (Yıldız Üniversitesi Kütüphanesi Arşivi'nden alınmıştır).

ÇİZİM 2- Anadoluhisarı Kalesi üst kat rölövesi (Yıldız Üniversitesi Kütüphanesi Arşivi'nden alınmıştır).

ÇİZİM 3- Anadoluhisari Kalesi'ne ait kesitler (Yıldız Üniversitesi Kütüphanesi Arşivi'nden alınmıştır).

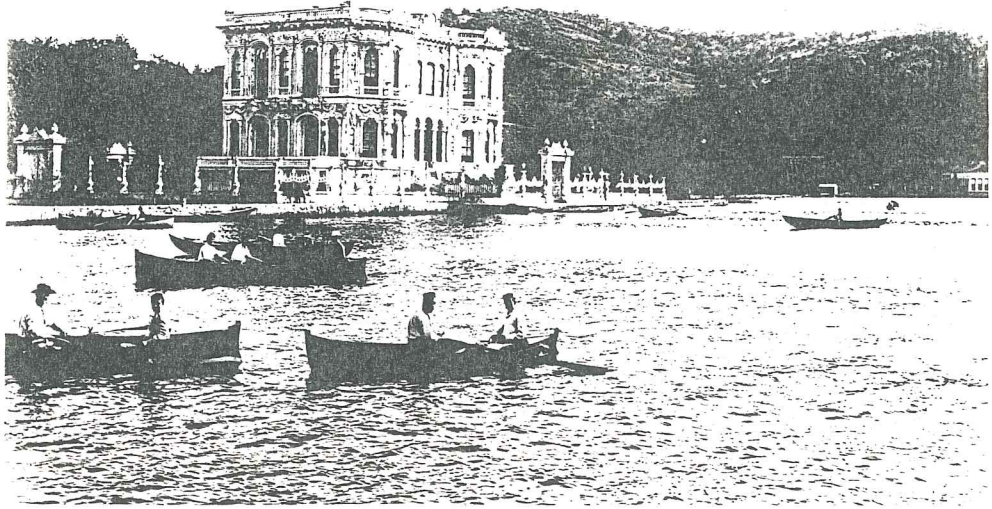

ÇİZİM 4- Anadoluhisarı Kalesi ve Göksu Deresi kenarındaki yerleşime ait silüet (Yıldız Üniversitesi Kütüphanesi Arşivi'nden alınmıştır)

5.2.2. Küçüksu Kasrı

Küçüksu Kasrı'nın olduğu yerde eskiden bir bostancı ocağı ile birkaç ahşap köşk vardı. 1752'de I. Mahmut için burada bir kasır ve bahçesine fıskiyeli havuz yaptırıldı. III. Selim ve II. Mahmut devirlerinde bu kasır tamir ettirildi.

Abdülmecit devrinde, 1857'de, Küçüksu Kasrı yeniden inşa edildi. Abdülaziz devrinde ise (1861-76) bugünkü cephesini alacak şekilde tamir ettirildi (Resim 12). Eskiden bu Kasır'dan Kandilli'ye kadar bir selvi ormanı uzanırdı³⁵. Bugün Küçüksu Kasrı müze olarak kullanılmaktadır.

RESİM 12-Boğaziçi'nden Küçüksu Kasrı'na bakış.

5.2.3. Dini Yapılar

Anadoluhisarı Camii

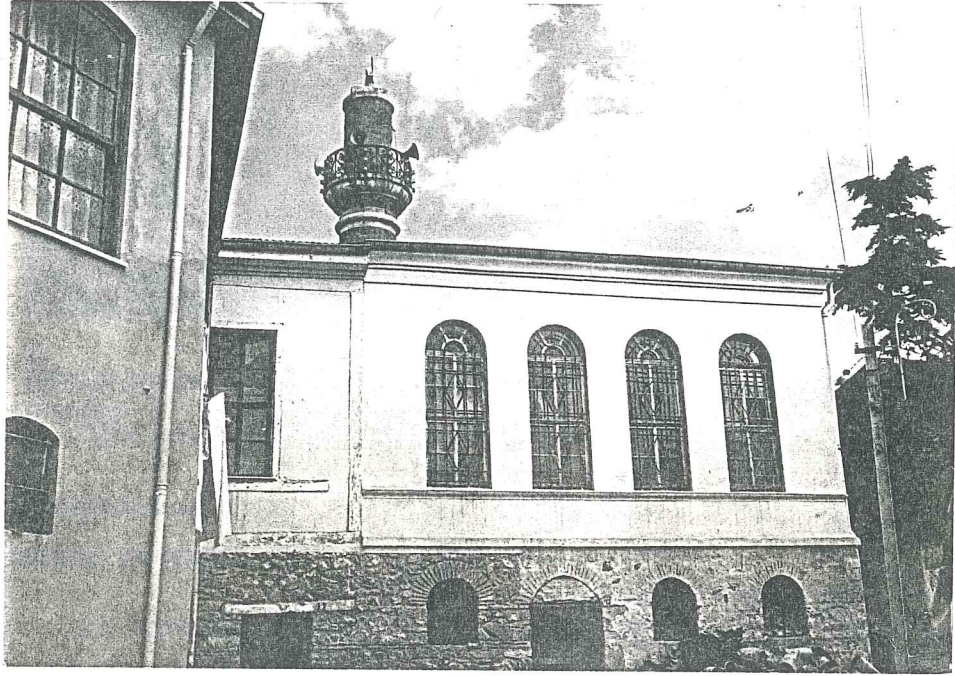
II. Sultan Mehmet (Fatih) tarafından yaptırılmıştır. Iskele meydanında vapur iskelesinin hemen karşısında fevkânı bir mabet idi; kale kapıları ve kale duvarlarının bir kısmı 1928 yılında Üsküdar-Beykoz sahil yolu yapılırken yıkıldığı gibi camide yola gitmiştir. Onun yerine 1934'de Körfez Caddesi'ndeki şimdiki cami yaptırılmıştır (Resim 13). Karşısında Yasemin Hatun adında hayır sahibi bir kadının mektebi bulunduğunu, caminin yeri değiştirilirken bu mektebin de yıkıldığını görüyoruz³⁶.

RESİM 13-Körfez Caddesi'nden Anadoluhisarı Camisi'ne bakış

Sinan Efendi Mescidi (Muhaşsi Sinan Camii)

XVI. yüzyılda Haşiyeci Sinaeddin Yusuf Efendi tarafından yaptırılmıştır. Hisar Camii Sokak, İbrahim Bey Sokak ile Otağtepe Caddesi'nin kesiştiği noktada yer almıştır (Resim 14).

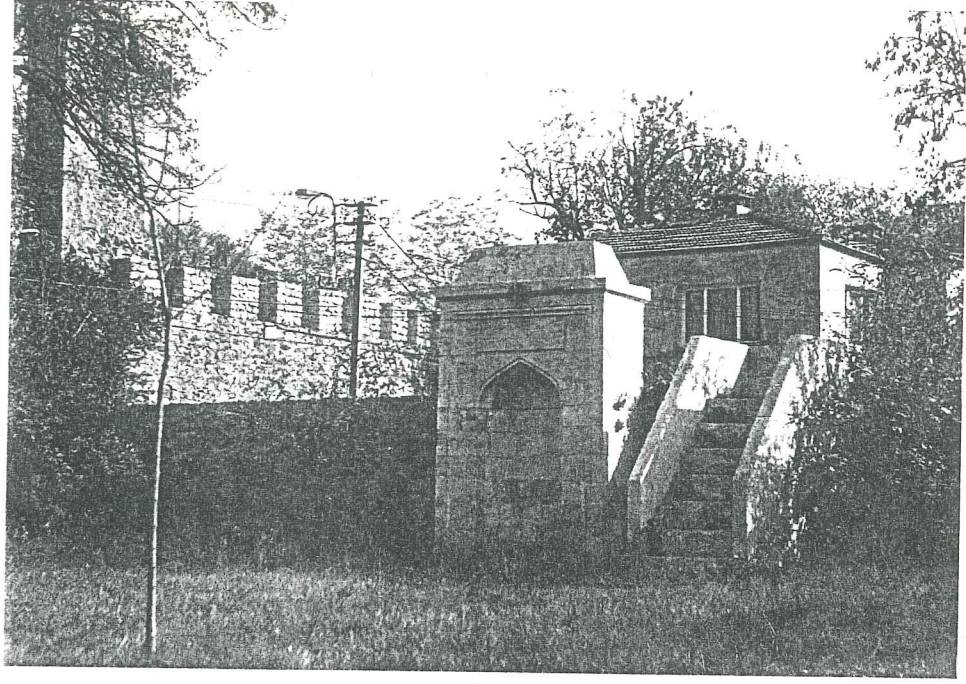

RESİM 14- İbrahim Bey Sokak'tan Muhaşsi Sinan Camisi'ne bakış.

Namazgâh

II. Mehmet'in kaleye topları yerleştirdiği ve bu suretle değişen kaleye önemli bir garnizon koyduğu ve duvar dışında bu yüzden bir cami inşasına mecbur olduğu neticesini çıkarmak mümkündür.

Daha sonraları güney tarafındaki toprak seviyesi yükseltilecek tesviye edildiği vakit bir de namazgâh ilave edildi. Bugün bu namazgâh'ın mihrabı ve minberi ile duvarlarından bir kısmı mevcuttur. Mihrabın stiline göre bu Cami'nin 17. yüzyıldan önce yapıldığı anlaşılır³⁷ (Resim 15).

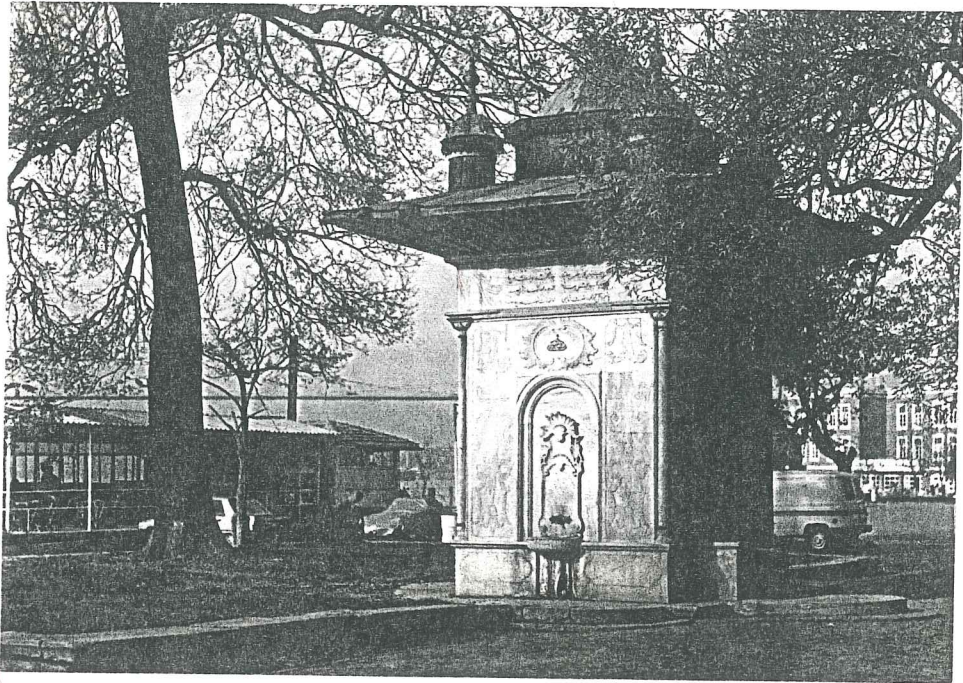

RESİM 15- Anadoluhisarı Kalesi yakınında bulunan Namazgâh'ın günümüzdeki durumu.

5.2.4. Su Yapıları

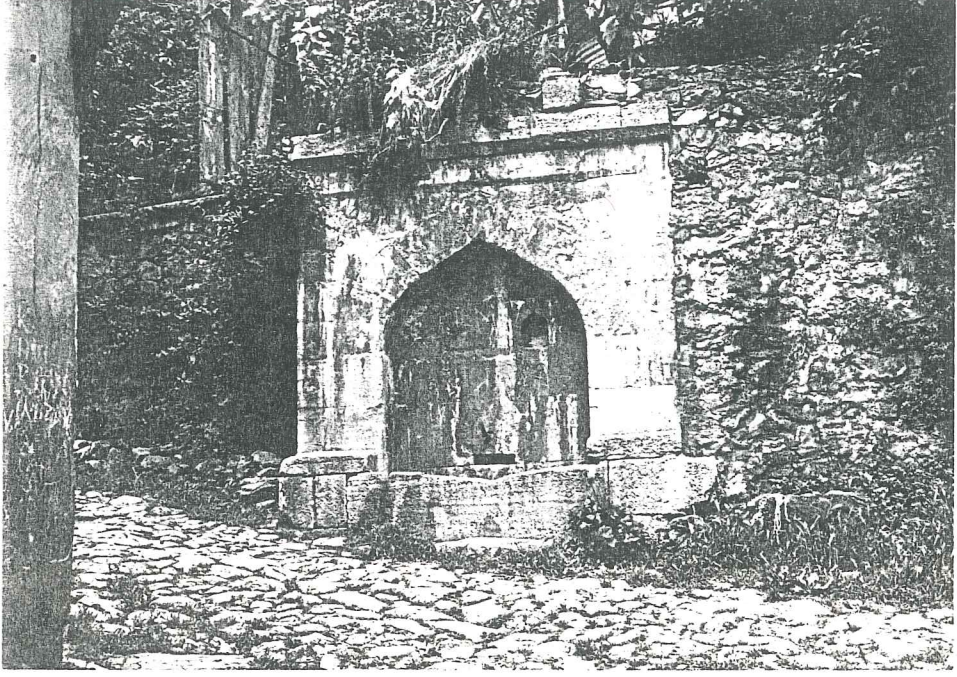
Küçüksu Çeşmesi

Bir namazgâh kenarında bulunan Küçüksu Çeşmesi, 1806'da III. Selim Devri'nde inşa edilmiştir³⁸.

RESİM 16- Küçüksu Çeşmesi'nin günümüzdeki görünümü

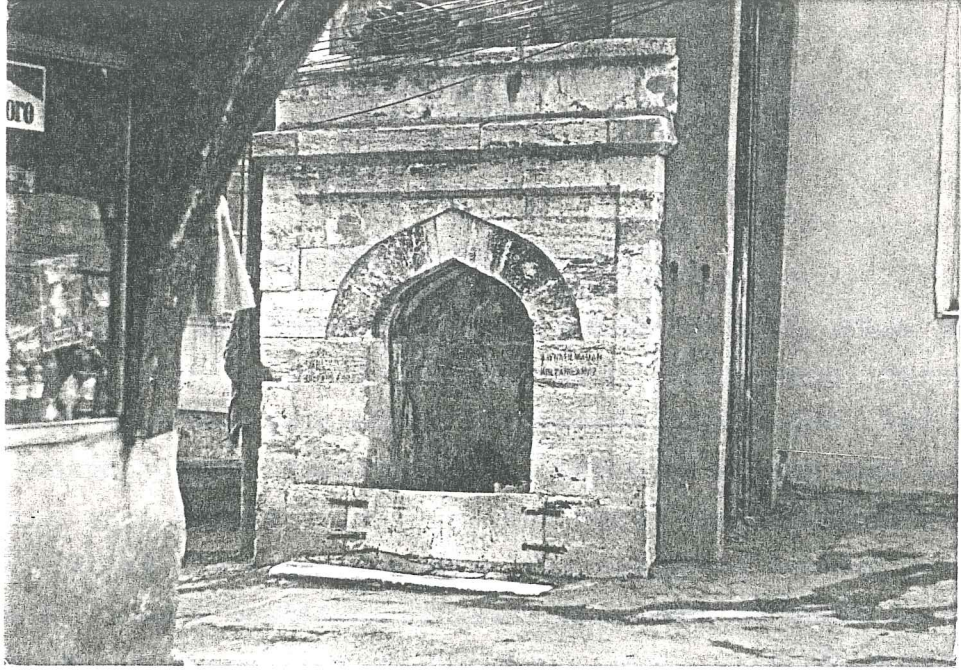
Anadoluhisarı'nda yer alan çeşmelerden bazıları görülmektedir
(Resim 17,18,19,20).

RESİM 17-Kaniye Çıkmazı Sokak'ta yer alan çeşmenin günümüzdeki durumu

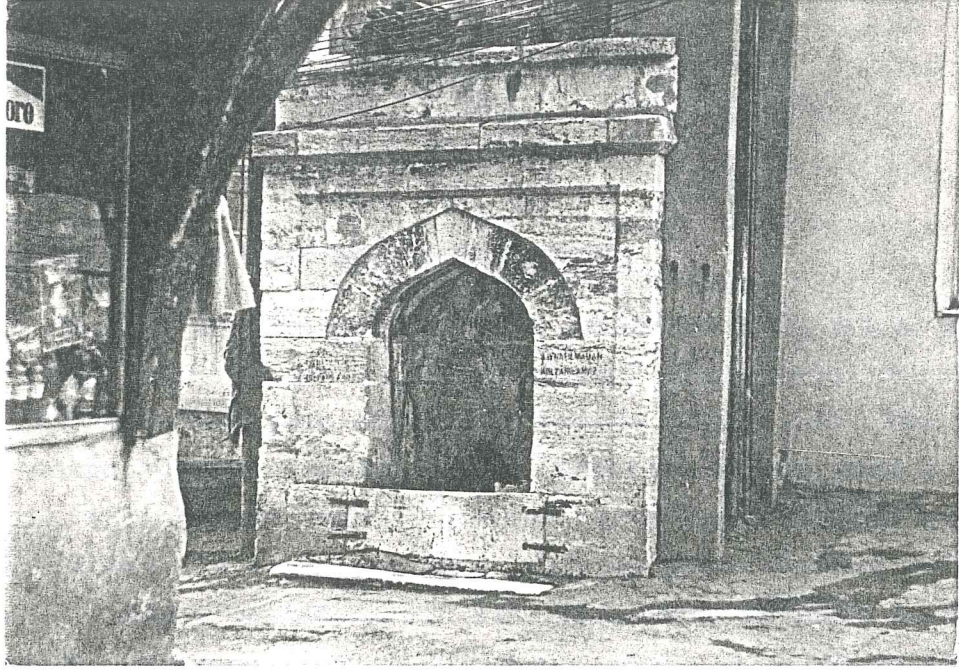
RESİM 18-Kızılserçe Sokağı ile Hisar Camii Sokak'ın kesiştiği yerde yer alan çeşme

RESİM 19-Hisar Camii Sokak üzerinde Muhaşşi Sinan Camisi'ne bitişik olarak yer alan çeşme

RESİM 20- Otağtepe Caddesi ile Sakabarı Sokağı'nın kesiştiği yerde yer alan çeşmenin günümüzdeki durumu

RESİM 19-Hisar Camii Sokak üzerinde Muhaşşi Sinan Camisi'ne bitişik olarak yer alan çeşme

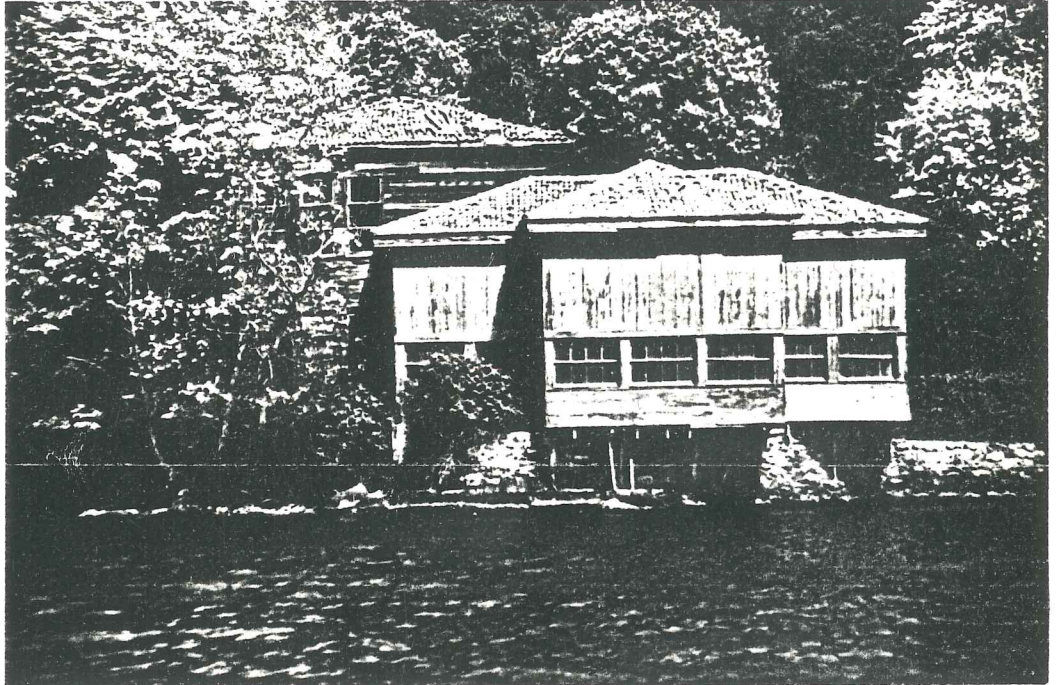
RESİM 20- Otağtepe Caddesi ile Sakabarı Sokağı'nın kesiştiği yerde yer alan çeşmenin günümüzdeki durumu

5.2.5. Sivil Yapılar

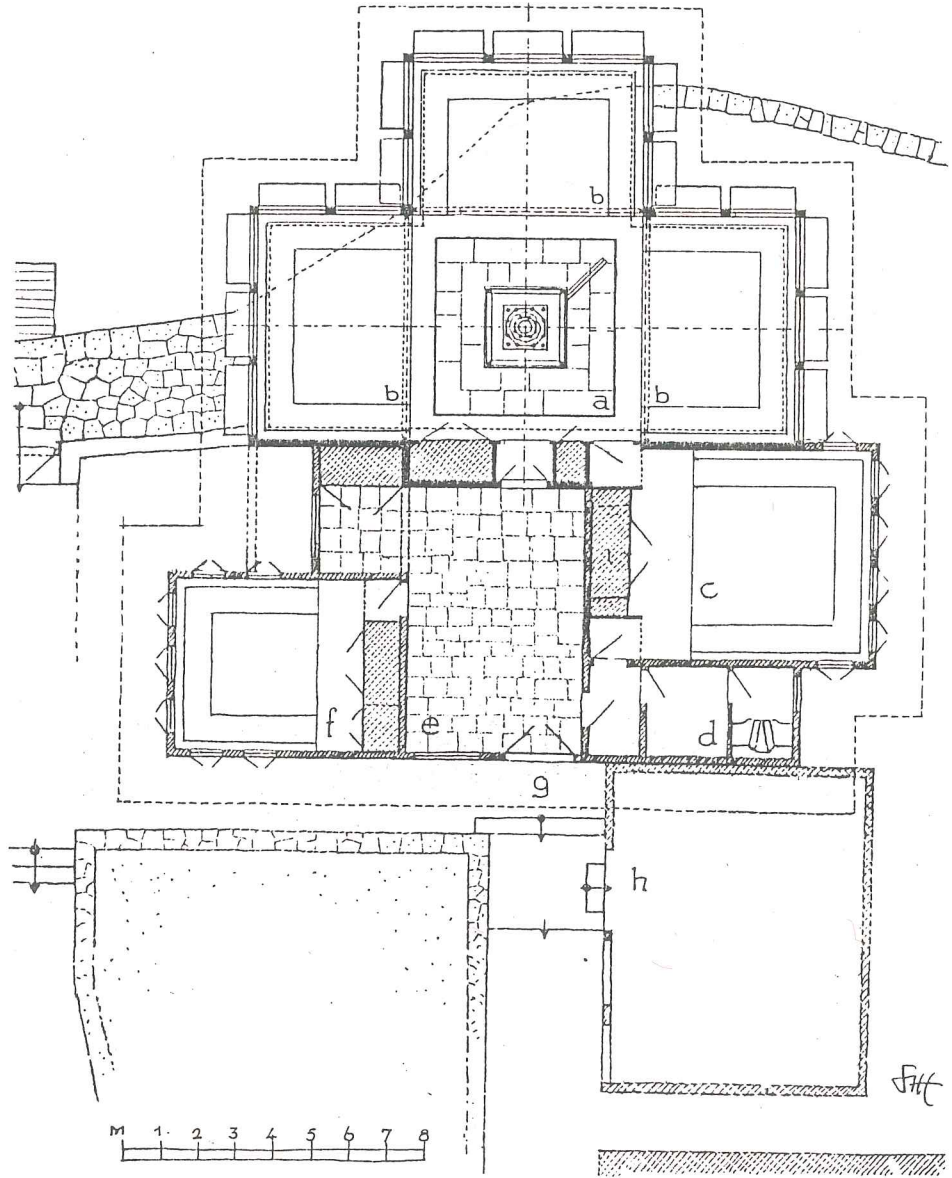
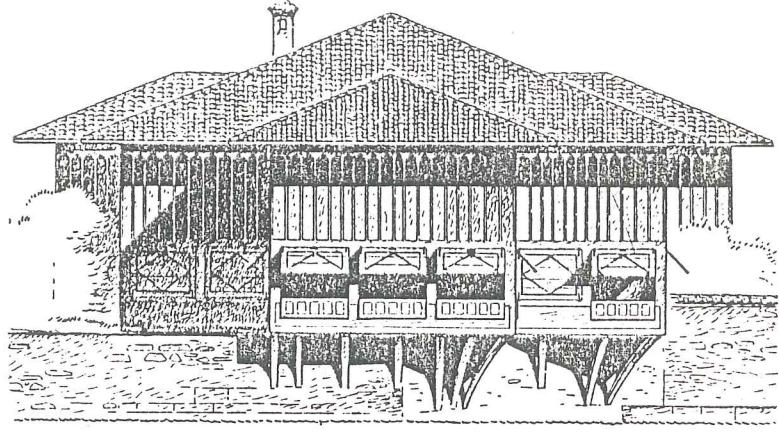
5.2.5.1. Yalılar

Köprülü Hüseyin Paşa Yalısı (Amucazade)

17. yüzyılın son senelerinde inşa edilen bu yalı, büyük Harem ve daha küçük olan Selâmlık bölümlerinden oluşuyordu. Buradaki özellik, iki bina arasında büyük bir mesafe olması idi. Yalı iki katlı ve bahçenin hisar tarafında idi. Arazinin en dar olan bu yerinde, yalı arka sokağa dayanır, hatta karşı dağ tarafına geçmek için de bir köprü ile uzatılmış imiş. Yalının planı merkezi sofalıdır. Sofa 17. yüzyıl başlarına ait eski planlarda da geniş eyvanları ve köşkleri çifte pahlı olan bir plana sahip imiş. Bu sofanın 4 tarafında 8 oda dizili imiş. Bunların en büyüğü Hisar tarafında olanıdır. Bu binanın iç süslemelerinin ne şekilde olduklarını mevcut olan selamlık divanhanesinden anlayabiliriz. Bu salonun planı 3 çıkmalı ve fıskiye, orta sahnalıdır. Çeşmeli mermer kısım daha sıcak iklimlerdeki avlunun karşılığıdır. Burada üstü kubbe ile örtülüdür³⁹ (Resim 21) (Çizim 5).

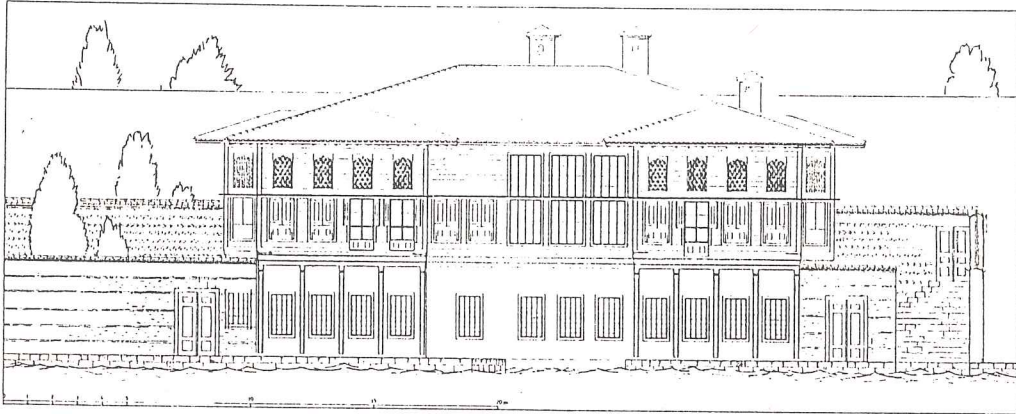
RESİM 21-Amucazade Hüseyin Paşa Yalısı'na Boğaz'dan bakış

ÇİZİM 5- Amucazade Hüseyin Paşa Yalısı'nın planı ve denize dönük cephesi (Eldem, Sedat Hakkı. *Türk Evi II*, İstanbul, T.A.Ç. Vakfı, 1986).

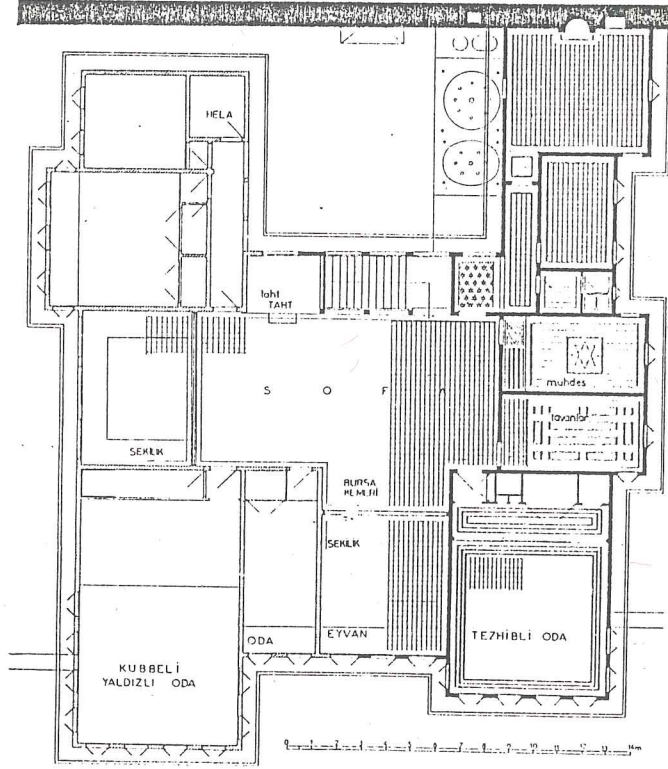
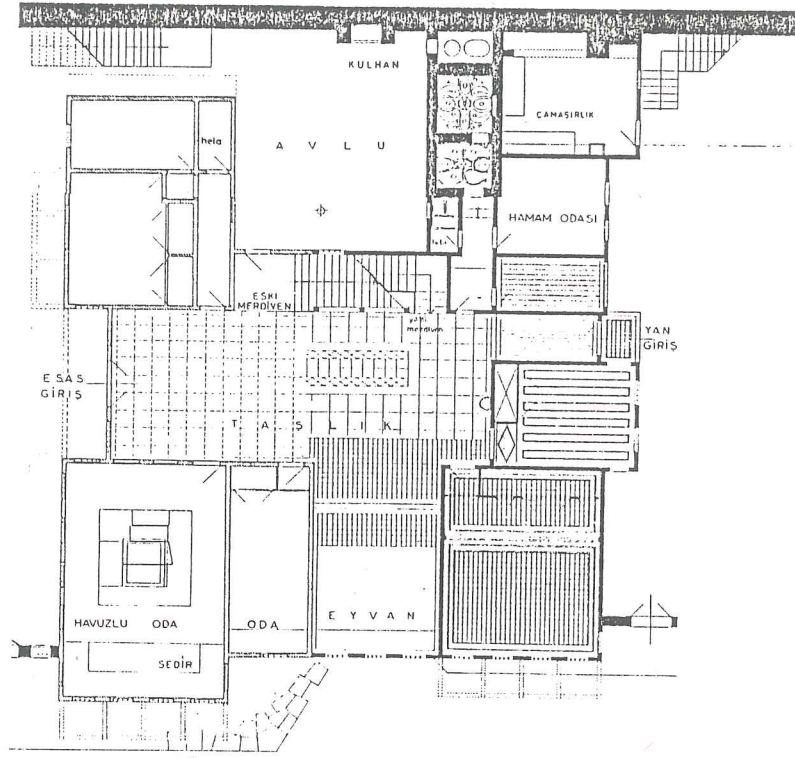
Zarif Mustafa Paşa Yalısı

Yarısı yıkılmış olarak Birinci Cihan Savaşından beri son senelere kadar ayakta durmuş olan bu yalı, 17. yüzyıl sonları yapısıdır. Eksik olan kısım; temel kalıntıları, eski resimler ve o zamanı hatırlayanlar yardımıyla gerçeğe uygun bir şekilde tamamlanabilmiştir. Yalı daha büyük bir tümün bir bölümüdür. Araştırmalara göre burası selamlıktır. Harem bölüğü bugün Esat Bey Yalısı olarak bilinen yalıdır. İkisinin arasında kapalı geçit ve onun üzerindeki üç kurnalı büyük hamam vardır. Selamlığın alt katında bir oda, onun üstünde yalının en büyük odası olan "kubbeli yıldızlı" divanhane vardı. Buranın altlı üstlü 20 penceresi varmış⁴⁰ (Çizim 6,7).

ÇİZİM 6- Zarif Mustafa Paşa Yalısı Cephesi.

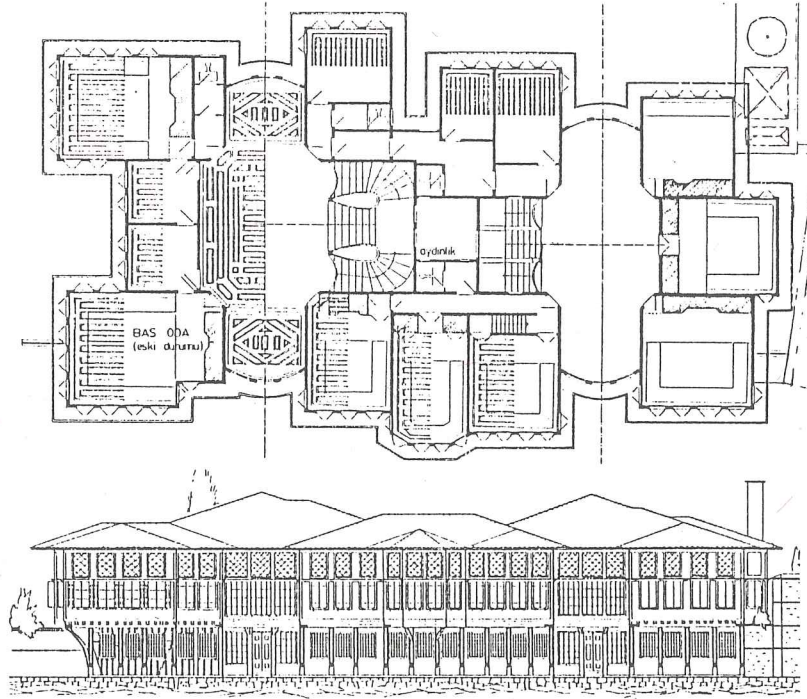
(Eldem, Sedat Hakkı. Türk Evi II, İstanbul, T.A.Ç. Vakfı, 1986).

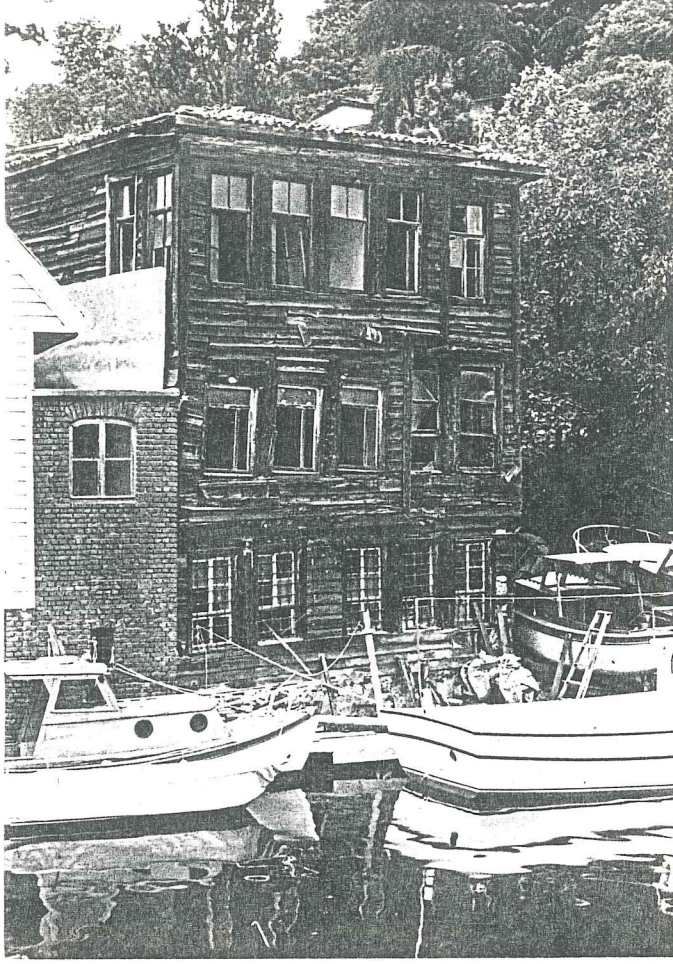
ÇİZİM 7- Zarif Mustafa Paşa Yalısı planları
(Eldem, Sedat Hakkı. Türk Evi II, İstanbul, T.A.Ç. Vakfı, 1986)

Yasinci Yalısı

İlk yapılışı 18. yüzyıl başlarına ait olan bu yalı, 19. yüzyıl birinci yarısında esaslı bir kafes tamiri geçirmiş ve eski mimari karakterlerini kaybetmiştir. Ancak plan esas hatları fazla bozulmadan korunabilmiştir. Pencereler eskiden altlı üstlü iken tek sıra haline sokulmuştur. Binanın genel görünüşü o zaman rağbette olan Ampir tarzına bürünmüştür. Plan iki iç sofalı ve ilk yapılış devrinin karakterindedir. Selamlık kısmında eyvanların sonradan kapatılmış oldukları düşünülebilir. Bu yalı doğrudan doğruya deniz hizasında, hatta bazı yerlerde ötesindedir. Alt katıda rıhtım seviyesinde, dolayısıyla devri için ileri görüşle yapılmış modern bir yapıdır⁴¹ (Çizim 8).

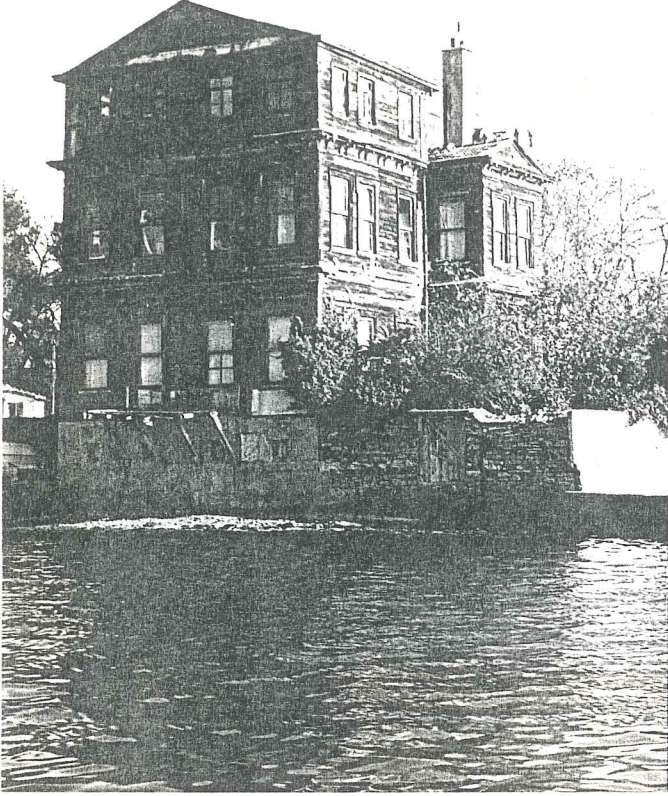
ÇİZİM 8- Yasinci Yalısı plan ve cephesi
(Eldem, Sedat Hakkı. Türk Evi II, İstanbul, T.A.Ç. Vakfı, 1986).

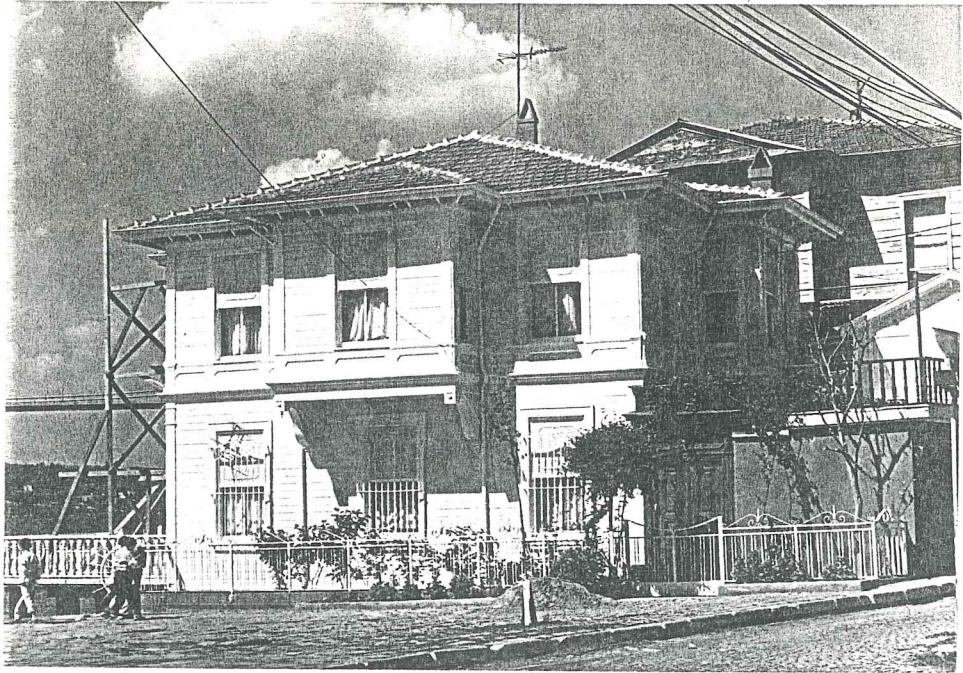
RESİM 22- Göksu Deresi kenarında yer alan yalının görünümü (Kızılserçe sokağı, Kapı no: 26)

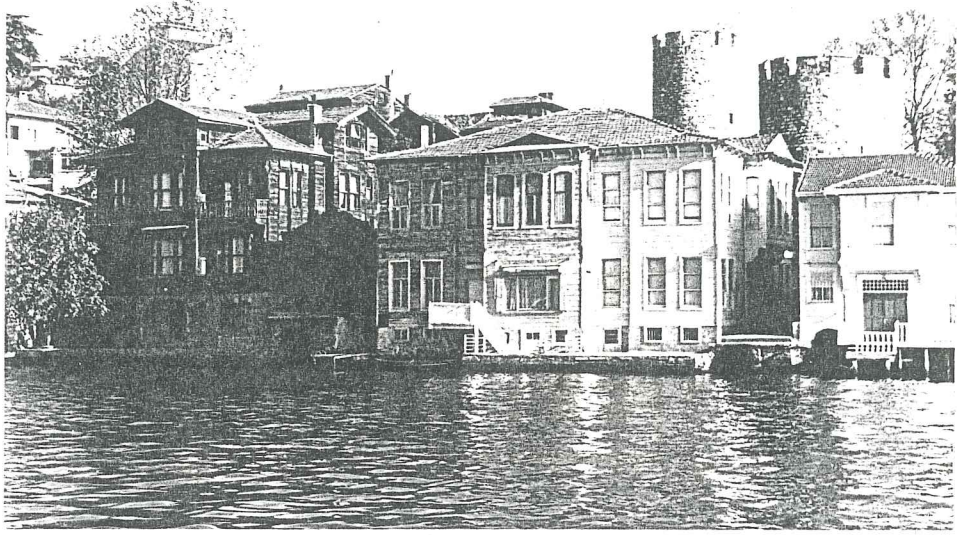
RESİM 23-Göksu Deresi'nden Arappaşa Yalısı'na bakış (Kızılserçe Sokağı, Kapı no: 28)

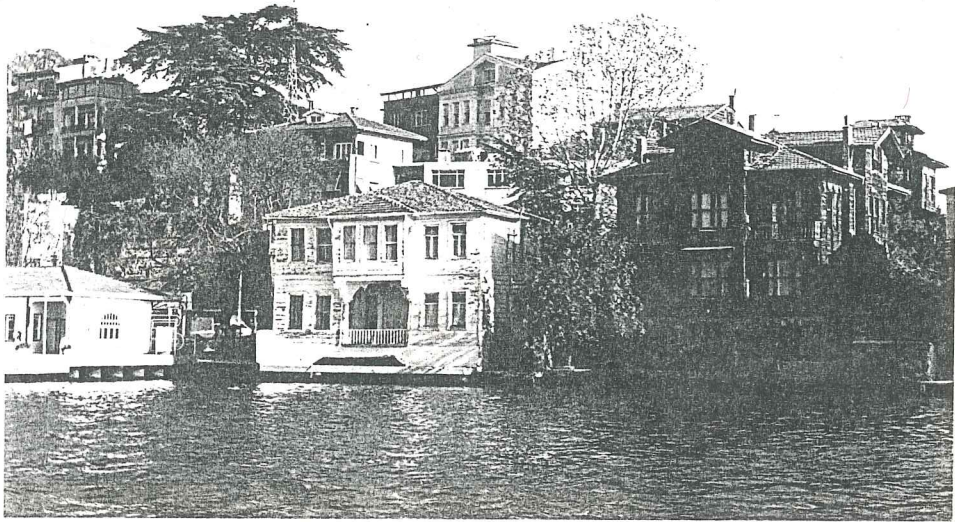
RESİM 24- Boğaz'dan Komandoz Yalısı'na bakış (Toplarönü Sokak, Kapı no: 8)

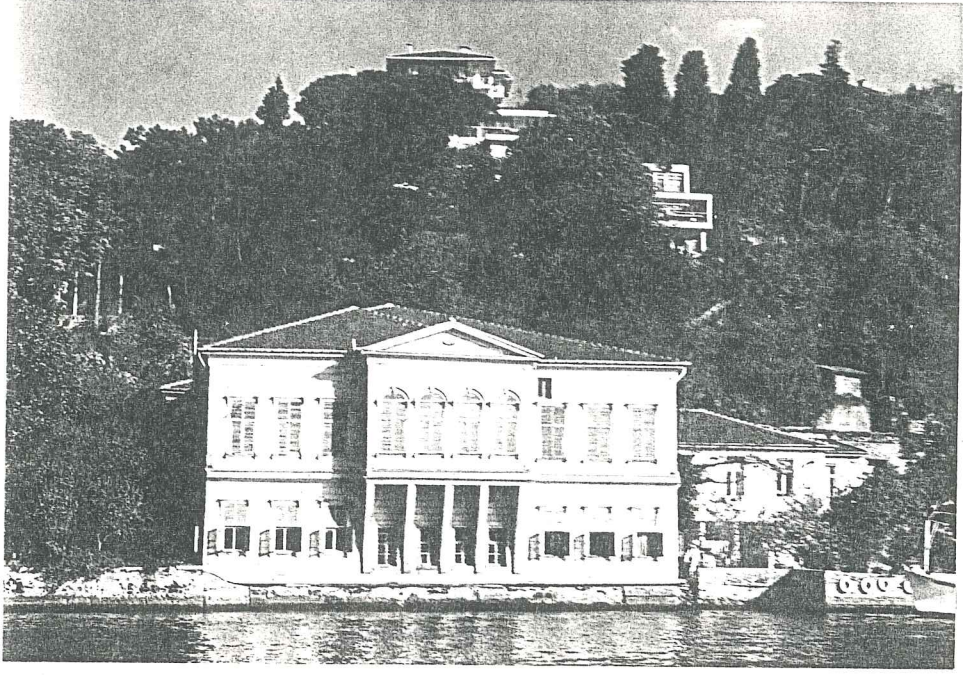
RESİM 25-Toplarönü Sokak'tan 6 no.lu Yalı'nın görünümü

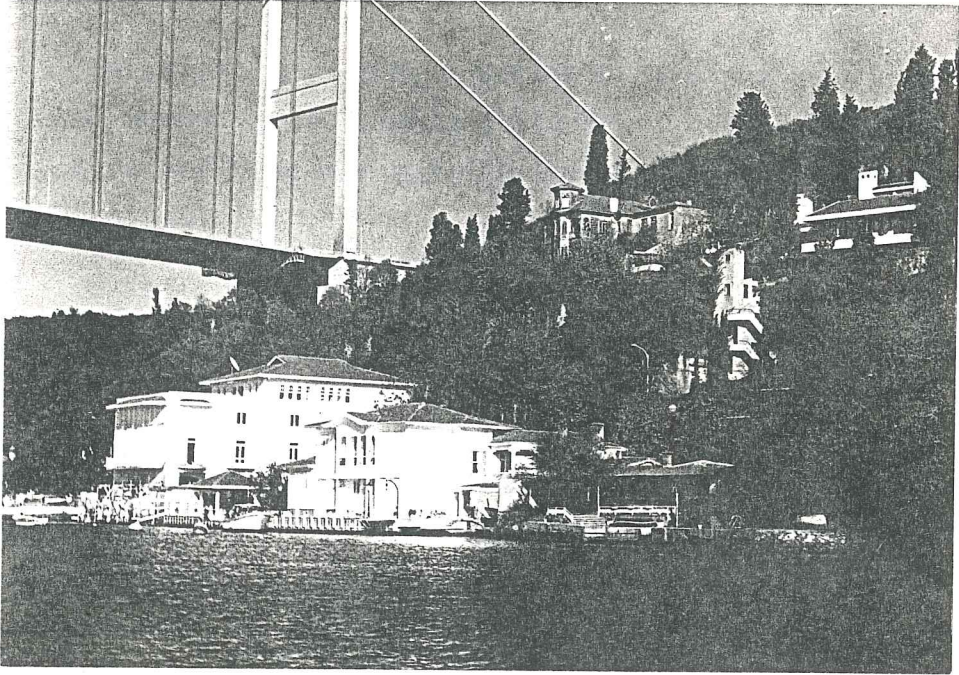
RESİM 26-Körfez Caddesi üzerinde yer alan 4 ve 8 no.lu Yalılara Boğaz'dan bakış.

RESİM 27-Körfez Caddesi üzerinde yer alan 8 ve 2 no.lu Yalılarının Boğaz'dan görünümü

RESİM 28-Anadoluhisarı'nda yer alan yalılardan biri (Körfez Caddesi)

RESİM 29-Körfez Caddesi üzerinde yer alan yapılara Boğaz'dan bakış

6. ANADOLUHİSARI'NDA YAPILANMA ÖZELLİKLERİ

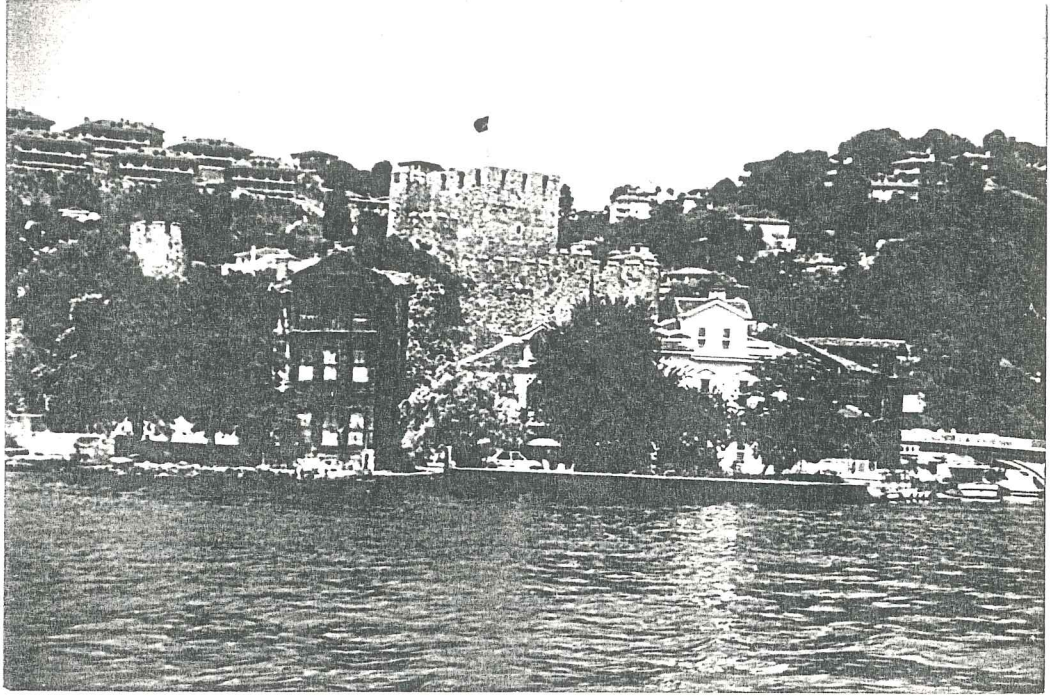
6.1. KONUMLANMADAKİ ETKENLER

6.1.1. Topoğrafya

Anadoluhisarı kıyı şeridi oldukça uzundur. Fazla girintisi ve çıkıntısı yoktur. Kıyı yerleşimi ile iç kesim yerleşimi Körfez Caddesi yolu ile bölünmüştür. Kıyı yerleşimini genelde yalılar oluşturmuştur. Bunlar ayrıık nizamda, bahçeli yerleşimlerdir. Anadoluhisarı Kalesi en merkezi yer olan üçgen şeklindeki toprak parçası üzerinde yer almıştır. Bu yerleşimiyle Kale adeta Anadoluhisarı'nın kalbi durumundadır.

Sahil yerleşimi ve dereboyu yerleşimi dışında kalan yerlerde bazen bitişik, bazen ayrıık nizamlı yerleşimler görülür (Körfez Caddesi'nden sonra hafif eğimle çıkılıp sonra dikleşen yamaçlar üzerindeki esas yerleşim).

Genelde az eğimli yerlerde bitişik nizamlı yerleşimleri görmekteyiz. Eğimi fazla olan yerlerde ise setli bahçeleriyle birlikte ayrıık nizamlı evler yer almıştır. Denize dik doğrultuda oluşan eğim dışında denize paralel doğrultuda oluşan eğim, birbirine paralel yollar arasında da yokuşlar oluşturmuştur. Bu farklı yükseklikteki yollar arasındaki yapı adalarında; yüksek olan yoldan tek katlı olarak ulaşmaktadır. Bu tür yapıların Alt taraftaki bahçeden ve yol üzerindeki cepheden ayrıı girişler vardır (Resim 30,31).

RESİM 30- Tarihi yapıları ve yeni yapıları ile Anadoluhisarı'ndaki yerleşim.

RESİM 31- Göksu Deresi kıyısından Anadoluhisarı yerleşimine bakış

6.1.2. Manzara

Anadoluhisari manzara bakımından çok şanslı bir konumda yer alır. Boğazı, deresi ve dikleşen yamaçlarıyla bir bütünlük içerisindedir.

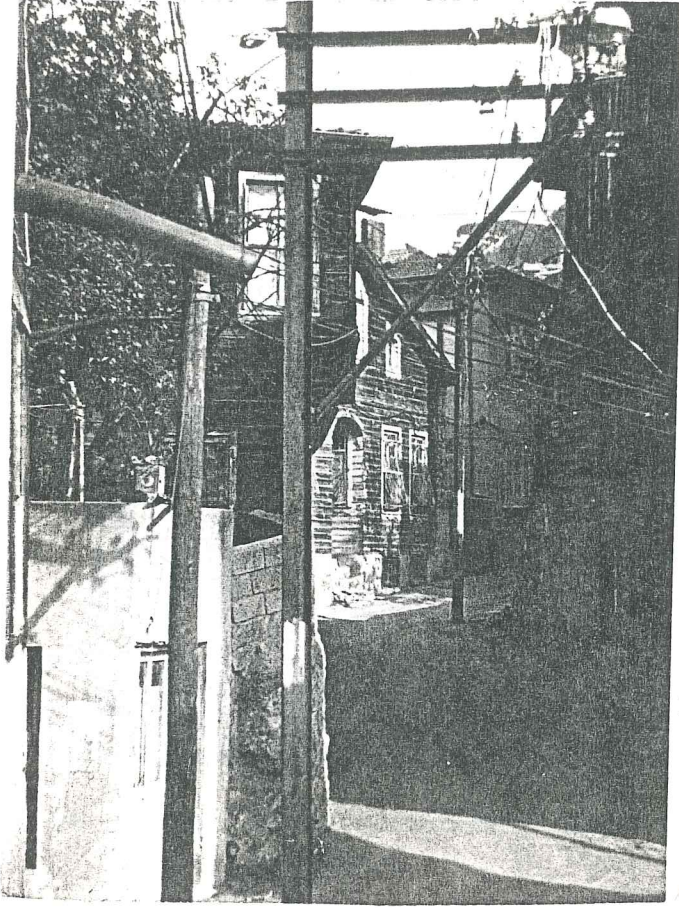
Ön cephenin Boğaz'a dönük olarak, tüm manzarayı rahatlıkla alabilecek şekilde konumlanabilen yapılar ancak denize paralel eğimin olduğu kıyı şeridi ile düzlüklerin olduğu yamaçlarda yapılabilmektedir. İç kesimlerde yapılanma daha zor olduğundan yönlendirme daha çok manzaraya göre değil de, arazinin durumuna göre olmuştur. Bu durum karşısında yamaçlardaki evler genellikle cumbalı yapılarak biraz olsun manzaradan yararlanabilmeleri yoluna gidilmiştir.

Son yıllarda yapılmış olan çok katlı yapılar hem manzarayı bozmakta; hem de bir ya da iki katlı olan eski yerleşimin manzarasını etkilemektedir.

6.2. YAPIM SİSTEMLERİ

Anadoluhisarı tarihsel merkezinde ahşap ve kagir yapılar çoğunlukta bulunmaktadır. Diyebiliriz ki; Anadoluhisarı, eski dokusunu biraz olsun koruyabilmiş durumdadır. Sahil şeridi boyunca yer alan yalılar eski güzellik ve inceliklerinden pek birşey kaybetmemişlerdir. Fakat Göksu Deresi kenarında kagir ve betonarme yapılara sık rastlamaktayız. Kızılserçe Sokağı, Körfez Caddesi ve Pazar Sokak eski dokularını oldukça yitirmiş sokaklardır. Bununla beraber Otağtepe Caddesi, Setüstü Sokak, Hisar Cami Sokak, Toplarönü Sokak ve Riyaziyeci Sokak eski dokularını koruyabilmiş, iyi silüetler oluşturan sokaklardır (Resim 32,33,34,35). Betonarme yapıları ise daha çok Körfez Caddesi, Setüstü Sokak ortaları ve sonlarına doğru görmekteyiz (Pafta 1).

Her geçen yıl ahşap yapıların sayısı azalma göstermektedir. Halk arasında koruma bilinci tam olarak yerleşmedikçe bu azalış devam edecektir. Genellikle sağlam, bir-iki onarımla kurtarılabilen yapıların, yıkılıp tekrar yapılmalarına sık rastlanır olmuştur. Harsarsız tarihi yapılara hiç gereği yokken yapılan bu yıkımlar oldukça düşündürücüdür. Oldukça iyi durumda ve günümüze kadar gelebilmiş yapıyı yıkıp yeniden yapmanın gerekliliği nedir? ve eski orijinalliğini ne derece yaşatılacaktır? Restorasyon adı altında yapılan uygulamalardan bunların ne denli zor olduğunu görebiliyoruz. O halde sağlamlık ve kullanılabilirlik kontrolü yapılmadan bu yıkımlara izin verilmemelidir.

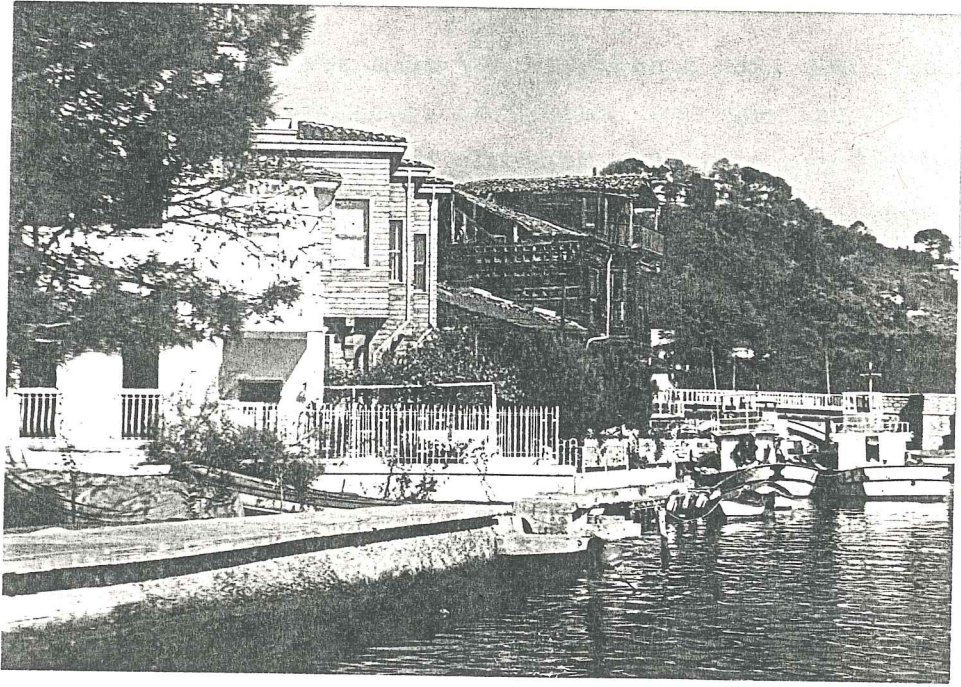
RESİM 32- Otağtepe Caddesi tarihi dokusunu koruyabilmiş sokaklardan biridir (Bkz. plan ve silüetler).

RESİM 33-Otağtepe Caddesi ahşap yapılarıyla güzel bir silüet oluşturmaktadır.

RESİM 34- Setüstü sokağı girişindeki ahşap yapılar

RESİM 35- Riyaziyeci Sokak'ın Göksu Deresi'nden görünümü

6.3. KAT ADETLERİ

Anadoluhisarı'nda yer alan yapıların çoğunluğunu 2 katlı yapılar oluşturmaktadır. Bunu 1 ve 3 katlı yapılar takip etmektedir. Az sayıda 4 ve 5 katlı yapılara da rastlanmaktadır (Pafta 2).

Eski dokuyu oluşturan yapılar genelde 1 ve 2 katlıdır. Ahşap yapılarda zemin kattan sonra çıkmalı katın veya katların geldiğini görmekteyiz. Sahil şeridi ve dereboyu yerleşiminin çoğunluğunu 2 katlı yapılar oluşturmuştur. Buralarda arazi genelde düzdür. Fakat Körfez Caddesi'nden iç kesimlere doğru eğim gittikçe artmaktadır. Bu nedenle denize dik olan sokaklar arasında farklı kotlar mevcuttur. Kızılserçe Sokak ile İbrahim Bey Sokağı, buna bir örnektir. Bu iki Sokak Merdivenli Köşk Sokağı ile birbirine bağlanır. İbrahim Bey Sokağı daha yüksek kottadır. Bu sokaktan 1 veya 2 katlı görünen evler Kızılserçe Sokağı'ndan bakıldıklarında 3 veya 4 katlı görünmektedirler. Bu tür evlerin önden ve arkadan farklı girişleri bulunmaktadır. Buradan eğimin katlar üzerindeki etkisini anlayabiliriz.

Anadoluhisarı'nda yer alan yeni yapıların eski yapılara oranla daha fazla katlı olduklarını görüyoruz. Kat adedine getirilmiş olan kısıtlama gerekli denetimin olmaması nedeniyle uygulanmamakta, tasdik edilen projeler dışına gidilmektedir. Bina bittikten sonra kaçak 1 ve 2 kat yapılabilmektedir. Eski dokuyu ve silüeti tamamen bozan bu yapılanma halen devam etmektedir.

6.4. İŞLEVLERİN DAĞILIMI

Anadoluhisarı yerleşiminin çoğunluğunu konutlar oluşturmaktadır. Eski yapıların 3-4 tanesinin zemin katı ticarete dönüştürülmüştür. Körfez Caddesi boyunca konut + ticaret ve ticaret amaçlı yapılar yer almaktadır, bu durum Pazar Sokak girişinde de devam etmektedir. Bu tür yapıların çoğu çevreye aykırı betonarme veya kagir yapılardır.

İncelemiş olduğum bölgedede eğitim amaçlı Güzelcehisar İlkokulu yer almaktadır. Kızılserçe Sokağında bulunan okulun bahçesi Göksu Deresi'ne bakmaktadır. Ayrıca bölgede 3 adet cami bulunmaktadır. Bunlar Körfez Caddesi'ndeki Anadoluhisarı Camii, Otağtepe Caddesi'ndeki Muhaşşi Sinan Camii ve Toplar önünde bulunan Tarihi Namazgâh'tır. Bununla beraber kamu yapısı olarak kale duvarına dayalı bir postane, 2 adet trafo, 5 adet çeşme yer almaktadır. Bu çeşmeler Kaniye Sokak'ta, Otağtepe Caddesi'nde, Muhaşşi Sinan Camii bitişiğinde, Kızılserçe Sokak'ta ve Pazar Sokak'ta yer almaktadırlar. Bazı konutlar ise işlevlerini yitirmiş durumdadır. Bu tür yapıları strüktür sorundan veya yarı harabe durumunda bulunan yapıları oluşturur. Göksu Deresi'nde bulunan Arappaşa Yalısı buna bir örnektir (Resim 23). Strüktür sorunu oldukça fazla olan bu güzel yapı kendi haline bırakılmış ve terkedilmiş durumdadır (Pafta 3).

6.5. MEKANSAL VE ÇEVRESEL VERİLER

Anadoluhisarı tarihsel merkezini, mekansal ve çevresel veriler açısından değerlendiren ve genel karakteristiğini ortaya çıkaran analizler yapılmıştır (Pafta 4).

Yapılan araştırmalar sonucu Anadoluhisarı'nın diğer Boğaz köylerine oranla özelliğinden pek birşey kaybetmemiş olduğunu söylemek mümkündür (Resim 36,37,38,39).

Eski yapıları incelediğimizde bazılarının özgün durumda olduklarını bazılarının da yapılan ufak tefek değişiklikler nedeniyle biraz da olsa özgünlüklerini yitirmiş olduklarını görüyoruz. Birkaç yapı ise özgünlüğünü önemli oranda yitirmiştir. Bunun yanında 5-6 yapıda strüktür sorunu olduğu tespit edilmiştir (Resim 40,41,42,43).

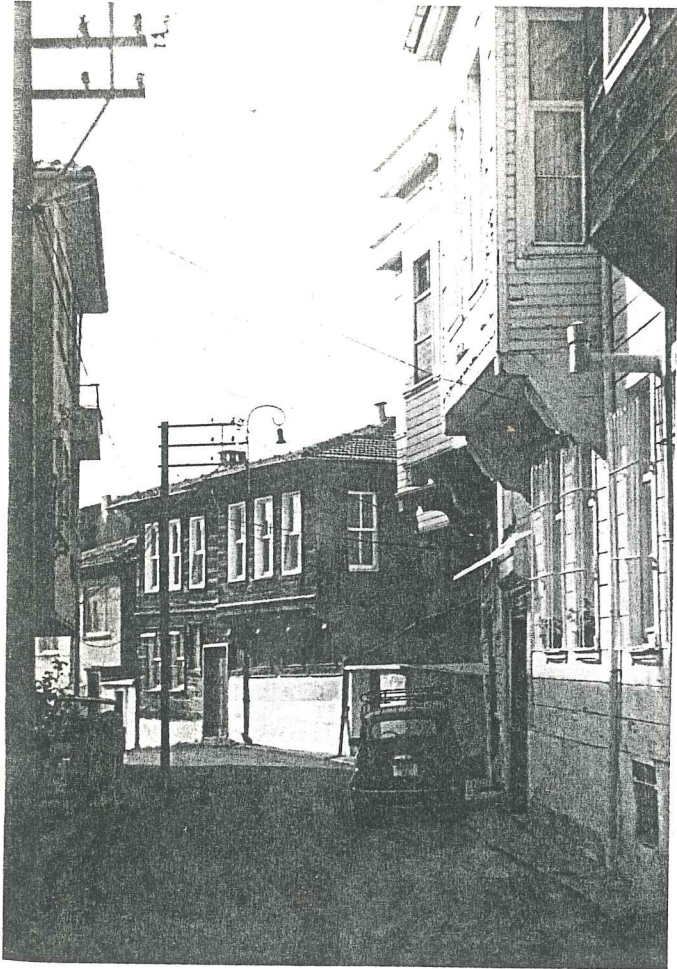
Yeni yapıları incelediğimizde bu yapıların büyük bir çoğunluğunun gerek kitleleri gerekse mimari nitelikleri açısından çevreye aykırı olduklarını söyleyebiliriz. Birkaç sokak bu nedenle eski dokusunu oldukça yitirmiştir.

Bununla beraber bazı restorasyon örnekleriyle II. grup kagir yapılara da rastlamaktayız (Resim 44,45).

Anadoluhisarı'nda birkaç sokak eski yol kaplamasını koruyabilmiştir. Bu sokaklar genelde araç trafiğinin giremediği sokaklardır. Arnavut kaldırımı, parke taş ve irili ufaklı taşlardan oluşturulan bu yollara Otağtepe Aralığı'nda, Pazar Sokak sonlarında, Riyaziyeci Sokak'ta ve Toplarönü Sokak'ta rastlamaktayız (Resim 92,93).

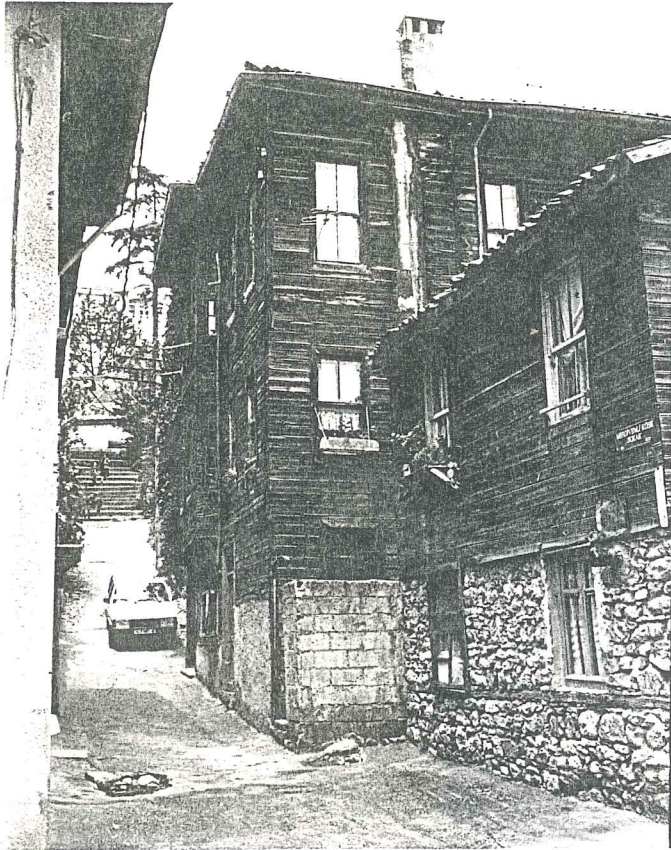
RESİM 36- Pazar Sokak'tan görünüm

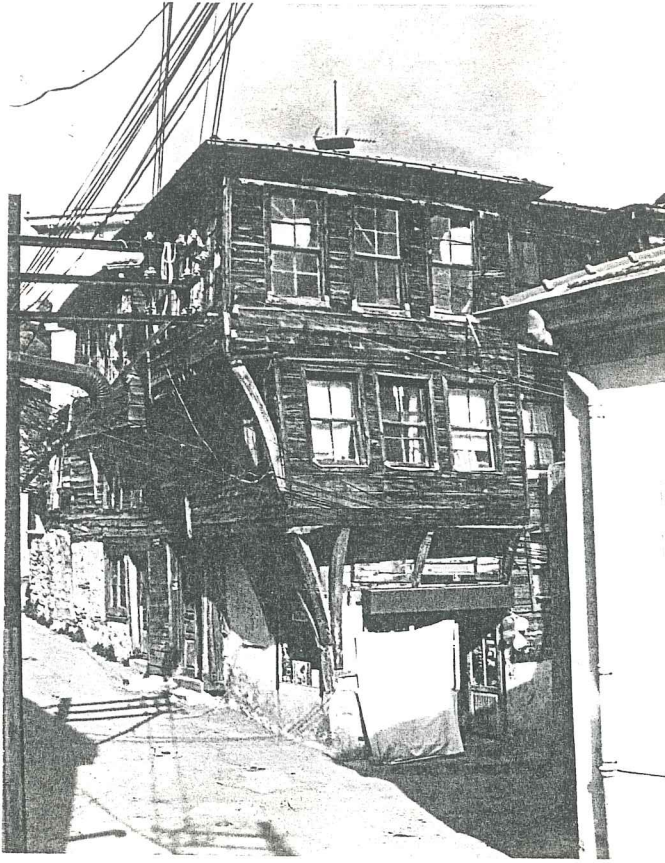
RESİM 37- Setüstü So-
kak'tan görünüm

RESİM 38- Otağtepe Caddesi'nden görünüm (Bkz.plan ve silüetler)

RESİM 39- Merdivenli Köşk Sokak'tan görünüm

RESİM 40- Otağtepe Caddesi köşe parselindeki 2 no.lu ev (Bkz.plan ve silüet)

RESİM 41- 79 no.lu Adada yer alan 6 no.lu ev (Bkz.plan ve silüet)

RESİM 42- Setüstü sokak sonlarında yer alan 25 no.lu ev (Bkz. plan ve silüet)

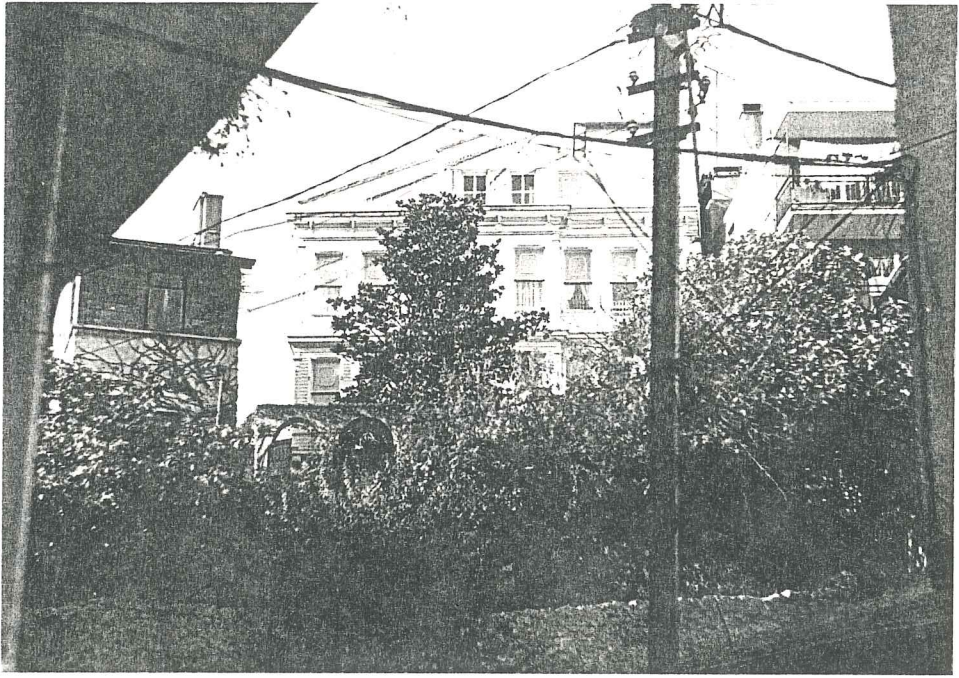

RESİM 43- İbrahim Bey Sokağı'ndan 22 no.lu yapının görünümü (Bkz. plan ve silüet)

RESİM 44- Pazar Sokak'ta
18 no.lu kagir
yapı.

RESİM 45-Setüstü Sokak'ta bulunan II grup restorasyon uygulama örneği
(Kapı no:6)

6.6. YAPI BİÇİMLENİŞİ

6.6.1. Kütle Oluşumu

6.6.1.1. Kütle Etkisinin Çıkmalar Ele Alınarak İncelenmesi

Cephede ilk algılanan kütle, çıkmadır. Çıkmalar, yapının hem görünümünü hem de fonksiyonel olarak dengesini sağlarlar. Genellikle giriş üzerindeki kattan itibaren 1 veya 2 katlı olarak uygulanmışlardır (Tablo 1). Çıkmanın kat adedi ve cephe üzerindeki konumu değişik etkiler yaratmaktadır.

Anadoluhisarı'nda yaptığım incelemelerde tek katlı çıkmaların çoğunlukta olduğunu tespit ettim. Bunlar cephe üzerinde; ortada, yanda ve cephe boyunca uygulanmışlardır. Uygulamalar, genellikle bir denge içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Türk evi genellikle az katlıdır. Buna bağlı olarak "temel düzen tek kat için programlanmıştır, ancak zamanla kat sayısı artmıştır. Bu durumda da "temel düzene uymak için üst kat her zaman diğer katlardan üstün tutulmuştur. Türk evinin değişmeyen özellikleri daha çok, üst katlarda görülür⁴².

6.6.1.2. Plandaki Düzenlerine Göre Çıkmalar

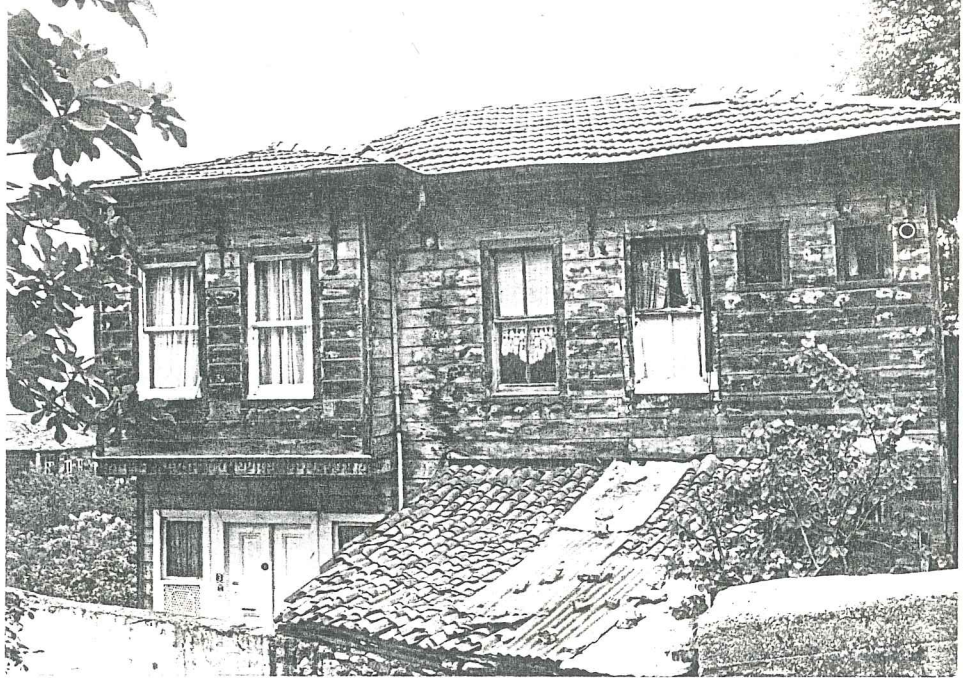
Dikdörtgen çıkmalar, sıkça kullanılmıştır. Bunlar genelde; aynı yüzeyde tek çıkma, aynı yüzeyde iki çıkma, cephe boyunca çıkma olarak karşımıza çıkmaktadır. Anadoluhisarı'nda birkaç çokgen çıkma ve bir adet pahlı çıkma tipi tespit edilmiştir. Üçgen çıkmalar ise genellikle arsanın durumuna göre veya yola uymak amacıyla eğri tutulmuş olan alt kat planındaki eğrilikleri düzeltmek için uygulanmışlardır.

RESİM 46- Tek katlı -ortada- dikdörtgen çıkma örneği (Pazar çıkma Sokağı, No.9)

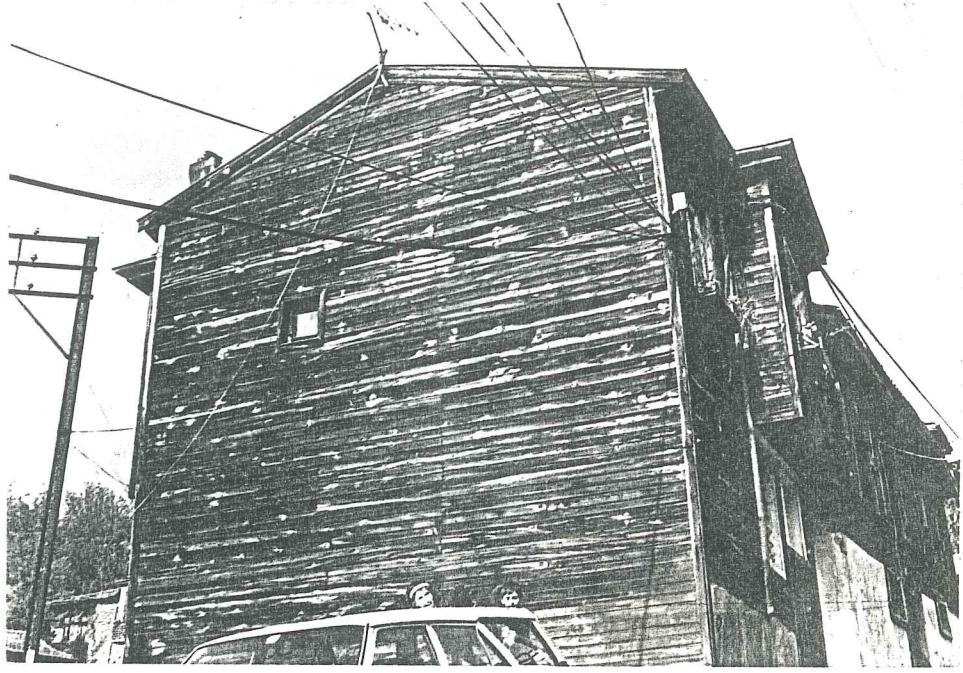
RESİM 47- Tek katlı -ortada- dikdörtgen çıkma örneği (Pazar Sokağı).

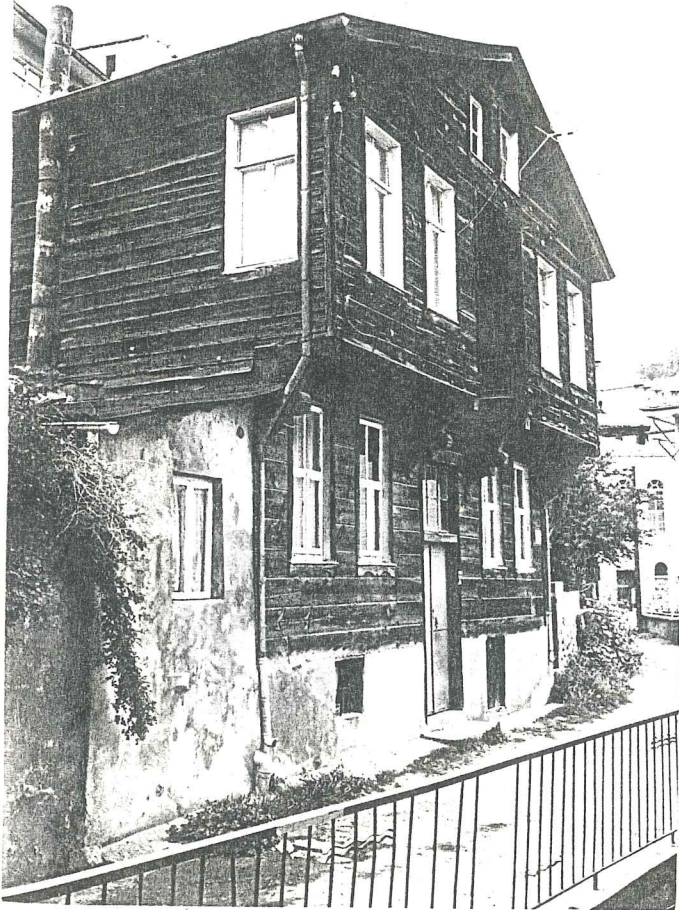
RESİM 48-Tek katlı - yanda - dikdörtgen çıkma örneği (Sinan Paşa Sokak, no:35).

RESİM 49-Tek katlı - yanda - dikdörtgen çıkma örneği (Sinan Paşa Sokak, no:2)

RESİM 50- Tek katlı - yanda - çokgen çıkma örneği (Otağtepe Caddesi no:9)

RESİM 51- Tek katlı - iki kenarda - dikdörtgen çıkma örneği (İbrahim Bey Sokak, no:3)

RESİM 52- Tek katlı - kenarlarla biten - üçgen çıkma örneği (Pazar Çıkmazı Sokak, no: 17).

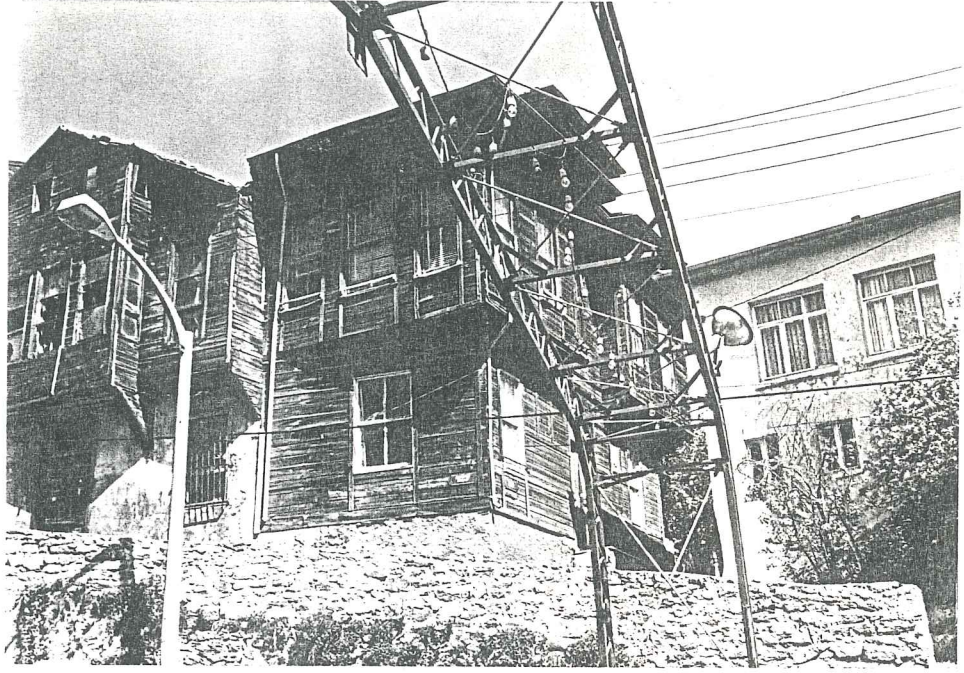
RESİM 53- Tek katlı - iki kenarda - üçgen + çokgen çıkma örneği (Körfez Caddesi, No:2).

RESİM 54- Tek katlı - cephe boyunca - dikdörtgen çıkma örneği (Pazar Yanı Sokak, no:9)

RESİM 55- Tek katlı - cephe boyunca - pahlı çıkma örneği (Pazar Sokak no: 21)

RESİM 56-Tek katlı - iki yönlü - dikdörtgen çıkma örneği (Setüstü Sokak no:1)

RESİM 57-Tek katlı - iki yönlü - dikdörtgen çıkma örneğinin (Kızılsırçe Sokağı, no:28)

RESİM 58- Karmaşık - cephe boyunca - çıkma örneği (Pazar sokak ile Hisar Camii Sokak arasındaki 22 no.lu ev) (Bkz.plan ve silüet)

RESİM 59- Riyaziyeci Sokak 4 no.lu ev - 2 katlı - yanda - dikdörtgen çıkma örneği

Böylelikle üst katta daha düzgün mekanlar elde edilmiştir. Üçgen (gönye) çıkmalar da yine az sayıda uygulanmıştır (Tablo 2).

6.7. CEPHE OLUŞUMU

6.7.1. Cephe Kompozisyonlarında Simetri Araştırılması

Cephe kompozisyonlarının değişmesinin sebebi kapı ve pencerelerin yeri, şekli ve büyüklüğüdür. Bu elemanlar değişik kompozisyonları oluşturan ana öğelerdir.

Her katta çıkma yapan yüzey veya düz yüzeylerde ele alınışlarına göre cephe üzerinde farklı simetri eksenleri oluştururlar (Tablo 3).

Düz yüzeylerde giriş tam ortada bulunuyorsa ve iki tarafta eşitlik varsa tek simetri ekseni oluşur. Çıkmalı yüzeyler ise, çıkma ve giriş cephenin tam ortasında bulunuyorsa yine tek simetri ekseni oluşur.

Cephede giriş ortada değilse, zemin kat ve üst katlar farklı simetri ekseni oluştururlar.

Yine, cephede çıkma yanda bulunuyorsa, düz yüzey ile çıkmalı yüzey farklı simetri ekseni yaratırlar.

Anadoluhisarı'nda yaptığımız incelemelerde bazı çıkmaların cephe boyunca devam ettiğini tespit etmiş olduk. Bu tip çıkmalı yapılarda giriş cephenin tam ortasında bulunuyorsa bunlarda da tek simetri ekseni söz konusudur.

TABLO No:2

PLANDAKI DÜZENLERİNE GÖRE ÇIKMALAR

	AYNI YÜZEYDE TEK ÇIKMA			AYNI YÜZEYDE İKİ ÇIKMA		KÖSE ÇIKMA	CEPHE BOYUNCA ÇIKMA	İKİ YÖNLÜ ÇIKMA
	ORTADA	KENARLARA YAKIN	KENARDA	KENARLARLA BİTEN	KENARDA			
	DİKDÖRTGEN ÇIKMA	 R46 R47	 R59	 R48 R49	 R51			
KENARLARI PAHLI ÇIKMA	 R55	 R55	 R55	 R55	 R55	 R55	 R55	
ÜÇGEN ÇIKMA	 R43	 R43	 R43	 R52	 R52	 R63	 R63	
ÇOKGEN ÇIKMA	 R50	 R50	 R50	 R50	 R50	 R50	 R50	
KARMA ÇIKMA	 R53	 R53	 R53	 R53	 R53	 R58	 R95	

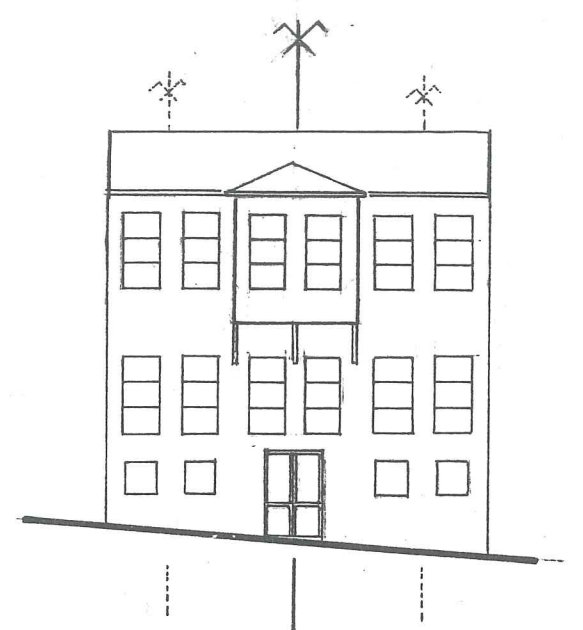
TEK SİMETRİ EKSENLİ

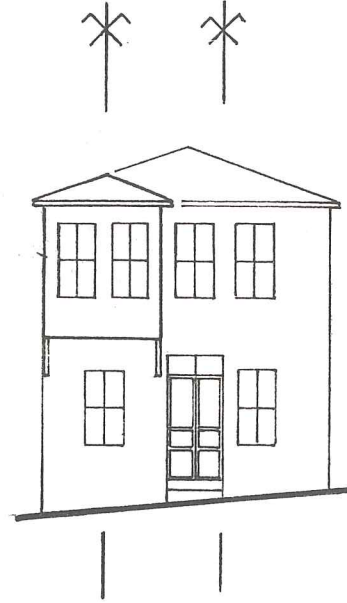
R60

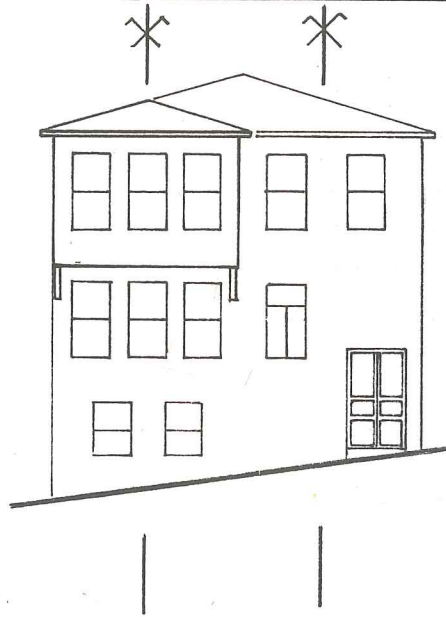
R61

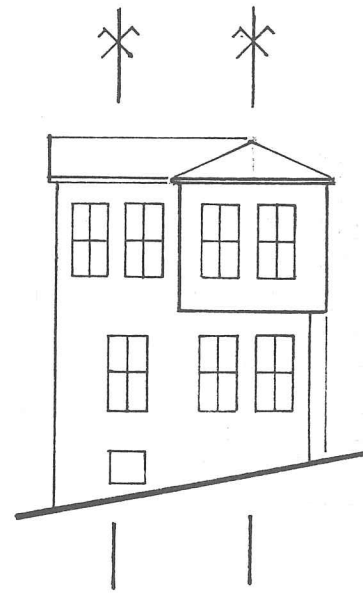
İKİ SİMETRİ EKSENLİ

R62

R70

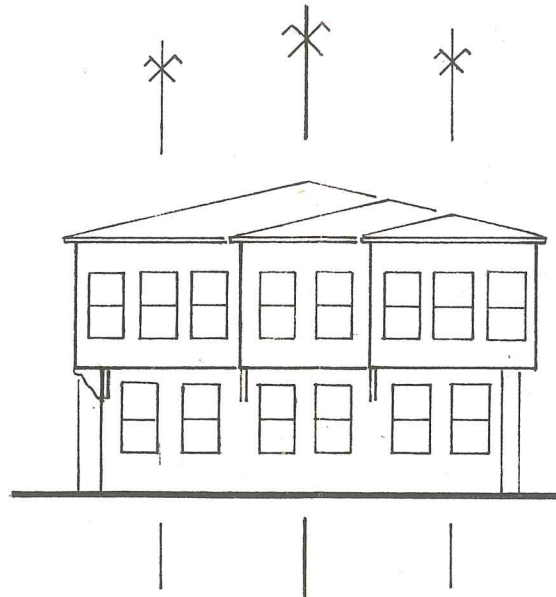

R63

ÜÇ SİMETRİ EKSENLİ

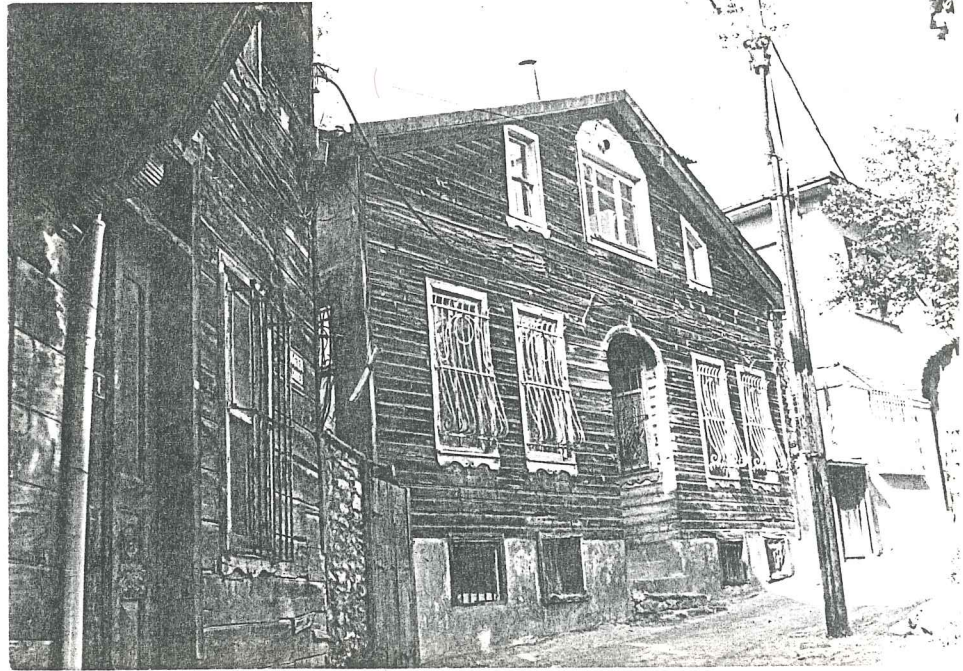

R64

RESİM 60- Tek simetri ek-
senli cephe ör-
neği (Kızılsır-
çe Sokak,
no:3).

RESİM 61- Tek simetri eksenli cephe örneği (Otağtepe Caddesi no:3) (Bkz. plan ve silüet)

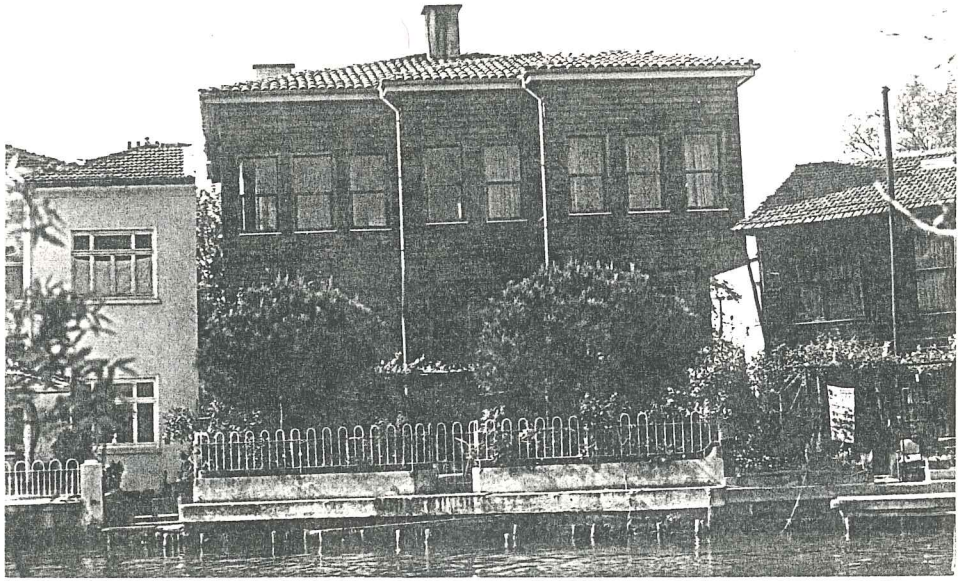
RESİM 62- İki simetri eksenli cephe örneği (Otağtepe Caddesi no:1) (Bkz. plan ve silüet)

RESİM 63- İki simetri eksenli cephe örneği (Pazar Sokak, no:49).

RESİM 64-Üç simetri eksenli cephe örneği (Otağtepe Caddesi no:4)

RESİM 65-Üç simetri eksenli cephe örneği (Riyaziyeci Sokak no:3)

6.8. YAPI ELEMANLARININ İNCELENMESİ

6.8.1. Çıkma Taşıyıcı Sistemlerinin İncelenmesi

Ahşap konsol kirişler ve ahşap payandalar genelde çıkma taşıyıcıları olarak kullanılmışlardır. Ahşap payandalar düz veya eğrisel şekillerde uygulanmışlardır (Resim 66,67). Anadoluhisarı'nda eğrisel payandalar daha çok yer alıyor.

Çıkma mesafeleri kısa tutulmuş yapılarda genellikle çıkmalar düz tutulmuş. Yani payanda veya konsol kiriş kullanılmamış (Resim 68). Bazı uygulamalarda ise kolonlu çıkmalar görüyoruz (Resim 69).

Konsol kirişler değişik şekil ve profillerde yapılmışlardır. Bazılarında ahşap düz olarak bırakılmış, bazılarında ise son derece işlemeli veya motifli şekiller oluşturulmuş (Resim 70,71).

Ahşap konsol kirişler ve ahşap payandalar çıkmaları tamamlayan ve daha zarif görünmelerini sağlayan elemanlardır. Bunlar genellikle 2 ve 3'lü olarak yer alır.

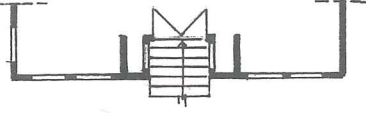
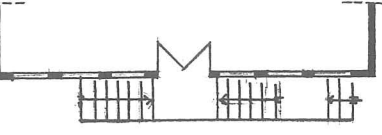

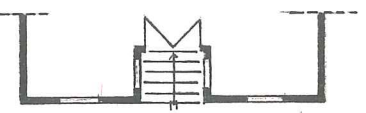
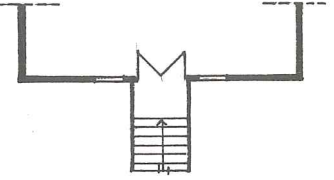

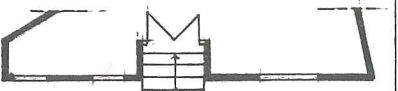
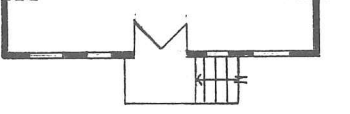

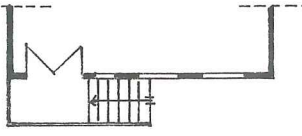

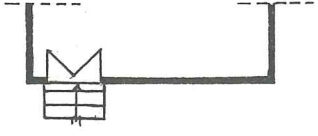

6.8.2. Sokak Kapıları

6.8.2.1. Planda Kapı Açılımları

Anadoluhisarı'nda kapılar genellikle cepheyle aynı yüzde planlanmıştır (Resim 72,73). Bunlar ortadan ve yandan girişli olarak sınıflanmıştır (Tablo 4). Birkaç yapıda giriş kapısı dişle cepheden içeriye alınmıştır. Bunlara 4-5 basamakla çıkılmaktadır (Resim 74). Küçük veya bitişik nizamlı ahşap evlerde giriş kapısı cephenin bir kenarında yapılmıştır. Bunun başlıca nedeni ise yanda kullanışlı bir oda kazanmaktır (Resim 75).

TABLO No:4

PLANDA KAPI AÇILIMLARI

	CEPHEYLE AYNI YÜZDE	CEPHEDEN GERİDE/NİSLİ	MERDİVENİ CEPHEDEN TASHIN
ORTADAN GİRİŞ			
		R74	
			
YANDAN GİRİŞ			
	R34	R41	
			
YANDAN GİRİŞ			
			R49
			
	R75		
			
	R94		

6.8.2.2. Ahşap Kapı Kanıt Bölümlenmesi

Evlere giriş kapıları genelde iki kanatlıdır. Tek kanat üzerinde bazen tek tabla, iki tabla ve sıkça kullanılmış üç tabla bölümlenmesi yapılmıştır. Genelde birbirine yakın boyutlarda iki dikdörtgen tabla ve ortalarında kare veya kareye yakın dikdörtgen küçük tabladan oluşmuşlardır.

Anadoluhisarı'nda ahşap evlerin kapıları genelde ahşaptan yapılmıştır. Kapıyı oluşturan tablaların çevresinde profiller döndürüldüğü gibi bazılarında düz, bazılarında da pahlı göbekler oluşturulmuştur (Tablo 5).

6.8.3. Pencereler

6.8.3.1. Özgün Pencere Tipleri ve Açılımları

Anadoluhisarı'ndaki ahşap evlerde çoğunlukla sürme pencere tipi kullanılmıştır. Bunlar; tek, çift veya üçlü gruplar halinde uygulanmışlardır. Tek düz tiplere çok rastlamaktayız (Resim 76,77). Kemerli ve alınlıklı tipler daha çok sahildeki yalılarda ve dereboyundaki birkaç yapıda kullanılmıştır (Resim 78,79).

Düz pencere boyutları genellikle 1/2 oranındadır (Tablo 6).

6.9. CEPHE KAPLAMALARI

Yapmış olduğum incelemelerde bu bölgede yer alan ahşap yapıların cephe kaplamalarının birkaç çeşitte olduğunu gördüm. Bu kaplamaların boyutları da farklılıklar göstermektedir. Birleşme noktalarındaki farklı biçimlendirmelere göre düz (yalı baskısı) yuvarlak fitilli ve pahlı kaplamalar şeklinde sınıflandırabiliriz (Resim 80,81,82,83).

Pahlı kaplamalar sıkça kullanılmıştır. En fazla kullanılan boyutta 20-28 cm arasındadır (Tablo 7).

TABLO No:5. AHŞAP KAPILARIN KANAT BIÇİMLERİ

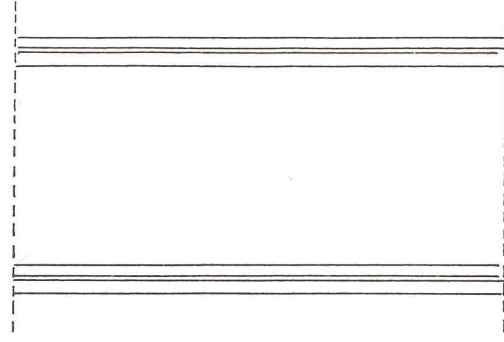
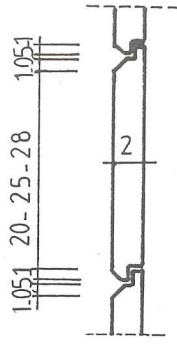
3 Tablalı 2 Kanatlı				1 Tablalı 2 Kan.	1 Kanatlı
		R74	R62		
R72	R73				
		R57	R75		
		—	—		—
				2 Tablalı 2 Kan.	

- a- grubu 2 UZUN (DİKDÖRTGEN)+ 1 KISA (KARE VEYA KAREYE YAKIN DİKDÖRTGEN) ortada
- b- grubu 2 KISA (KARE) + 1 UZUN (DİKDÖRTGEN) ortada
- c- grubu 2 UZUN (DİKDÖRTGEN)+ 1 KISA (KARE) üstte

TABLO No:7

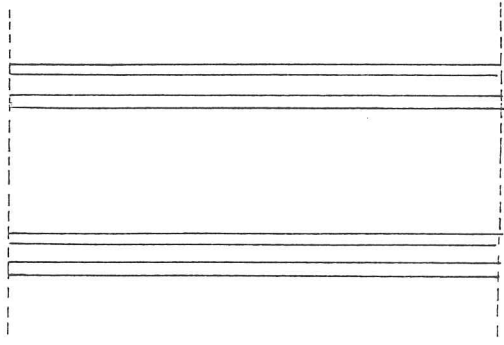
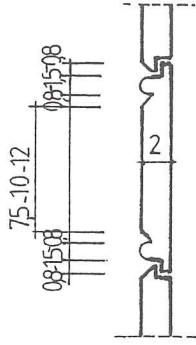
AHSAP YAPILARIN CEPHE KAPLAMA TIPLERİ

PAHLI KAPLAMA

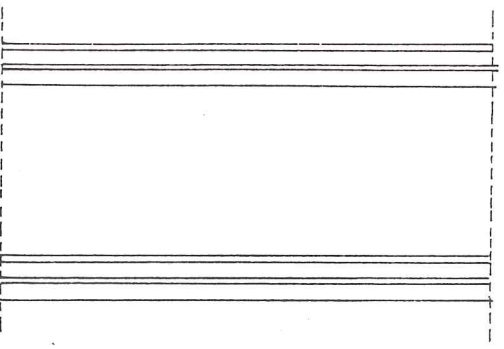
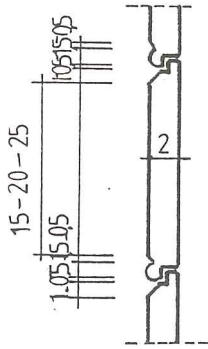

R 82,83

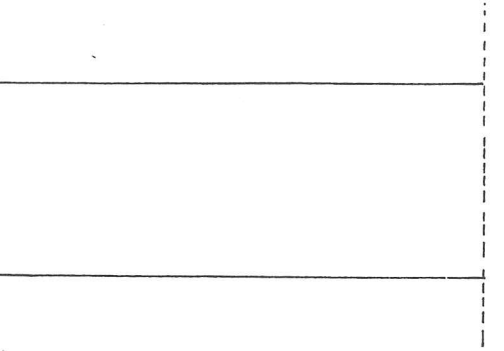
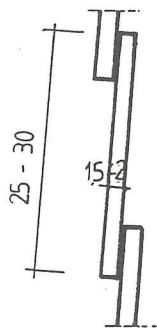
KAPLAMA

FİTİLLİ

BASKISI

R 80,81

Otağtepe Caddesi üzerinde 7 ve 8 no.lu yapılar çinko kaplıdır (Resim 84,85).

6.10. BAHÇE KAPI VE DUVARLARI

Anadoluhisarı'nda birkaç bahçe duvarı ve kapısı tespit edilmiştir. Bunlardan sahilde ve dereboyunda yer alanlar genelde restorasyon geçirmiştir (Resim 86,87).

İç kısımlarda ise (yamaçlardaki yerleşimlerde), molozlardan örülmüş birkaç duvara rastlamaktayız. Bu duvarlardayen alan bahçe kapıları genellikle ahşaptan yapılmış olup, oldukça sade tutulmuşlardır (Resim 88,89,90,91).

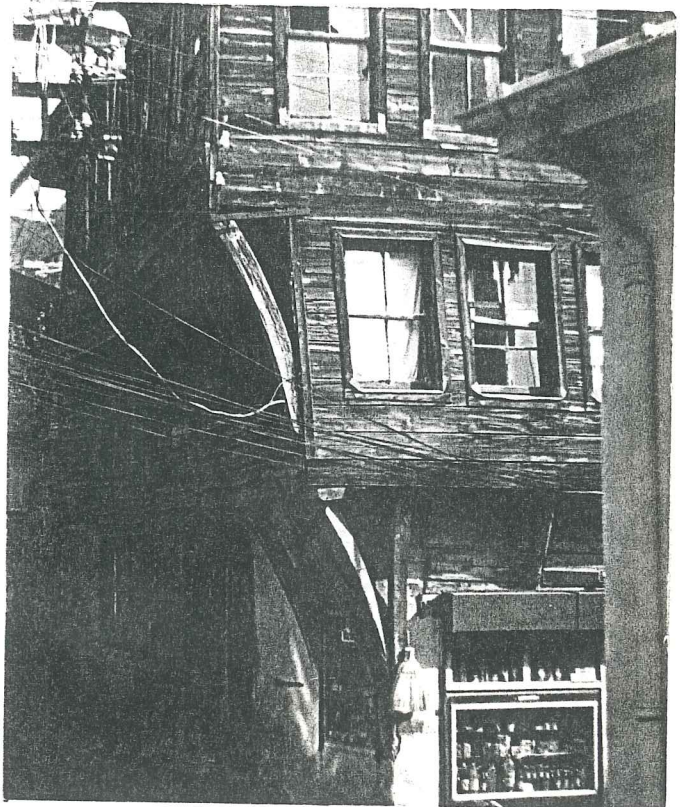
6.11. YOL KAPLAMALARI

Birkaç sokak eski yol kaplama dokusunu koruyabilmiştir. Yer kaplamaları daha çok arnavut kaldırımı, parke taş ve irili-ufaklı taşlardan oluşmuşlardır (Resim 92,93).

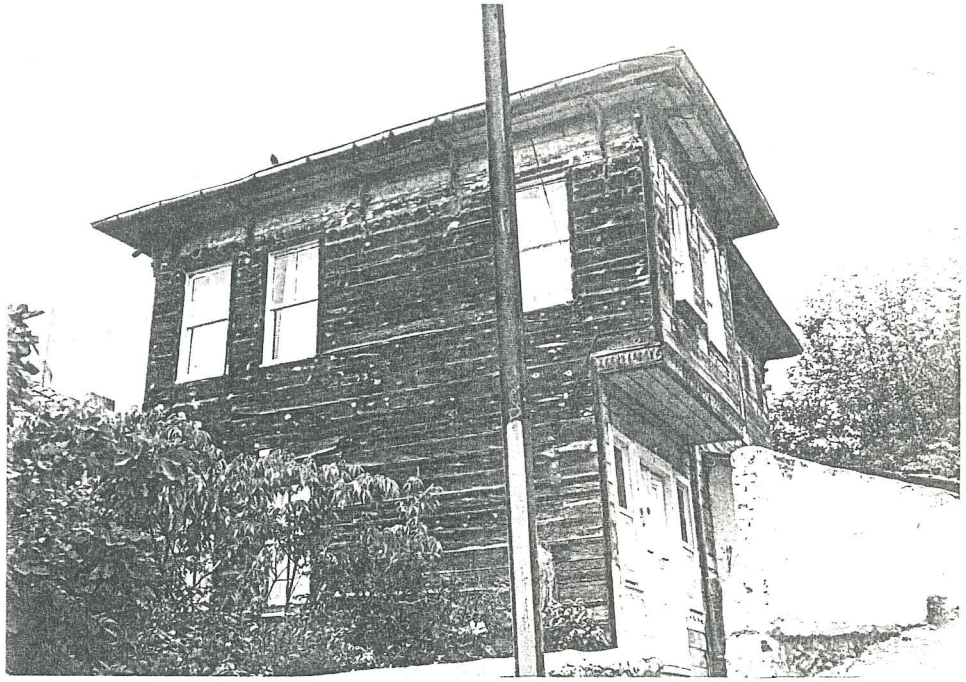
Kaniye Sokak'ta, Otağtepe Aralığı'nda, Sakabayırı Sokak'ta ve Hisar Deresi Sokak'ta irili-ufaklı taşlardan oluşmuş dokuyu görebiliriz. Otağtepe Caddesi sonu ise, arnavut kaldırımı dokusunu koruyabilmiştir.

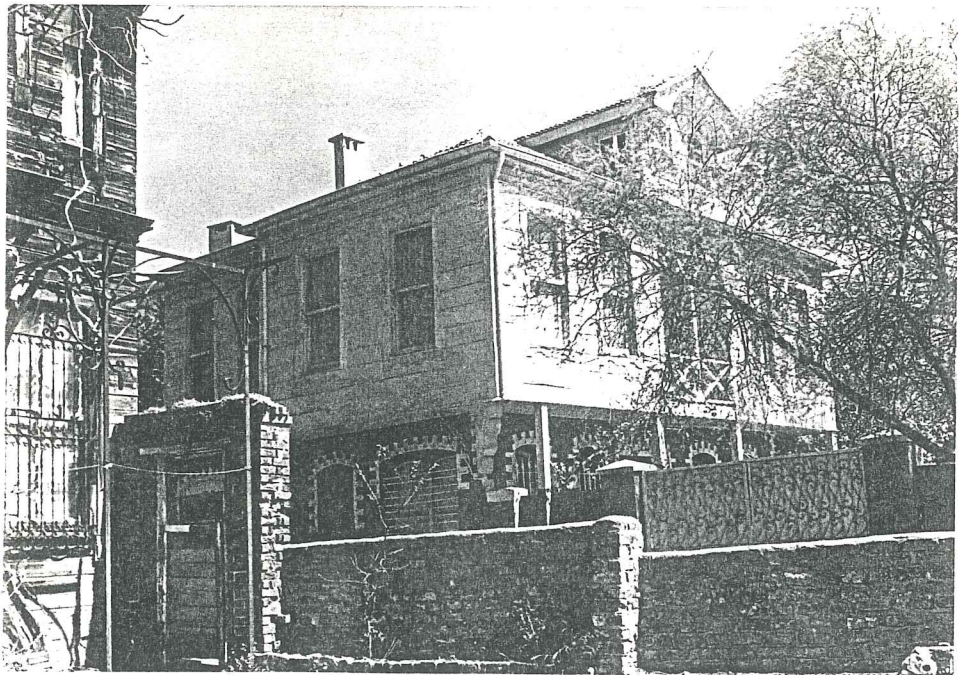
RESİM 66- Düz payanda örneği (Kaniye çıkmazı sokak no:8)

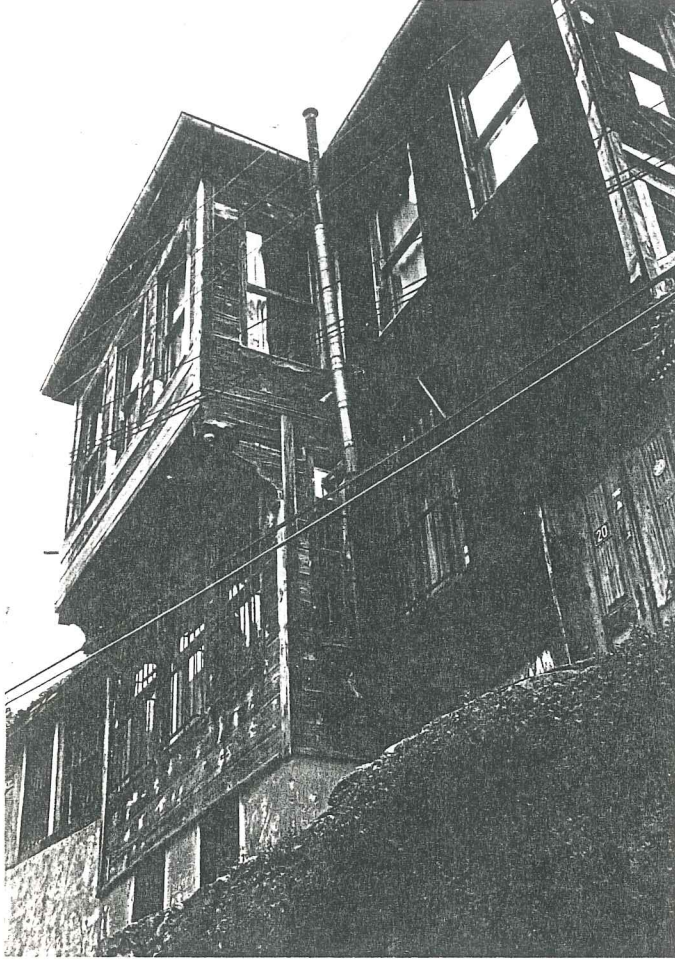
RESİM 67- Eğrisel payanda örneği (Otağtepe Caddesi No:2) (Bkz. Plan ve silüet)

RESİM 68- Düz çıkma örneği (Sinanpaşa Sokak No:35)

RESİM 69- Kolonlu çıkma örneği (Riyaziyeci Sokak No:11)

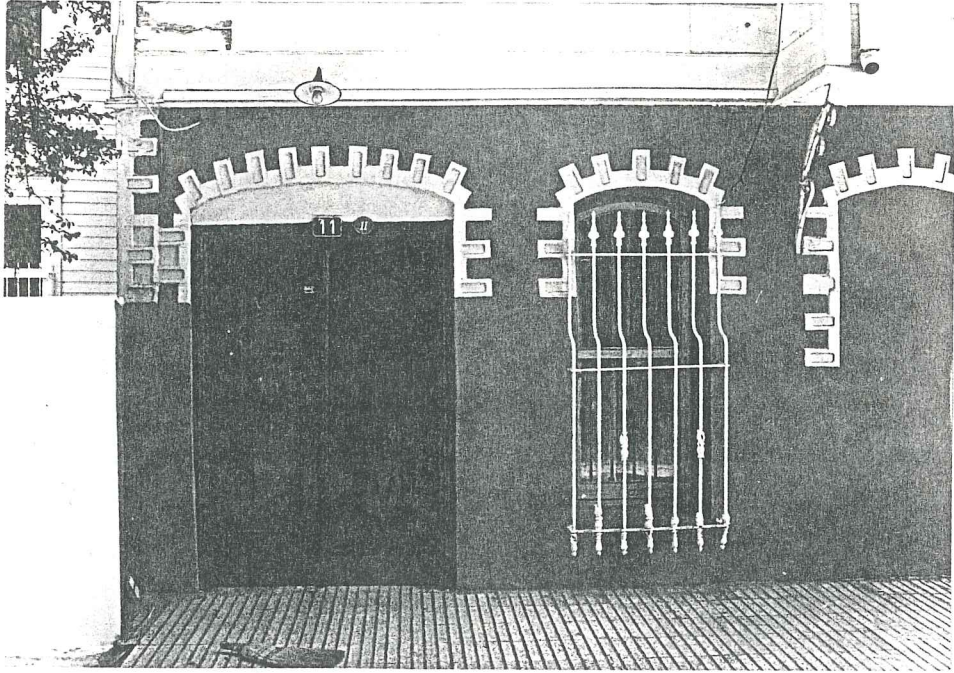
RESİM 70- Konsol kirişli
çıkma örneği
(Otağtepe Cad-
desi No:20)

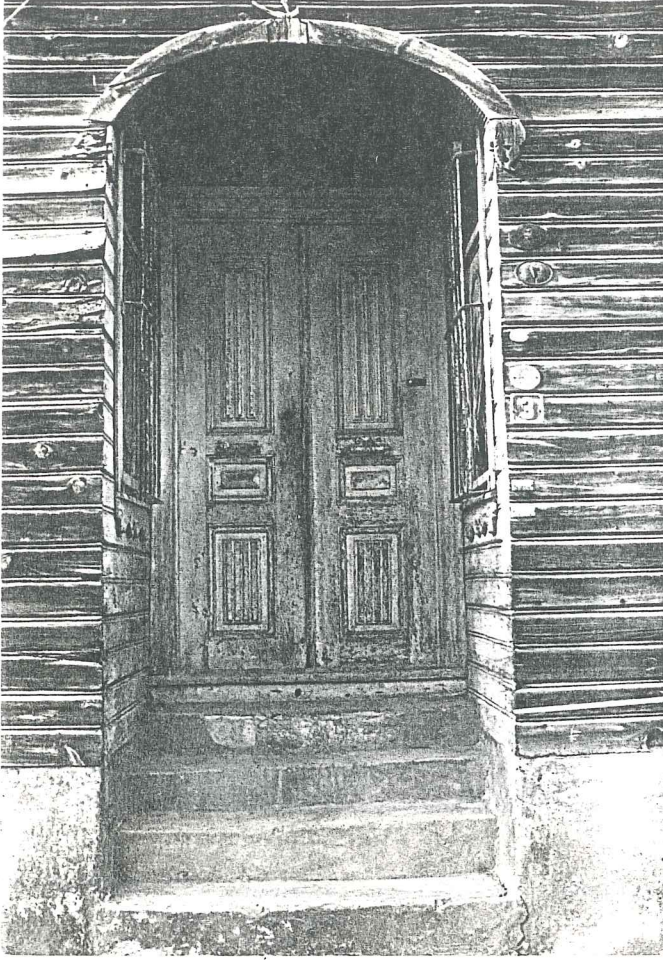
RESİM 71- Konsol kirişli çıkma örnekleri (Setüstü Sokak No:2 ve 4)

RESİM 72- 3 tablalı-2 kanatlı ahşap kapı (Riyaziyeci Sokak No:7)

RESİM 73-Yandan girişli, 3 tablalı-2 kanatlı ahşap kapı (Riyaziyeci Sokak No:11)

RESİM 74- Ortadan giriş-
li-cepheden ge-
ride/nişli-2
kanatlı, 3 tab-
lalı ahşap kapı
(Otağtepe Cad-
desi No:3)
(Bkz. Plan ve
silüet)

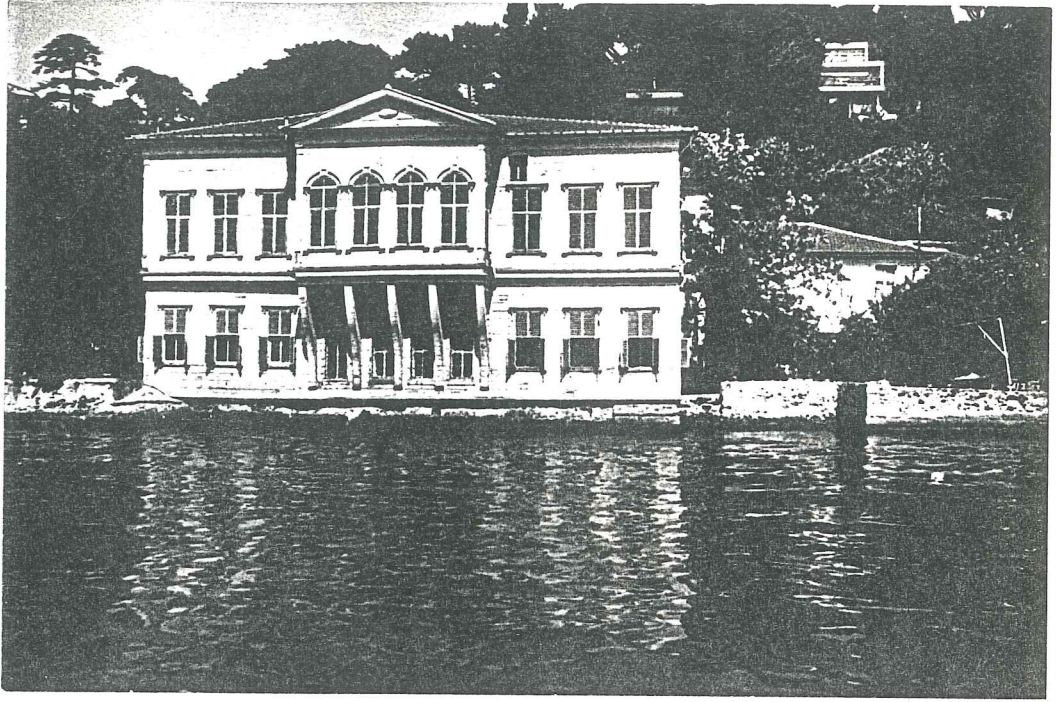
RESİM 75-Yandan girişli-cepheyle aynı yüzde-2 kanatlı, 3 tablalı ahşap kapı (Kızılserçe Sokağı, No:29)

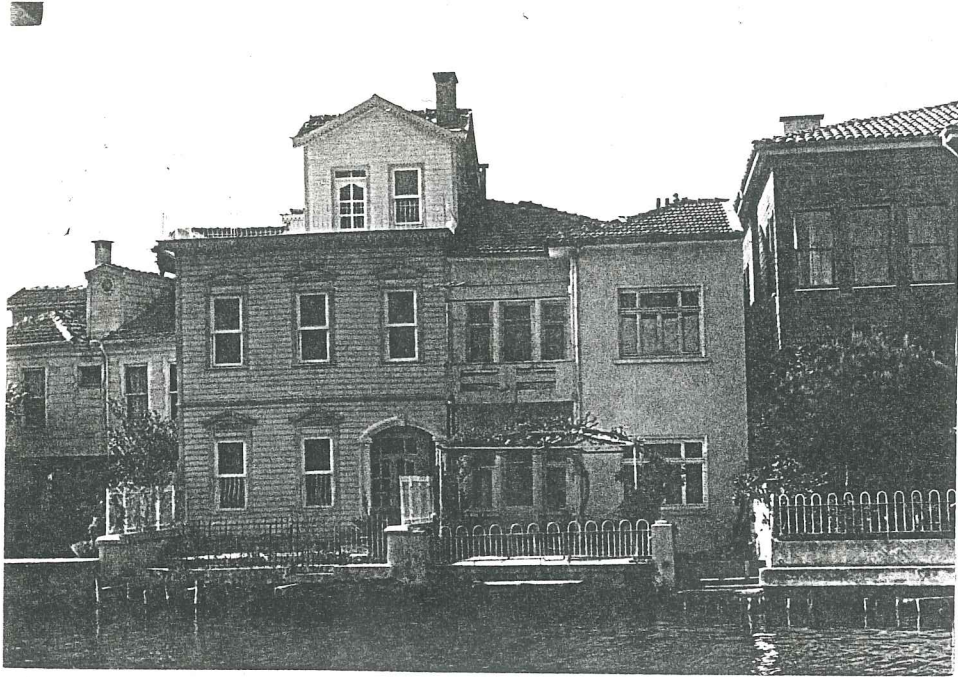
RESİM 76-Tek-düz pencere tipi örneği (Setüstü Sokak No:11)

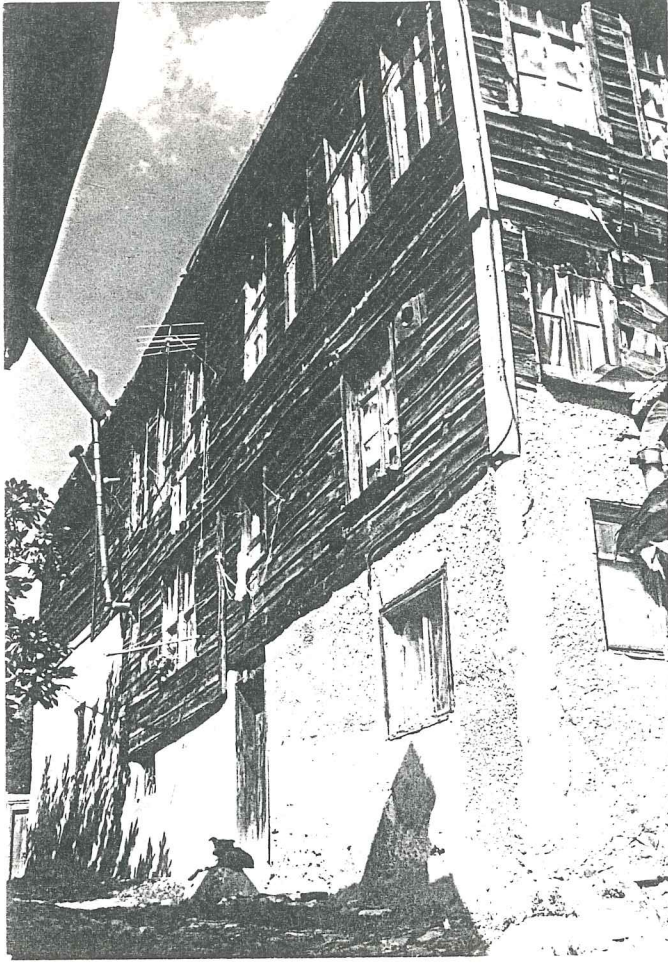
RESİM 77-Tek düz pencere tipi örneği (Hisar Cami Sokak) (Bkz. Plan ve Silüet)

RESİM 78-Tek-kemerli pencere tipi örneği (Körfez Caddesi) Boğaz'dan görünüm.

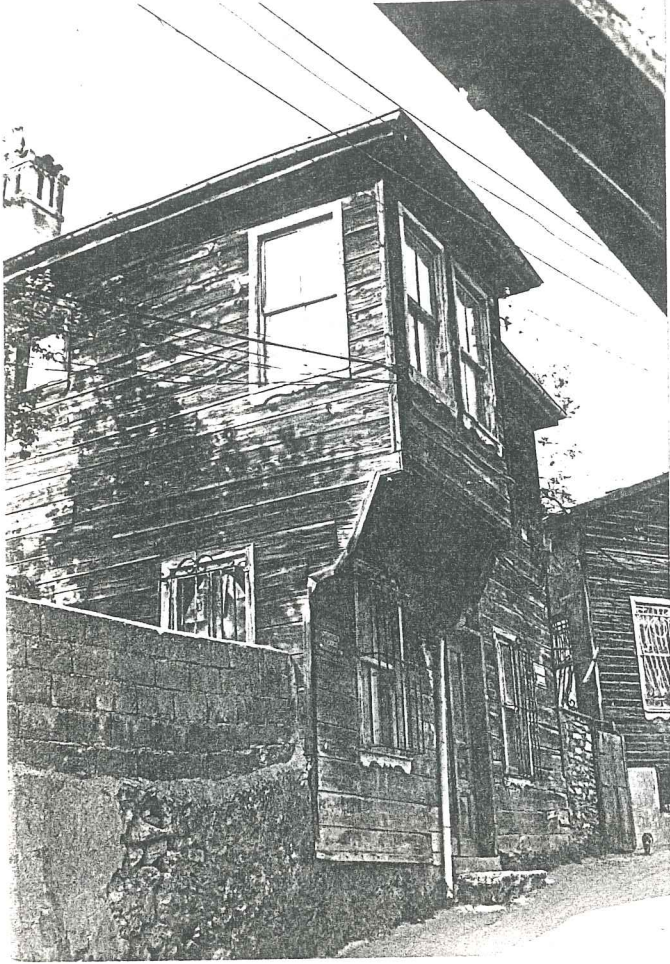
RESİM 79-Tek-alınlıklı pencere tipi örneği (Riyaziyeci Sokak No:7)

RESİM 80- (Otağtepe Aralıği 8 no.lu yapı) Yalı baskısı ahşap kaplama örneği (Bkz. Plan ve silüet)

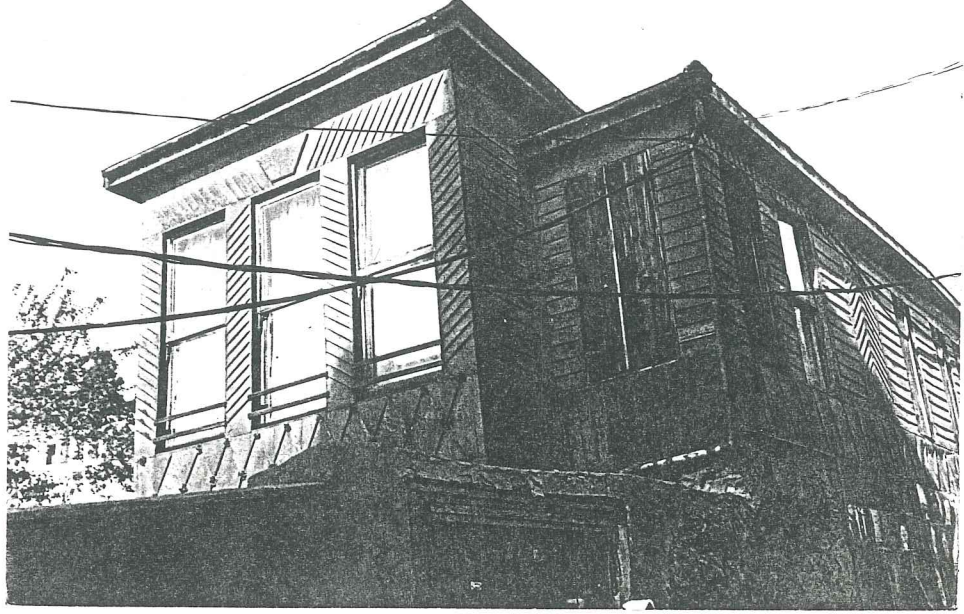
RESİM 81- (Kızılsırçe Sokağı 1 no.lu yapı) Yalı baskısı, ahşap kaplama örneği

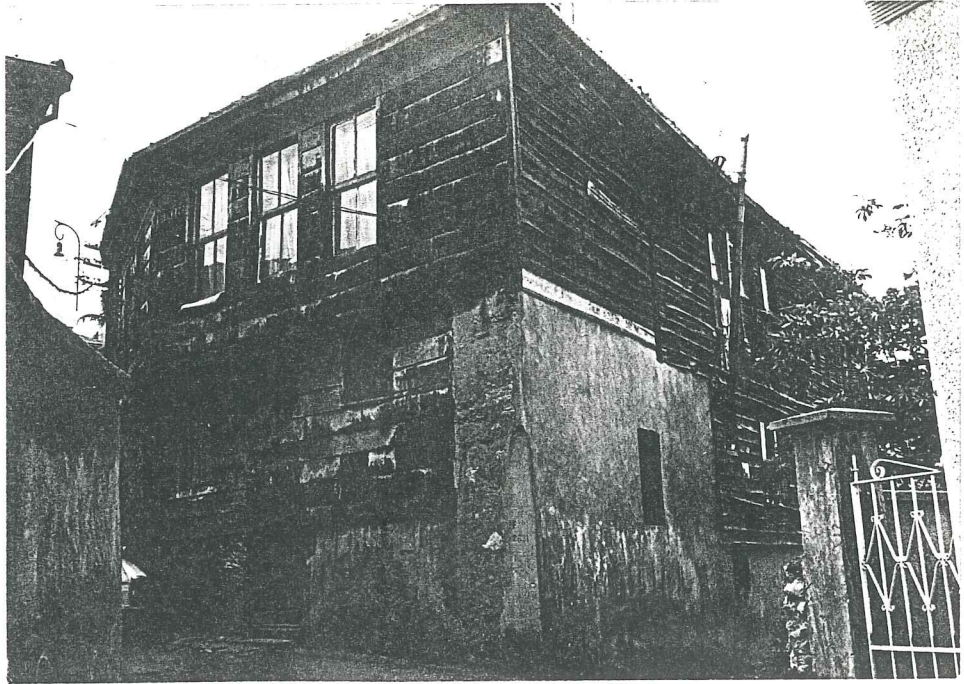
RESİM 82- (Otağtepe Caddesi 1 no.lu yapı) Pahlı ahşap kaplama örneği (Bkz. Plan ve Silüet)

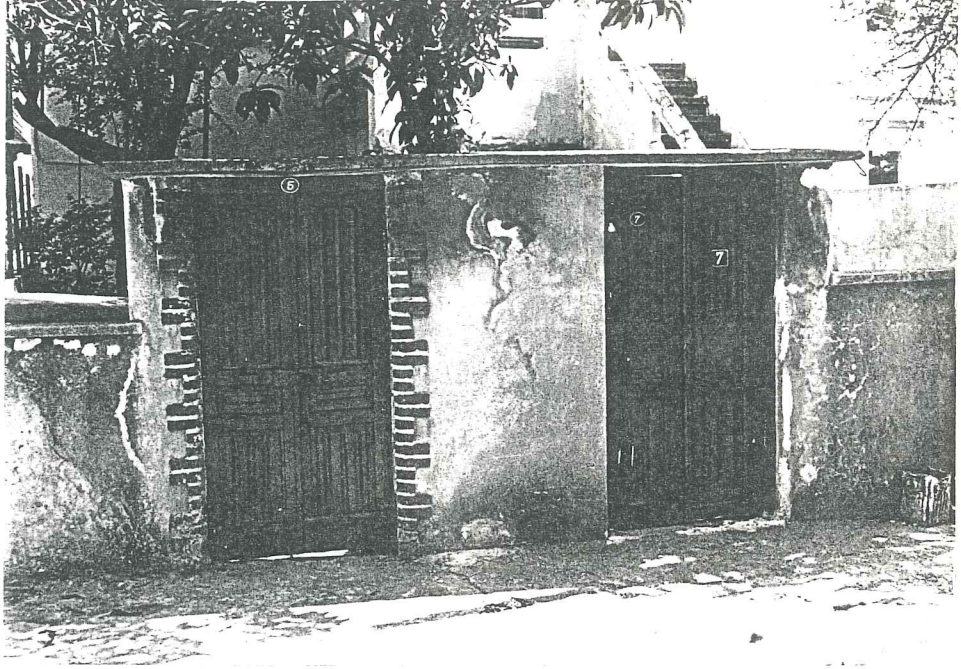
RESİM 83- (Sinan paşa Sokak 33 no.lu yapı) Pahlı ahşap kaplama örneği

RESİM 84- (Otağtepe Caddesi No:7) Çinko kaplı yapı (Bkz.plan ve silüet)

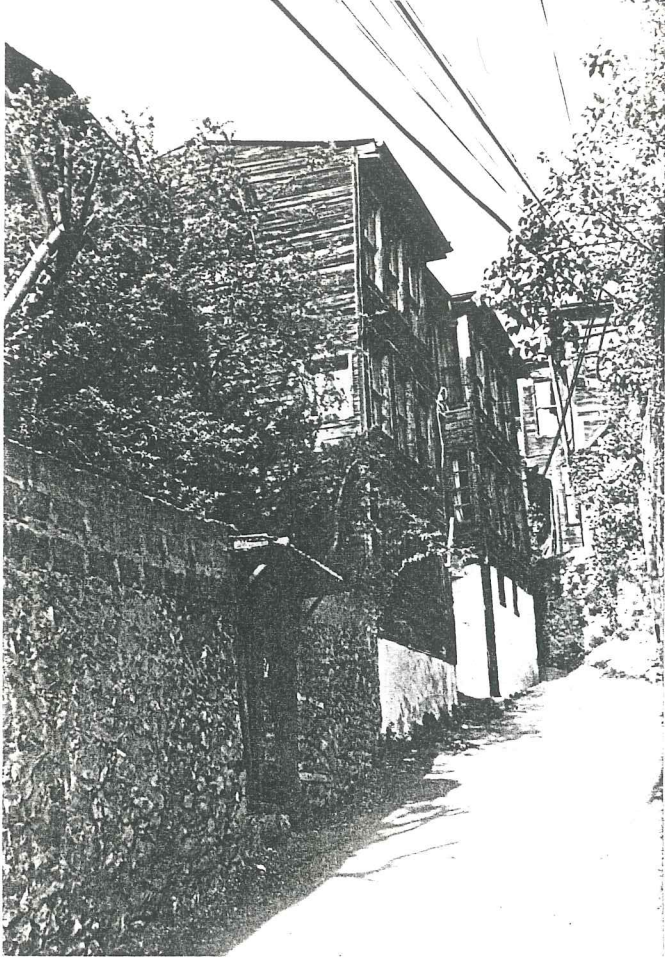
RESİM 85- (Otağtepe Caddesi, No:8) Çinko + ahşap kaplı ev (Bkz.Plan ve Silüet)

RESİM 86- Bahçe kapısı örnekleri (Riyaziyeci Sokak No:5 ve 7)

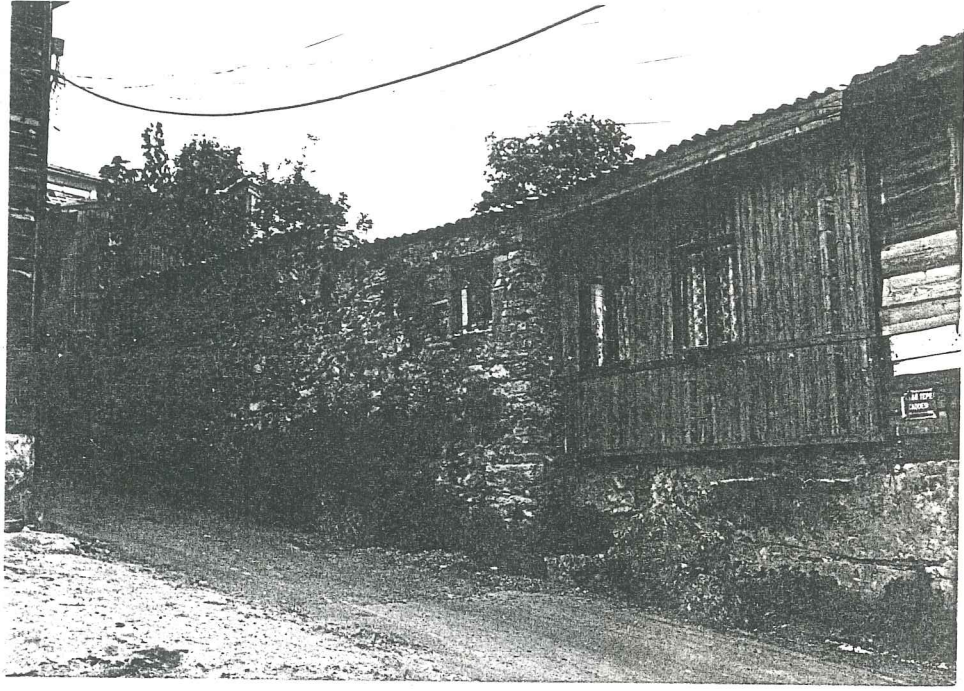
RESİM 87- Bahçe kapısı örneği (Riyaziyeci Sokak No:3)

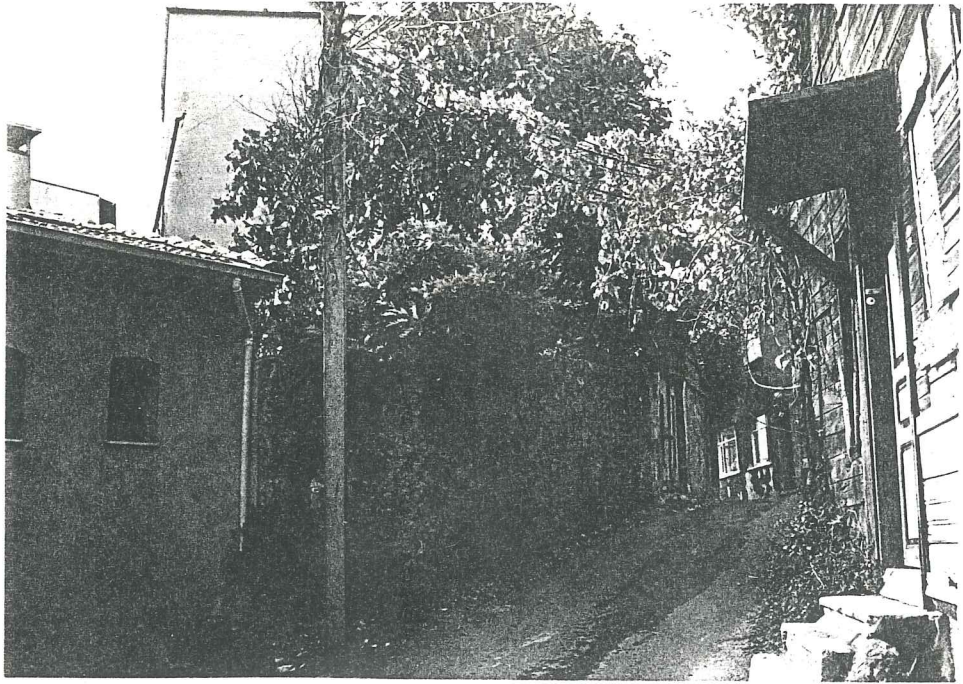
RESİM 88- Bahçe duvarı ve kapısı örneği (Otağtepe Caddesi no:17)

RESİM 89- Bahçe duvarı ve kapısı ile su terazisi görünümü (Setüstü Sokak 69 no.lu parsel)

RESİM 90-Bahçe duvarı ve kapısı örneği (Otağtepe Caddesi)

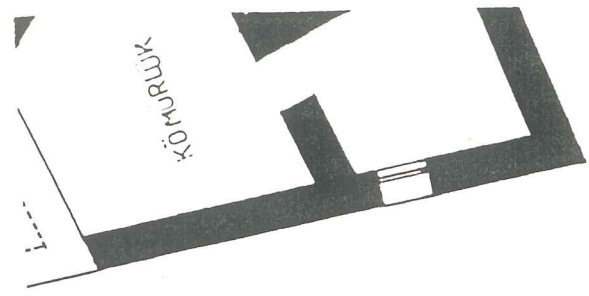
RESİM 91-Bahçe duvarı ve kapısı örneği (Setüstü Sokak No:22)

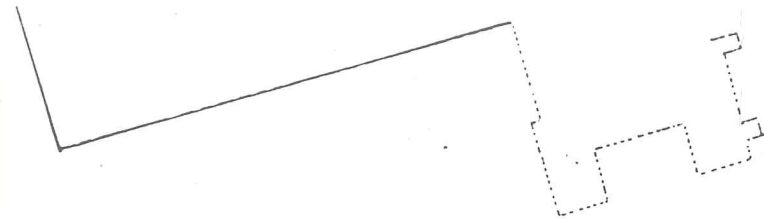
RESİM 92- Irili ufaklı taşlardan oluşmuş yol kaplaması örneği (İbrahim Bey Sokak'tan Otağtepe Aralığı'na bakış) (Bkz. Plan ve Silüet)

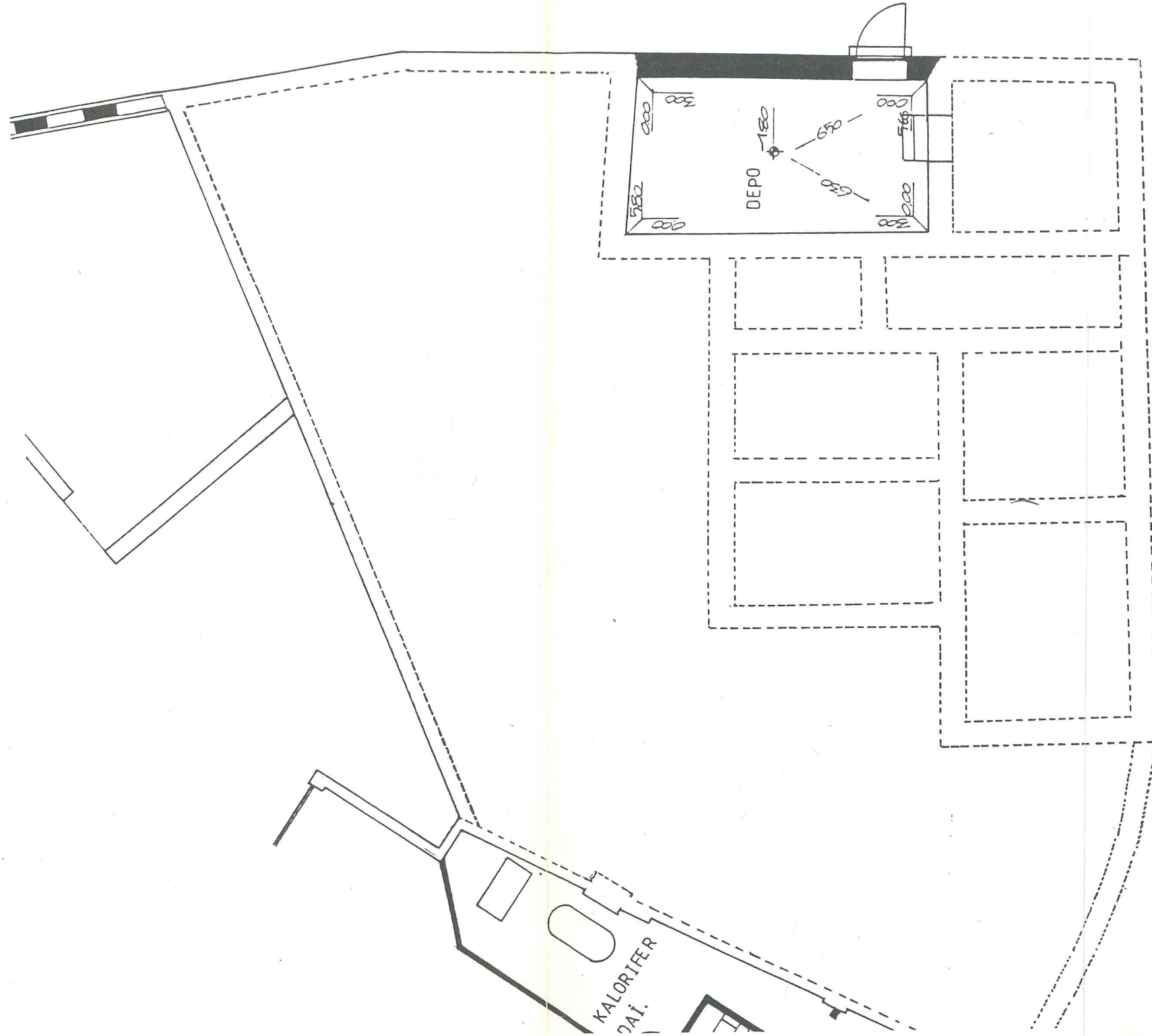
RESİM 93-Arnavut kaldırımını örneği (Pazar Sokak 48 no.lu yapı ve çevresi)

KAPI NO:6

HISAR CAMI SOKAK

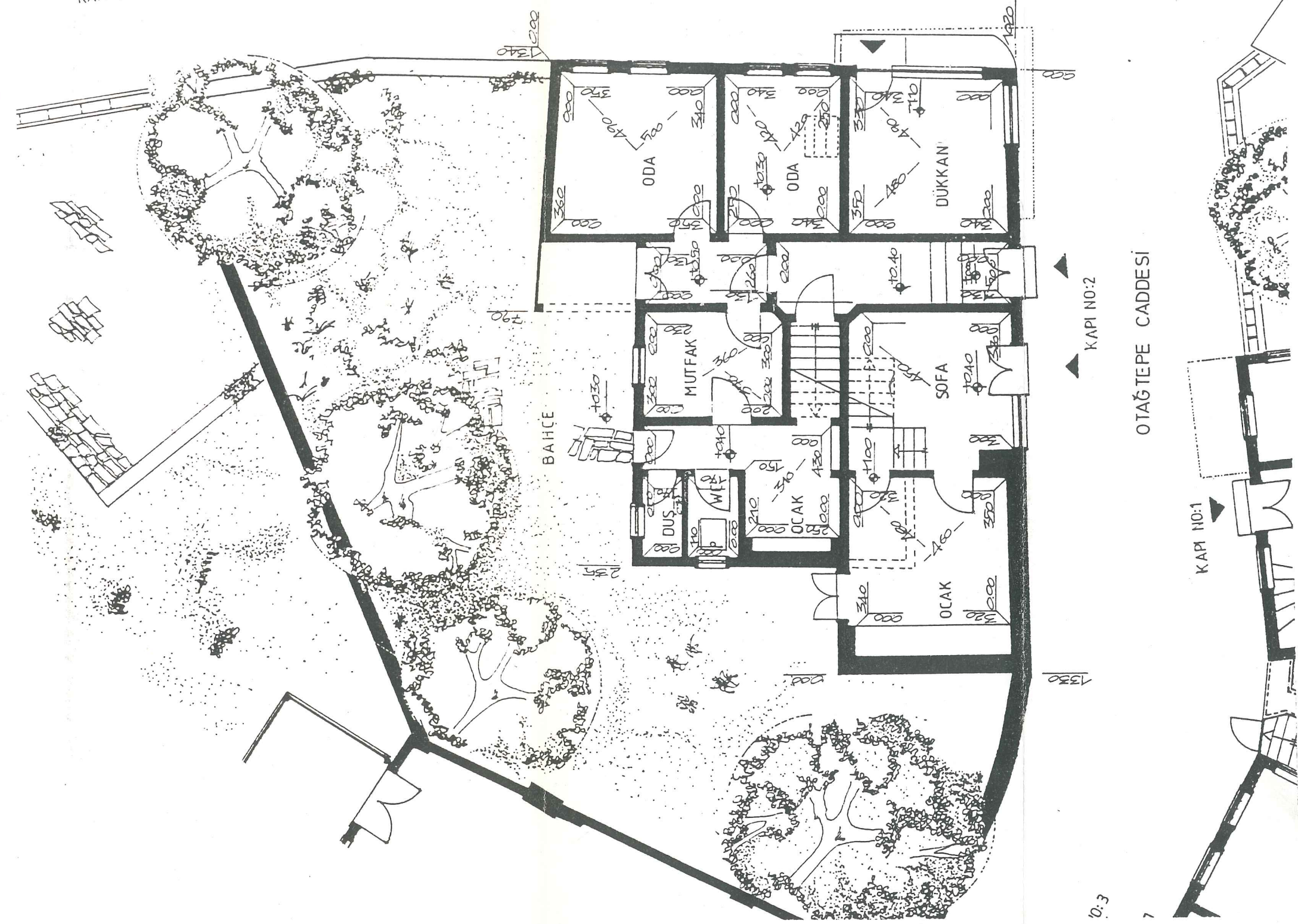
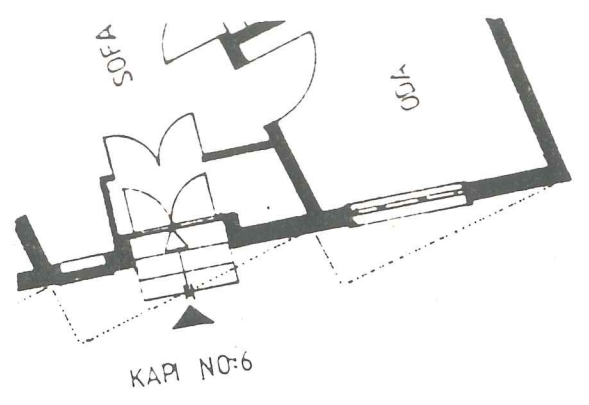
KALORIFER
DAI.

KAPI NO:2

OTAĞTEPE CADDESİ

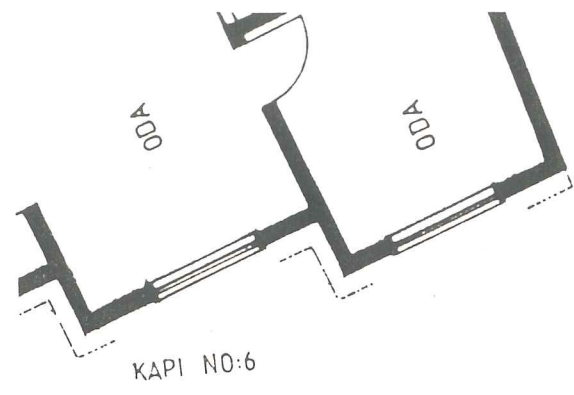
KAPI NO:1

0:3
7
BODURUM KAT PLANI
Ç: 1/1000

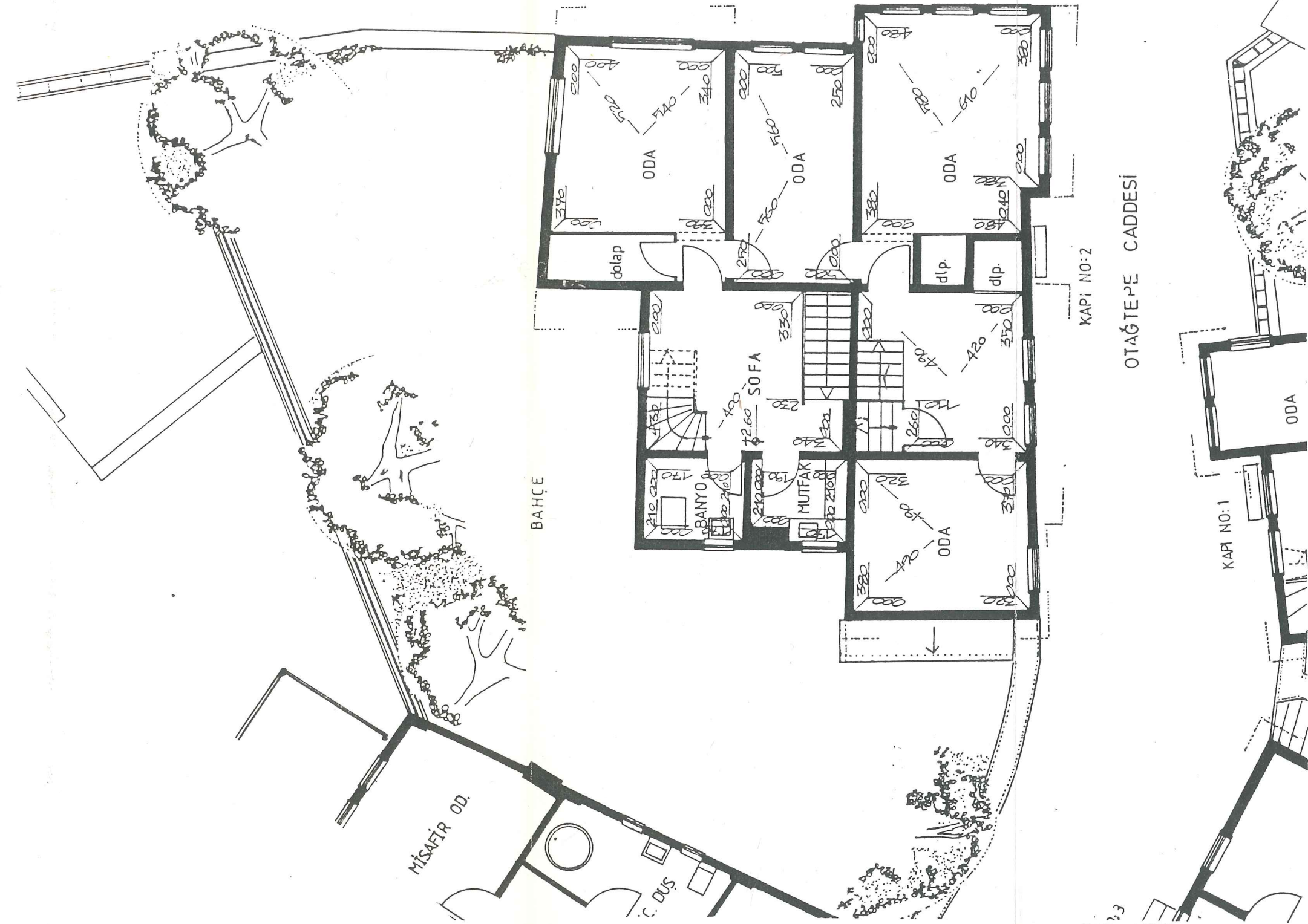

ZEMİN KAT PLANI
0001-11 : 00

0:3

HISAR CAMI SOKAK

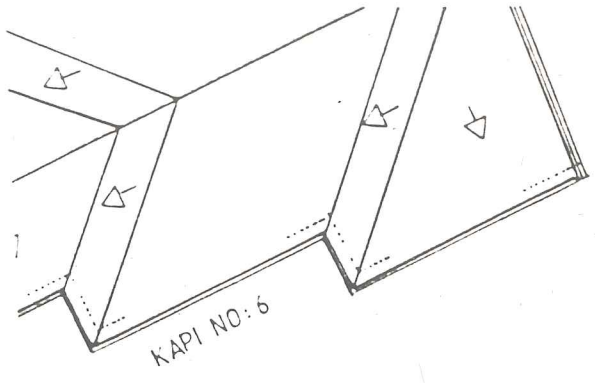
BAHÇE

OTAĞTEPE CADDESİ

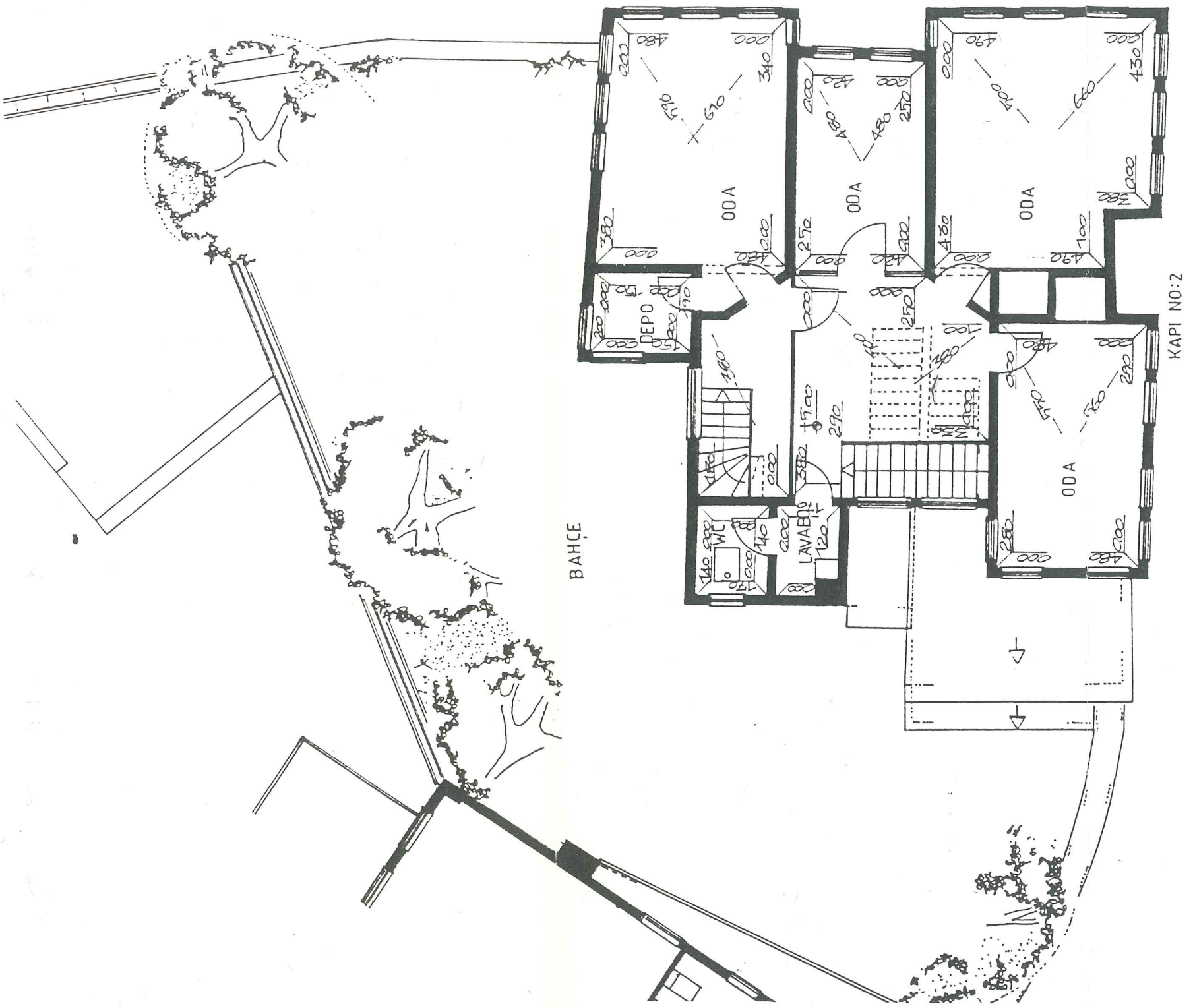
MİSAFİR OD.

C. DUŞ

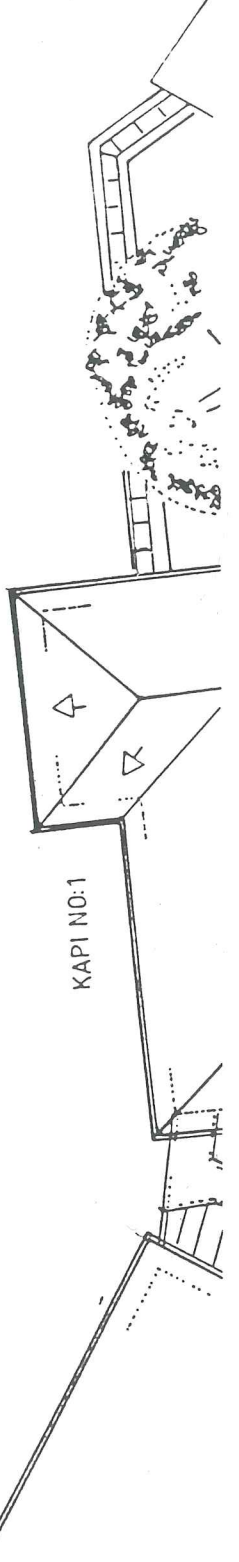
1 KAT PLANI
Ö : 1 / 1000

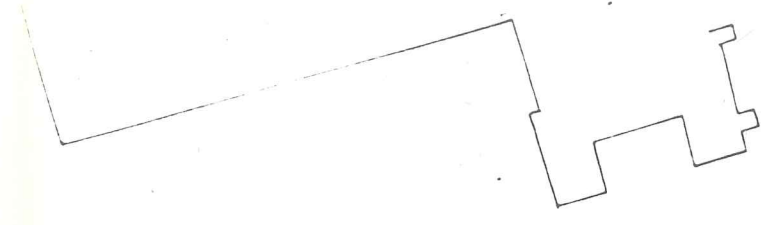
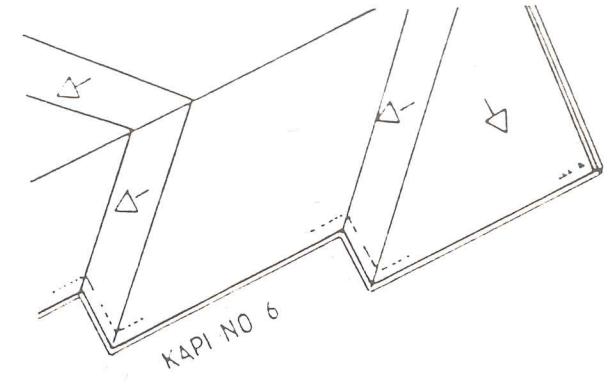
HISAR CAMI SOKAK

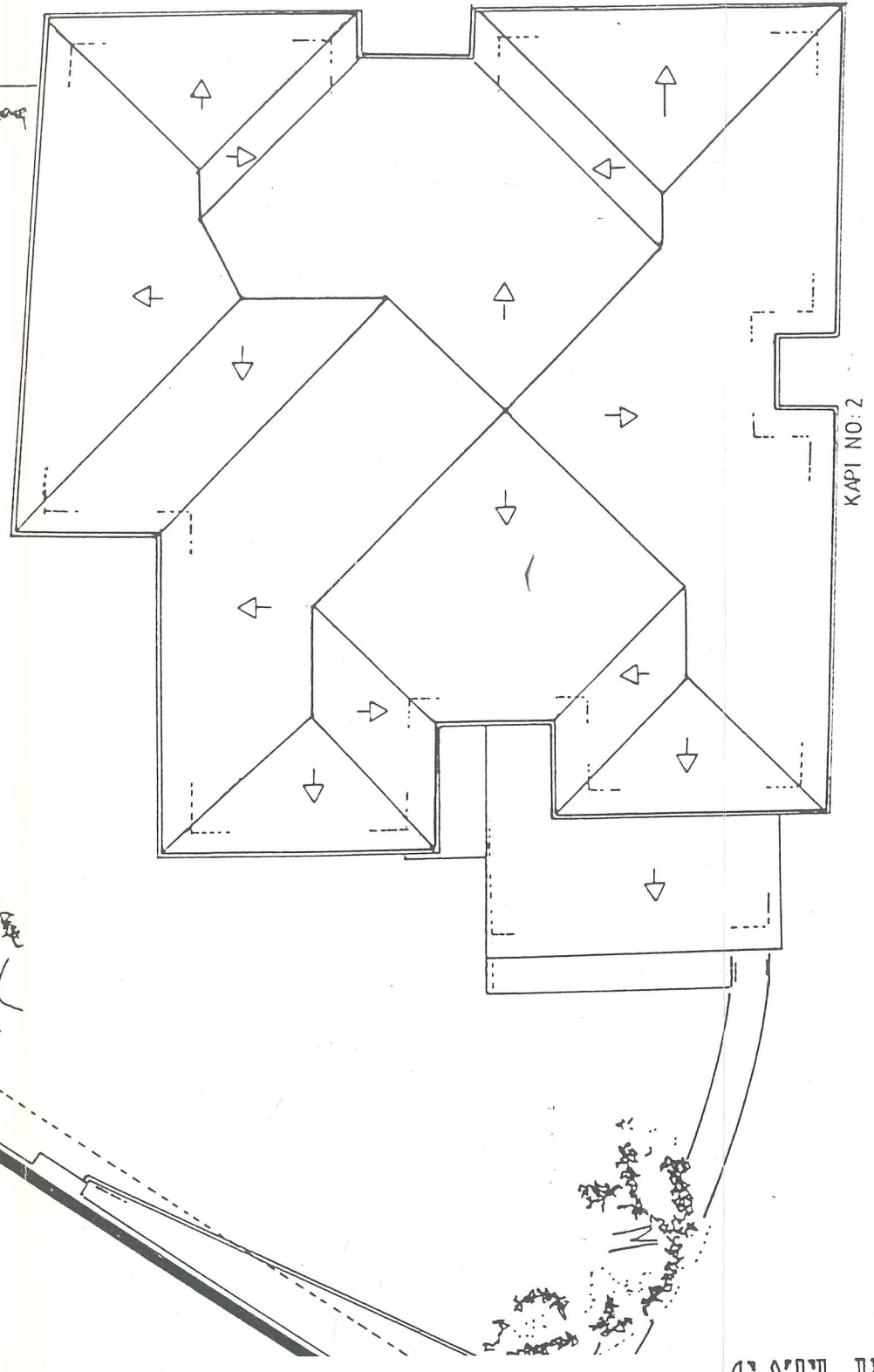
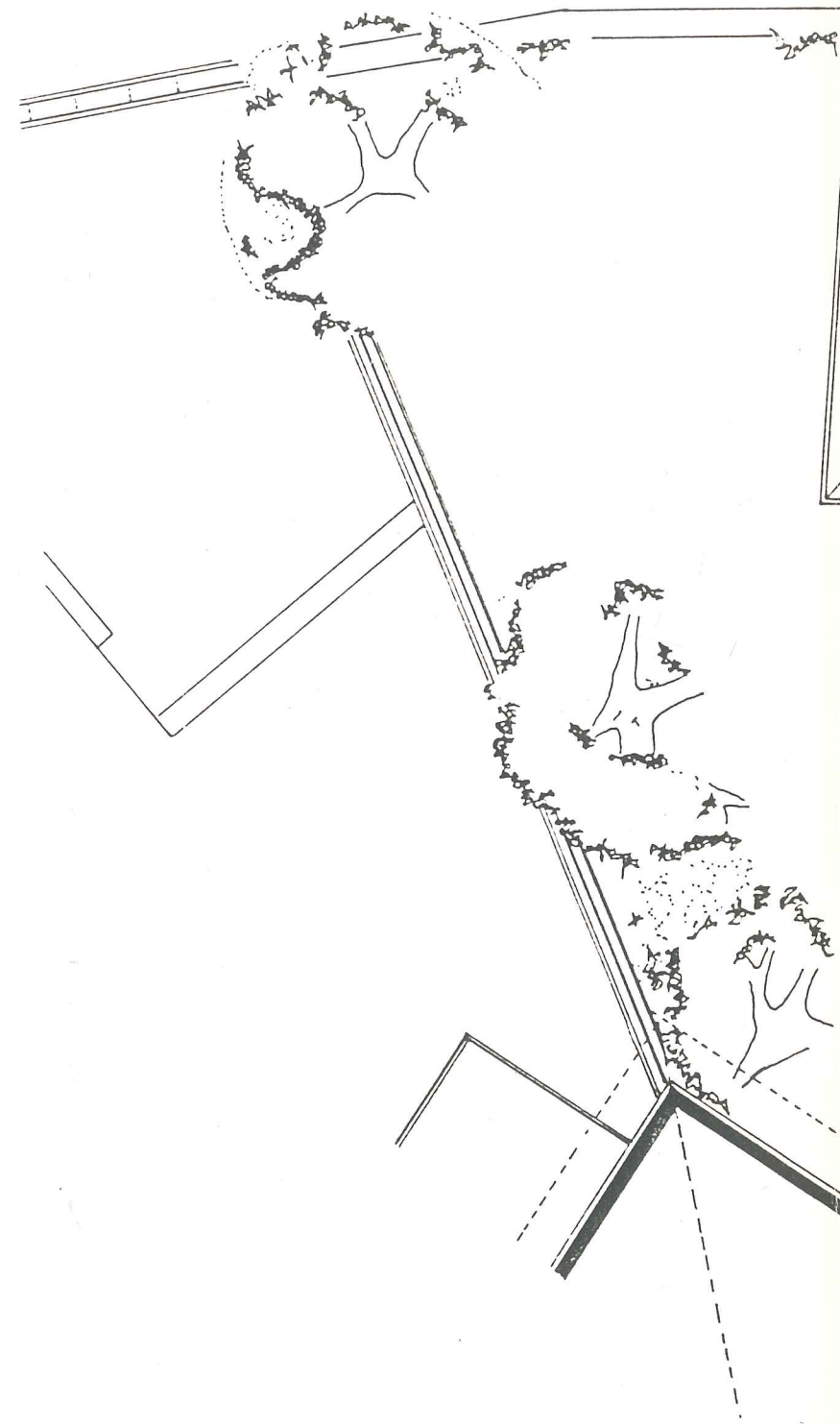
OTAĞTEPE CADDESİ

2. KAT PLAN
DİM : 1/1000

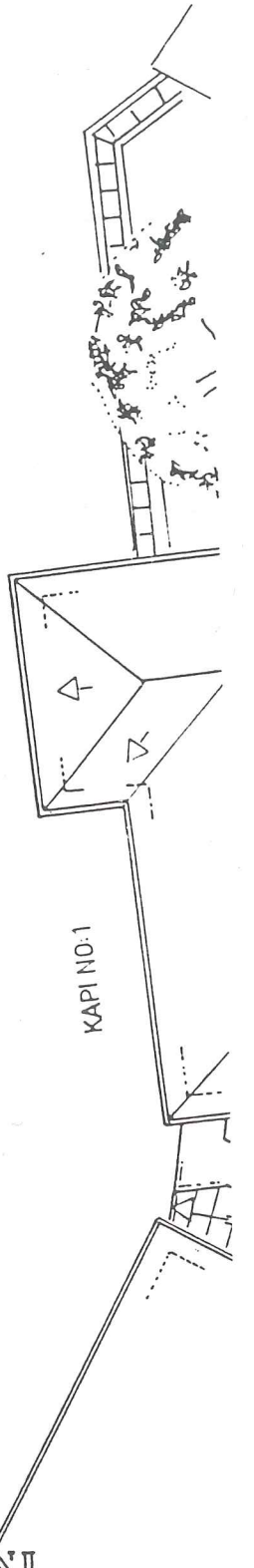

HISAR CAMI SOKAK

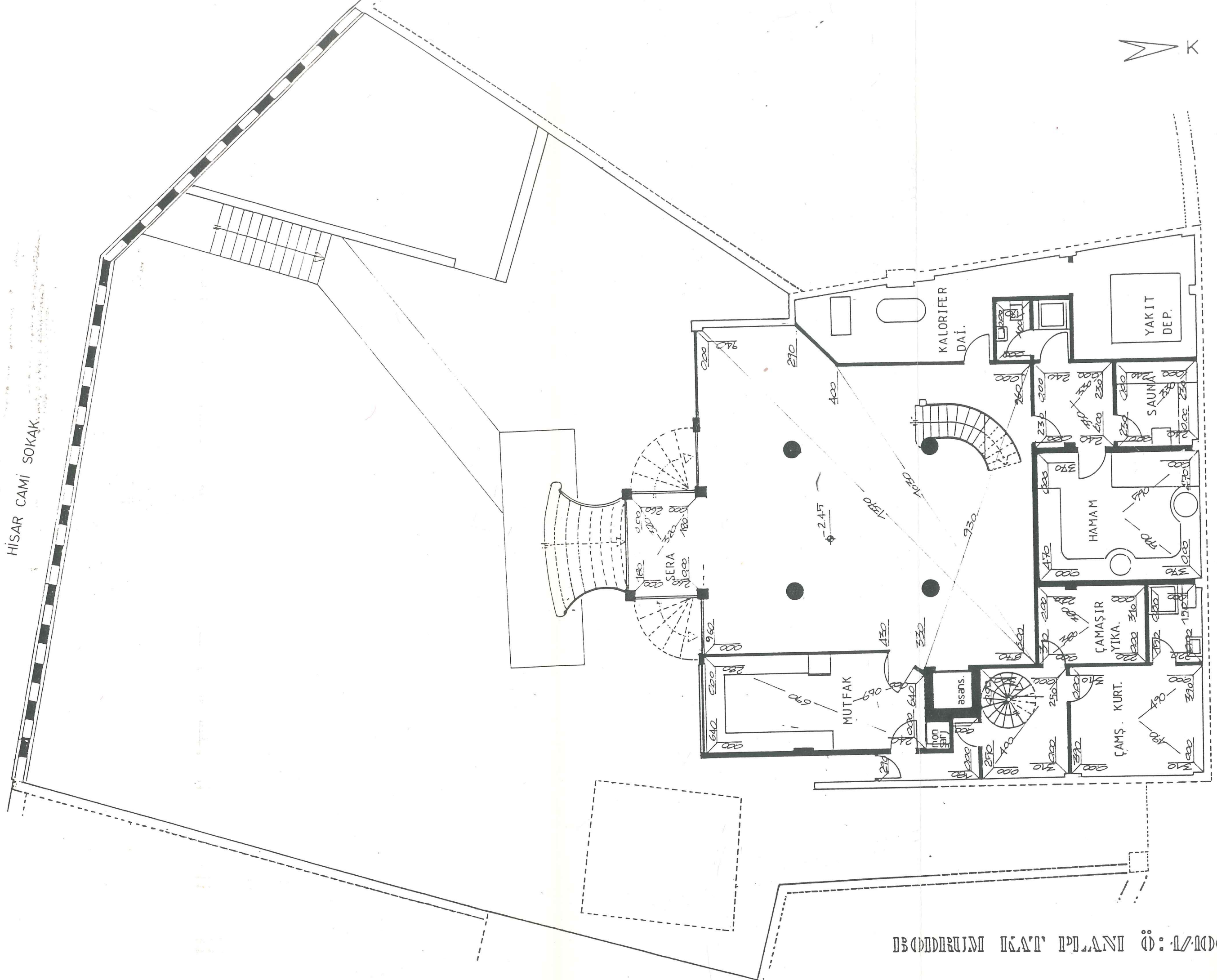
KAPI NO: 2

OTAĞTEPE CADDESİ

CATI PLANI
Ø : 1/1000

HİSAR CAMI SOKAK

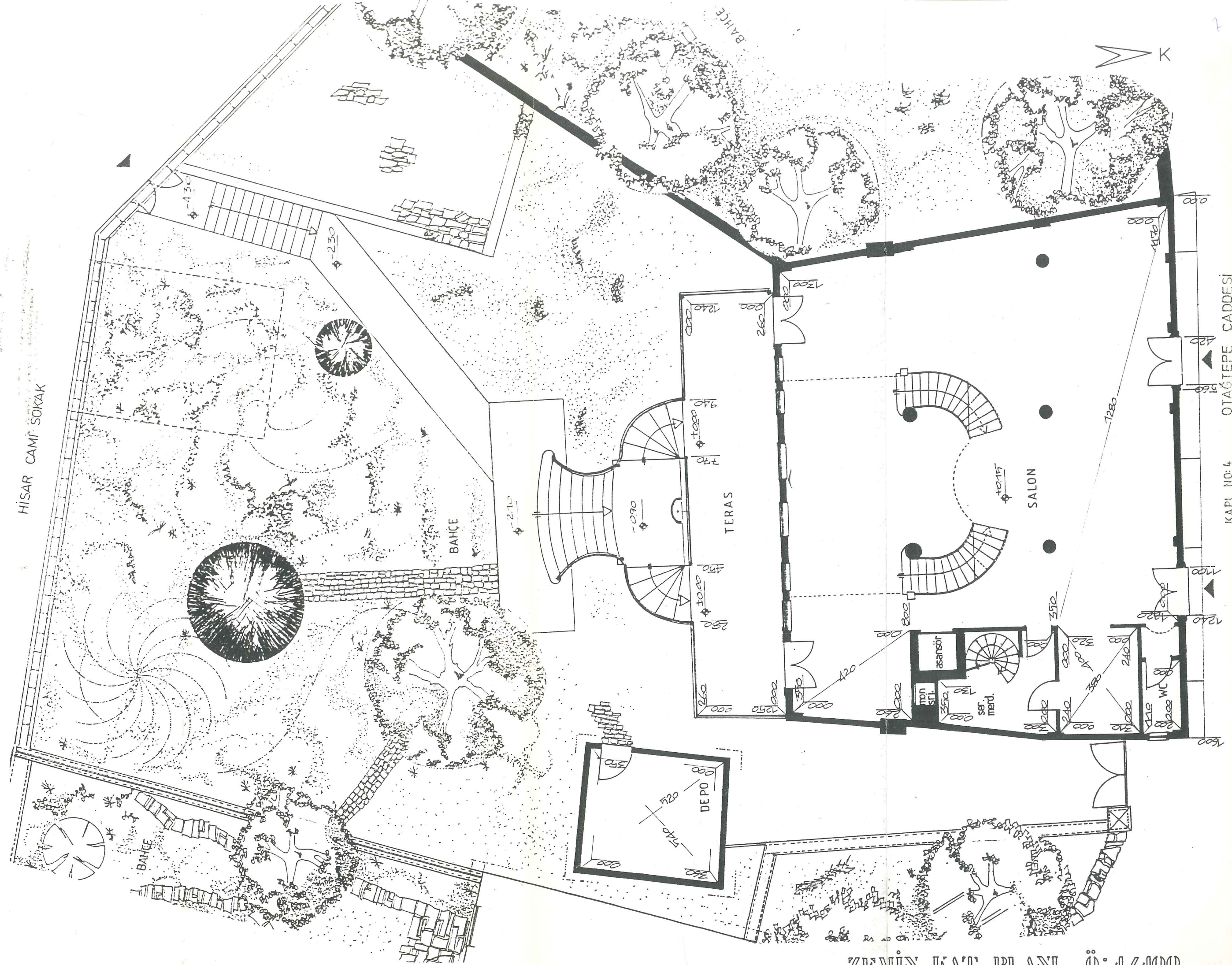

OTAĞTEPE CADDESİ

KAPI NO: 4

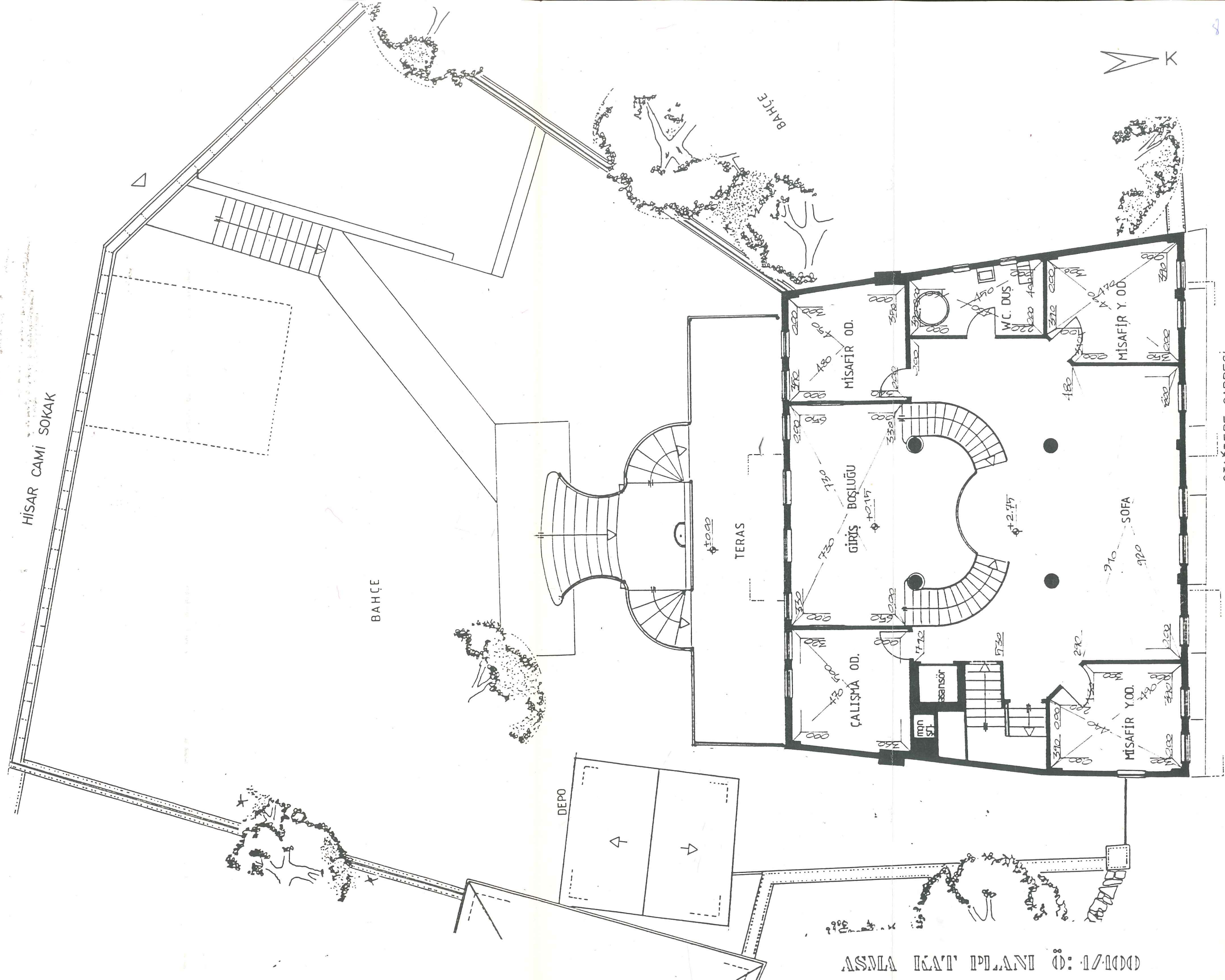
DÜZBİRÜM KAT PLANI Ö: 1/1000

HISAR CAMI SOKAK

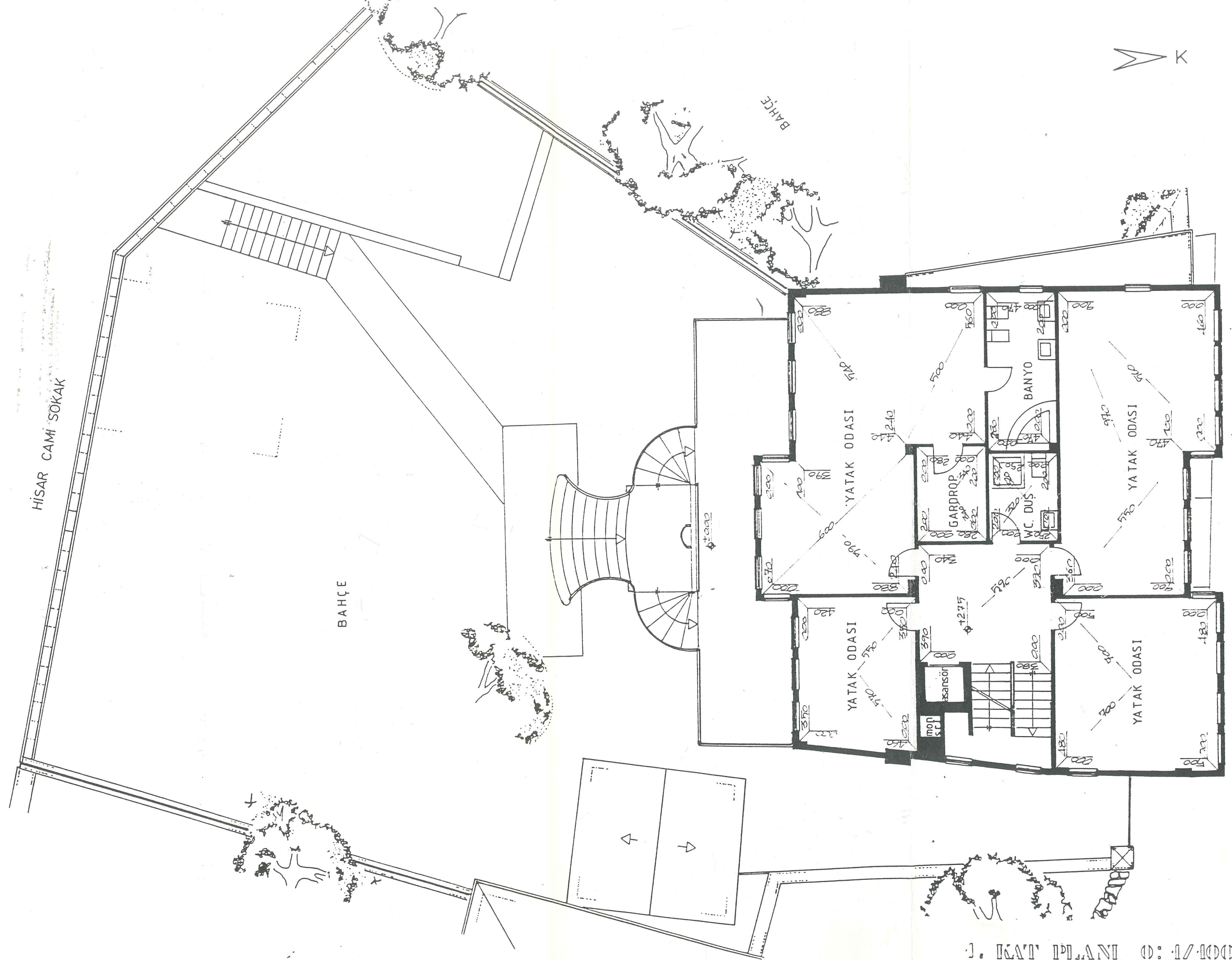

ZEMİN KAT PLANI Ö: 1/1000

KAPI NO: 4 OTAGTEPE CADESİ

ASMA KAT PLANI Ö: 1/1000

HISAR CAMI SOKAK

BAHÇE

BAHÇE

YATAK ODASI

BANYO

GARDROP

WC. DUŞ

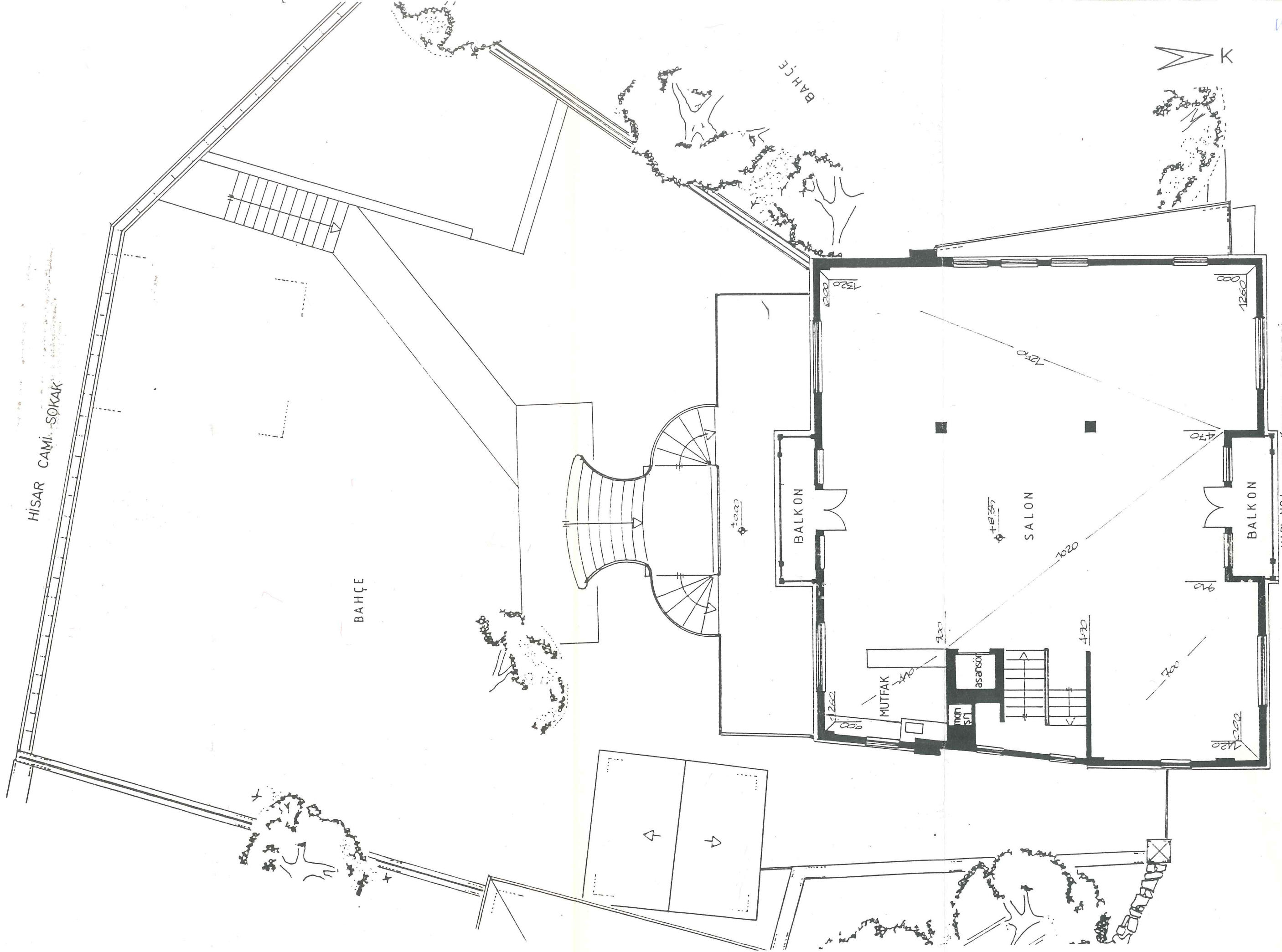
YATAK ODASI

YATAK ODASI

asansör

1. KAT PLANI 0:1/100

KAPI NO:4 ATAĞTEPE CADDESİ

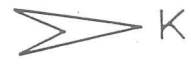
HISAR CAMI SOKAK

BAHÇE

BAHÇE

KAPI NO4 OTAĞIŞIPE CANNESI

2. KAT PLANI Ö: 1/1000

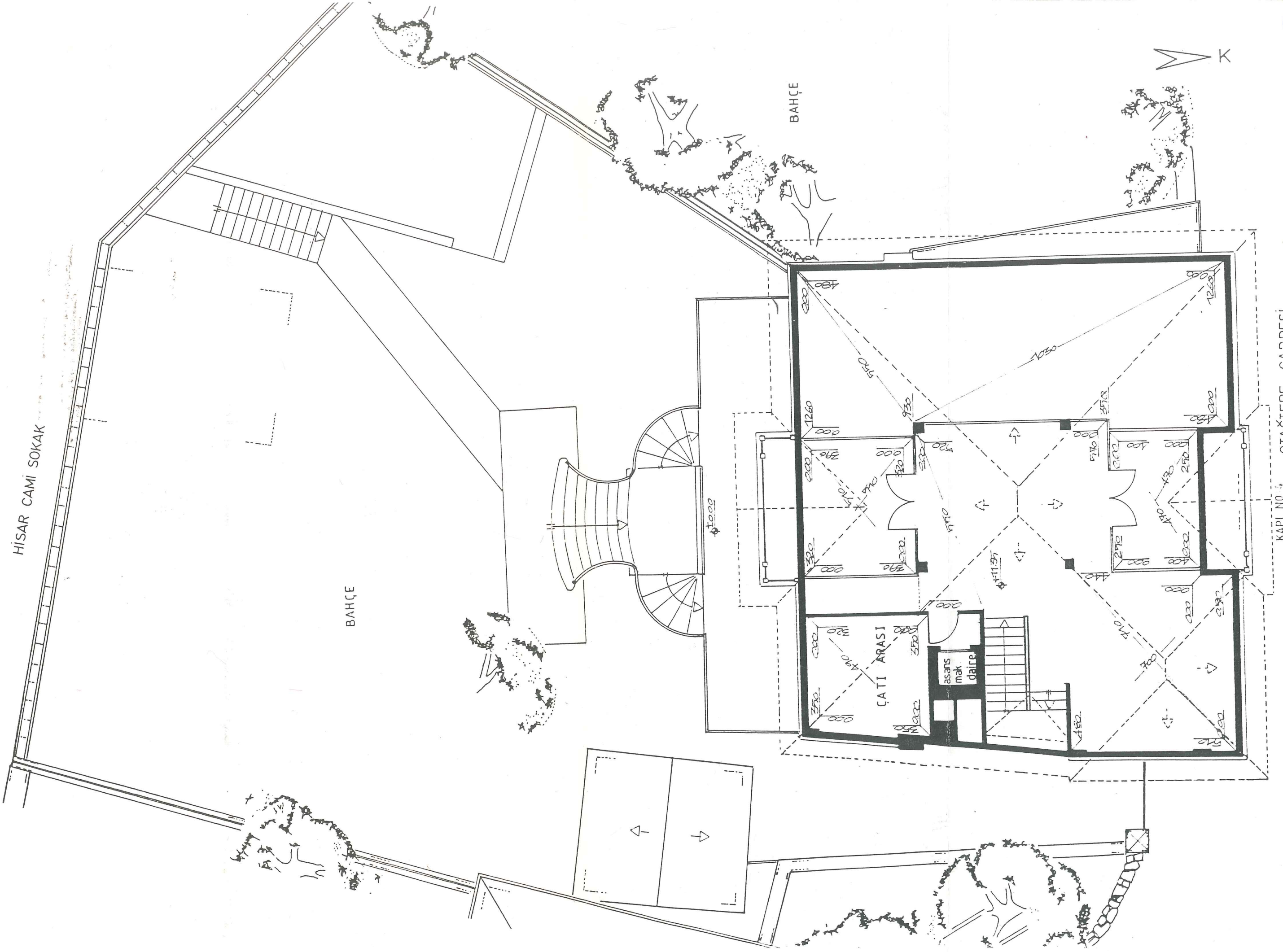

BAHÇE

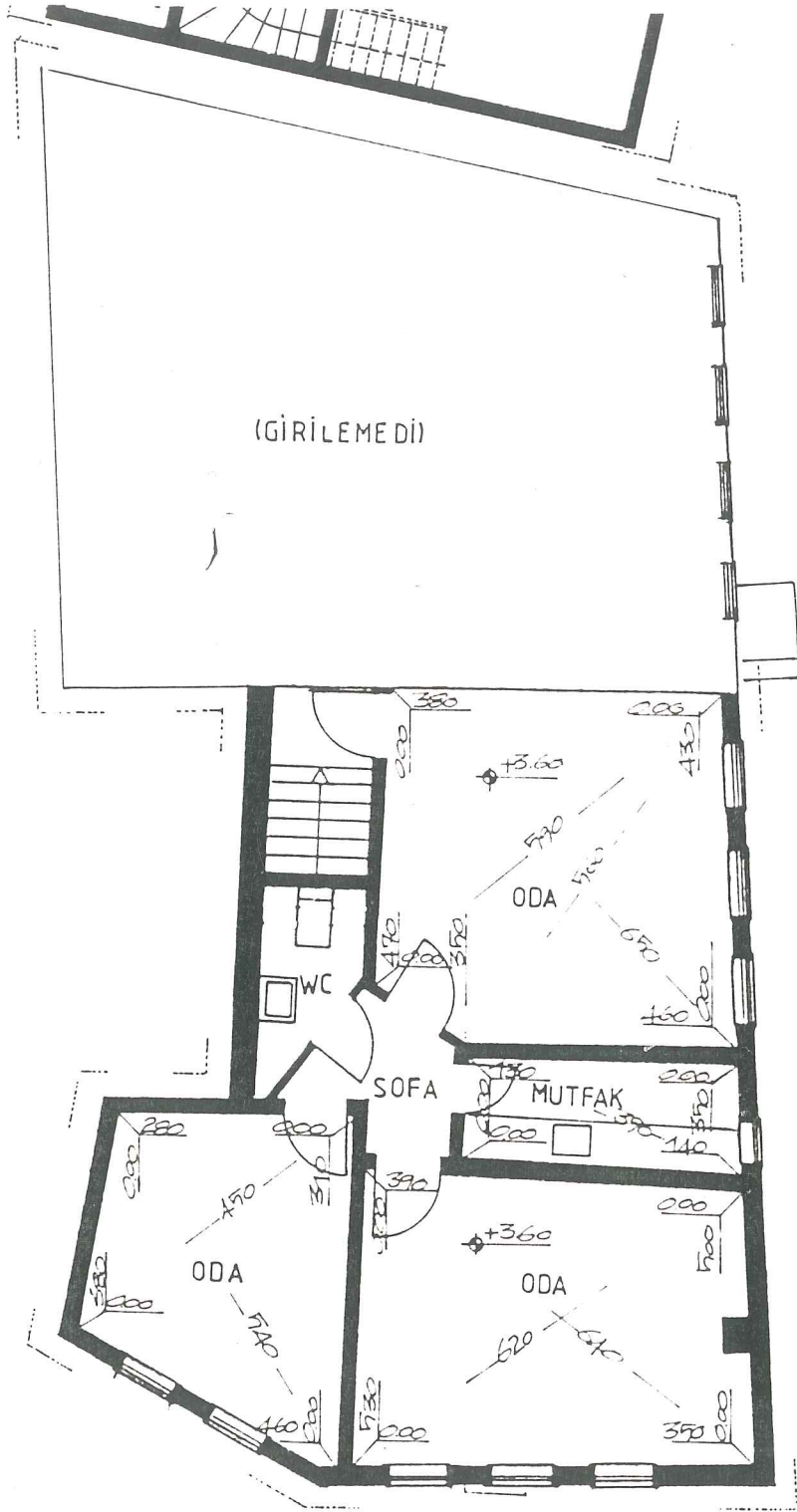
HISAR CAMI SOKAK

BAHÇE

KAPI NO: 4
ATAŞTEPE CADDESİ

ÇATI KATI PLANI Ö: 1/1000

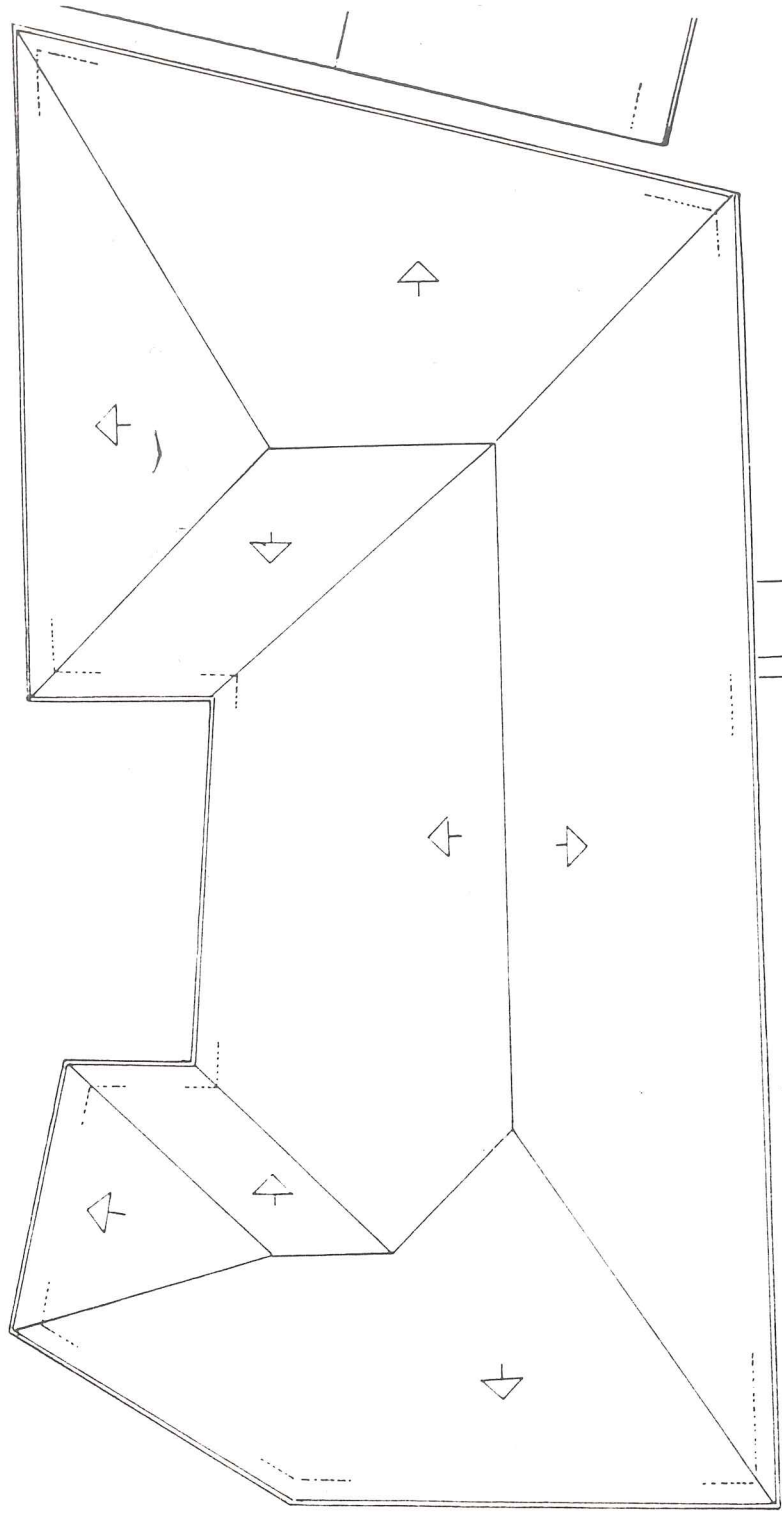
OTAĞTEPE ARALIGI

KAPI NO:8

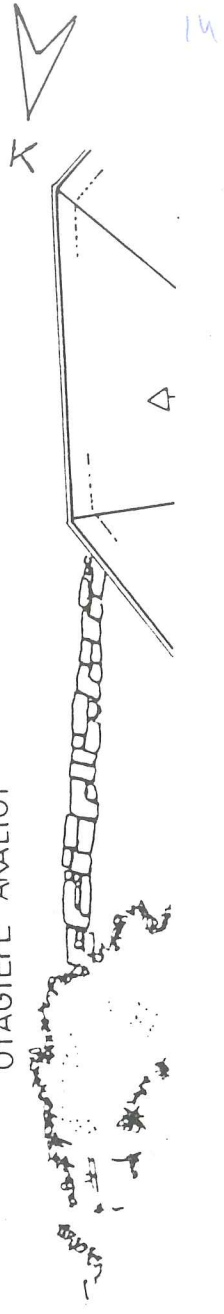
OTAĞTEPE CADDESİ

1. KAT PLANI

Ø : 1/1000

OTAĞTEPE ARALIĞI

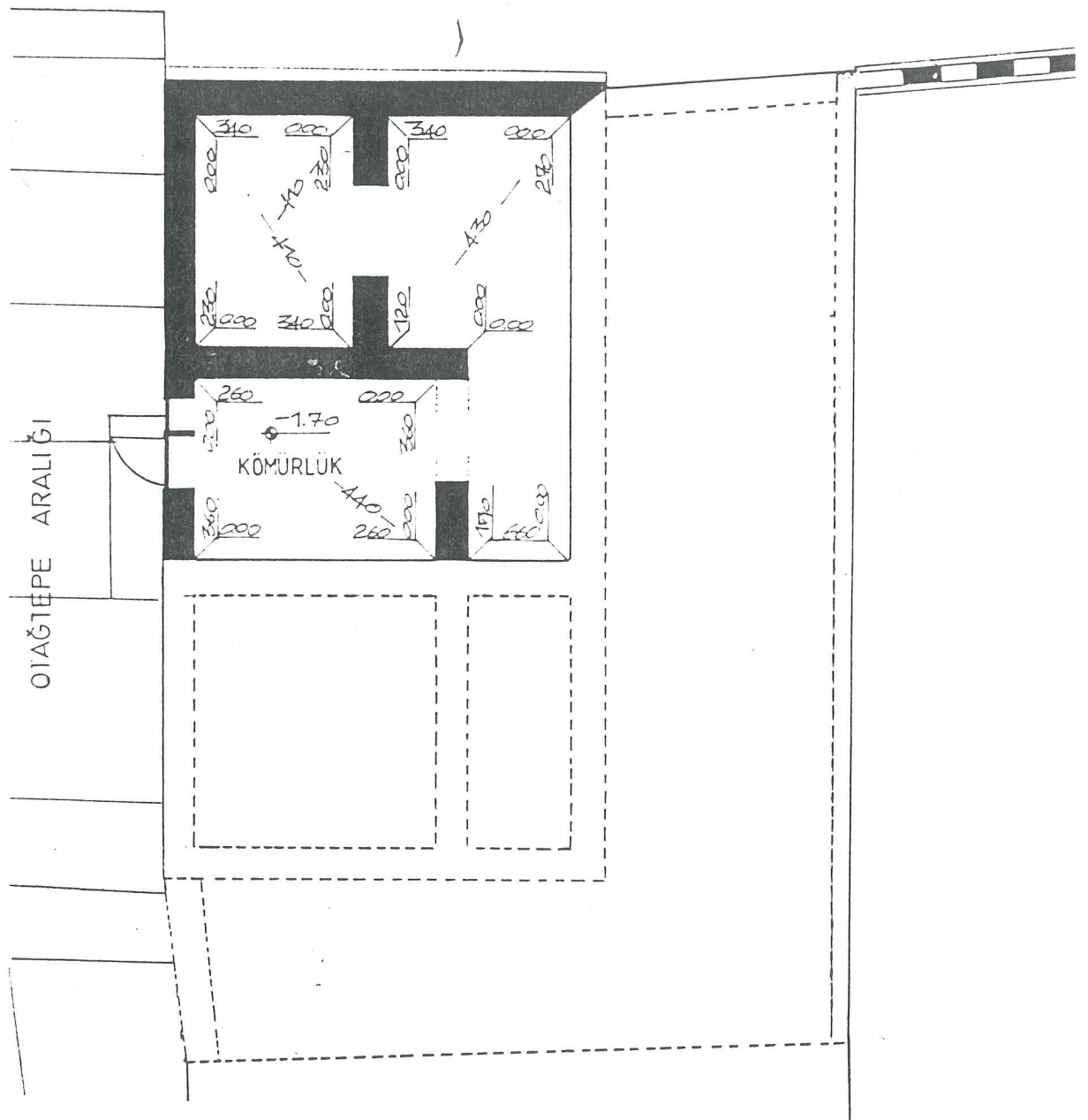
KAPI NO:8

OTAĞTEPE CADDESİ

ÇATI PLANI
Ö : 1/1000

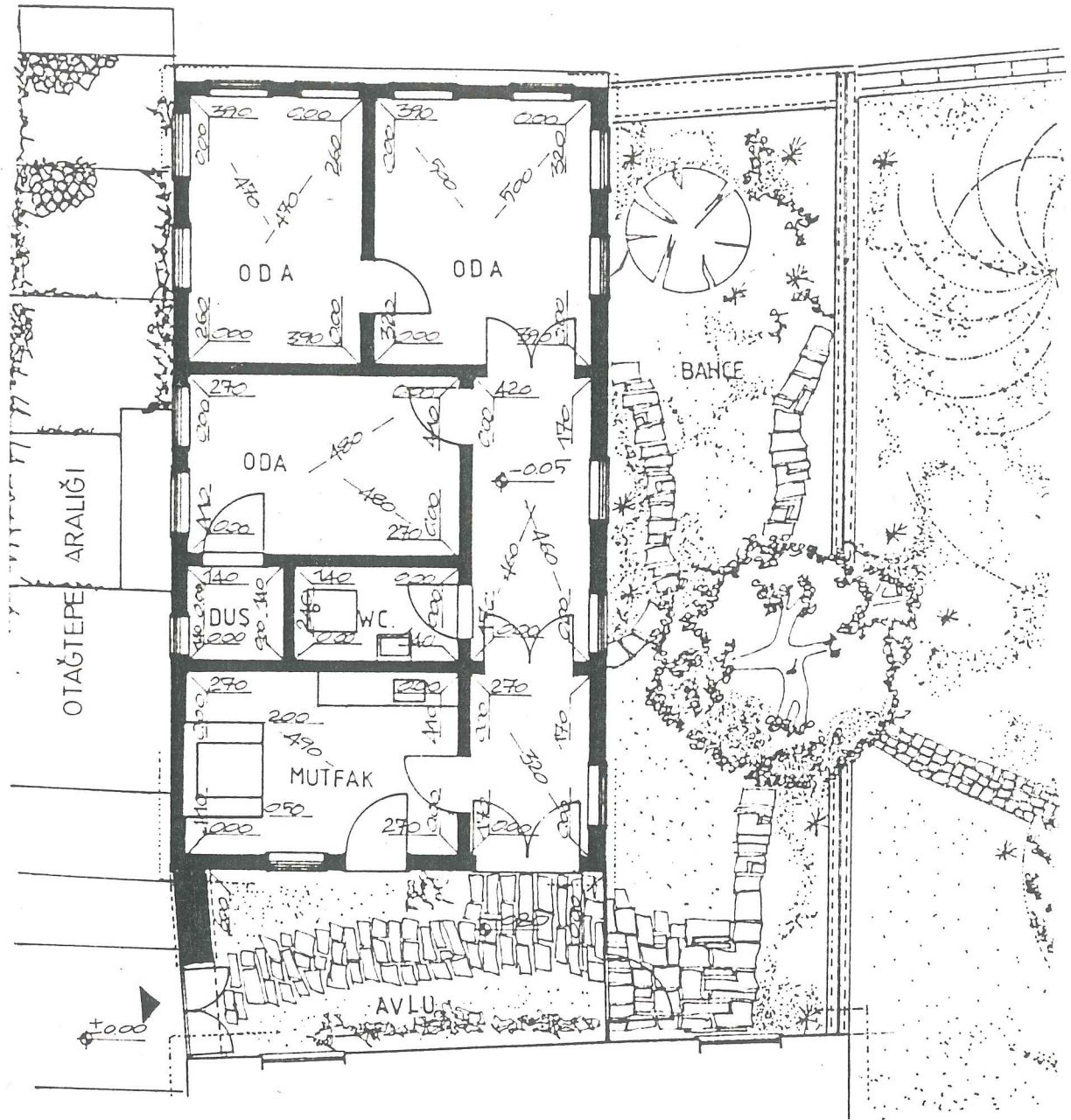
HİSAR CAMİ SOKAK

DEĞİŞİKLİK PLANI

HISAR CAMI SOKAK

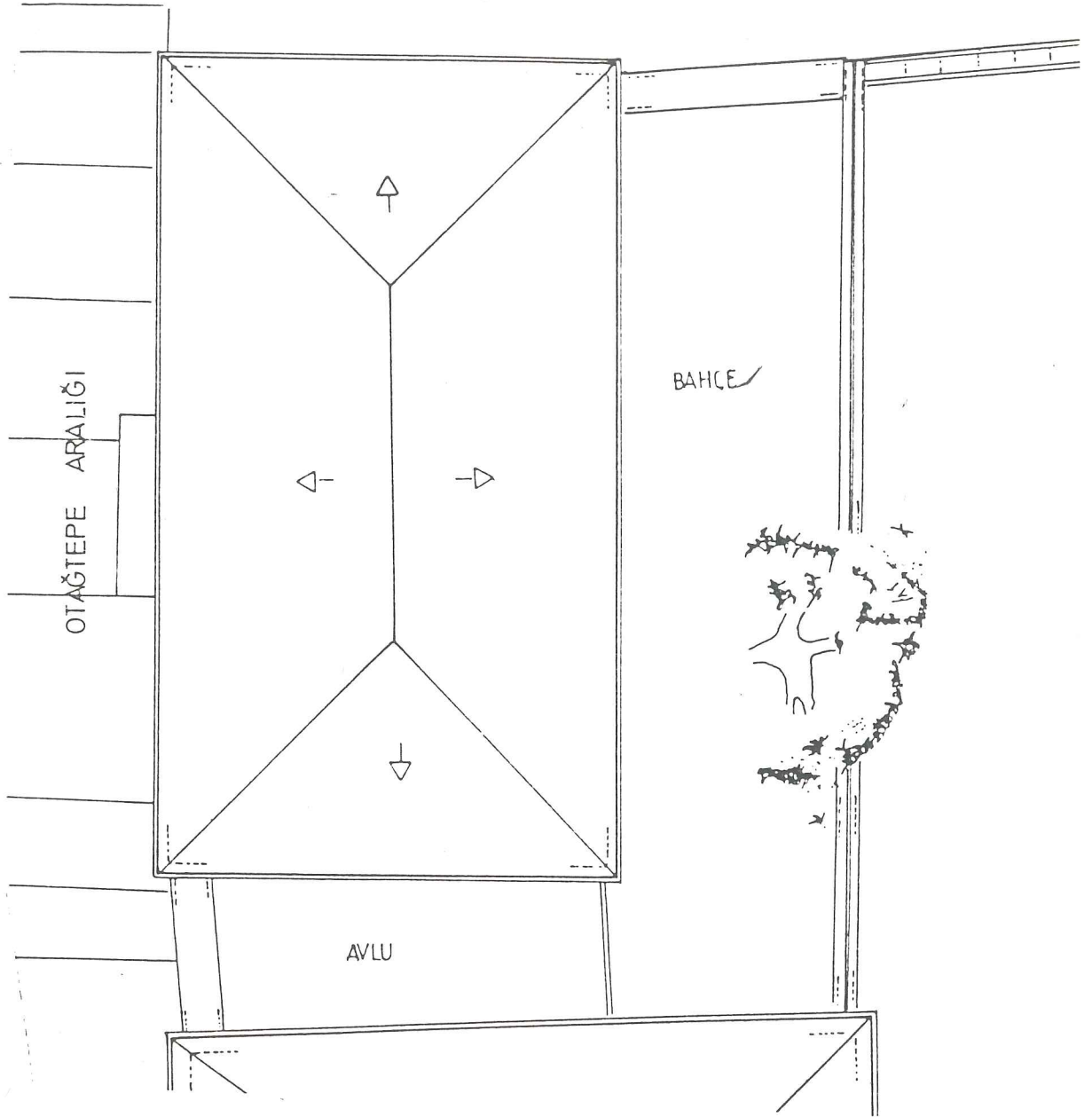

ZEMİN KAT PLANI
Ö : 1 / 1000

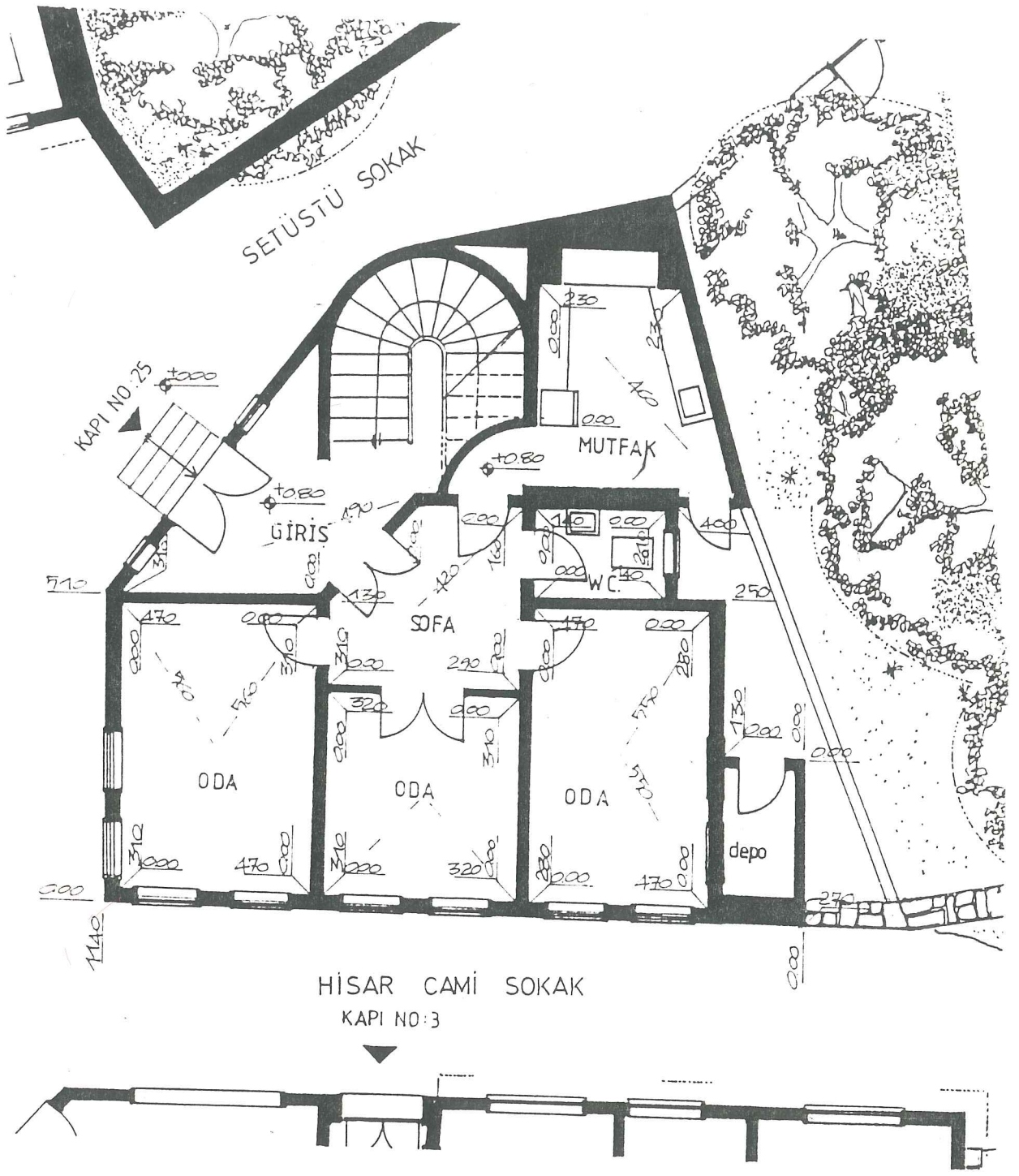
HISAR CAMI SOKAK

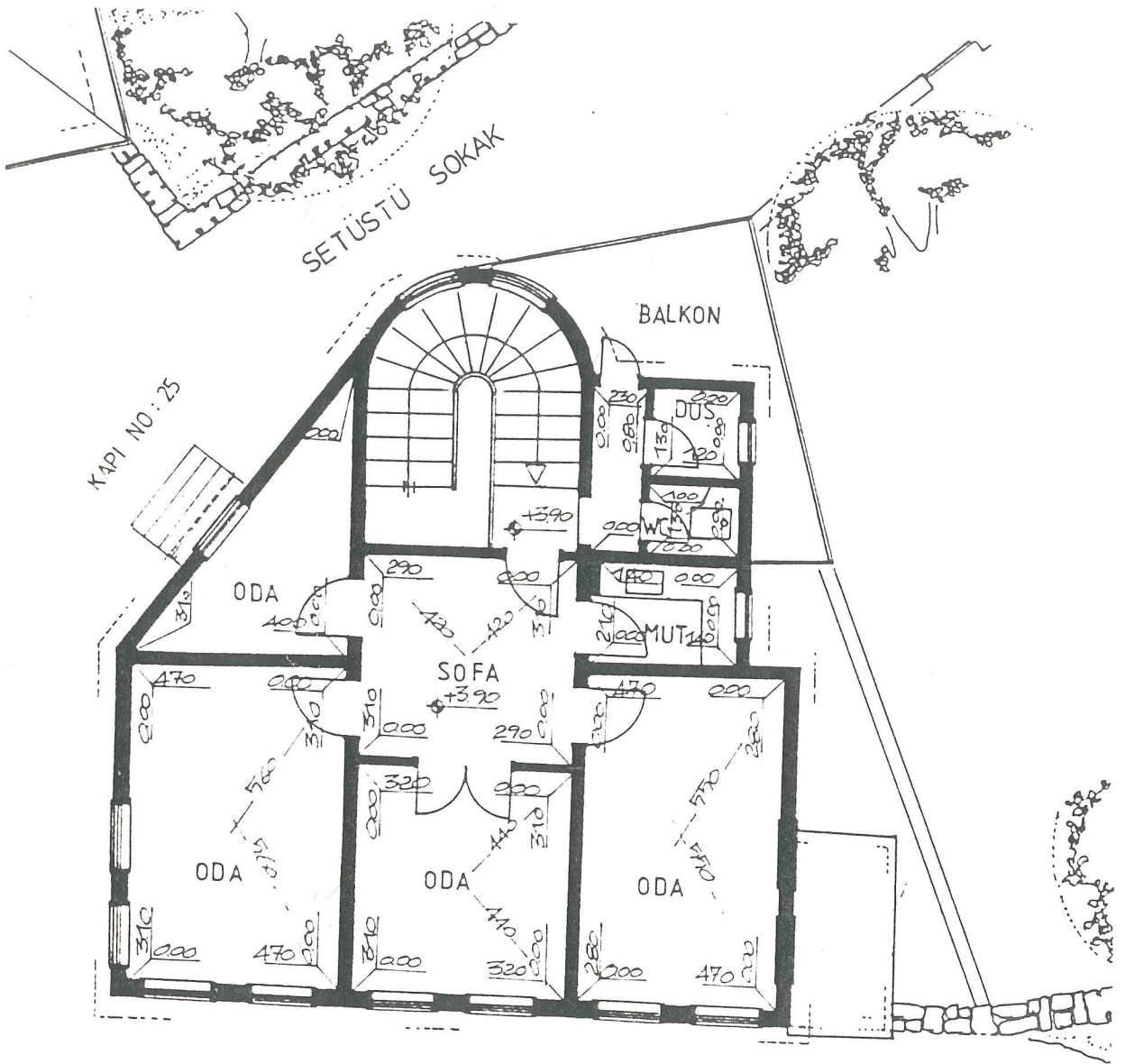
17

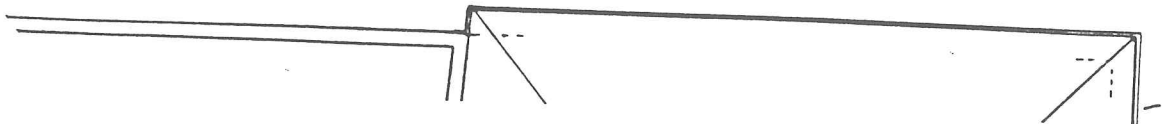
ÇATI PLANI
1/1000

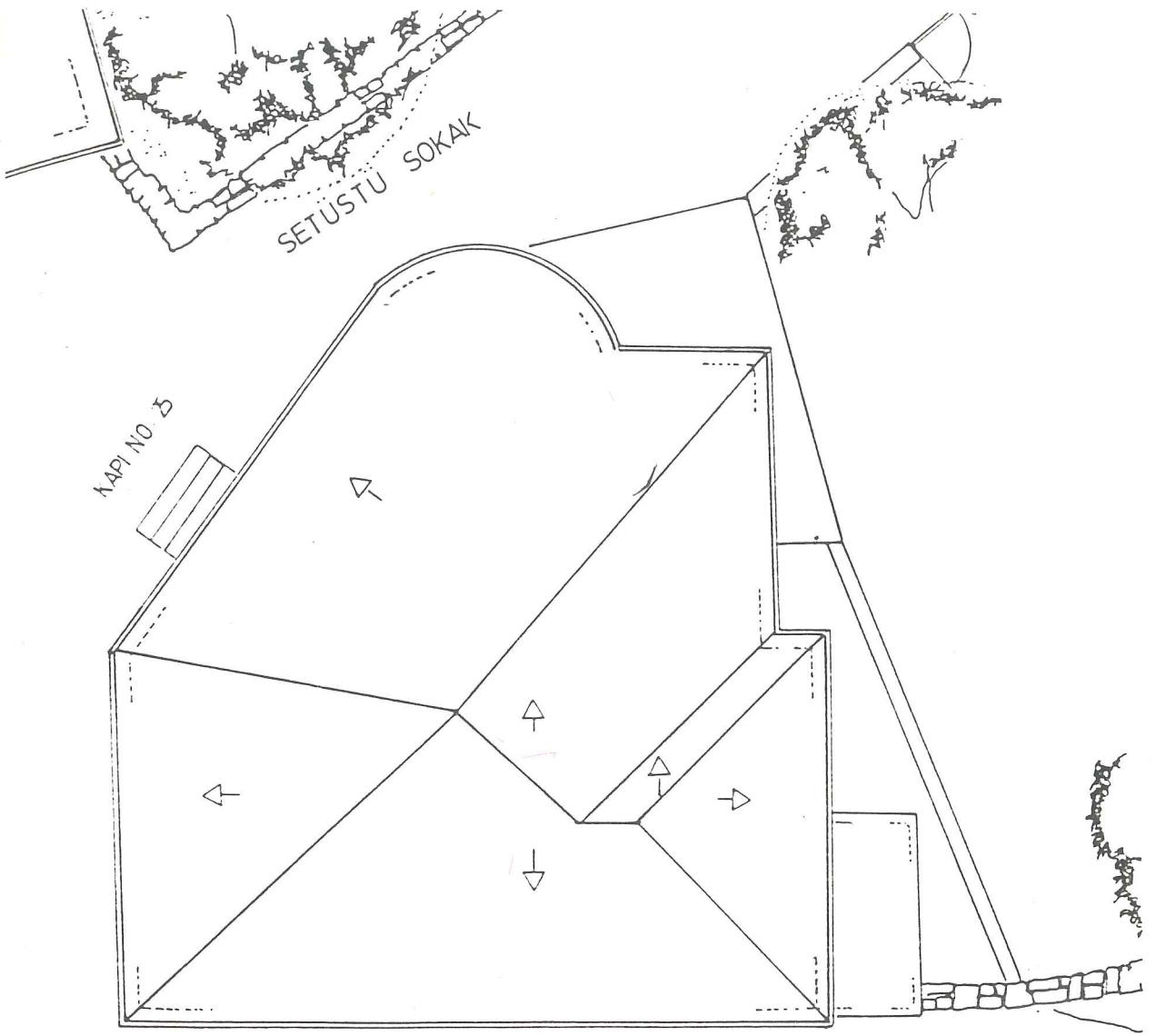
ZEMİN KAT PLANI
 Ö : 1/1000

HISAR CAMI SOKAK

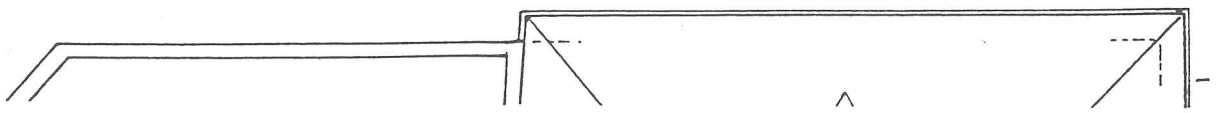

1. KAT PLANI
 Öl: 1/100

HISAR CAMI SOKAK

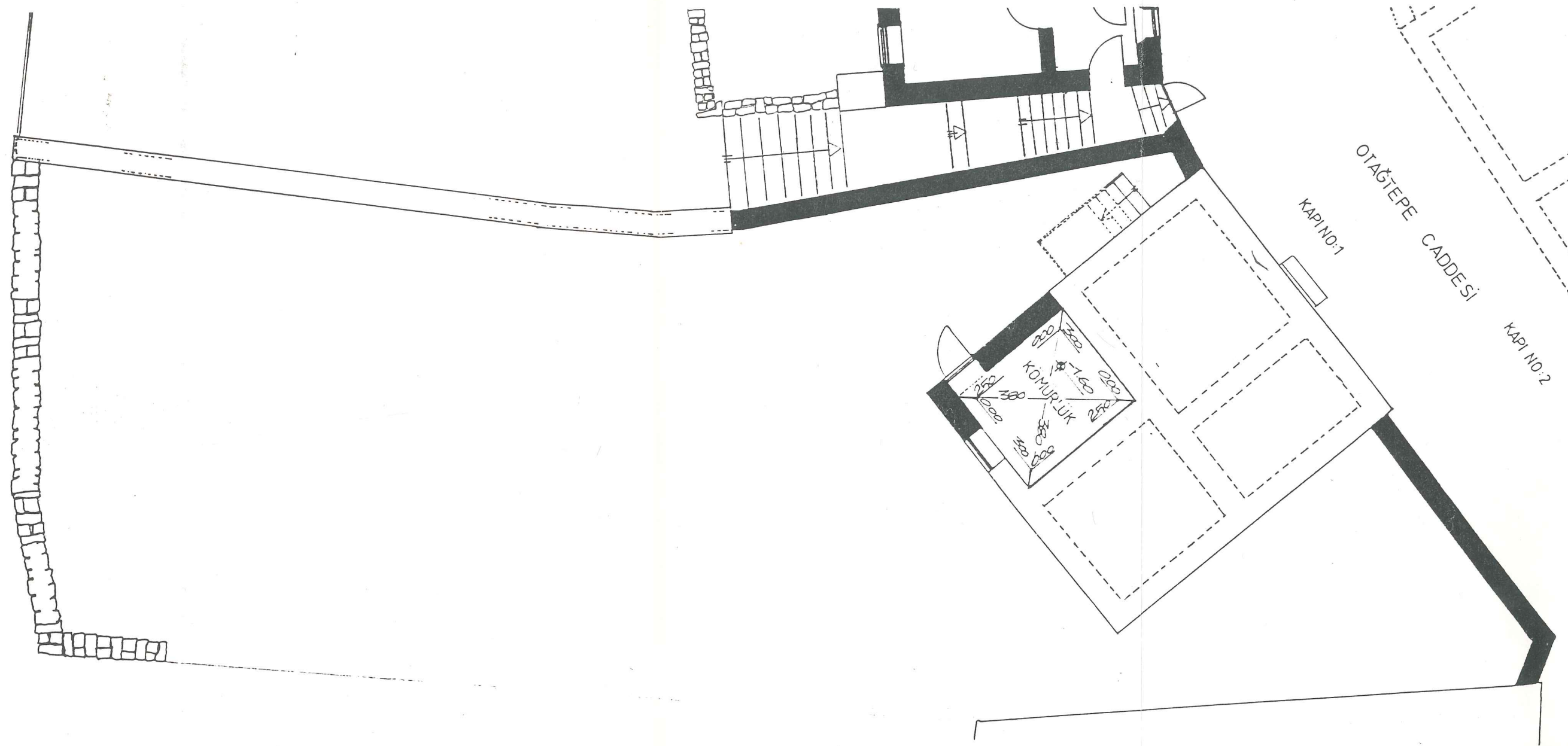
KAPI NO:3

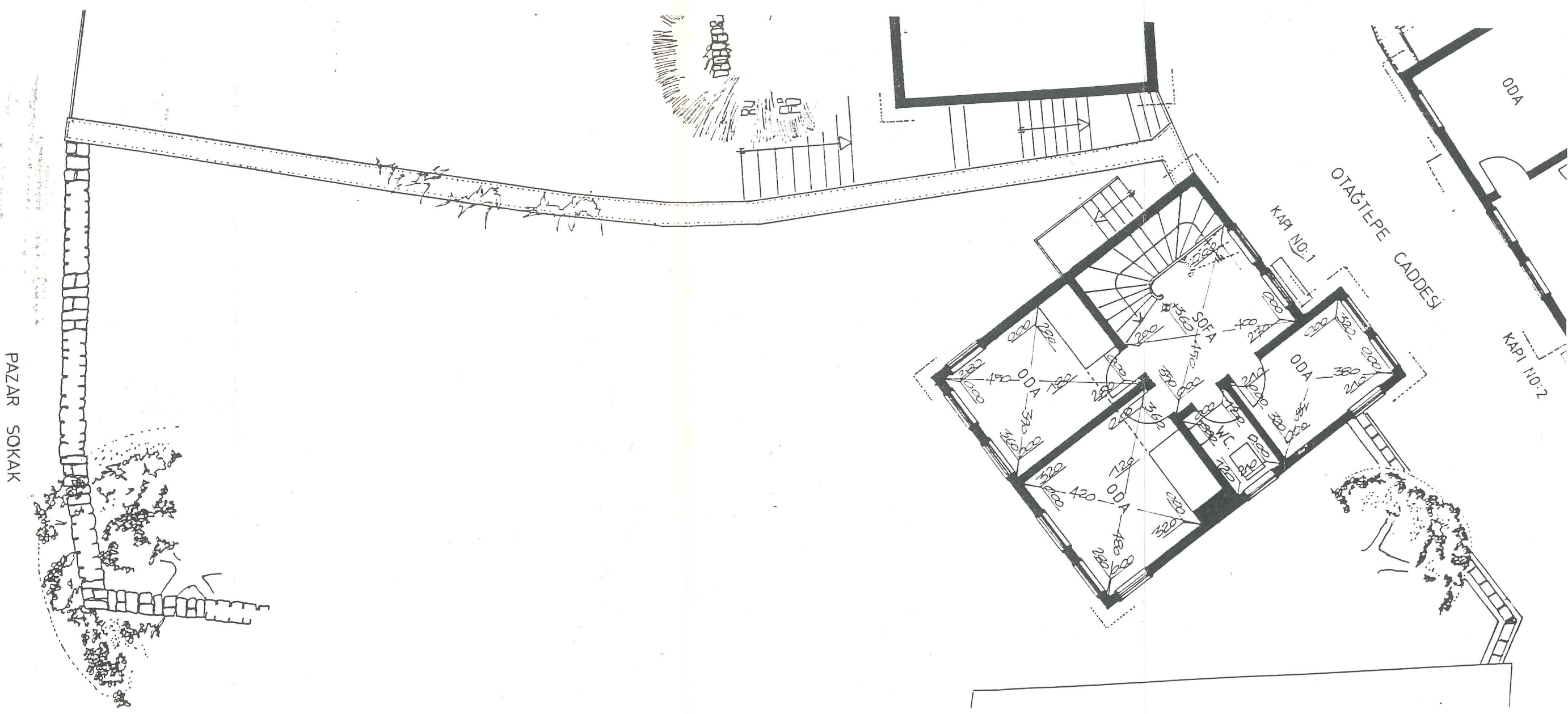
ÇATI PLANI
 Ö: 1/1000

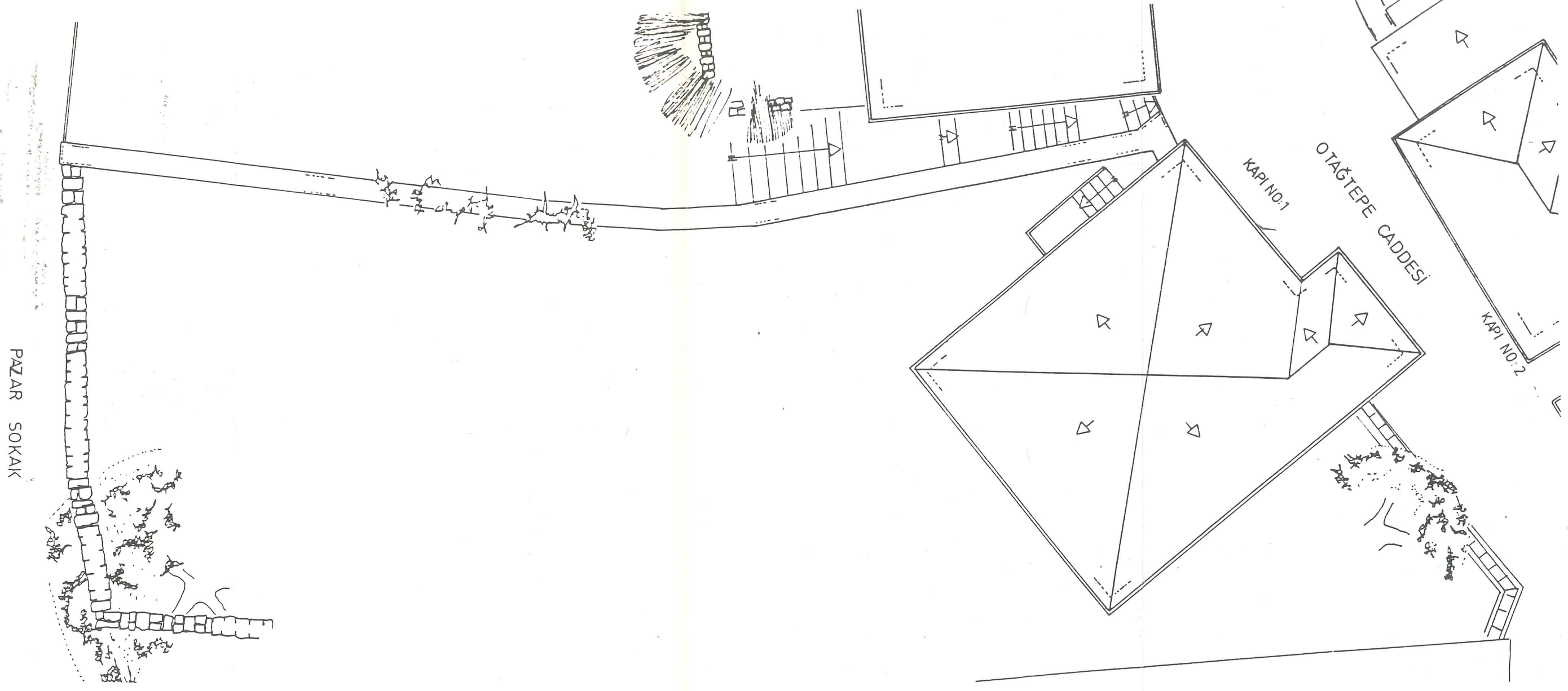
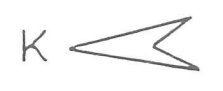
PAZAR SOKAK

BİDDİRİM İKAT PLANI
Ö: 1/1000

1 KAT PLANI
 1/100

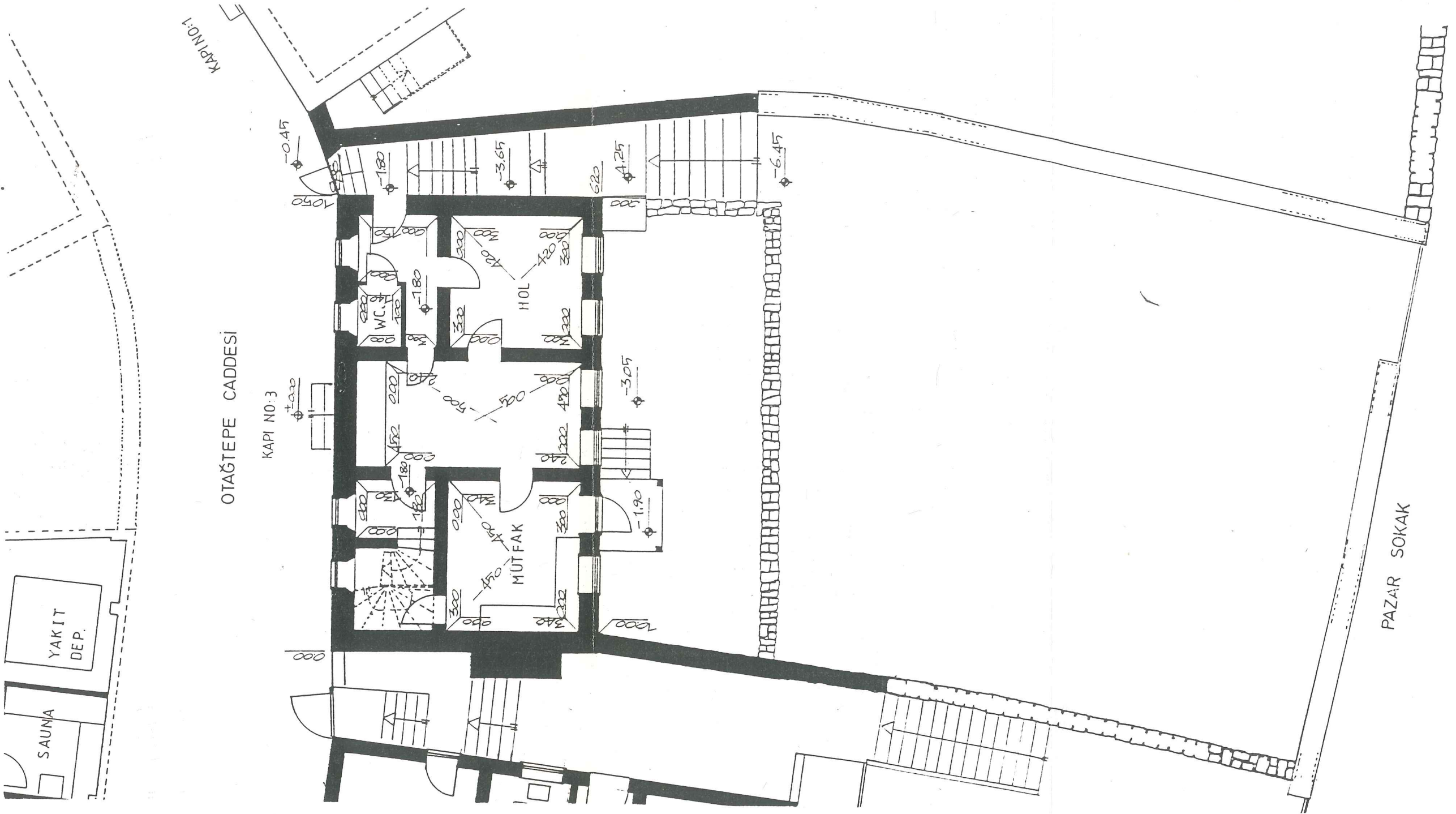
PAZAR SOKAK

KAPI NO:1

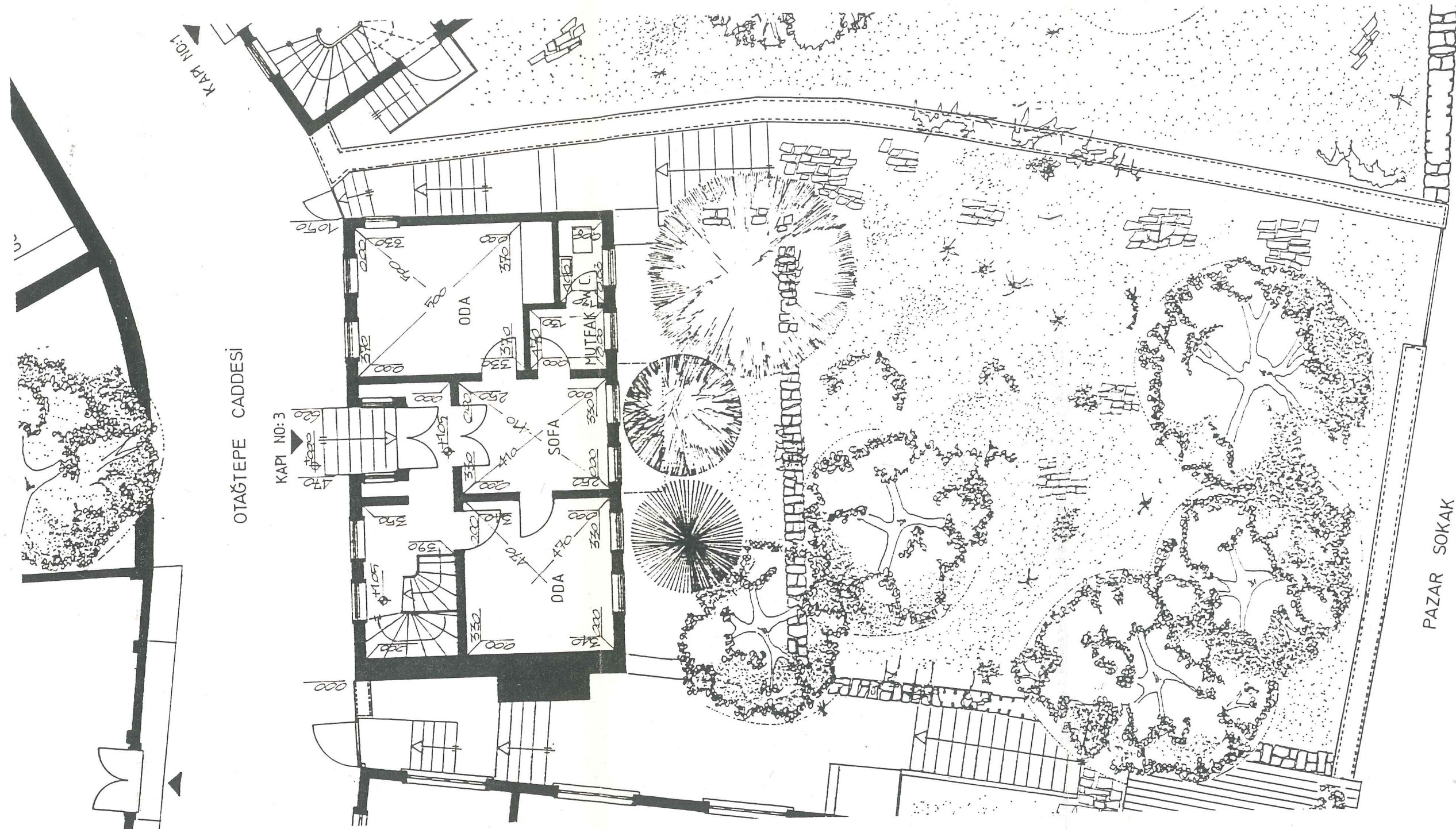
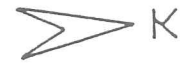
OTAĞTEPE CADDESİ

KAPI NO:2

ÇATI PLANI
Ö: 1/1000

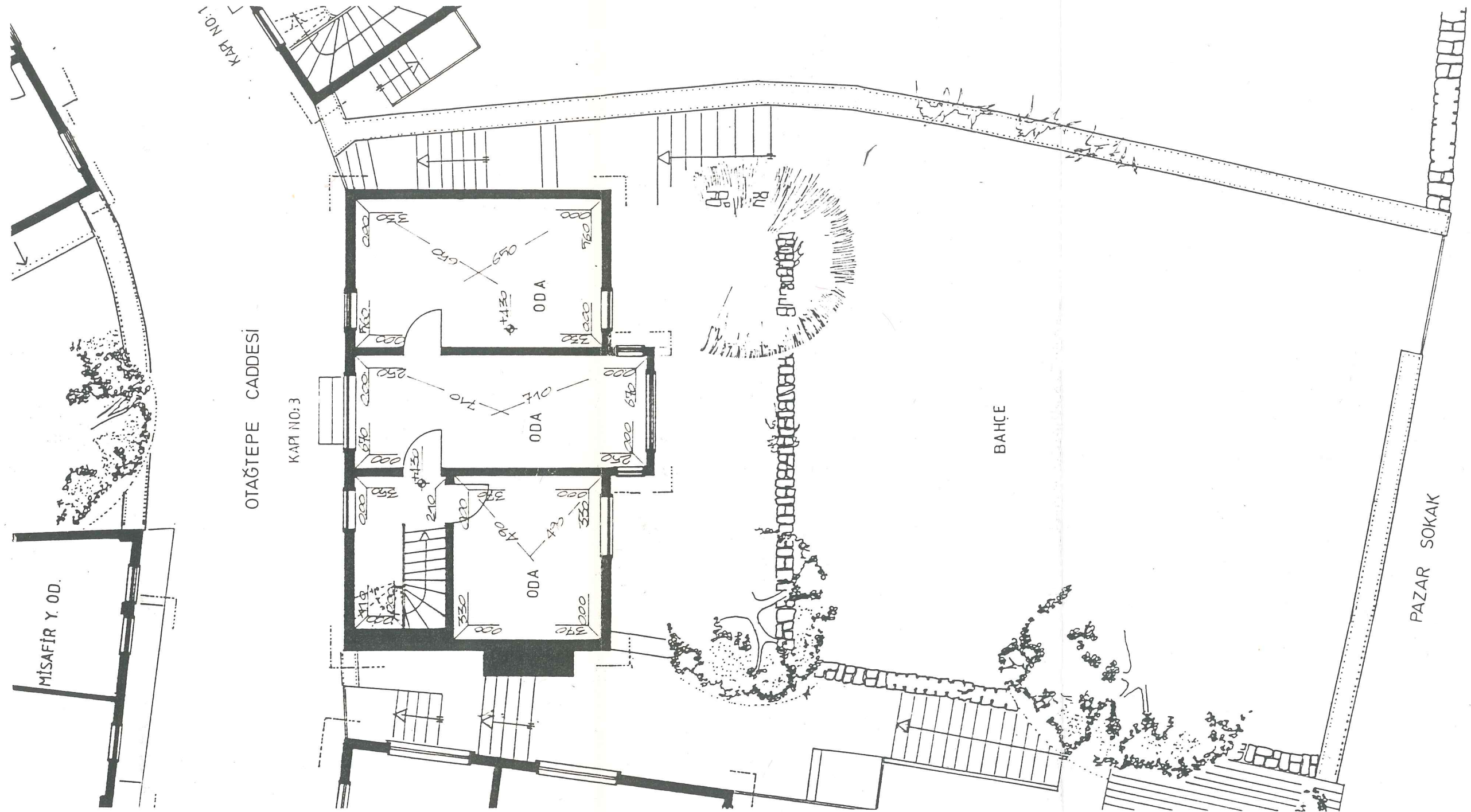
D000 KAT PLANI
 Ö: 1/1000

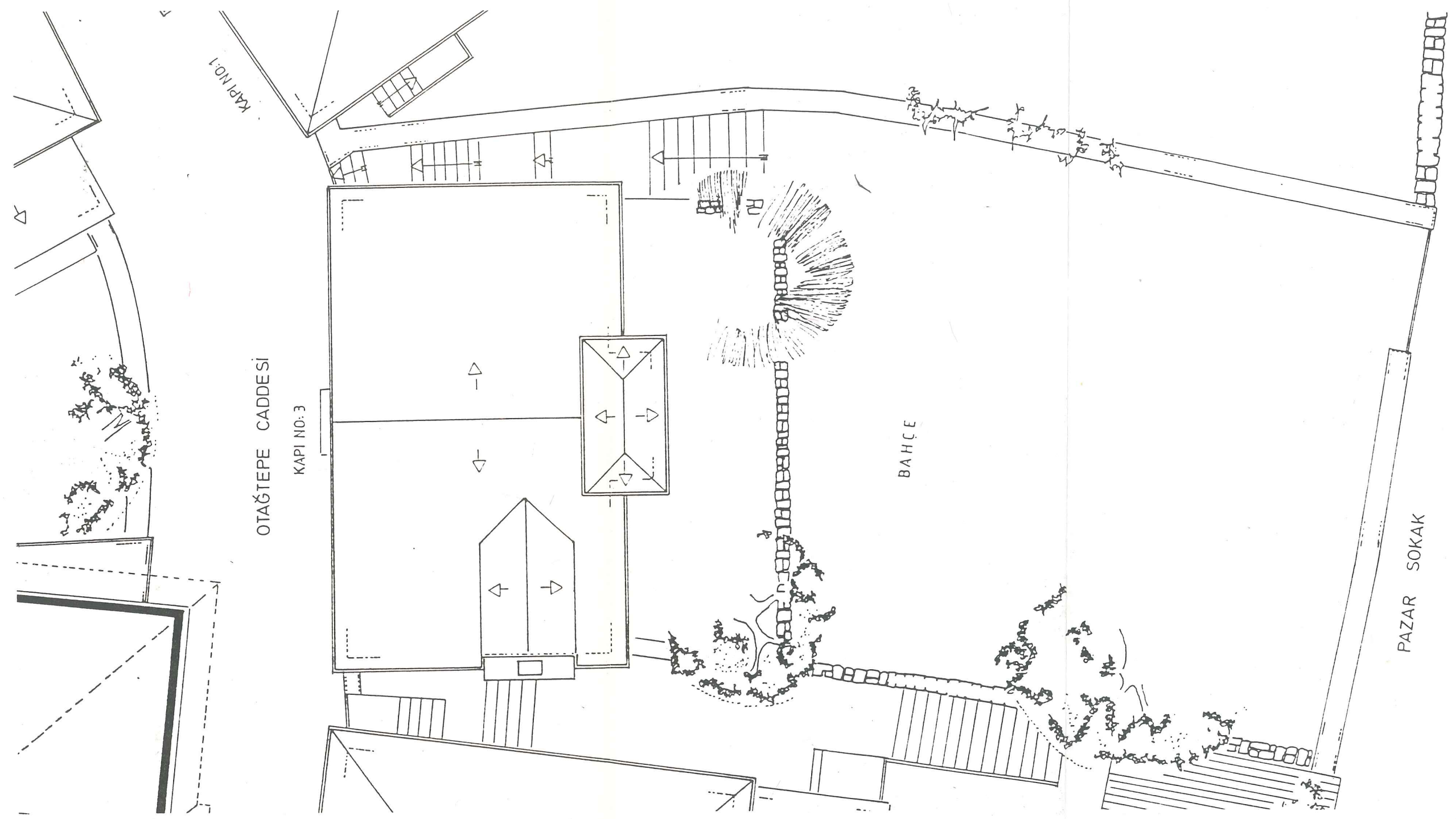
OTAĞTEPE CADDESİ

PAZAR SOKAK

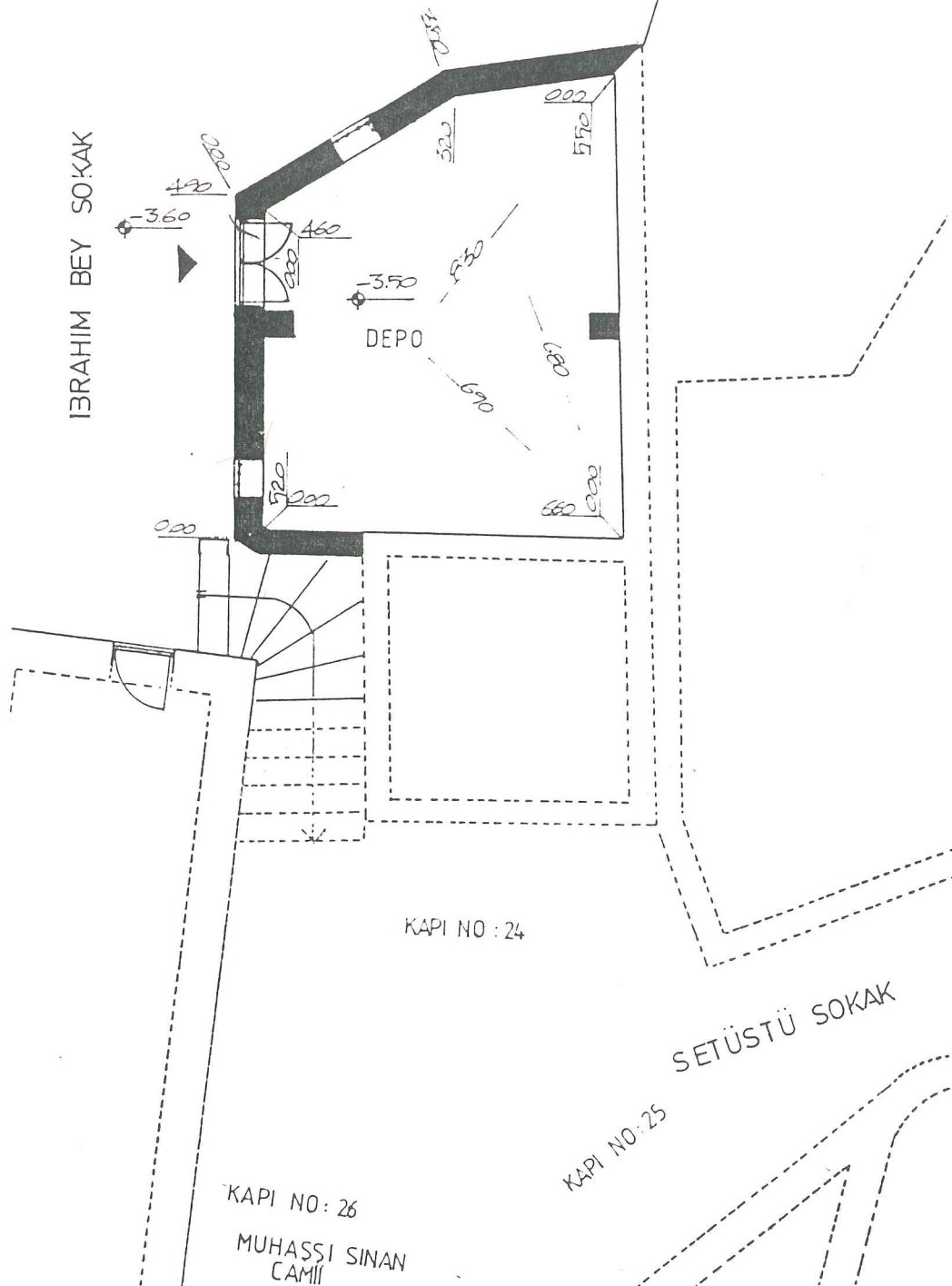
ZEMİN KAT PLANI
 Ö: 1/1000

1. KAT PLANI
 Ö: 1/1000

ÇATI PLANI
Ö: 1/100

IBRAHIM BEY SOKAK

DEPO

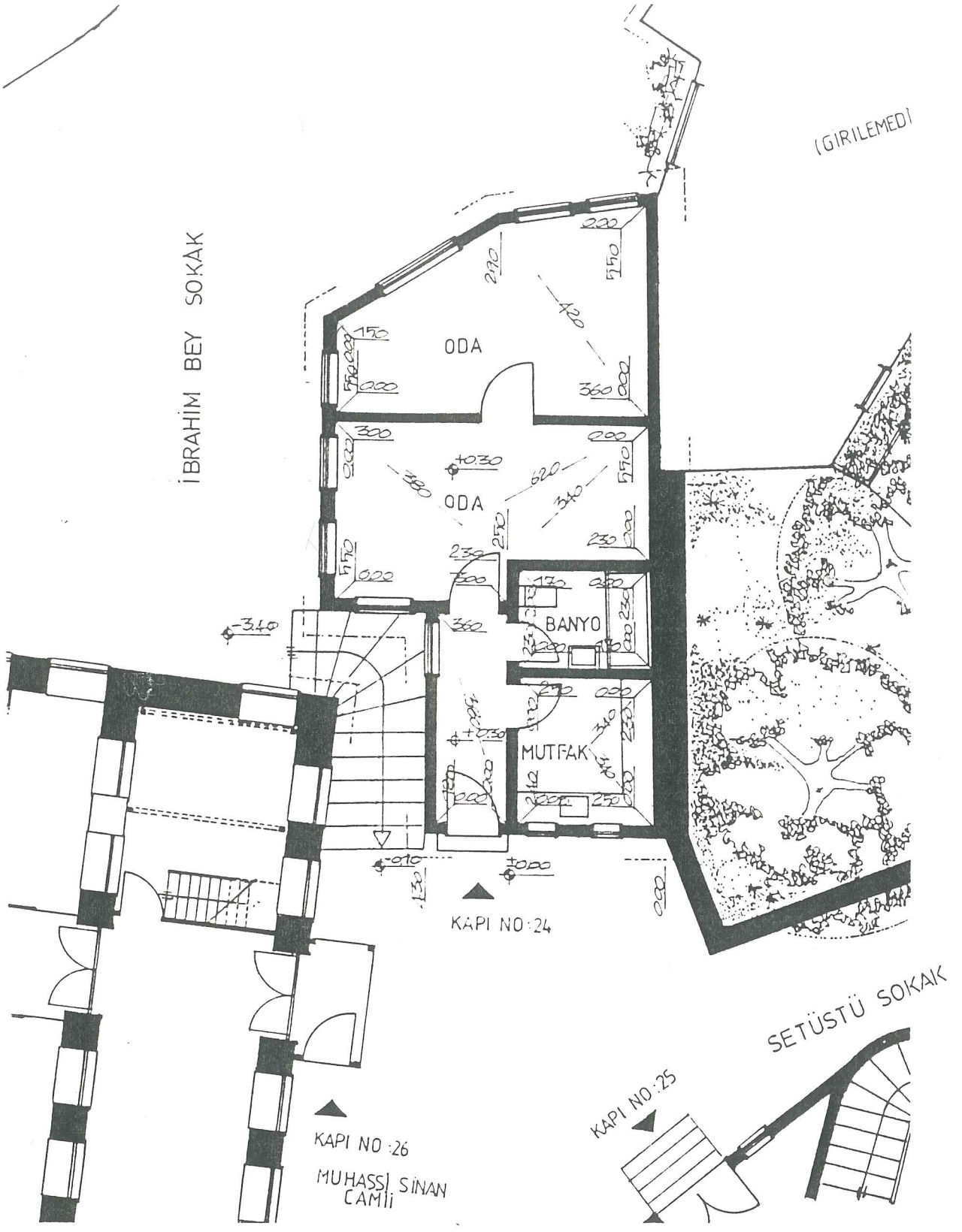
KAPI NO : 24

SETÜSTÜ SOKAK

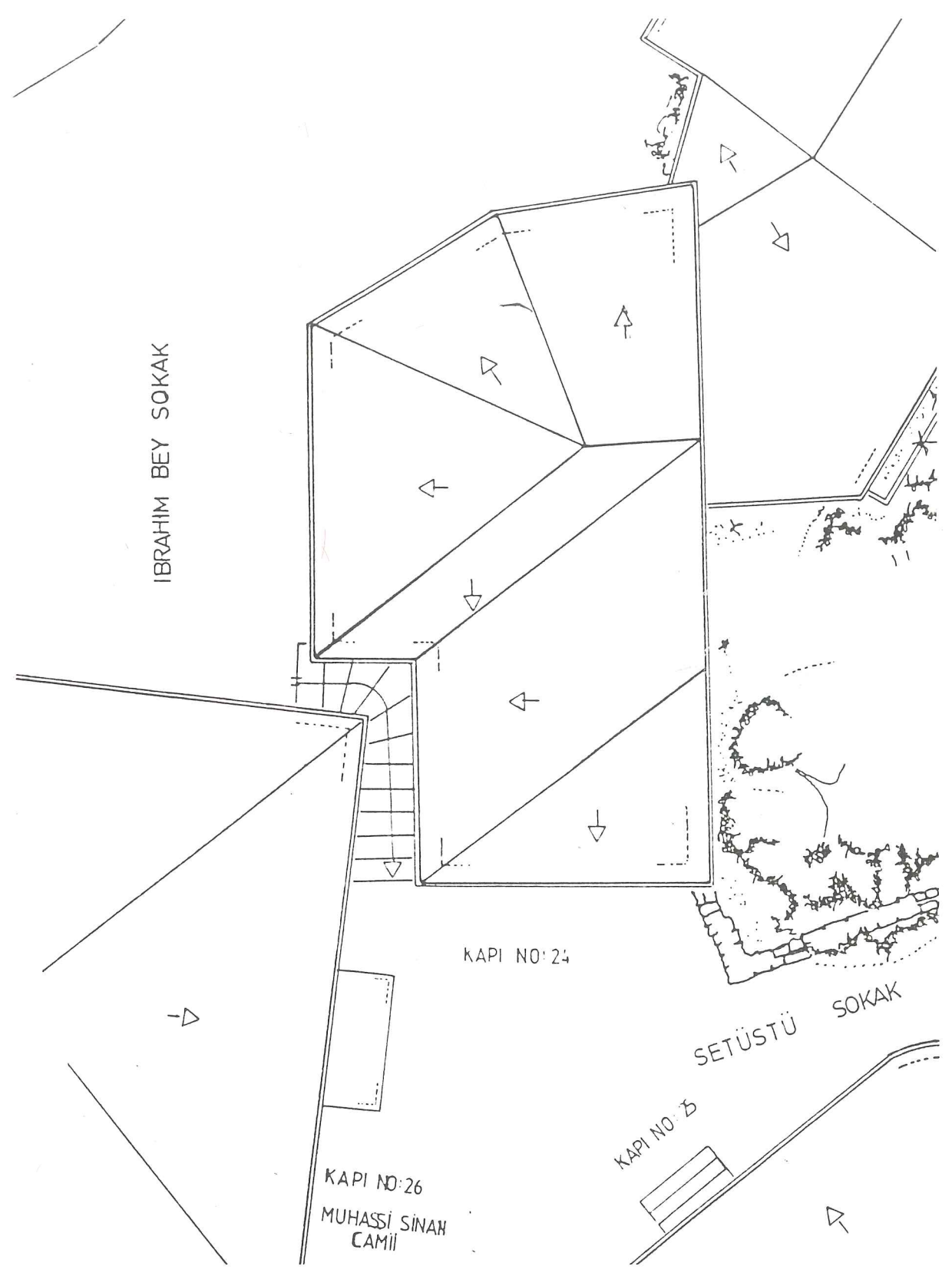
KAPI NO : 26
MUHASSI SINAN
CAMII

KAPI NO : 25

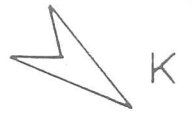
İSCODİRÜNE KATI PLANI
Ç: 1/1000

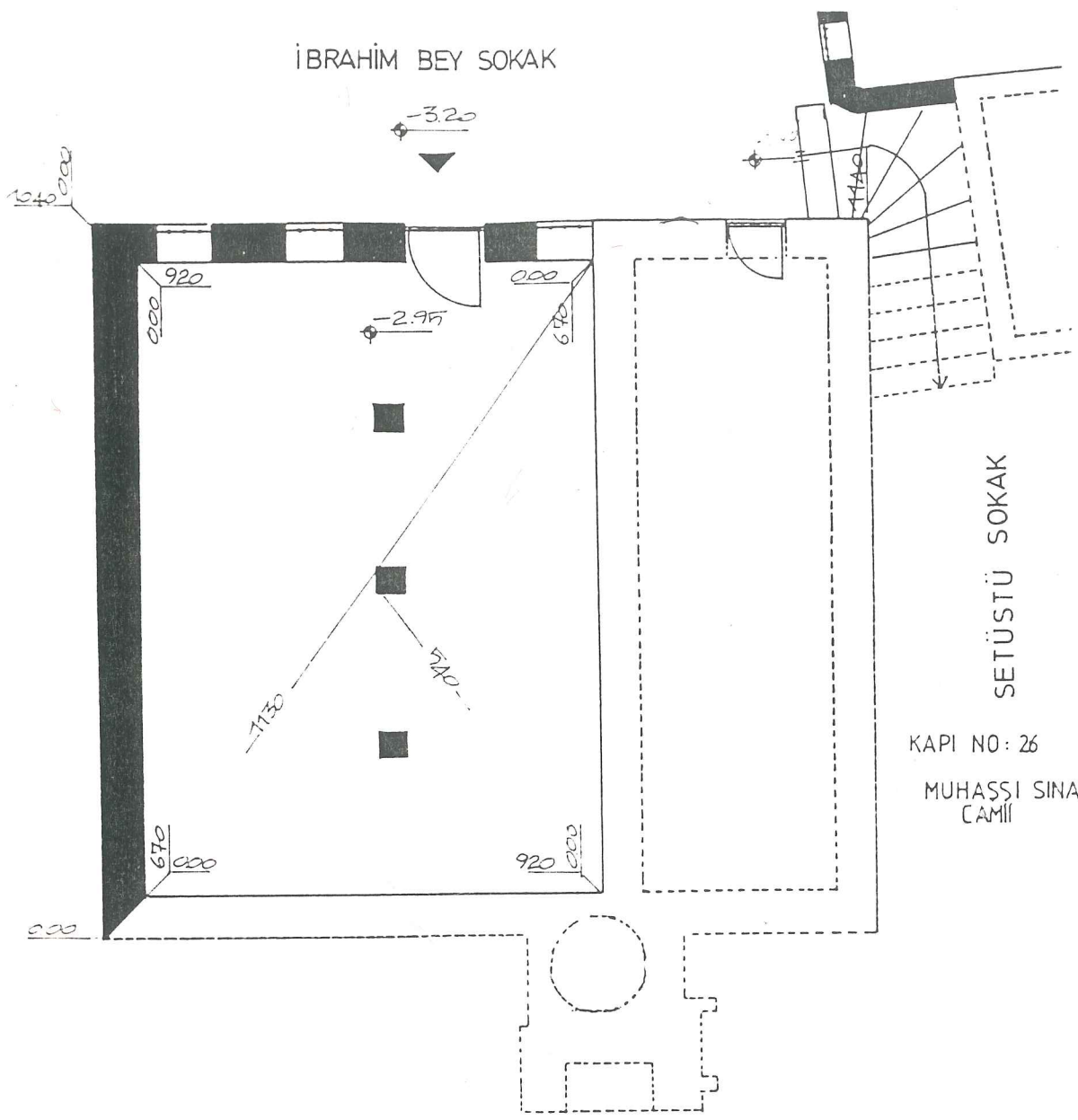
ZEMİN KAT PLANI
Ö : 1/1000

ÇATI PLANI
Ö : 1/1000

İBRAHİM BEY SOKAK

-3.20

-2.95

7130

5140

SETÜSTÜ SOKAK

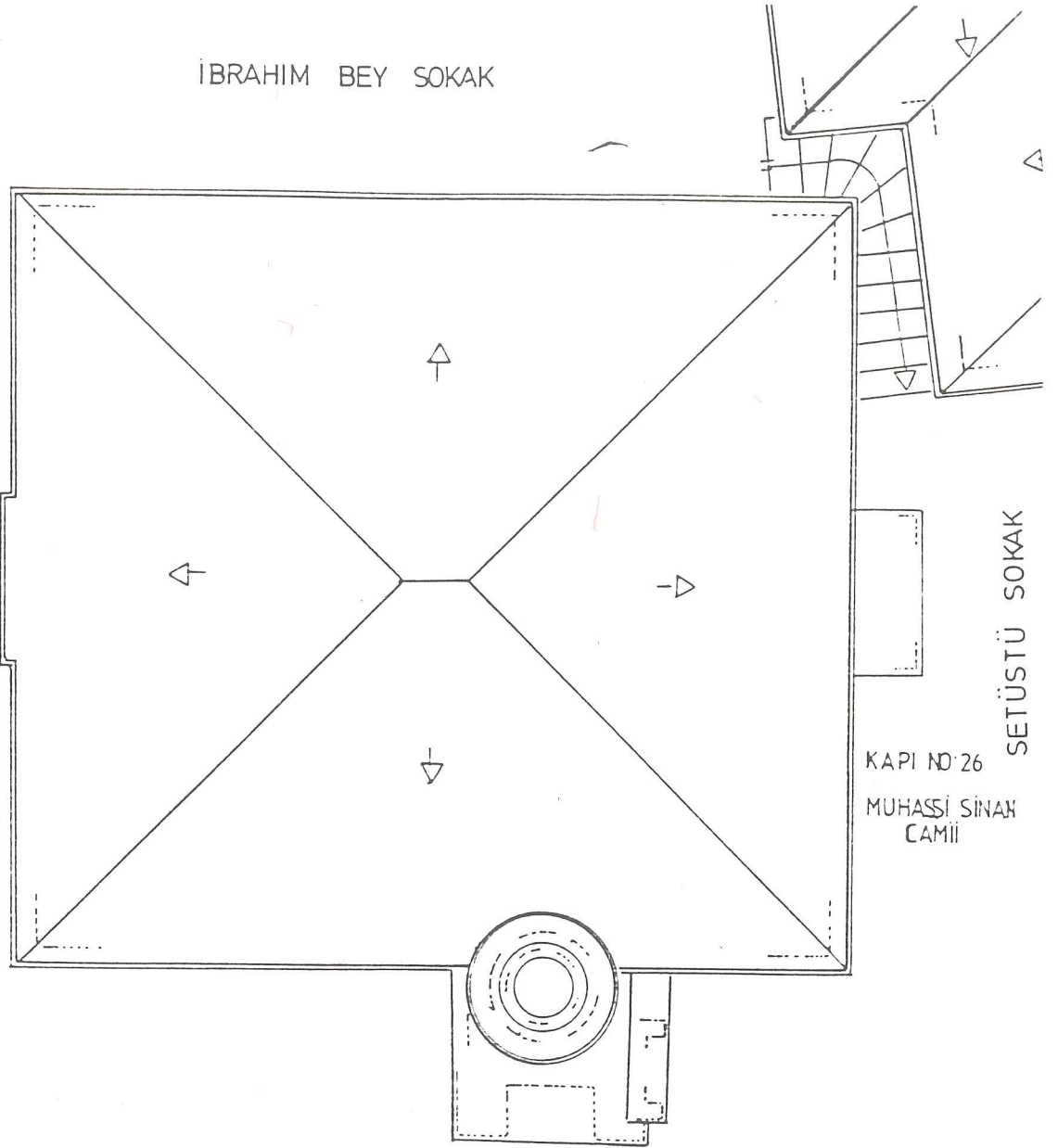
KAPI NO : 26

MUHASSİSİNAR CAMİİ

HİSAR CAMİ SOKAK

İSCELİMİNİN KAT PLANI
Ö : 1/1000

İBRAHİM BEY SOKAK

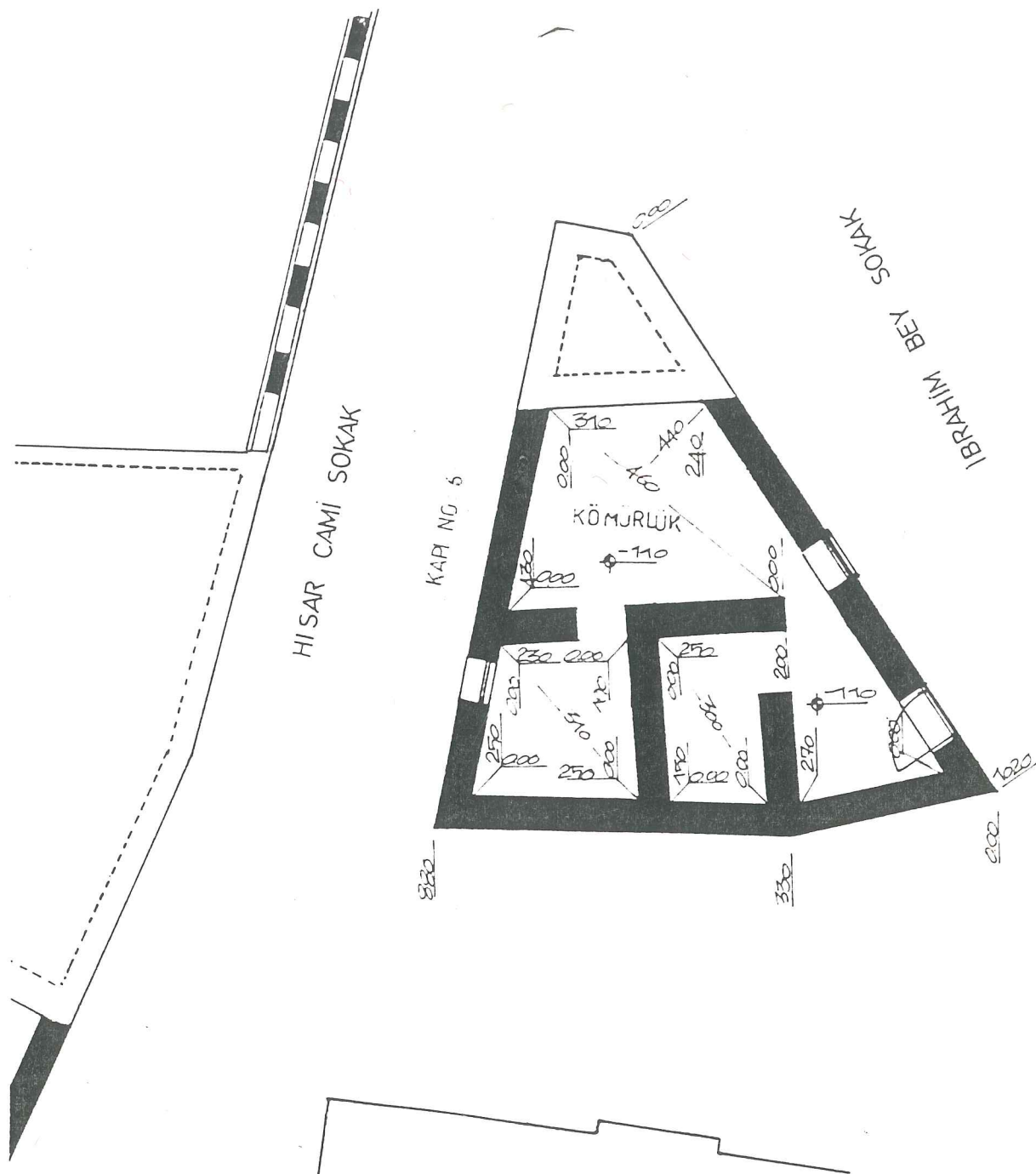

SETÜSTÜ SOKAK

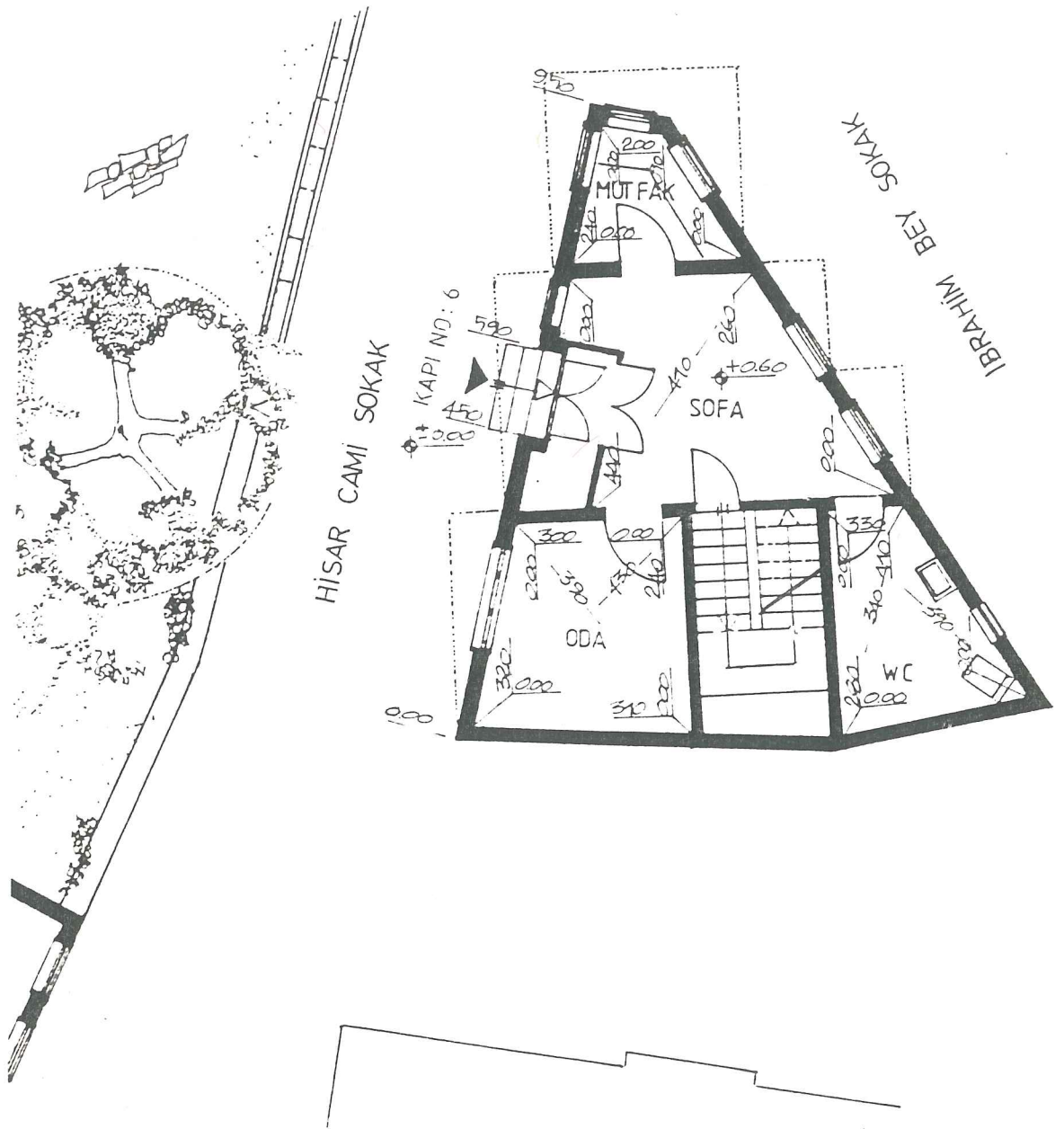
KAPI NO 26
MUHAŞSİ SİNAR
CAMII

HİSAR CAMİ SOKAK

ÇATI PLANI
1/100

İBRAHİM BEY KAT PLANI
 Ö: 1/100

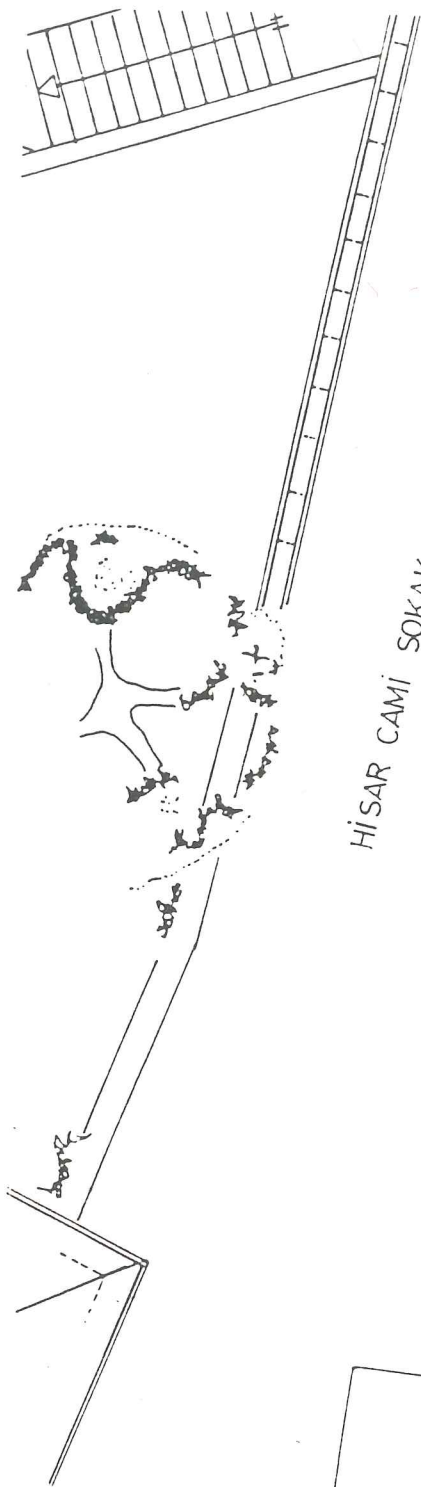

ZEMİN KAT PLANI
Ø : 1/100

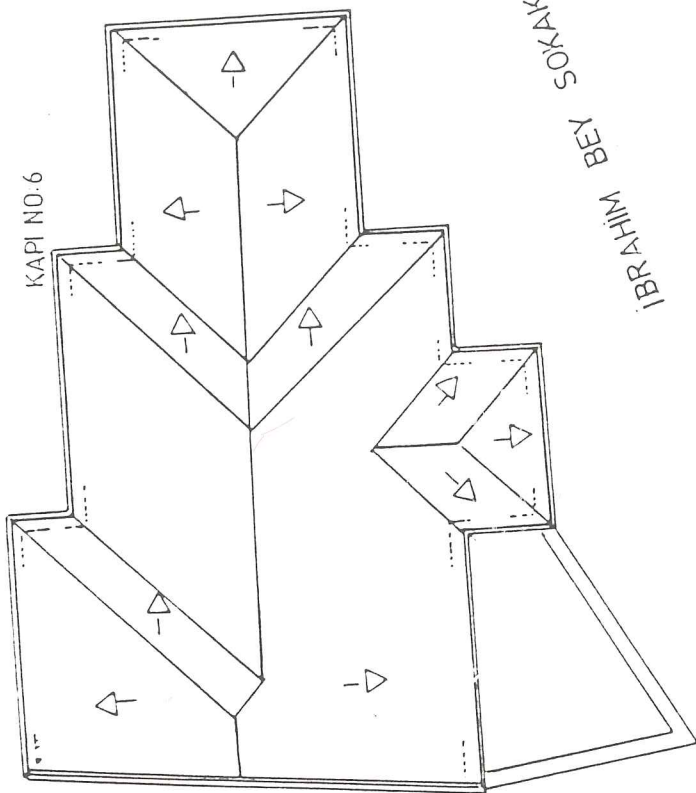
K

32

HISAR CAMI SOKAK

KAPI NO:6

IBRAHİM BEY SOKAK

ÇATI PLANI
Ö: 1/100

SEİİSİÜ SOKAK

KAPI NO:1

KAPI NO:4

KALINER

GİRİŞ HÖLÜ

ODA

ODA

DEPO

DEPO

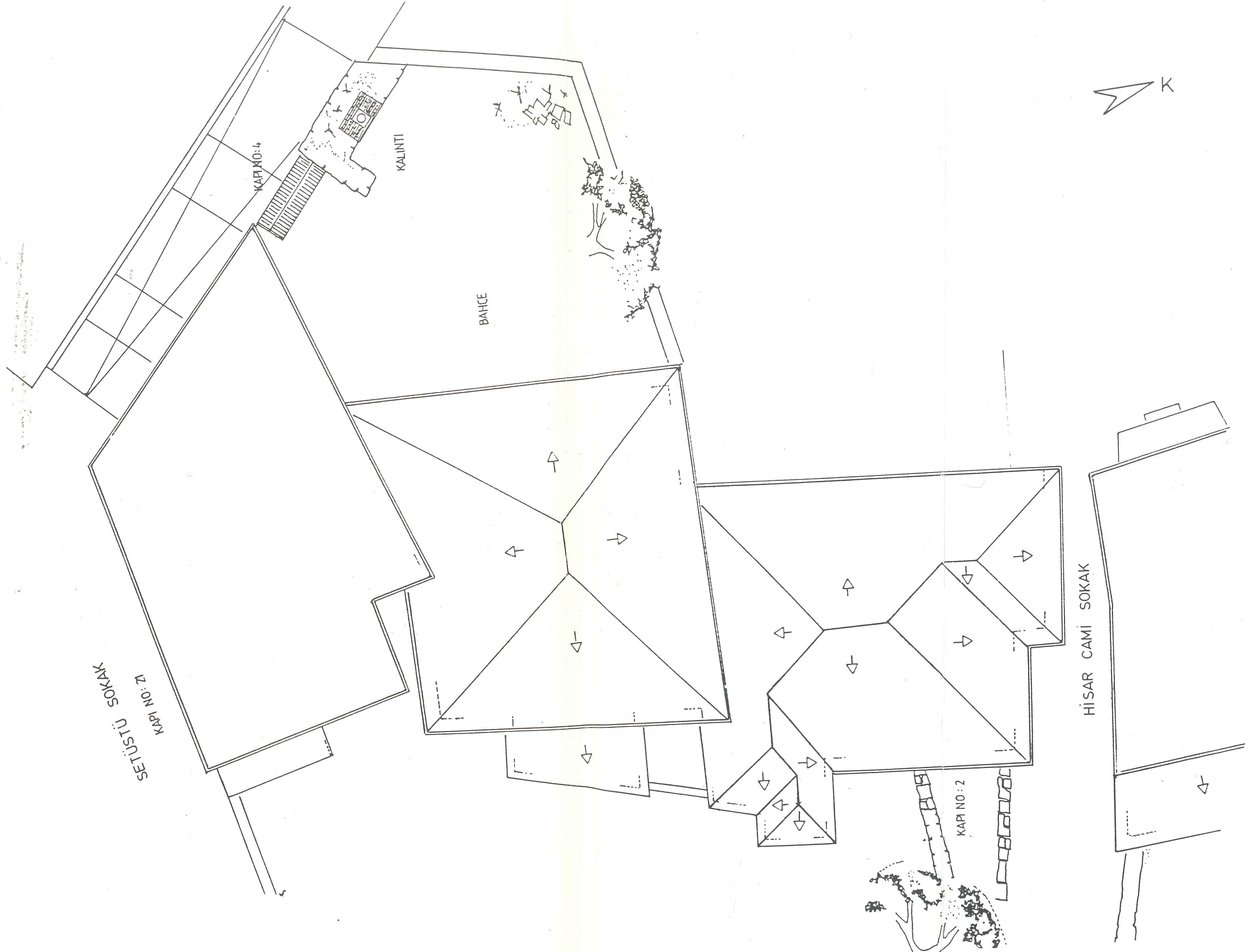
SOFA

ODA

HİSAR CAMI SOKAK

KAPI NO:2

ZEMİN KAT PLANI
Ø: 1/100

SETUSTU SOKAK
KAPI NO: 2

KAPI NO: 4

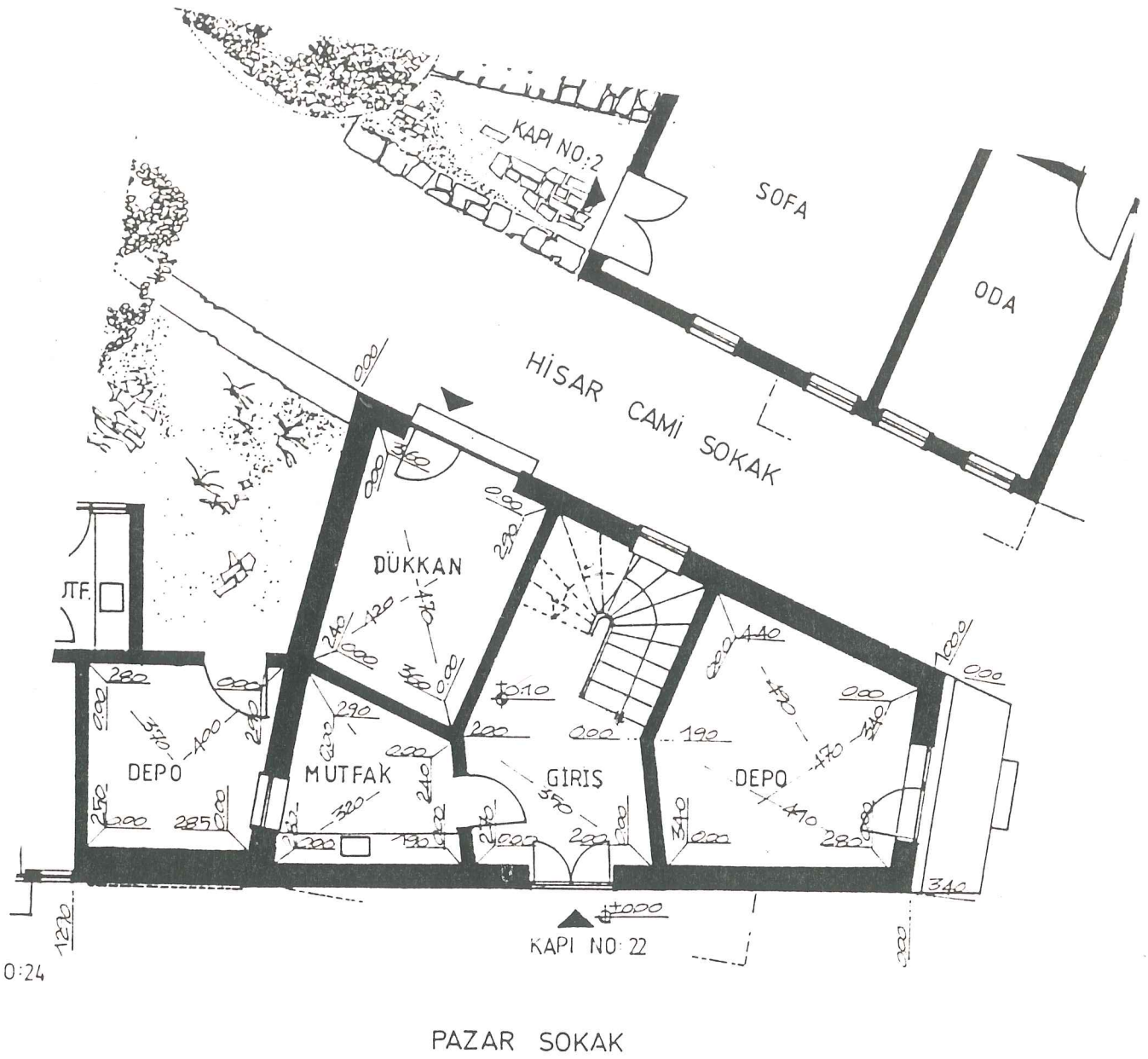
KALINTI

BAHCE

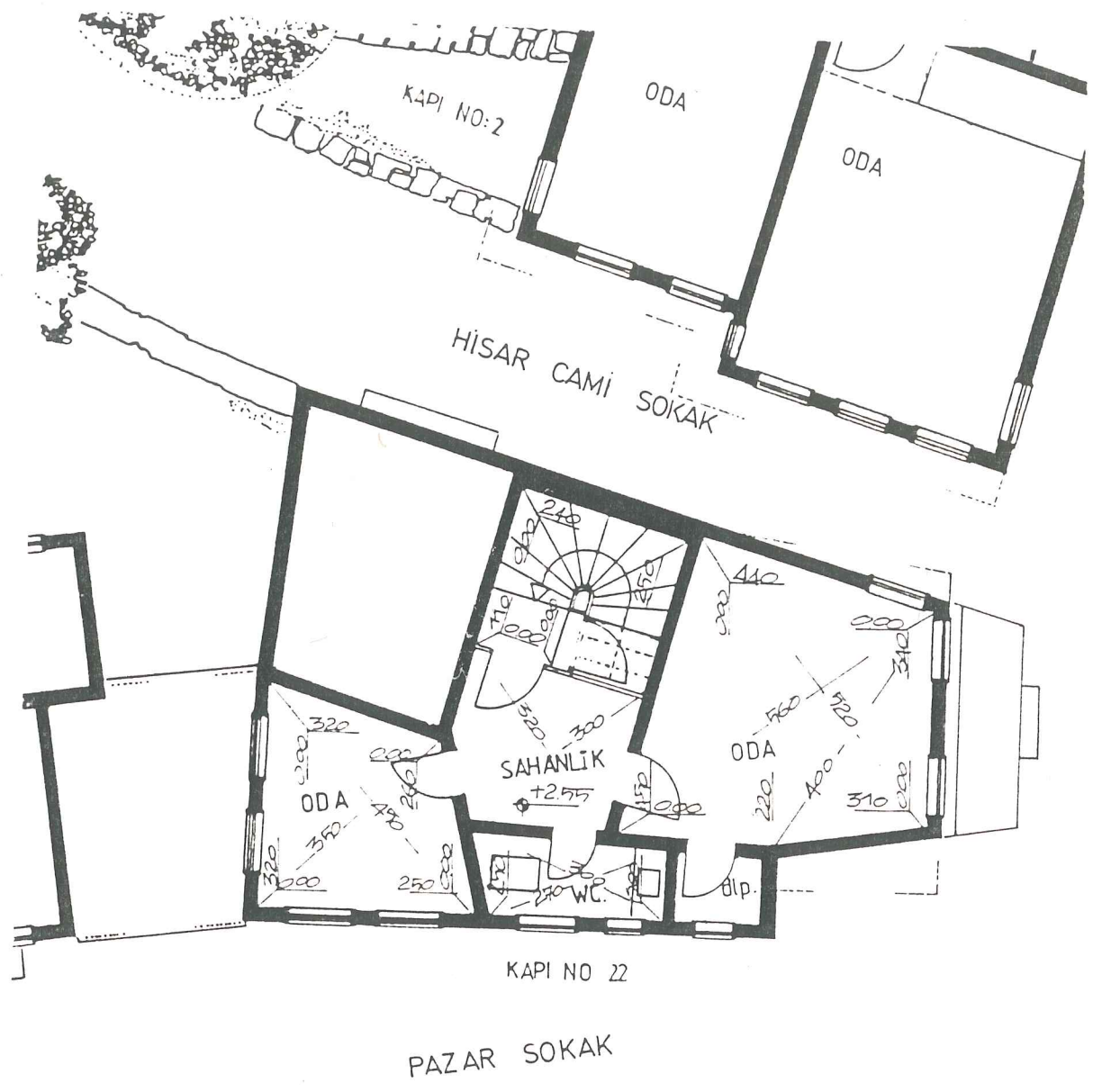
HISAR CAMI SOKAK

KAPI NO: 2

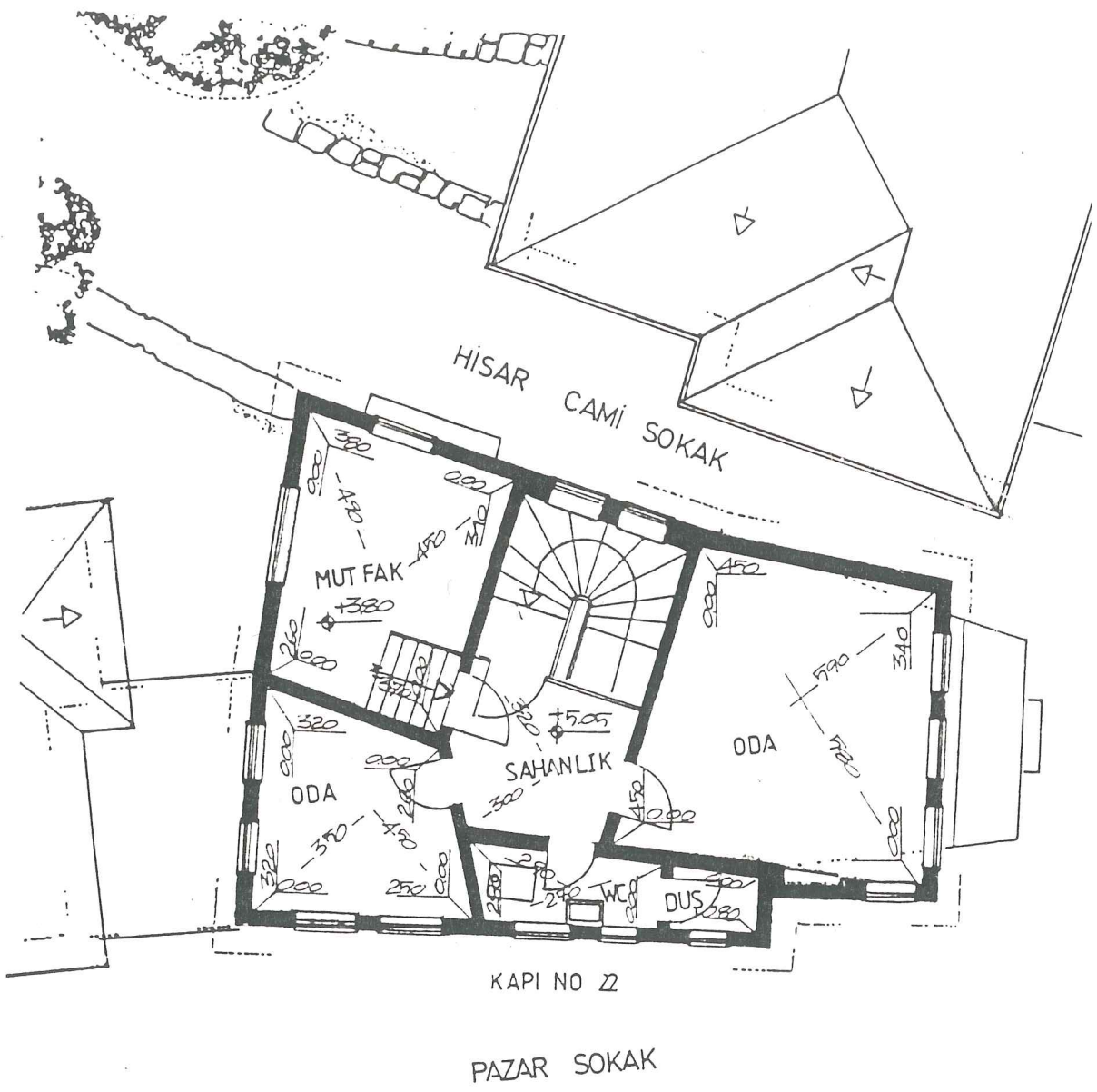
CIATI PLANI
1/1/1000

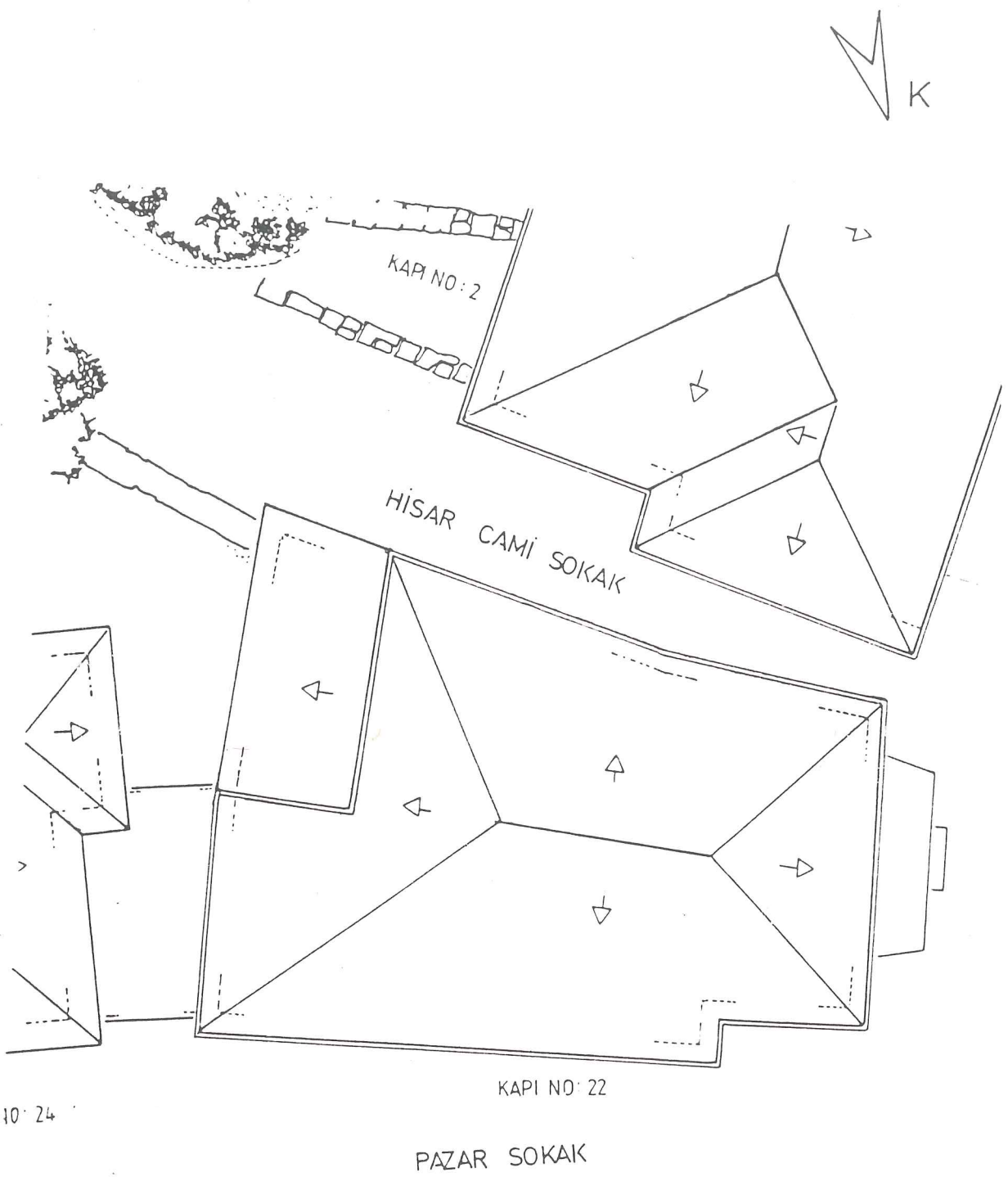
ZEMİN KAT PLANI
Ö : 1/100

1. KATI PLANI
 ÇB : 1 / 1000

2. KAT PLANI
 Ö: 1/1000

10.24

KAPI NO: 22

PAZAR SOKAK

ÇATI PLANI

Ö: 1/1000

7. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

7.1. ANADOLUHIŞARI TARİHİ DOKUSUNU TEHDİT EDEN FAKTÖRLER

Kültür değerlerinin oluşturduğu tarihsel çevrenin tahrip olmasına yok olmasına neden olabilecek tehlikeleri şöyle sıralayabiliriz.

- o Tarihsel çevreyi koruma konusunda halkın bilinçsizliği,
- o Korumayı teşvik amacı ile halka hiçbir desteğin sağlanması (Ülkemizde tarihsel çevrelerde genellikle maddi olanakları iyi olmayan ve kültür düzeyi düşük aileler ikamet etmektedir)
- o Tarihsel dokunun bozulmaması için alınan önlemlerin azlığı ve denetim mekanizmasının işleyişinin yetersizliği,
- o Tarihsel dokunun bozulmasına ve yeşil alanların azalmasına neden olan gecekondulaşmanın önüne geçilmemesi,
- o Beton ve asfalt yollar yapılırken titreşimlerin tarihi yapıların temellerine kadar iletilmesine sebep olunması (özellikle Kale içinden geçirilen Körfez Caddesi yolu).
- o Birçok boğaz köyleri gibi Anadoluhisarı'nı da tehdit eden unsurlardan biri olan gemilerin oluşturduğu dalga hareketlerinin, özellikle sahildeki yalılarda titreşimlere yol açmaları,
- o Anadoluhisarı'nda mevcut olan birkaç çeşmenin bakımsız bir durumda ve yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olması,
- o Ahşap yapıların çoğunlukta olduğu bu bölgede yangınlara

karşı hiçbir önlemin alınmamış olması,

o Restorasyon işlerinin yeterince uzman olmayan kişilerce de yapılabilmesi.

7.2. ANADOLUHISARI'NIN OLASI GELİŞİMİ VE DEĞİŞİMİ

Bizanslılar'ın boğaz köylerinden bazılarında en çok beş-on eseri bulunmaktadır. Diyebiliriz ki; dünyada bir eşi olmayan bu güzelliği ilk keşfeden Osmanlı Türkleri'dir.

Anadoluhisarı tepelerinden boğaz güzelliğini görmüşler ve 500 yıl gibi bir süre içerisinde hayranlık uyandırıcı bir mimarlık, süsleme sanatları, bahçecilik örgüsü örülüp durmuş⁴³.

Fakat, günümüze gelindiğinde bir değişim, bir çarpıklaşma almış başını gitmiş. Çaresiz boğaz köylerinin birçoğu gibi Anadoluhisarı'da bu durumdan nasibini almış.

Ne yazık ki, atalarımızdan bir hatıra olan bu güzel eserler her yıl biraz daha eksilerek yerlerini yavaş yavaş çirkinliğe, uyumsuz örneklerle, taklitlere bırakmaktadırlar.

Diğer boğaz köyleriyle bir karşılaştırma yaptığımızda Anadoluhisarı biraz daha şanslıdır. Tarihi eski dokusunu önemli ölçüde koruyabilmiştir.

Yüzyıllar boyunca tabiat ve insan ilişkisinin büyük bir uyum içerisinde yaşandığı bu güzelliği yok etmeye kimsenin hakkı yoktur.

Günümüzde çağın şartlarına paralel olarak aynen korunması gerekli eski eserlerin külfetinden kurtulmak, binadan daha fazla istifade edebilmek gibi durumlarla; korumaya karşı olmayan çevrelerin de bu tür binaları bakımsızlık suretiyle yakmaları, yıkmaları sık sık rastlanır olmuştur. Yok edilen bu tarihi güzelliklerin yerine sahte malzeme ve detaylar taşıyan çalışmalar çok olmaktadır.

Günümüze kadar gelebilmiş bu güzellikleri bizden sonraki ne-

sillere en iyi biçimde iletmek başlıca görevimizdir.

7.3. OLASI SOSYAL DEĞİŞİMLER

Anadoluhisarı'nda yapılan araştırma ve analiz çalışmaları sonucunda, bölgede konut yerleşiminin yoğun olduğunu görüyoruz. Anadoluhisarı tarihsel merkezi I.derecede korunması gerekli tarihi sit alanı kapsamı içinde bulunduğundan ayrıca sanayi ve büyük kapsamlı ticari faaliyetler yoktur. Yerli halkın ihtiyaçlarına cevap veren küçük ticari birimler yer almaktadır.

Anadoluhisarı halkı içerisinde sahil şeridi yerleşiminde ikamet edenler genelde daha yüksek gelir düzeyine sahiptirler. Yamaçlardaki yerleşimlerde oturan kesimi ise dar gelirli aileler oluşturmaktadır. Bu aileler genelde Anadolu'dan göç etmiş kimselerdir. Bu bölgede bulunan kişilerin dar gelirli olmaları ve yaşadıkları çevreye gerekli özen gösterememeleri burada gecekondulaşmanın da oluşmasına neden olmuştur. Dolayısıyla Anadoluhisarı'nda yapılacak koruma ve yaşatma çalışmalarının bir an önce gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Aksi halde bu bölgede gecekondulaşmanın getireceği büyük sorunların ortadan kaldırılması daha da güçleşecektir.

7.4. ANADOLUHISARI'NDA TARİHSEL ÇEVRENİN KORUNMASI İLE İLGİLİ ÖNERİLER

o Anadoluhisarı'nda yer alan tarihsel ve sanat değeri olan yapılar yapı grupları kısaca bölgenin ivedi korunması için bir örgüt oluşturulmalı ve bu örgüt tarafından acil önlemler alınmalı. Çünkü, Anadoluhisarı boğaz köyleri içerisinde yoğun tarihi dokusu bulunan ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nca I. derece korunması gerekli tarihi sit alanı kapsamı içine alınmıştır.

o Tarihsel çevre şehir bütününden uzaklaştırılmadan, şehir ve planlamasının bir parçası olarak ele alınmalıdır.

o Anadoluhisarı'nda başka kale olmak üzere, gerek yakın çev-

resindeki yapılar, gerekse Boğaziçi Sahili ve Göksu Deresi boyunca dizilen yalılar, yamaçlardaki sokak ölçeğinde yer alan yapılar Türk mimarimizin çok değerli belgeleridirler. Buna dayanarak Koruma bölgesiz olan Anadoluhisarı'nda ayrıntılı sıhhileştirme projeleri hazırlanana kadar tarihi dokuyu ve bütünlüğü bozacak olan yeni inşaat izni ortadan kaldırılmalıdır.

o Koruma uygulamaları için orada yaşayan halkın da katılımı gereklidir. Bunun için halkın bu konuda bilinçlenmesi ve eğitim görmesi bir gerekliliktir.

o Anadoluhisarı'ndaki binalar, sokak ve meydanlar, tarihsel kalıntılar ve yapılar olarak değil, yaşayan bir kent parçası olarak devamlılığını sağlayacak tedbirler alınmalı ve ona göre planlanmalıdır.

o Teknik gelişmelerden ise tarihsel ve geleneksel çevreyi bozmayacak ölçüde yararlanılmalıdır. Orada yaşayan halkın sosyal ihtiyaçlarına en iyi bir biçimde ve yapıya zarar vermeden cevap verilmelidir.

o Tarihsel çevreye zarar verecek olan yol genişletmelerine ve uygunsuz yerlerden yol geçirilmesine izin verilmemelidir.

o Birçok boğaz köyleri gibi Anadoluhisarı'nda da uygunsuz bir biçimde hızla devam eden yeni yapılaşmalara izin verilmemelidir. Özellikle eski Anadoluhisarı'nın bütünlüğünü bozan yamaçlardaki toplu konutların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Acele bir şekilde bunun önüne geçilip durdurulması gerekmektedir. Çünkü, yeşil alanlar gittikçe azalmaktadır. Buna engel olmak için boş alanların koruma amacı ile kamulaştırılması gerçekleştirilmelidir.

o Var olan olanaklar içinde, halka küçük ölçüde bahçe kültürü aşılmalıdır.

o Yangına karşı tedbirler alınmalıdır. Eski şehirlerimiz umumiyetle yaya ulaşımına göredüzenlenmiş olduğundan, sokak genişlikleri sınırlı, ulaşım ağı genellikle organiktir(44).

İtfaiyenin giremediği veya zor ulaşacağı bu tür sokaklarda, yol ve bahçelerde yangın muslukları düzenlenmelidir.

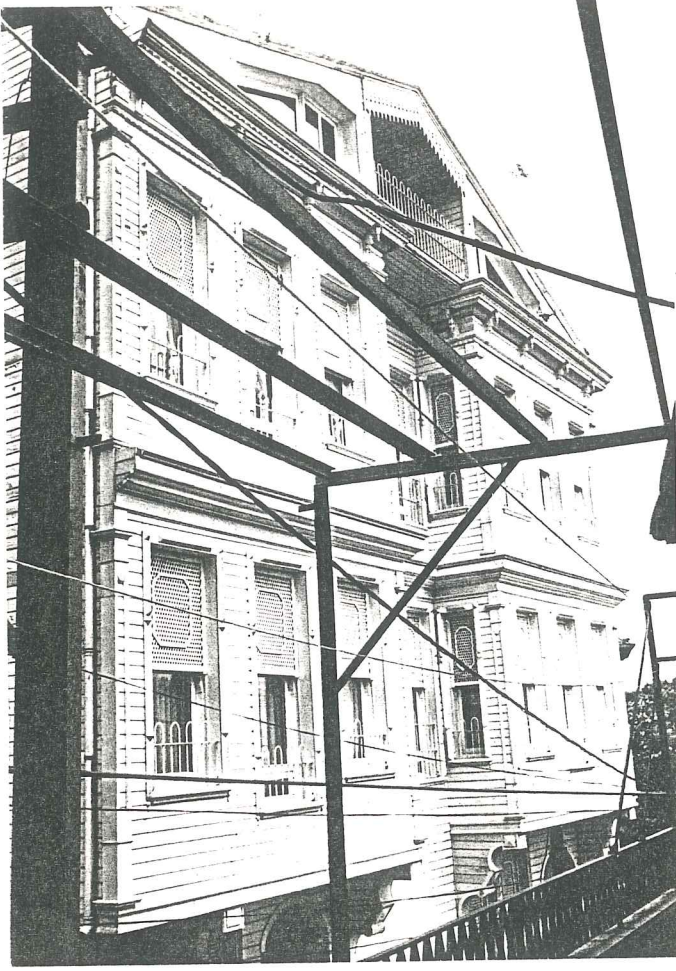
Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz; kültür varlığımız olan, uygarlığımızın somut belgeleri olan, geleneklerimizin, ortak eğilim ve zevklerimizin simgesi olarak ve yüzyılımızın tecrübe süzgeci ile birer sanat eseri halinde olan bu yapıtları mutlaka muhafaza etmeliyiz⁴⁵.

7.5. RESTORASYONLARIN ELEŞTİRİLMESİ

2. Grup Uygulama Örnekleri

o Setüstü Sokak'ta bulunan 6 numaralı yapının özgün durumu ahşap iken yıkılıp betonarme olarak yapılmış ve cephesi ahşap kaplanmıştır. Oldukça eğimli bir arazide bulunur. Setüstü Sokak'tan bakıldığında 3 katlı iken, Kızılsırçe Sokağı'ndan bakıldığında 5 katlı görülmektedir. Bu yüzden ön ve arkadan ayrı iki girişe sahiptir. Pencere oranları, sürme tipleri ve kafesleri aynen tekrarlanmıştır. Çatı katının iki yanında bulunan pencereler ve balkon korkuluk parmakları değiştirilmiştir. Çıkmaların altında bulunan konsollardan biraz kalınlaşmıştır. Genelde cephe proporsiyonu korunmuş olan yapının içi tümünden değiştirilmiştir (Resim 94).

o Setüstü Sokak'ta 13 numara ile yer alan bir uygulama daha vardır. Dış cephenin genel espirisi devam ettirilmişse de birçok değişiklik yapıldığını görüyoruz. Pencere parapet yükseklikleri artırılmış, düşey sürme pencereler yerine kanatlı pencereler yapılmıştır. Saçaklara alınlıklar ilave edilerek çevreye uymayan bir görünüm oluşturulmuş. Bunun yanında bodrum kat pencereleri ve giriş önemli ölçüde değişmiştir. Ahşap kaplama boyutu küçültülmüştür. Bunun yanısıra çıkmalarda farklı yükseklikler görülmektedir. Çıkma mesafeleri biraz arttırıldığı için konsol kirişlerde oldukça değişikliğe uğramıştır. Yapının iç planlaması tümünden değiştirilmiştir (Resim 95).

RESİM 94- II. grup restorasyon uygulamalarının bir örneği (Setüstü Sokak No:6).

RESİM 95- II. grup restorasyon uygulaması örneği (Setüstü Sokak No:13)

o Girişi Otağtepe Caddesi üzerinden olan 24 numaralı yapı kagirdir. Dışı ve kat döşemesi korunarak iç planlamasında değişiklikler yapılmıştır. Muhaşşi Sinan Camii'nin yanında yer alır. Otağtepe Caddesi'nden bakıldığında 1 katlı iken, İbrahim Bey Sokağı'ndan bakıldığında 2 katlıdır. Yapının dışı sıvanmıştır. Sürme pencere tipleri korunmuş, fakat bölüntüleri değiştirilmiştir. Çatısının da tümünden değiştirildiğini görüyoruz. Yapının restorasyonu 1989 senesinde tamamlanmıştır. Detaylı olarak çalıştığım bölge sınırları içindedir. Yapının rölövesi alınmıştır (Resim 96).

o Giriş cephesi Otağtepe Caddesi'nde bulunan köşkün Hisar Camii Sokağı'na bakan arka cephesinden de girişi vardır. Özgün durumu ahşap olan yapı yıkılıp betonarme olarak yapılmış ve ahşap kaplanmıştır. Bölgede oturan halktan aldığım bilgilere göre özgün durumunda iken pek bir hasar söz konusu değilmiş ve oldukça iyi durumda bulunuyormuş. Hasarsız tarihi yapılara hiç gereği yokken yapılan bu yıkımlar oldukça düşündürücüdür.

Anadoluhisarı'nda detaylı olarak çalıştığım bölgede yer alınan yapının rölövesi alınmıştır. Ön cepheden bakıldığında 3 katlı iken arka cepheden bakıldığında 5 katlıdır. Bunun nedeni de arazinin eğimli olmasıdır.

Yapının dış cephesi önemli ölçüde korunmuş ve detaylar, profiller tekrar edilmiştir. Fakat iç planlaması önemli ölçüde değiştirilmiştir. Ahşap kaplama boyutu korunmuştur. Bunun yanısıra yan cephelerde pencere yerlerinde değişiklikler yapılmıştır. Pencere tipleri ise korunmuştur (Resim 97).

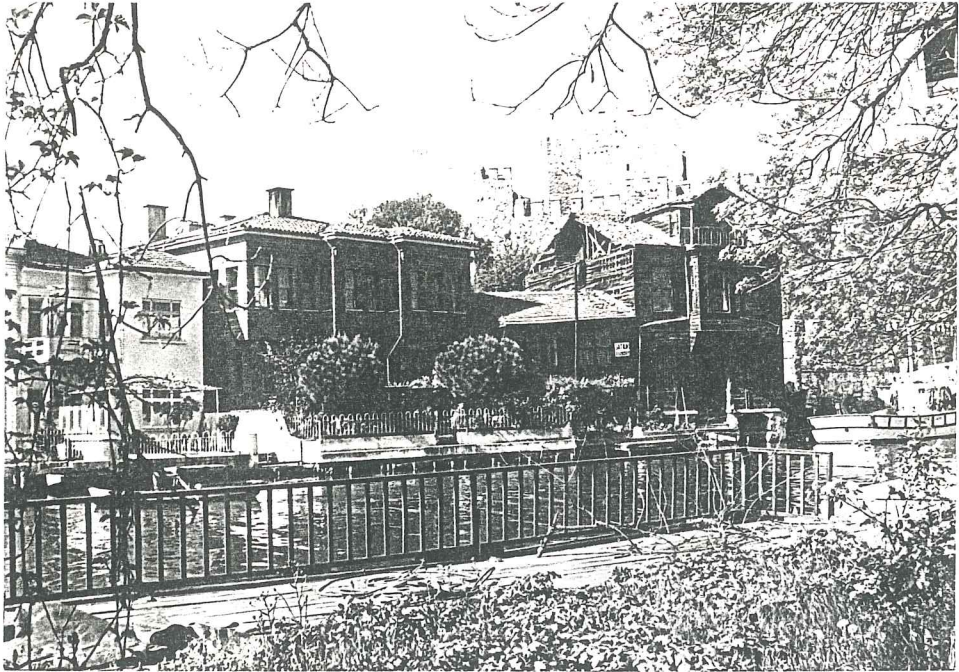
RESİM 96-Kagir yapının restorasyonu (Setüstü Sokak No:24) (Bkz.Plan ve silüet)

RESİM 97-II.grup ahşap yapının restorasyonu (Otağtepe Caddesi No:4) (Bkz. Plan ve Silüet)

o Göksu Deresi'nin boğaza karıştığı yerde olan 3 numaralı yapı Riyaziyeci Sokak'ta bulunmaktadır. Genel olarak dış cephe proporsiyonu devam ettirilmiştir. Düzey sürme pencereler tekrar uygulanmış, fakat pencere parapet yükseklikleri arttırılmıştır. Ahşap kaplama boyutu biraz küçük tutulmuştur.

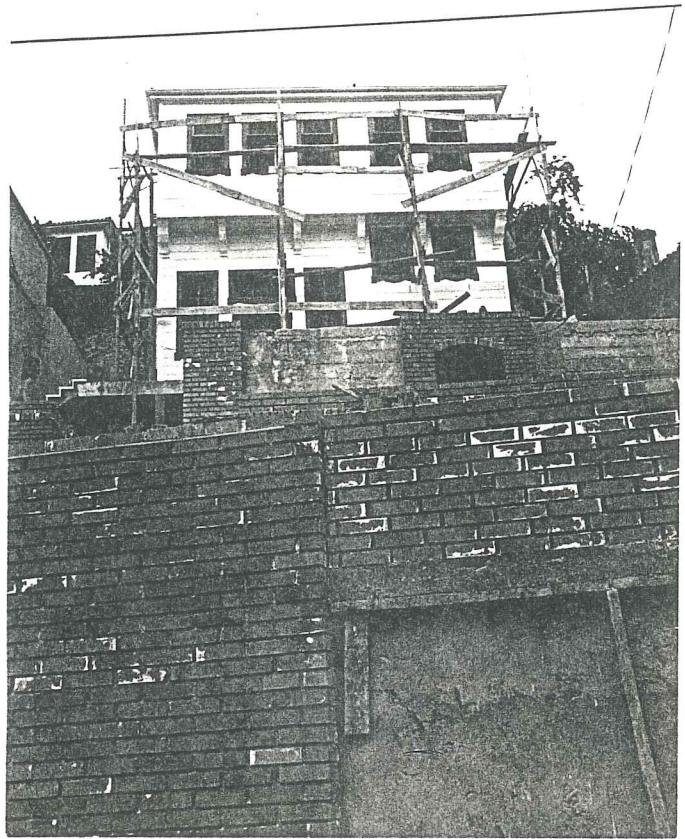
Binanın taşıyıcılığı betonarme olmuş ve iç planlaması değiştirilmiştir (Resim 98).

RESİM 98-II. grup ahşap yapının restorasyonu - Göksu Deresi karşı kıyısından bakış (Riyaziyeci Sokak No:3)

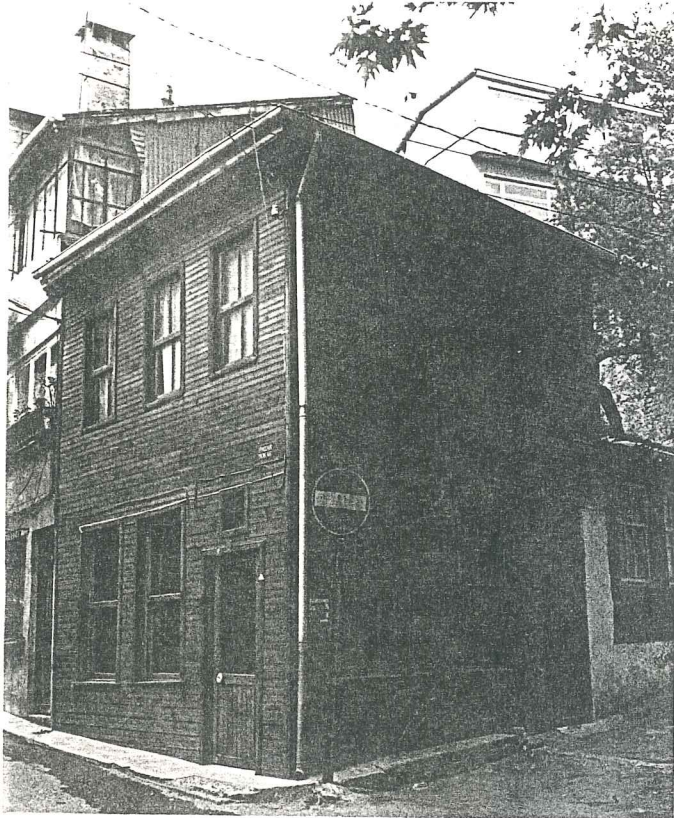
o Sinanpaşa Sokak'ta yer alan 4 numaralı yapının inşaatı hâlâ devam etmektedir. Yapı 2 katlıdır. Özgün durumu ahşap olan yapı betonarme yapıya ahşap kaplanmıştır. Yapı da yapılan birtakım değişiklikler hemen anlaşılmaktadır. Üst kattaki pencere ve kafeslerinin boyları biraz küçültülmüştür. Pencere yerlerinde de biraz kaymalar olmuştur.

Pencere altındaki ahşap süslemeler biraz abartılarak uygulanmıştır. Giriş katında pencere yerleri kaydırıldığından konsol kirişler dengesiz bir biçimde yerleştirilmiş. Eğimli bir arazisi bulunduğundan bahçesinde setler oluşmuştur. Anadoluhisarı'ndaki eski bahçelerde setler genellikle moloz taşlardan oluşturulmuştur. Burada ise betondan yapılarak üzerine tuğla örülmüştür. Tuğlalar ise fazla tekrar edilmiştir (Resim 99).

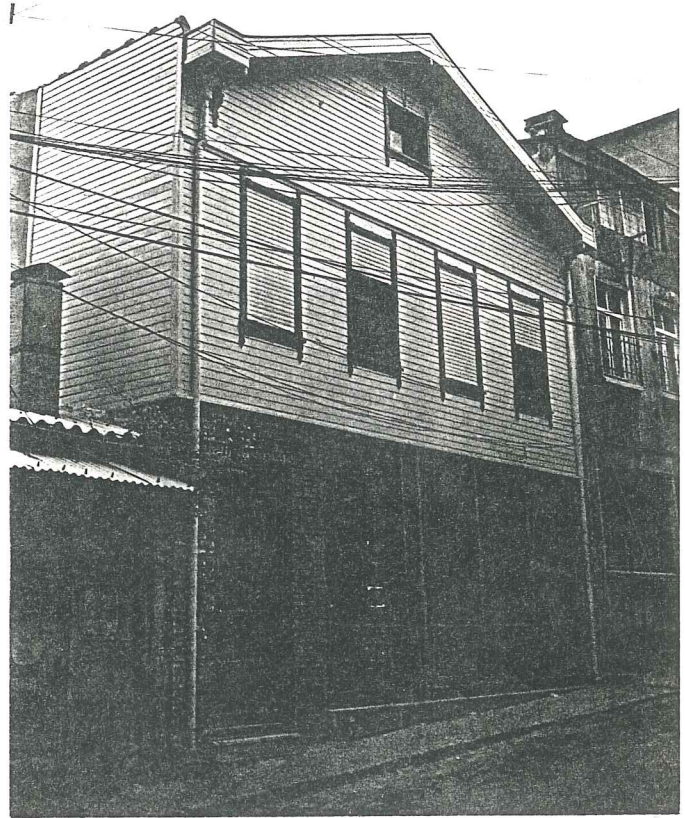
RESİM 99- Ahşap yapının restorasyonu devam ederken (Sinanpaşa Sokak No:4)

o Pazar Sokak'ta yer alan 6 numaralı yapı betonarme olarak yapılmış ve ahşap kaplanmıştır. 2 katlıdır ve zemin katı kahvehane olarak işletilmektedir. Zemin kat pencere oranları biraz büyütülmüştür. Binaya asıl giriş yeri değiştirilerek yan cepheden üst kata çıkış verilmiştir. Bina iç planlaması tümünden değiştirildiğinden yan cephedeki pencere yerlerinde de değişiklikler yapılmıştır. Sürme pencere tipi devam ettirilmişse de zemin kat ve üst katta farklı büyüklüklerde yapılmıştır. Bunun yanı sıra üst kattaki parapet yüksekliğinin de büyütüldüğünü anlıyoruz. Ahşap kaplaması da oldukça küçük boyutta uygulanmıştır (Resim 100).

RESİM 100- II.grup yapının
restorasyonu
(Pazar Sokak
No:6)

o Pazar Sokak'ta yukarıda bahsedilen 9 numaralı yapının karşısında yer alan bir 2. grup daha görüyoruz. 2 katlı olan yapının zemin katı ticari amaçla kullanıldığından bu katta oldukça fazla değişiklikler yapılarak eski durumundan oldukça uzaklaşmıştır. Üst kattaki pencerelerin çevresindeki pervazlar da fazla abartılarak uygulanmıştır. Bunun yanısıra ilave edilen panjurlar da oldukça uyumsuzdur. Ahşap kaplaması da küçük tutulmuştur. Giriş kapısı da özgünlüğünü önemli ölçüde yitirmiştir. Saçak son derece abartılı bir biçimde yapıldığından saçak altı konsollar oldukça ince kalmıştır. Eski durumundan önemli ölçüde uzaklaşmıştır. Yan cephenin yarısı ahşap kaplanmış yarısı kaplanmamıştır (Resim 101).

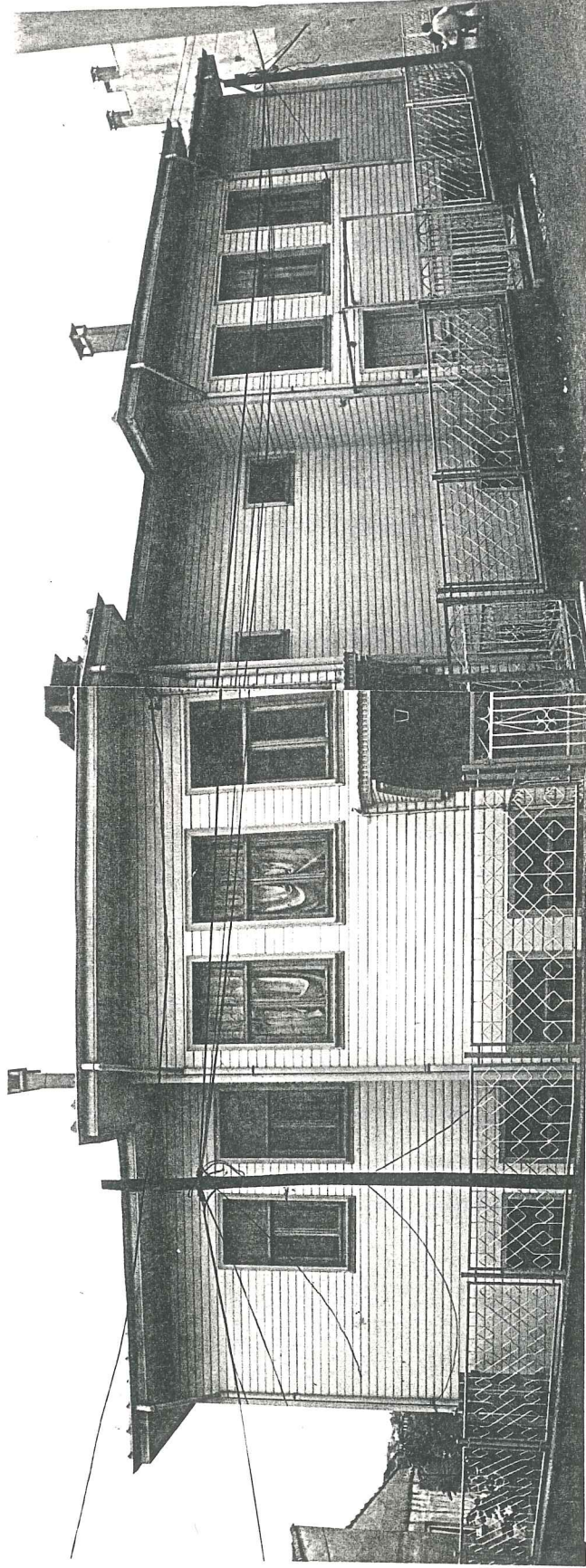

RESİM 101-II. Grup yapının restorasyonu (Pazar Sokak No:9)

o İbrahim Bey Sokak üzerinde yer alan 8 numaralı yapı da betonarme olarak yapılmıştır. Bu sokaktan bakıldığında 2 katlı Kızılderçe Sokağı'ndan bakıldığında 4 katlıdır, yapının ön cepheden ve arka cepheden ikişer girişi bulunmaktadır. Dış cephenin genel espirisi devam ettirilmeye çalışılmışsa da pekçok değişiklikler yapıldığı anlaşılmaktadır. Sürme pencereler kanatlı duruma getirilmiştir. Yapı anlaşıldığı gibi iki aile tarafından paylaşılmış durumdadır. Bir taraftaki giriş üzerine saçak ilave edilmişken diğer taraftaki giriş üzeri saçaksız bırakılmıştır. Yapının saçakları da uzatılmıştır. Cephe kaplama boyutu da küçültülmüştür (Resim 102).

Yapı ölçeğinde gördüğümüz uygulamalar aşağı yukarı böyle örneklerle doludur. Bunların dışında yapı elemanları ölçeğinde yapılan değişiklikler vardır. Bu değişiklikler genelde yapıların karakteristik özelliklerinin yok olmasına neden olmaktadır. Gördüğümüz kadarıyla genellikle pencereler değiştirilmiş sürme tipi yerine 2 kanatlı pencereler yapılmış, pencere kafesleri birçok uygulamada korunmamış, ahşap kaplamaların boyutları küçük tutulmuştur.

Restorasyon, bilimsel bir araştırma ve tanıma düzeyine çıkmayan, daha çok tahrip edici tamir niteliğinde bir uygulama olmaktadır⁴⁶.

RESİM 102- II. grup ahşap yapının restorasyonu (İbrahim Bey Sokak No:8)

7.6. YENİ YAPILAŞMA

Boğaz köylerinin çoğu gibi Anadoluhisarı'da ne yazık ki, günümüzde haketmediği ölçüde zarara uğramakta, yerine koymamız mümkün olmayan değerler bir bir yok olup gitmektedir.

Yeni yapıların sayıları her geçen gün biraz daha artmaktadır. Özellikle Körfez Caddesi Üzeri, Pazar Sokak ve Kızılserçe Sokağı eski dokularından çok şeyler kaybetmiş sokaklardır (Resim 103,104). Bu sokaklarda yeni yapılar yoğun bir biçimde yer almaktadır. Bu yapılar genellikle çevreye uymayan, estetik açıdan yoksun bir grup oluşturmaktadırlar. Genellikle betonarme veya kagir olarak yapılmışlardır.

Bununla beraber Anadoluhisarı tepelerine toplu halde yapılmış olan birbirinin eşi birçok villa, hem yeşilliklerin yok olmasına neden olmuş hem de tarihi dokunun büyük ölçüde zarar görmesine neden olmuştur (Resim 105,106).

Özellikle sahilde ve Göksu Deresi'nde o güzelim yalıların yanında yer alan yeni yapılar son derece düşündürücüdür (Resim 107,108). Bu nedenle tarihi dokunun yoğun olduğu bölgelerde yeni yapılaşmanın önüne geçilmelidir. Ya da en azından dokuya zarar vermeyecek biçimde yapılmalıdırlar.

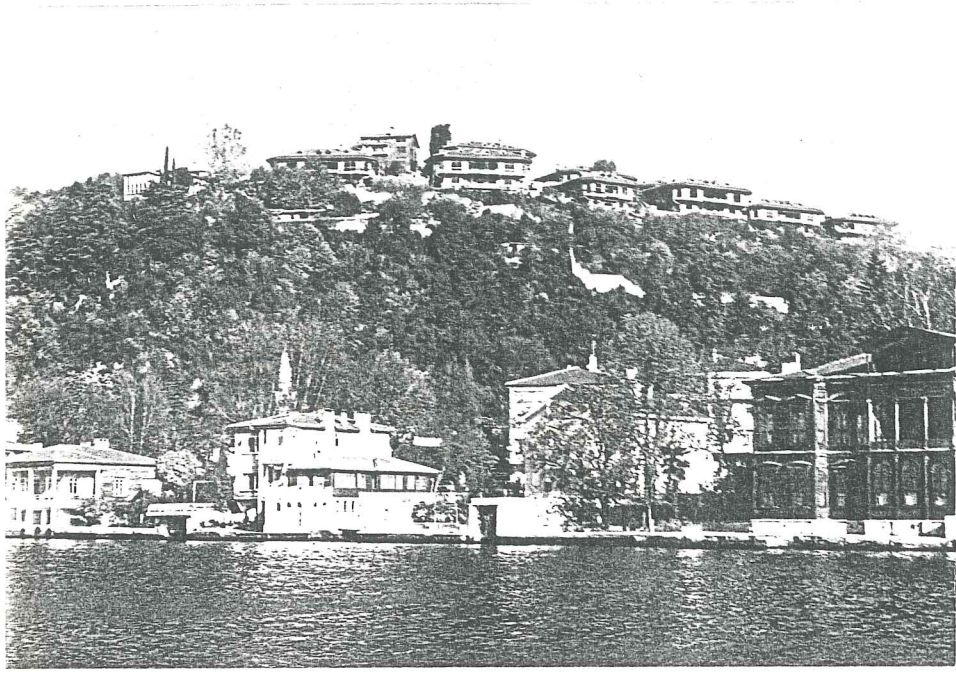
Bunun için de bir an önce boğaz köyleri ile ilgili bir koruma ünitesi oluşturmak gerekmektedir. Tarihi dokuyu, güzelliği yok edici uygulamalara son verecek, engelleyici kontrol mekanizmasının etkili ve düzenli bir biçimde işlemlerini görmek en büyük amacımız olacaktır.

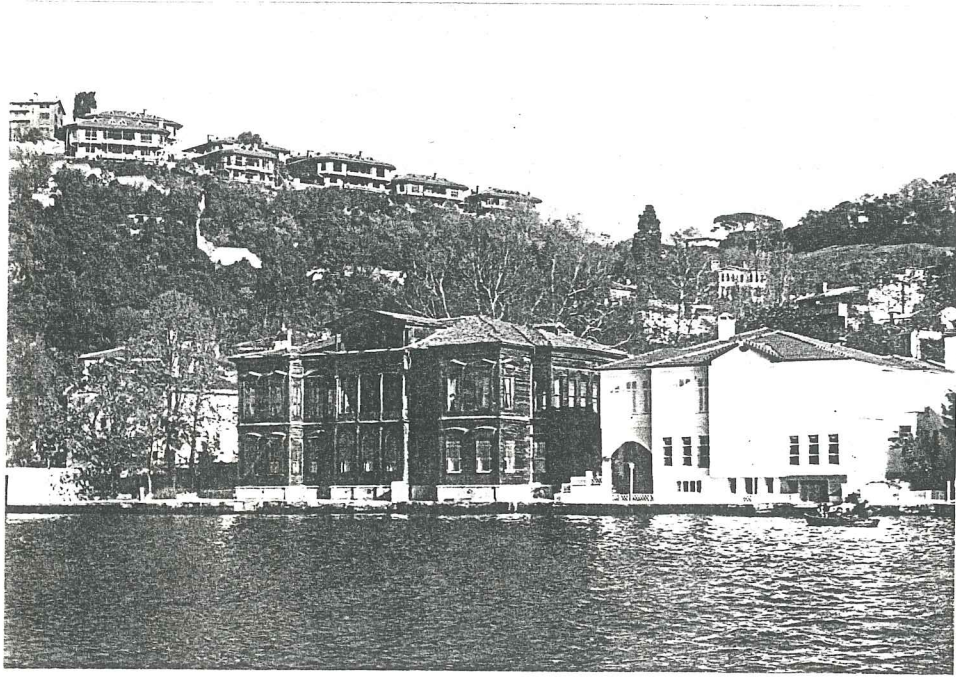
RESİM 103- Eski dokusunu oldukça yitirmiş olan pazar sokak girişi

RESİM 104- Yamaçlardaki yerleşimiyle Anadoluhisarı (Göksu Deresi Köprüsü'nden bakış)

RESİM 105- Boğaz'dan yeni yapıların görünümü

RESİM 106- Eski yapıları ve yeni yapıları ile Anadoluhisarı

RESİM 107- Yeni yapılaşma

RESİM 108- Yeni yapılaşma

NOTLAR

- 1- "Boğaziçi", Yeni Türk Ansiklopedisi, C.II, s.412.
- 2- Çubuk, s.29.
- 3- Agat, s.72.
- 4- İbid., s.75
- 5- İbid., s.75.
- 6- Çubuk, op.cit., s.38.
- 7- İbid., s.39.
- 8- Eyice, s.2-3
- 9- "Bosphorus", s.373.
- 10- Gökbilgin, s.672.
- 11- Denel, s.78.
- 12- Bektaş, s.37.
- 13- Suher, s.43.
- 14- Vada, sayfa no yok.
- 15- "Boğaziçi", Türk Ansiklopedisi, C.VII, 177.
- 16- Gabriel, s.20.
- 17- Agat, op.cit., 72.
- 18- İbid., s.76.
- 19- Çubuk, op.cit., s.35.
- 20- Gökbilgin, op.cit., s.687.
- 21- Eyice, op.cit., s.61-62.
- 22- Koçu, s.2673.
- 23- Erdener, s.250.

- 24- Ayverdi, s.332.
- 25- Evyapan, s.41.
- 26- İnciciyan, s.129.
- 27- "Bosphorus", Türk Ansiklopedisi, C.VII, 367-373.
- 28- İnciciyan, loc.cit.
- 29- Eyice, loc.cit.
- 30- Eldem, Boğaziçi Anıları, s.146.
- 31- Gabriel, op.cit., s.19.
- 32- Danışman, s.323.
- 33- Gabriel, op.cit., s.35.
- 34- Çubuk, op.cit., s.106.
- 35- Agat, op.cit., s.96.
- 36- Koçu, op.cit., s.819
- 37- Gabriel, op.cit., s.44.
- 38- Agat, loc.cit.
- 39- Eldem, Türk Evi II,
- 40- İbid., s.40-42.
- 41- İbid., s.72-76.
- 42- Küçükerman, s.26.
- 43- Gülersoy, s.4.
- 44- Arslanoğlu, s.91.
- 45- Mutlu, s.91.
- 46- Kuban, s.341.

BİBLİYOGRAFYA

- Agat, Nilüfer. Boğaziçi'nin Turistik Etüdü, İstanbul, İ.T.Ü.Mimarlık Fakültesi, 1963.
- Arslanoğlu, İ.Ahmet. "Sivil Mimarimizin Günümüze Vakfettiği, Modern Mimari Manasında Bazı Değerler Üzerine", Rölöve ve Resterosyan Dergisi, Sayı no:5, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Ankara, 1983, s.91-115.
- Ayverdi, Semiha. Boğaziçi'nde Tarih, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti, 1976.
- Bektaş, Cengiz. "Nasıl Bir Boğaziçi", Yapı Dergisi, Sayı No:92, 1989/7.
- "Boğaziçi", Türk Ansiklopedisi, C.VII, Ankara 1955, s.173-178.
- "Boğaziçi", Yeni Türk Ansiklopedisi, C.2, İstanbul, 1985, s.412-413.
- "Bosphorus" Türk Ansiklopedisi, C.7, s.367-373.
- Cubuk, Mehmet. Boğaziçi Mekanının Düzenlenmesinde Bazı İlkeler, İstanbul, İTÜ Mimarlık Fakültesi, 1971.
- Danışman, Zuhuri. Evliya Celebi Seyahatnamesi, C.II, İstanbul, 1969.
- Denel, Serim. Batılılaşma Sürecinde İstanbul'da Tasarım ve Dış Mekanlarda Değişim ve Nedenleri, Ankara, ODTÜ, 1982.
- Eldem, Sedat Hakkı. Boğaziçi Anıları, İstanbul, Aletaş Alarko Eğitim Tesisleri, 1979.
- Eldem, Sedat Hakkı. Türk Evi II, İstanbul, T.A.Ç. Vakfı, 1986.

- Erdener,Orhan. "Çağlar Boyunca Boğaziçi", Hayat Tarih Mecmuası, Sayı no:1968.
- Evyapan,Gönül Aslanoğlu. Eski Türk Bahçeleri ve Özellikle Eski İstanbul Bahçeleri, Ankara, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, 1972.
- Eyice,Semavi. Bizans Devrinde Boğaziçi, İstanbul, İ.Ü.Edebiyat Fakültesi, No:2236, 1976.
- Gabriel,Albert. İstanbul Türk Kaleleri, İstanbul, 1960.
- Gökbilgin,M.Tayyib. "Tarihte Boğaziçi", İslam Ansiklopedisi, C.II, İstanbul, 1943, s.671-692.
- Gülersoy,Çelik. Boğaziçi "Sorunlar/Cözümler", İstanbul, İstanbul Kitaplığı Ltd., 1982.
- Inciciyan P.G. XVIII.Asırda İstanbul, Çeviri ve Notlar; Hrand D.Andreasyon, İstanbul Fetih Derneği, No:19, 1956.
- Koçu,R.Ekrem, İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, İstanbul ansiklopedisi ve Neşriyatı Kollektif Şirketi, 1963.
- Kuban,Doğan. "Modern Restorasyon İlkeleri Üzerine Yorumlar", Vakıflar Dergisi, Sayı No:VIII, Ankara, 1969, s.341-356.
- Küçükerman,Önder. Anadolu'daki Geleneksel Türk Evinde Mekan Organizasyonu Açısından Odalar, İstanbul, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, 1973.
- Mutlu,Asım. "Eski Eserlerin Korunması", Vakıflar Dergisi XIX, ANkara, 1985.
- Suher,Hande. "Nasıl Bir Boğaziçi", Yapı Dergisi, Sayı 92, 1989/7.
- Vada,A.Cabir. Boğaziçi Konuşuyor ve Kanlıca Tarihçesi, İstanbul, Yayınevi yok, 1943.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Neşe BAYRAK
Doğum Yeri ve Yılı : Bartın - 1966
İlköğrenim : Çaycuma - Karapınar İlkokulu (1971-1976)
Ortaöğrenim : Üsküdar Kız Lisesi (1976-1982)
Yükseköğrenim : Yıldız Üniversitesi/Mimarlık Fakültesi
(1984-1988)

